

Джон Р. Р. Толкин

**БИЛБО БЕГИНС
ИЛИ
ДО ТАМ И ОБРАТНО**

1. НЕОЧАКВАНИ ГОСТИ

В една дупка в земята живееше един хобит. Това обаче не беше никаква неприветлива, мръсна и тинеста дупка с остатъци от опашки на червеи и с миризма на влага; не беше и някоя суха, песъчлива и празна дупка, в която няма нито на какво да седнеш, нито какво да хапнеш. Не - това беше дупка на хобит, а дупката на един хобит означава удобство.

Вратата ѝ бе като кръгло прозорче на кораб, беше боядисана в зелено и точно в средата ѝ имаше кръгла и лъскава месингова дръжка. Тази врата водеше към коридор, който имаше формата на тръба и съвсем приличаше на тунел - един много удобен тунел без дим, с облицовани стени, чийто под бе постлан с плочки и килим. В подобния на тунел коридор бяха наредени много столчета и много, много куки за окачване на шапки и палта - защото хобитът обичаше да посреща гости. Тунелът лъкатушеше и лъкатушеше напред към склона на един хълм - Хълма, както го наричаха на много километри наоколо, - а от двете му страни се виждаха множество малки кръгли вратички. За да отидеш на гости у хобита, не бе нужно да изкачваш стъпала. Спални, бани, изби, килери за провизии (немалко на брой), кухни, трапезарии - всичко се намираше на един и същи етаж, а всъщност и в един и същи коридор. Най-хубавите стаи бяха разположени от лявата страна (като се влиза отвън), защото само те имаха прозорци - кръгли прозорци, които гледаха към градината и към спускащите се надолу към реката ливади отвъд нея.

Този хобит беше заможен и се наричаше Билбо Бегинс. Бегинсови живееха в съседство с Хълма от незапомнени времена и всички ги уважаваха, не само защото повечето от тях бяха богати, а заради това, че те никога не се впускаха в приключения, нито пък правеха нещо неочаквано - винаги можеше да знаеш какво би отговорил един член от това семейство на какъвто и да било въпрос, без дори да си правиш труда да го питаш.

В тази история се разправя за това, как един хобит от Бегинсовите се впусна в приключение и как извърши и каза някои най-неочаквани неща. Той може би загуби уважението на съседите си, но спечели - е, вие сами ще видите дали изобщо спечели нещо накрая.

Майката на нашия хобит... Но какво всъщност е това хобит? Струва ми се, че трябва да направя известно описание на тези същества, тъй като в наше време те вече се срещат рядко и се плашат от нас - Големите хора, както ни наричат. Те са (или са били) дребни човечета, на половината на нашия ръст и малко по-мънички от брадатите джуджета. Хобитите обаче са без

бради. В тях няма почти нищо вълшебно с изключение на това, че могат бързо и тихо да изчезват, когато Големите тромави хора, като вас и мен, се появят, вдигайки шум, сякаш са слонове; а хобитите умеят да долавят всеки шум на повече от километър и половина разстояние. Те имат пълни коремчета, обличат се в ярки цветове (най-вече в зелено и жълто) и не носят обувки, защото природата ги е създала с ходила от дебела кожа, покрити с гъста и топла кафява козина, подобно на косата на главите им (само че тя е къдрава), имат дълги и сръчни кафяви пръсти на ръцете си, добродушни лица и се смеят шумно и звънливо (особено след като се наобядват, а това те правят два пъти на ден, когато има повечко за хапване).

Сега вече знаете достатъчно за тези малки човечета, за да продължим по-нататък. Както бях започнал да ви разказвам, майката на нашия хобит - Билбо Бегинс - беше прочутата Беладона Тук, една от трите славни дъщери на стария Тук, предводителя на хобитите, живеещи отвъд Реката - малката рекичка, която тече в подножието на Хълма. Често се говореше (в другите семейства), че някога, много отдавна, един от прадядовците на Тук се бил оженил за самодива. Това, разбира се, беше измислица, но в техния род все пак имаше нещо не съвсем хобитово и от време на време някой от тях се впускаше в приключения. Той тихичко изчезваше, а семейството потуляваше работата. Без съмнение, обаче Тукови не се ползуваха с онова уважение, на което се радваха Бегинсови, макар да бяха безспорно по-богати.

Самата Беладона Тук не преживя никакви приключения, след като стана госпожа Бънго Бегинс. Бънго, бащата на Билбо, построи за нея (и донякъде с парите от нейната зестра) най-разкошната от всички хобитови дупки, които можеха да се намерят под Хълма, над Хълма или отвъд Реката, и те живяха там до края на дните си. Не беше изключено обаче Билбо, единственият ѝ син, макар да изглеждаше и да се държеше съвсем като благоразумния си и кротък баща, да бе наследил по линията на семейство Тук нещо чудато в характера си, нещо, което само чакаше случай да се прояви. Билбо порасна, стана мъж и приближаваше вече петдесетте, но случаят все още не се беше явил и той си живееше удобно и спокойно в построената от баща му красива хобитова дупка, която току-що ви описах, твърдо решен да си остане в нея завинаги.

Но ето че една сутрин, много отдавна - когато на света имаше по-малко шум и повече зеленина, а хобитите бяха все още многобройни и живееха щастливо и самият Билбо Бегинс си стоеше след закуска на вратата, пушейки една много дълга дървена лула, която му стигаше почти до покритите с козина (старателно сресана) пръсти на краката, - най-неочаквано се появи Гандалф.

Гандалф ли? Ако сте чували само за една четвърт от това, което аз съм чувал за него, а аз съм чувал съвсем малко от онова, което има да се чува, то тогава трябва да се пригответе да чуete една крайно интересна приказка. Приказките и приключенията просто никнеха като гъби по най-удивителен начин навсякъде, където се появяваше той. Гандалф не бе наминавал Под хълма от години - всъщност откакто бе умрял приятелят му, Старият Тук - и хобитите бяха почти забравили как изглеждаше той. Беше заминал по своя работа за Хълма и отвъд Реката, още когато те бяха малки момиченца и момченца.

Ето защо, нищо неподозиращият Билбо никак не се изненада, когато видя пред себе си един стар човек с тояга. На главата си непознатият носеше висока островърха синя шапка, беше наметнат с дълъг, сив плащ, на врата си имаше сребрист шал, над който се спускаше дългата му до пояса брада, а краката му бяха обути в огромни черни ботуши.

- Добро утро! - каза Билбо, като имаше точно това наум, защото слънцето грееше, а тревата беше зелена, зелена. Но Гандалф го изгледа изпод дългите си рунтави вежди, които стърчаха извън широката периферия на шапката му, и попита:

- Какво искаш да кажеш? Пожелавах ми добро утро или искаш да подчертаеш, че утрото е добро независимо дали това ми е приятно, или не; или пък, че в такова утро човек трябва да бъде добър?

- Всичките тези неща заедно - рече Билбо. - А отгоре на това утрото е много добро и за изпушване лула тютюн на открито. Ако си имате лула, седнете и си я напълнете от моя тютюн. Няма за какво да се бърза, целият ден е пред нас! - И Билбо седна на една пейка до вратата, кръстоса крака и пусна красиво сивкаво колелце дим, което се понесе във въздуха и цяло-целеничко отплува към Хълма.

- Отлично! - каза Гандалф. - Но тази сутрин аз нямам време да пускам колелца от дим. Подготвям едно приключение и съм тръгнал да търся някой, който да вземе участие в него, ала ми е много трудно да го намеря.

- И аз мисля, че е трудно, особено по тези места! Ние сме обикновени, кротки същества и приключенията не са за нас. Това са неприятни, опасни, неприлични неща! Карат те само да закъсняваш за обед! Не разбирам какво добро виждат някои в тях - додаде господин Бегинс, пхна палец под една от презрамките си и пусна ново, още по-голямо колелце дим. После извади писмата си от сутрешната поща и започна да ги чете, давайки си вид, че не обръща внимание на стария човек. Той не му беше много по вкуса и затова му се искаше по някакъв начин да го отпрати. Но старият човек не се и

помръдваше. Стоеше, облегнат на тоягата си, и се взираше в Билбо, без да проговори нито дума, докато най-накрая Билбо се почувствува доста неудобно и дори малко се ядоса.

- Добро утро! - каза отново той. - На нас тук не ни трябват приключения, благодаря! Можете да потърсите желаещи на Хълма или отвъд Реката. - С това той искаше да покаже, че разговорът е свършил.

- Колко много неща изразяваш ти с едно "Добро утро"! - каза Гандалф. - Сега искаш да кажеш, че желаеш да се отървеш от мен и че утрото няма да е добро, докато не се махна.

- Съвсем не, съвсем не, драги ми господине! Но почакайте, всъщност знам ли ви името?

- Да, да, драги ми господине. Аз знам твоето, Билбо Бегинс. А и ти знаеш моето, но не си спомняш, че е мое. Аз съм Гандалф и Гандалф това съм аз! Като си помисля само, че доживях да бъда "доброутросван" от сина на Беладона Тук, сякаш съм дошъл да продавам копчета пред вратата му!

- Гандалф? Гандалф? Майчице! Онзи странствуващ вълшебник, дето бе подарил на Стария Тук вълшебните диамантени копчета за риза, които, като се закопчееха веднъж, се разкопчаваха само когато им се наредеше? Онзи, дето е разказвал такива прекрасни приказки за дракони, за зли духове, за великани, за избавление на принцеси и за неочакваното щастие, сполетяло злочести сираци? Същият онзи, дето е изработвал такива чудесни фойерверки! Спомням си го добре. Старият Тук обикновено ги пускаше вечерта срещу Еньовден. Каква красота! Те се издигаха като огромни огнени лилии и се посипваха надолу като златен дъжд, озарявайки тъмнината през цялата вечер!

Сега вече виждате, че господин Бегинс съвсем не беше така груб и безчувствен, както искаше да се представи, и че много, много обичаше цветята.

- Нима ти си същият онзи Гандалф - продължи Билбо, - който е подмамвал толкова много кротички и тихи момчета и момичета да се впускат в най-различни безумни приключения? Като се започне например от катеренето по дърветата и се стигне до гостуването при горските духове или пък до пътешествията с кораби към непознати брегове! Честна дума, животът е бил много интерес... Искам да кажа, че едно време ти доста си обърквал нещата по тия места. Извинявай, но не знаех, че все още се занимаваш с подобни работи.

- Че с какво друго да се занимавам? - попита вълшебникът. - Все пак радвам се, че си спомняш нещичко за мен. Във всеки случай спомняш си с

удоволствие за моите фойерверки, а това ми дава известна надежда. И от уважение към твоя дядо, Стария Тук, и към горката Беладона аз ще ти дам това, което си поиска.

- Извинявай, но аз не съм поискал нищо.

- Поиска, поиска! И то два пъти. Затова ще ме извиниш, и ти, но ще задоволя желанието ти. Всъщност ще отида дори още по-далеч - ще те пратя да участвуваш в едно приключение. На мен ще ми бъде забавно, на теб - приятно, а по всяка вероятност и полезно, стига да се завърнеш здрав и читав.

- Съжалявам, но аз не желая да участвувам в никакви приключения, благодаря. И най-малко днес. Добро утро! Но, моля, заповядай на чай винаги, когато пожелаеш! Защо не и утре? Ела утре! Довиждане! - И с тези думи Билбо обърна гръб, мушна се уплашено през кръглата зелена врата и я затвори бързо, но не дотолкова, че да излезе невъзпитано. Вълшебниците все пак са си вълшебници.

- Защо, по дяволите, го поканих на чай! - рече си Билбо, като влизаше в кухненския килер. Той съвсем наскоро беше закусил, но си мислеше, че една-две чаени сладки и нещичко за пийване щяха да му помогнат да се съвземе от преживения страх.

В това време Гандалф все още стоеше вън, пред вратата и тихо се смееше. След малко той пристъпи напред и с острия връх на жезъла си надраска някакъв странен знак върху красивата зелена входна врата на хобита. После си тръгна, а Билбо, който довършваше втората си сладка, тъкмо в този момент си помисли как благополучно се бе измъкнал от предлаганите приключения.

На следния ден почти бе забравил за Гандалф. Той не запомняше нещата, освен ако не си ги запишеше в календара бележник например така: "Гандалф. Чай. Сряда." А през вчерашния ден бе твърде объркан, за да направи подобно нещо.

Малко преди часа за чай на входната врата се позвъни силно и тогава той си спомни за поканата. Втурна се да сложи чайника на огъня, добави още една чашка и една чинийка, още няколко сладки и изтича към вратата.

- Много съжалявам, че те накарах да чакаш! - се канеше да каже той, когато видя, че пред него съвсем не стои Гандалф, а едно джудже с дълга синя брада, пъхната в златен колан, лъскавите му очички гледаха ококорено изпод тъмнозелената качулка. Веднага щом вратата се отвори, то се втурна вътре, сякаш го очакваха.

Джуджето закачи качулката и наметката си на най-близката закачалка и

като се поклони ниско, каза:

- Дуалин, на твоите услуги!

- Билбо Бегинс, на твоите! - отвърна хобитът, твърде изненадан, за да задава каквито и да било въпроси в момента. После се почувствува неловко от настъпилото мълчание и добави: - Тъкмо се канех да пия чай, моля, заповядай да изпиеш и ти една чашка заедно с мен. - Думите му прозвучаха може би малко нелюбезно, макар да бяха казани от сърце. Пък и как би могло да бъде другояче, когато едно джудже идва непоканено в къщата ти и окачва дрехите си в коридора, без да каже нито една дума за обяснение.

Не бе изминало много време, откакто бяха седнали край масата - всъщност едва бяха стигнали до третата сладка, - когато звънецът отново иззвъня, този път още по-силно.

- Моля да ме извиниш - рече Билбо и се втурна към вратата.

- Ето че дойде най-после! - канеше се да каже той на Гандалф този път. Но пак не беше Гандалф. Вместо него на входа стоеше едно джудже с бяла брада и алена качулка. То също се вмъкна вътре, щом вратата се отвори, сякаш бе поканено.

- Виждам, че вече са започнали да пристигат - рече джуджето, като зърна закачената в коридора зелена наметка на Дуалин. То окачи своята редом с другата и като сложи ръка на гърдите си, каза:

- Балин, на твоите услуги!

- Благодаря - отвърна Билбо, като едва си пое дъх от изненада. Този отговор не беше особено подходящ, но думите "те вече са започнали да пристигат" страшно го бяха смутили. Той обичаше гости, но предпочиташе да ги познава и да ги кани сам. Изведнъж му мина ужасната мисъл, че сладките може и да не стигнат и тогава той, домакинят - а Билбо знаеше задълженията на един домакин и ги спазваше дори когато му беше неприятно, - нямаше да хапне нито една.

- Заповядай да пийнеш чаша чай - успя да каже той, след като си пое дълбоко дъх.

- Бих предпочел малко бира, ако това няма да те затрудни, любезни господине - каза белобрадият. - А питка ще си хапна с удоволствие - питка с ким, стига да ти се намира.

- Намира ми се, намира ми се - отвърна Билбо, изненадан сам от любезността си. И той се затича към избата да напълни една халба бира, а оттам - към един от килерите, откъдето изнесе, две красиви кръгли питки с ким, които си бе изпекъл следобеда с намерение да си ги хапне сладко на

вечеря.

Когато се върна, Балин и Дуалин се разговаряха на масата като стари приятели (а те всъщност бяха братя). Билбо тръсна пред тях бирата и питките и тъкмо тогава звънецът пак иззвъня веднъж и още веднъж.

"Този път вече сигурно е Гандалф" - помисли си Билбо, докато подтичваше запъхтян по коридора. Но пак не беше Гандалф, а две нови джуджета - и двете със сини качулки, сребърни колани и жълти бради. Всяко от тях носеше торба с инструменти и по една лопата. Те се втурнаха вътре, щом вратата се отвори, но Билбо вече никак не се учуди.

- С какво мога да ви бъда полезен, драги джуджета? - попита той.

- Кили, на твоите услуги? - рече едното.

- И Фили! - добави второто. И двете едновременно си свалиха качулките и се поклониха.

- На вашите услуги и на услугите на вашите семейства! - отвърна Билбо, не забравяйки този път добрите си обноски.

- Дуалин и Балин са вече тук, както виждам - рече Кили. - Бързо да се присъединяваме и ние към бандата!

"Банда ли? - помисли си господин Бегинс. - Тази дума не ми харесва. Трябва да поседна за минутка, да събера мислите си и да пийна нещо. " - Но едва бе отпил глътка в един ъгъл - четирите джуджета седяха около масата и си говореха за златни мини, за свати със зли духове, за сторени от дракони злини и за много други неща, които той не разбираше, а и не желаше да разбере, защото му звучаха много приключенски, - когато "дзън-дзън-дзън-дзън" звънецът иззвъня отново, сякаш някое непослушно момченце хобит се опитваше да откъсне кордона.

- Има някой на вратата! - рече той, като примигна.

- И то не един, а четирима, ако се съди по звъненето - каза Фили. -

Впрочем ние ги видяхме отдалеч, когато идвахме; те вървяха зад нас.

Горкият малък хобит седна в коридора, скри глава в ръцете си и взе да се пита какво всъщност ставаше, какво още имаше да става и дали всички щяха да останат за вечеря. В този момент звънецът иззвъня отново, и то най-силно от всички предишни пъти, и Билбо хукна към вратата. Но там стояха не четири, а пет джуджета - още едно се бе присъединило към останалите, докато той бе седял в коридора, обзет от недоумение. И едва бе успял да завърти дръжката на вратата, когато всички те вече бяха вътре, покланяха се едно подир друго с думите: "На твоите услуги". Имената им бяха Дори, Нори, Ори, Оин и Глоин. Много скоро две пурпурни качулки, една сива, една кафява и

една бяла увиснаха на закачалките, а новодошлите, пъхнали големите си ръце в златните си и сребърни колани, се упътиха към стаята, където вече седяха другите. И наистина събра се една доста големичка "банда". Някои искаха светла бира, други тъмна, а трети - кафе. Никой обаче не се отказваше от сладките, така че за известно време домакинят беше много зает.

Тъкмо бе сложил една голяма кана с кафе на огнището, а джуджетата бяха омели питките с ким и започваха да лапат кифлите с масло, когато се почука силно. Не се позвъни, а се издумка: дум, дум! Някой удряше с бастун по красивата зелена врата.

Билбо изтича по коридора, ядосан, объркан и обезпокоен - такава неприятна сряда той не помнеше. Отвори рязко вратата и вътре нападна едно върху друго нови четири джуджета. А зад тях, облегат на тоятата си, стоеше и се смееше Гандалф. Той здравата бе олющил красивата зелена врата; при чуването беше заличил и тайния знак, поставен от него предишната сутрин.

- По-полека, по-полека! - рече той, - Не е хубаво от твоя страна, Билбо, да караш приятелите ти да те чакат на вратата, а после да я отваряш като запушалка на бутилка шампанско! Запознай се с Бифур, Бофур, Бомбур и най-вече с Торин!

- На твоите услуги! - казаха Бифур, Бофур и Бомбур, застанали в редица. После те окачиха две жълти качулки, една светлозелена, а също и една небесносива с дълъг сребърен пискюл. Последната принадлежеше на Торин, едно важно и преважно джудже, всъщност не друг, а самият Торин Дъбовия щит. Той беше много ядосан, че се бе проснал върху изтривалката на Билбо, а Бифур, Бофур и Бомбур се бяха стоварили отгоре му - още повече, че Бомбур беше извънредно дебел и тежък. И какъвто си беше горделив, Торин не каза нищо за каквито и да било "услуги", но горкият господин Бегинс толкова пъти му се извини, че накрая той изсумтя "моля, няма защо" и престана да се цупи.

- Сега вече всички сме тук! - каза Гандалф, като погледна редицата от тринадесет качулки - коя от коя по-хубави - и собствената си шапка, окачена редом с тях. - Каква весела компания! Надявам се, че сте оставили нещо за пийване и хапване и за закъснелите! Какво е това? Чай? Не, благодаря. За мен бих искал да донесеш малко червено вино.

- И за мен - рече Торин.

- И малинов конфитюр, и ябълкова пита - рече Бифур.

- И палачинки, и сирене - рече Бофур.

- И баница с месо, и салата - рече Бомбур.

- И още сладки, и бира, и кафе, ако нямаш нищо против - провикваха се останалите джуджета през вратата.

- Прибави и няколко яйца, любезни приятелю извика подире му Гандалф, когато Билбо тичаше объркан от единия килер към другия. - Не забравяй студеното пиле и туршията!

"Той, изглежда, знае толкова добре с какви провизии са пълни килерите ми, колкото и аз самият!" - помисли си господин Бегинс, който вече беше напълно объркан и се питаше отчаяно дали наскоро собствената му къща не започваше някакво най-ужасно приключение.

Когато успя да натрупа всички бутилки, чинии, вилици, лъжици, чаши, блюда с ястия и какво ли не върху огромните табли, той вече беше така разгорещен и ядосан, че лицето му пламтеше от руменина.

- Колко са нахални и досадни тези джуджета! - каза високо Билбо. - Защо не дойдат да ми помогнат! - И ето! О, чудо! На вратата на кухнята вече стояха Балин и Дуалин, а зад тях - Кили и Фили, и преди той да успее да изрече дума, те бяха отнесли таблите и няколко масички в гостната стая и бяха подредили всичко.

Гандалф седеше начело на групата, а тринадесетте джуджета се бяха наредили в кръг от двете му страни; Билбо си беше придърпал един стол до огъня и хрупкаше някакъв бисквит (целият му глад се бе изпарил), като се мъчеше да си даде вид, че намира всичко това за съвсем естествено и че не вижда нищо приключенско в него. Джуджетата ядяха и ядяха, говореха и говореха, а времето летеше. Най-после те отместиха столовете си назад и Билбо стана да раздигне чиниите и чашите.

- Предполагам, че всички ще останете за вечеря? - попита той с любезен, но не особено настойчив тон.

- Разбира се - отвърна Торин. - Ще останем не само за вечеря, а и след вечеря. С работата ще се заловим по-късно, първо, трябва да си посвирим и попеем. А сега всичко да се разтреби!

Тогава дванадесетте джуджета - Торин, като по-важен, остана да разговаря с Гандалф - скочиха на крака и натрупаха всичко закуп. После, без да търсят табли, тръгнаха към кухнята, като носеха в ръка цели камари чинии с по една бутилка отгоре, а Билбо подтичваше подире им и почти крещеше от страх: "Моля, внимавайте!" и "Моля, не си правете труд! Аз сам мога да се справя!" Но джуджетата се правеха, че не го чуват, и започнаха да пеят:

Щърбете чаши, пукайте чинии

и вилици, и ножове кривете!
Туй мрази Билбо Бегинс, чуйте вие:
бутилките по пода разхвърлете!

Покривките му с масло омажете,
в килера с мляко - плочките измити,
огризките из спалнята пръснете,
а виното разлейте по вратите!

Строшете всички съдове от глина,
на късчета ги счукайте с чукало!
Хвърлете после в холната камина
отломките и всичко оцеляло!

Туй мрази Билбо Бегинс, чуйте вие:
добре пазете чаши и чинии!

Те, разбира се, не направиха нито едно от тези ужасни неща, а с бързината на светкавица измиха и прибраха всяко нещо, здраво и читаво, на мястото му, докато Билбо през това време се въртеше ту насам, ту натам наред кухнята и се мъчеше да види какво правят. После те се върнаха в гостната и завариха Торин да си пуши лулата, вдигнал крака на решетката пред камината. Той пускаше огромни колела дим и като им кажеше накъде да полетят, те политаха - нагоре в комина или зад часовника на камината, или под масата, или започваха да се въртят в кръг около тавана. Но накъдето и да отидеха, те не бяха достатъчно бързи, за да убягнат на Гандалф. Пук! И той изпращаше едно малко колелце дим от късата си глинена лула право през колелцата на Торин. После димните колелца на Гандалф ставаха зелени, връщаха се и започваха да кръжат над главата на вълшебника. Вече цяло облаче от тях се бе събрало около него и това му придаваше чудноват и загадъчен вид. Билбо стоеше и наблюдаваше безмълвно - той много обичаше да пуска колелца от дим - и изведнъж се засрами, като си спомни колко горд се бе чувствувал предишната сутрин от колелцата, които бе пращал по вятъра през хълма.

- А сега малко музика! - рече Торин. - Извадете инструментите!

Кили и Фили изтичаха до торбите си и донесоха две малки цигулки; Дори, Нори и Ори измъкнаха някъде изпод дрехите си флейти; Бомбур довлече от

преддверието барабан; Бифур и Бофур също излязоха и се върнаха с кларнети, които бяха оставили в подставката за бастуни. Дуалин и Балин казаха:

- Извинете, но ние оставихме нашите инструменти при входа.
- Тогава донесете и моя - рече Торин.

Те се върнаха с две виоли, големи колкото самите тях, и с арфата на Торин, увита в зелен плат. Арфата беше красива, златна и щом Торин докосна струните ѝ, от нея изведнъж се изтръгна такава нежна и приятна музика, че Билбо забрави всичко друго и се понесе из тъмни простори, под непознати луни, далеч отвъд реката и много далеч от своята дупка под хълма.

Мракът започна да прониква в стаята през малкото прозорче, което гледаше към склона на хълма; светлината на огъня блещукаше - беше хладна априлска вечер, - а те продължаваха да свирят и сянката на Гандалфова брада се полюшваше върху стената.

Мракът изпълни вече цялата стая, огънят загасна, сенките се стопиха, а те все свиреха и свиреха. И изведнъж, продължавайки да свирят, те запяха едно по едно с плътните си гласове, както са пеели в древните си подземни жилища. Ето и един откъс от песента им, ако, разбира се, можете да си я представите като песен, понеже не е съпроводена от музика.

Към планините с вечната мъгла,
към пещерите в старата скала -
на бой за похитеното ни злато
в зори ще тръгнем срещу сила зла.

С възшебни думи, с удари припряни
джуджета някога като с камбани
звънтяха с чукове в места потайни
сред проходи, в скалите прокопани.

За древните владетели в гората
ковяха накити от чисто злато,
а вместо перли в дръжките на саби
заклучваха мощта на светлината.

В огърлици нанизваха звездите,
от огъня на дракони искрите
в корони слагаха, а в златна тел

превръщаха на слънцето лъчите.

Към планините с вечната мъгла,
към пещерите в старата скала -
да приберем отнетото ни злато
в зори ще тръгнем срещу сила зла.

За себе си и арфи, и бокали
от златото те бяха изковали.
От хората и елфите укрити,
на чудни песни бяха се отдали.

Но люшнаха се клони и листа,
на хълма вятър изсвистя в нощта
и в кървав огън пламнали дървета
засветиха на факли с яркостта.

В дола камбани яростно забиха
и поглед хората в небето впиха.
На Дракона гневът и злата мощ
къщата им на пух и прах разбиха.

Хълмът димеше в лунна светлина,
джуджетата пред страшната злина
побягнаха, за да дочакат вълн
съдбата си под бледата луна.

Към планините с вечната мъгла,
към пещерите в старата скала -
да вземем арфите от чисто злато,
в зори ще тръгнем срещу сила зла.

Докато джуджетата пееха, Билбо усети как у него се заражда копнеж по красиви неща, измайсторени от сръчни ръце с вещина и чародейство - един страстен, неудържим копнеж, подобен на копнежа, който изгаряше сърцата на джуджетата. И изведнъж, в душата му се събуди неустрашимостта на прадядовците му Тук и той замечта да отиде и види големите планини, да чуе

шепота на борове и грохота на водопадите, да броди из пещерите и вместо бастуна си да носи меч. Билбо погледна навън през прозореца. Звездите блестяха върху тъмното небе над дърветата. За миг те му напомниха блестящите скъпоценни камъни на джуджетата, погребани в мрачните пещери. Внезапно в гората отвъд реката лумнаха пламъци - навярно някой палеше огън и Билбо си представи как хищни дракони плячкосват и опожаряват неговия тих и спокоен хълм. Побиха го тръпки и бързо, бързо той отново си стана обикновеният, кроткият господин Бегинс.

Той се изправи разтреперан. Половината от съзнанието му го караше да отиде и да донесе една лампа, а другата половина - само да се престори, че отива за лампа, а всъщност да се скрие в избата зад бурето с бира и да не се показва, докато всички джуджета не си отидат. Изведнъж забеляза, че музиката и пеенето са стихнали, а гостите му го гледат със святкащи в мрака очи.

- Къде отиваш? - попита Торин с тон, с който искаше да покаже, че знае какво става в главата на Билбо.

- Мислех си, че се нуждаете от малко светлина - рече виновно Билбо.

- Ние обичаме мрака - отвърнаха в хор джуджетата. - За тайните дела е нужна тъмнина. Има още много часове до зазоряването.

- Разбира се! - рече Билбо и бързо понечи да седне, но не улучи стола, строполи се върху решетката пред камината и с трясък прекатури ръжена и лопатката.

- Тихо! - обади се Гандалф. - Да чуем какво ще ни каже Торин. И Торин заговори.

- Слушайте, Гандалф, джуджета и ти, Билбо Бегинс - обърна се той към слушателите си. - Днес ние се събрахме в къщата на нашия приятел, този юначен хобит и достоен съучастник в нашия заговор - дано козината по краката му никога да не опада и виното и бирата му да са все така хубави! - Той спря да си поеме дъх и да получи от домакина отговор за любезността си, но горкият Билбо изобщо не разбра ласкателството. Само мърдаше устни в желанието си да възрази, че го наричат юначага и още по-лошо - съучастник, но не беше в състояние да издаде и звук, дотолкова бе загубил и ума, и дума. И тъй Торин продължи:

- Ние се събрахме да обсъдим нашите кроежи и намерения, нашите средства и начини на действие, нашите цели. Малко преди да съмне, ще потеглим на дълго пътешествие, от което някои от нас (а може би и всички, с изключение на нашия приятел и съветник, изкусния вълшебник Гандалф) няма да

се завърнат. Това е един много важен момент. Смятам, че целта ни е добре известна на всички. На уважаемия господин Бегинс, а може би и на едно-две от по-младите джуджета (мисля, че ще бъде прав, ако назова например Кили и Фили) е необходимо да се даде известно кратко обяснение за точното положение...

Ето как обичаше да се изразява Торин. Той имаше голямо мнение за себе си и ако го бяха оставили, навярно щеше да продължи да говори така, докато му се свършеше дъхът, без да каже на някого нещо, което вече да не е известно. Но той бе грубо прекъснат. Горкият Билбо не можеше повече да издържа. При думите "няма да се завърнат" той усети как вътре в него започва да се надига един вик, който не закъсня да пропищи пронизително като свирка на локомотив, излязъл от тунел. Джуджетата наскочаха и прекатуриха масата. Единият край на Гандалфовия магически жезъл припламна с ярка синя светлина и всички видяха горкият малък хобит, коленичил на килимчето пред камината, да трепере като лист. После той се простря по очи на пода и взе да вика: "Поразен от гръм, поразен от гръм!" Дълго повтаряше само тези думи и джуджетата се видяха принудени, за да не им пречи, да го вдигнат и отнесат в съседната стая, където го положиха на едно канапе, оставиха до него чаша с някакво питие и се върнаха да дообсъдят потайното си дело.

- Невъздържано малко човече! - рече Гандалф, когато насядаха отново. - Понякога изпада в такива странни настроения, но иначе си го бива, много си го бива - свиреп е като дракон, на когото са настъпили опашката.

Ако сте виждали дракон с настъпена опашка, ще разберете, че думите на Гандалф биха могли да бъдат само едно поетическо преувеличение за който и да било хобит, та дори и за пра-правуйчото на Стария Тук - Ревящия бик, който бил толкова грамаден (за хобит, разбира се), че можел да повдигне кон. Той нападнал пълчищата зли духове при планината Грам в Битката за зелените поля и отсякъл главата на техния цар Голфимбул с един удар на дървената си тояга. Главата на царя прелетяла около стотина метра във въздуха и накрая паднала в една заешка дупка. Така Ревящия бик спечелил битката, а заедно с това била измислена играта голф (по името на нещастния Голфимбул).

Междувременно кроткият и простодушен потомък на Ревящия бик вече бе дошъл на себе си и като отпи една глътка от чашата, пропълзя плахо до вратата на гостната и чу Глоин да казва:

- Хм! (Или нещо подобно на сумтене.) Как мислите, дали ще ни върши

работа? Чудесно е, че е тъй свиреп, както казва Гандалф, но един такъв вик в някой напрегнат момент ще бъде достатъчен да събуди и дракона, и всичките му родственици, и да ни погуби. Аз мисля, че в него се долавяше повече страх, отколкото невъздържаност. Всъщност, ако не беше знакът на вратата, щях да смятам, че съм сбъркал къщата. Още като зърнах дребното човече да изскача запъхтяно на прага, веднага се усъмних. Че то повече прилича на бакалин, отколкото на професионален разбойник!

В този миг Билбо завъртя дръжката на вратата и влезе. Неустрашимият дух на семейство Тук надделя. Той изведнъж почувствува, че е готов да се откаже и от леглото си, и от закуската си, само и само да го смятат за свиреп. А думите "като зърнах дребното човече да изскача запъхтяно на прага" - действително го накараха да освирепее от гняв. Много пъти след това благоразумието, наследено от семейство Бегинс, го караше да съжaliaва за тази своя постъпка и той си казваше: "Ех, Билбо, какъв глупак излезе ти - сам пъхна крака си в капана".

- Извинете ме - рече той, - че чух, без да искам, думите ви. Аз не разбирам за какво говорите и за какви разбойници споменавате, но разбрах едно (с това той искаше да защити достойнството си), а то е, че вие ме считате за недостоеен. Но аз ще ви покажа кой съм. На вратата ми няма никакви знаци - боядисал съм я само преди една седмица - и съм убеден, че наистина сте сбъркали къщата. Усъмних се в това още като зърнах непознатите ви лица на входа. Но нека приемем, че не сте я сбъркали. Кажете ми какво искате да сторя и аз ще се постарая да го извърша, дори ако трябва да извървя пътя от Изток до Изток и да се сражавам със свирепите змейове в Страшната пустиня. Аз имам един пра-праправуйчо - Ревящия бик...

- Да, да, но това е било много отдавна - прекъсна го Глоин. - Аз говорех за теб. И освен това те уверявам, че на вратата имаше знак, какъвто обикновено се слага или се е слагал при този занаят, и се тълкува така: Професионален разбойник търси подходяща работа, придружена с интересни приключения и прилично възнаграждение. Ако повече ти харесва, вместо професионален разбойник можеш да кажеш: Опитен Търсач на Съкровища. Някои го казват и така. За нас обаче е все едно, Гандалф ни събщи, че из тия места има такъв човек, който търси да се залови незабавно за Работа, и че е уговорил да се срещнем с него тук тази сряда по чаено време.

- Разбира се, че на вратата има знак - намеси се Гандалф. - Аз самият го сложих. И то напълно основателно. Вие ме помолихте да ви намеря четиринадесети човек за вашата експедиция и аз избрах Билбо Бегинс. Ако

някой каже, че съм сбъркал в избора си, ще си останете тринадесет на брой и ще трябва или да търпите всички нещастия, които ще ви носи това число, или да се приберете обратно и да продължите да копаете въглища.

Той погледна така гневно Глоин, че джуджето се сви на стола си; а когато Билбо отвори уста да запита нещо, Гандалф се обърна към него, измери го неодобрително с поглед и така наежи рунтавите си вежди, че Билбо не усети как си затвори устата.

- Да сме наясно! - додаде Гандалф. - Никакви разправии повече! Аз избрах Билбо Бегинс и за вас това трябва да е достатъчно. Щом казвам, че е Професионален разбойник, значи е Професионален разбойник или ще стане, когато му дойде времето. Той притежава много повече качества, отколкото вие можете да си представите, и далеч повече, отколкото сам той подозира. Вие ще доживеете (надявам се) да ми благодарите. А сега, Билбо, момчето ми, донеси лампата, за да погледнем ей това тук!

При светлината на една голяма лампа с червен абажур той разпротря на масата парче пергамент, което приличаше на карта.

- Това го е направил Трор, дядото на Торин - каза той в отговор на любопитните въпроси на джуджетата, - и представлява план на планината.

- Не смятам, че ще ни помогне много - заяви пренебрежително Торин, след като хвърли бегъл поглед. - Аз достатъчно добре си спомням и планината, и земите около нея - зная къде е тъмната гора, зная къде е и мъртвата степ, където се раждат големите дракони.

- Върху планината е нарисован един червен дракон - каза Балин, - но няма да ни е трудно да го открием и без тази рисунка, стига само да стигнем дотам.

- Има едно нещо обаче, на което вие не обърнахте внимание - каза вълшебникът, - и това е тайният вход. Виждате ли тази руническа буква на западната страна и ръката, която сочи от другите рунически букви към нея? С това е отбелязан тайният проход към Подземните галерии.

- Някога може и да е бил таен - рече Торин, - но сигурни ли сме, че все още е таен? Старият Смог живее достатъчно дълго там, за да е узнал всичко, което има да се узнава за тези пещери.

- И така да е, той не може да го използва вече от много години.

- Защо?

- Защото проходите са много малък. "Един метър и половина е висока вратата и трима могат да минат рамо до рамо" - казва руническото писмо, а Смог не е могъл да пропълзи през дупка с такива размери, дори като съвсем

млад дракон, - камо ли сега, след като е погълнал толкова много джуджета и хора от долината.

- А на мен дупката ми се струва огромна - изписука Билбо (който не беше виждал дупки на дракони, а само дупки на хобити). Той отново бе започнал да се увлича от цялата тази история и забрави, че трябва да държи устата си затворена. Много обичаше карти и в преддверието си беше окачил една голяма карта на околната местност, на която бе отбелязал с червено мастило всичките си любими пътеки.

- Как може такава голяма врата да се пази скрита от когото и да било освен от дракона? - попита той.

Не забравяйте, че Билбо беше един съвсем мъничък хобит.

- По много начини - отговори Гандалф. - Но по какъв точно начин се пази скрита тази, ние няма да узнаем, докато не отидем там да видим. От картата разбирам, че проходът е затворен с врата, направена тъй, че да се слива съвсем със склона на планината. Доколкото знам, обикновено джуджетата правят тайните си врати именно по този начин. Нали така?

- Точно така - отвърна Торин.

- Освен това - продължи Гандалф - забравих да ви кажа, че за вратата има и ключ, един мъничък и много особен ключ. Ето го! - И вълшебникът подаде на Торин един ключ с дълга цев и с някакви сложни думи, изписани по него със сребро. - Пази го на сигурно място!

- Ще го пазя - рече Торин, като взе ключа, закачи го на една красива верижка, която висеше на врата му, и го скри под дрехата си. - Вече имам известна надежда. Тези новини променят нещата за добро. Досега ние не знаехме какво точно да правим. Смятахме да тръгнем на Изток и да стигнем тихо и мирно до дългото езеро. Оттам вече щяха да започнат трудностите.

- Ще започнат много преди това, ако изобщо познавам пътищата към изток - намеси се Гандалф.

- Оттам бихме могли да се спуснем по течащата река - продължи Торин, без да обърне внимание на думите на Гандалф - и да стигнем до развалините на Дейл - стария град в долината, разположен в съседство с планината. Но на никого от нас не се хареса идеята да минем през главната порта. Реката тече право през нея и през голямата канара на юг от планината, а оттам твърде често минава и драконът - освен ако не си е променил навиците.

- Това би било неблагоприятие - забеляза вълшебникът, - особено без помощта на някой смел воин или герой. Опитах се да намеря, но воините са заети да се сражават помежду си в далечни земи, а герои по тези места има

малко и трудно можеш да ги откриеш. Мечовете тук са обикновено изтъпени, брадвите се използват само за сечене на дървета, щитовете - за детски люлки или за похлупаци на съдове, а драконите са надалеч, на безопасно разстояние (затова ги смятат само за приказни същества). Ето защо аз се спрях на кражбата - особено като си припомних, че съществува странична порта. Тогава намерих професионалния разбойник, нашия малък Билбо Бегинс. Това е всичко, а сега нека продължим по-нататък и си съставим план за действие.

- Отлично - рече Торин и като се обърна с престорена любезност към Билбо, додаде: - В такъв случай да се надяваме, че нашият професионален разбойник ще ни даде някои полезни съвети и предложения.

- Преди всичко искам да знам нещо повече за тия неща - отговори Билбо, доста смутен и объркан вътрешно, но все още решен да не се предава. Имам предвид златото и дракона. Как е попаднало това злато там, на кого принадлежи и тъй нататък.

- Виж ти! - възкликна Торин. - Та нали ти дадохме карта? Нима не чу песента ни и разговора, който водим вече от часове?

- И все пак искам всичко да ми се обясни просто и ясно - упорито настояваше Билбо, като си придаде високомерен вид (каквото обикновено си придаваше пред ония посетители, които идваха да искат от него пара назаем) с желанието да се представи за мъдър, благоразумен и вещ, та да оправдае препоръката на Гандалф. - Бих искал също да знам какви рискове поемам, какви разходи ще направя, колко време ще загубя, какво възнаграждение ще получа и тъй нататък - с което всъщност искаше да каже: "Каква полза ще имам от всичко това? И ще се върна ли жив и здрав?"

- Е, добре - съгласи се Торин. - Много отдавна, когато дядо ми Трор бил още млад, нашият род бил прогонен от далечния Север и се преселил с цялото си богатство и с всичките си сечива в планината, изобразена на тази карта. Планината била открита още от моя далечен праотец, Старият Трейн, но като се настанили там, родствениците ми прокопали мини и тунели, направили обширни галерии и просторни работилници и - доколкото ми е известно - изкопали много злато и много скъпоценни камъни. И така, те станали извънредно богати и знатни, а моят дядо бил избран за цар на планината и се ползвал с голямо уважение от страна на смъртните, които живеели на юг и постепенно се придвижвали все по-нагоре по течащата река към закътаната от планината долина.

Тогава беше построен честитият долинен град Дейл. Царе викаха на

работа нашите ковачи и ги възнаграждаваха богато за майсторството им. Бащи идваха да ни молят да вземем синовете им да чиракуват при нас и ни се отплащаха щедро - най-вече с храна, тъй като ние не си правехме труд сами да си я произвеждаме или да я търсим. Щастливо време беше това. И най-бедните сред нас имаха достатъчно пари и да харчат, и да дават назаем. Имахме свободно време да майсторим красиви неща, ей тъй за удоволствие, да не говорим пък за прекрасните вълшебни играчки, подобни на които днес не могат да се намерят никъде по света. И тъй, подземията на дядо ми се напълниха със злато и скъпоценни камъни, с предмети, украсени с резба, а пазарът за играчки в град Дейл стана истинско чудо.

Без съмнение това доведе дракона при нас. Както знаеш, драконите крадат злато и скъпоценности от хората, от горските духове, елфите, и от джуджетата - от всеки, у когото ги намерят - и пазят плячката си, докато са живи (което означава завинаги, ако някой не ги убие), без да използват дори и един пиринчен пръстен от нея. Впрочем те едва ли могат да отличат красивото от грозното, макар добре да знаят стойността на всяко нещо; пък и толкова са несръчни, че не могат да затегнат сами дори някоя поразхлабена люспа от бронята си. По онова време имаше много дракони на Север и златото там ставаше все по-оскъдно, понеже джуджетата бягаха на юг или пък биваха избивани. Драконите превръщаха всичко в развалини и пепелища и нещата отиваха от зле към по-зле. Всред всички дракони имаше един особено алчен, силен и зъл, наречен Смог. Един ден той полетя на юг. Отначало ние чухме някакъв силен шум, подобен на ураган, който се носеше от Север, а боровите дървета по планината взеха да се превиват и кършат. Всички, които в това време бяхме навън (и аз бях един от тези щастливци, защото като малък обичах приключенията, все скитах около планината и това всъщност ми спаси живота), още отдалече забелязахме как драконът се настанява сред огнен стълб на върха на нашата планина. После той се спусна надолу и когато достигна горите, те лумнаха в пламъци. В това време камбаните на град Дейл забиха и бойците грабнаха оръжието си. Джуджетата се втурнаха навън през голямата порта, но там ги чакаше драконът. Нито едно от тях не можа да се спаси. Придошлата река се обви в изпарения, над Дейл се спусна мъгла и в мъглата драконът нападна бойците и погуби почти всички - твърде обичайна за онези дни зла участ. След това той се върна обратно и пропълзя през главната порта и разора всички галерии, ходници, тунели, изби и жилищни помещения. Не остави живо нито едно джудже вътре и заграби всичките ни богатства. Навярно защото такъв е обичаят на драконите - той ги е струпал

на огромна камара някъде дълбоко под земята и спи отгоре им като върху постеля. По-късно той взе нощем да изпълзява през голямата врата и да отива в Дейл; отмъкваше оттам хора, главно девойки, и ги изяждаше, докато накрая от града останаха само развалините - една част от жителите му бяха избити, а другата побягна. Какво става там сега, не зная със сигурност, но не допускам да има живот около планината на по-близко разстояние от дългото езеро.

Малцината от нас, които бедата свари отвън, седнахме, тихо заплакахме и запроклинахме Смог. Но ето че съвсем неочаквано при нас дойдоха баща ми и дядо ми - и двамата с опърлени бради. Те изглеждаха много мрачни и нищо, не говореха. Когато ги попитах как са се измъкнали, те ми казаха да си държа езика зад зъбите и допълниха, че един ден, когато му дойде времето, ще узная. След това се разделихме и всеки се залови да изкарва, както може, прехраната си из околните земи. Понякога изпадахме дотам, че се заемахме с ковашка работа или дори копаехме въглища. Но никога не забравихме откраднатото богатство. Дори и сега, когато имаме вече нещичко спестено и не можем да се оплачем, че сме безимотни - тук Торин погледна златната верижка на врата си, - ние все още желаем да си възвърнем златото и да приложим на дело проклятията ни, отправени към Смог - ако можем, разбира се.

Често съм се чудил как баща ми и дядо ми бяха успели да избягат. Сега разбирам, че са имали свой таен изход, за който единствено те са знаели. Очевидно е, че те са направили тази карта и искам да разбера как се е добрал Гандалф до нея и защо тя не е попаднала у мен - законния наследник.

- Аз не съм се "добрал" до нея, тя ми беше поверена - отговори вълшебникът - Ако си спомняш, твоят дядо Трор бе погубен в мините на Мориа от злия дух Азог.

- Проклето да е името му! - рече Торин.

- А баща ти, Трейн тръгна нанякъде на 21 април преди сто години - падаше се четвъртък - и оттогава ти не си го виждал.

- Вярно е, вярно е - потвърди Торин.

- Именно баща ти ми даде картата, за да ти я предам. И едва ли имаш право да ме укоряваш, че чак сега - и тъкмо по този начин - ти я предавам, защото ми беше извънредно трудно да те открия. Когато ми връчи картата, баща ти не можеше да си спомни собственото име, а камо ли да ми каже твоето. За това смятам, че вместо упреци заслужавам похвали и благодарности! Ето вземи - допълни той, подавайки картата на Торин.

- Все пак не ми стана ясно... - каза Торин и Билбо усети, че и той би искал да каже същото. Обяснението му се видя незадоволително.

- Дядо ти - каза вълшебникът с бавен и скръбен глас - дал за по-голяма сигурност картата на сина си, преди да замине за мините в Мориа. След като дядо ти бил убит, баща ти тръгнал с картата да си опита късмета. Много и най-различни прежеждия преживял, но не успял да стигне до планината. По-късно - как е попаднал там, не зная - аз го открих затворен в тъмниците на Некроманта - злия магьосник.

- А ти какво правеше там? - попита Торин, като потръпна, а и всички останали джуджета потръпнаха.

- Вас това не ви засяга. Както обикновено, търсех да открия някои неща, но задачата се оказа много опасна и трудна. Дори аз, Гандалф, едва успях да се измъкна. Опитах се да спася баща ти, но беше вече много късно - той беше загубил ума си и говореше несвързано. Не си спомняше за нищо друго освен за картата и ключа.

- Ние отдавна си разчистихме сметките със злите духове от Мориа - рече Торин. - Време е да помислим и за Некроманта.

- Не бъди глупав! Той е толкова могъщ противник, че ще надвие всички джуджета, събрани заедно, ако изобщо е възможно да се сберат от четирите краища на света. Баща ти искаше от тебе само едно - да разчетеш картата и да използваш ключа. Драконът и планината са достатъчно тежка задача за тебе!

- Виждате ли, виждате ли! - неволно рече на глас Билбо.

- Какво да видим? - извикаха всички джуджета в хор и изведнъж се обърнаха към него, а Билбо толкова се смути, че взе да пелтечи.

- Виждате ли... искам да кажа. . .

- Какво? - попитаха те.

- Искам да ви кажа - посъвзе се Билбо - да тръгнете на Изток и там да поогледате нещата. В края на краищата има странична врата, пък и драконите, предполагам, понякога заспиват. Ако седнете на прага и поумувате по-дълго, сигурно ще измислите нещо. Впрочем, струва ми се, че предостатъчно говорихме тази вечер. Разбирате какво искам да кажа, нали? Добре е сега да подремнем малко, за да можем утре да станем рано. Ще ви поднеса чудесна закуска, преди да тръгнете.

- Икаш да кажеш: преди да тръгнем - обади се Торин. - Нали ти си професионалният разбойник? И вместо да ни караш ние да седим на прага на страничната врата и да умуваме, по-добре поумувай ти как да влезем през

нея. А що се отнася до подремването и закуската - съгласен съм. Когато тръгвам. на път, обичам да похапвам шест яйца с шунка, но не бъркани, а на очи, затова внимавай да останат цели.

След като всички си поръчаха съответната закуска, без дори да кажат едно "моля" (а това много ядоса Билбо), те станаха. Хобитът им приспособи легла от столове и канапета и като ги настани в гостните си стаи, сам отиде и легна в малкото си легло, изморен и угрижен. Във всеки случай нямаше никакво намерение да става рано и да им приготвя проклетите закуски. Мъжеството, наследено от праядовците му Тук, започваше постепенно да го напуска и той не беше вече съвсем сигурен дали на сутринта ще тръгне изобщо на някакво си пътешествие.

Както си лежеше в леглото, той чуваше от съседната и най-хубава спалня Торин все още да си тананика:

Към планините с вечната мъгла,
към пещерите в старата скала -
на бой за похитеното ни злато
в зори ще тръгнем срещу сила зла.

С тази песен, звучаща в ушите му, Билбо заспа и сънува много мъчителни сънища. Когато се събуди, видя, че отдавна се бе разсъмнало.

2. ОВНЕШКО ПЕЧЕНО

Билбо скочи, облече халата си и отиде в трапезарията. Там не намери никого, имаше само следи от богата, приготвена набързо закуска. В стаята цареше пълен безпорядък, а в кухнята бяха натрупани камари от неизмити чинии. Почти всички съдове бяха използвани и измърсени. Неприятното миене и чистене, което му предстоеше, го накара да се убеди, че гостите от предишната вечер не са били само част от лошите му сънища, както се бе надявал. Като разбра обаче, че те са тръгнали без него и без дори да го събудят (но и без да му благодарят), Билбо се почувствува облекчен, но и мъничко разочарован, а това го изненада.

"Не ставай смешен, Билбо Бегинс! - рече си той. - Как можеш да мислиш за дракони и за други чудати глупости на твоята възраст!" - Той си препаса една престилка, запали огъня, стопли вода и изми всичко. После си приготви

една лека закусчица и я излапа в кухнята, преди да се залови с подреждането на трапезарията. Междувременно слънцето вече беше изгряло, пътната врата беше отворена и през нея появяваше топъл пролетен ветрец. Билбо започна да си подсвирква високо и полека-лека взе да забравя събитията от предната вечер. И тъкмо се канеше да излапа сладко край прозореца на трапезарията втората си закусчица, когато влезе Гандалф.

- Скъпи ми приятелю - каза той, - кога най-после ще дойдеш? Нали щяхте да тръгвате рано. А, ето че в десет и половина ти сладко-сладко си закусваш. Те ти оставиха поръка, защото не можеха да те чакат.

- Каква поръка? - попита изплашено горкият Билбо.

- И таз добра! - възкликна Гандалф. - Какво става с теб тази сутрин? Май не си бърсал прах от полицата на камината!

- Че какво общо има това с поръката? И без туй бях достатъчно зает с миенето на съдове след толкова гости.

- Ако беше избърсал прахта от полицата на камината, под часовника щеше да намериш ей това - каза Гандалф и подаде на Билбо една бележка (написана, разбира се, на лист от Билбовия бележник).

Ето какво пишеше в нея:

"От Торин и съдружие - ДО ПРОФЕСИОНАЛНИЯ РАЗБОЙНИК БИЛБО
С поздрав!

За гостоприемството ти - най-искрени благодарности, предложението да ни помагаш като специалист приемаме с радост. Условието: заплащане в брой; размер - не повече от една четиринадесета от общата печалба (ако има такава); всички пътни разноски осигурени; разноските по погребението ще се поемат от нас или от нашите пълномощници, ако възникне случай и въпросът не се уреди другояче.

Счетохме за ненужно да нарушаваме заслужената ти почивка и тръгнахме по-рано, за да направим нужните приготовления. Ще очакваме уважаемата ти личност в странноприемницата "Зеленият дракон", село Тихата река, точно в единадесет.

С надеждата, че няма да закъснееш, имаме честта да останем искрено твои Торин и съдружие. "

- Имаш още само десет минути. Ще трябва да тичаш. - забеляза Гандалф.

- Но... - рече Билбо.

- Няма време за това - прекъсна го вълшебникът.

- Но... - понечи отново да каже нещо Билбо.

- Нито пък за това има време! Тръгвай веднага! До края на живота си

Билбо не можеше да си спомни как се намери навън без шапка, без бастун и без пари - изобщо без нито едно от онези неща, които обикновено вземаше със себе си, когато излизаше. Оставяйки втората си закуска недовършена и трапезарията - полуразтребена, той пхна ключовете си в ръцете на Гандалф и затича надолу по пътеката толкова бързо, колкото можеха да го носят покритите му с козина крачета. Мина покрай голямата мелница, прекоси реката и със същата скорост продължи още около километър.

- Пристигна в Тихата река, силно запъхтян, тъкмо когато биеше единадесет часът, и откри, че бе забравил да си вземе носна кърпичка.

- Браво! - викна Балин, който стоеше на вратата на странноприемницата и го чакаше.

Тъкмо в този момент останалите джуджета се показаха на завоя на пътя откъм селото. Те бяха възседнали кончета, които бяха отрупани с всякакъв багаж - торби, вързопи, пакети, пакетчета и какви ли не дреболии. Имаше и едно съвсем мъничко конче, което очевидно бе предназначено за Билбо.

- Хайде, мятайте се и двамата на кончетата и да потегляме! - нареди Торин.

- Много съжалявам - рече Билбо, - но дойдох без шапка, забравих си носната кърпичка и не взех никакви пари. Намерих бележката ви едва в десет и четиридесет и пет, ако трябва да бъда точен.

- Не е нужно да си толкова точен - обади се Дуалин. - А за кърпичките не се тревожи! Докато постигнем целта на нашето пътешествие, ще трябва да минеш не само без носна кърпичка, ами и без много други неща. Що се отнася до шапката - аз нося в багажа си като запас една качулка и една наметка.

И тъй, те потеглиха бавно от странноприемницата върху натоварените кончета през една прекрасна утрин тъкмо преди началото на месец май. Билбо се бе пременил с тъмнозелена качулка (малко поизбеляла) и тъмнозелена наметка, които Дуалин му бе заел. Те му бяха възголемички и в тях той изглеждаше доста смешен. Какво би си казал баща му Бънго за него, не смея и да помисля. Единствената утеха на хобита бе, че не можеше да го сбъркат с джудже, тъй като нямаше брада.

Не бяха яздили много дълго, когато изведнъж до тях изникна Гандалф, възседнал великолепен бял кон. Той носеше със себе си множество носни кърпички, лулата на Билбо и тютюн. След това групата продължи пътя си много весело - през целия ден си разказваха приказки или пееха песни, които секваха единствено, когато джуджетата спираха някъде, за да се нахранят. Това обаче не ставаше така често, както Билбо би желал, но все пак той

започваше да смята, че приключението в края на краищата не е чак толкова лошо нещо.

Отначало пътуваха през земите на хобитите - необятна на шир и дълж страна, обитавана от честен народ, с хубави пътища, с някоя и друга странноприемница, тук и там и с някое и друго мъничко човече, тръгнало нанякъде по работа. После стигнаха до земи, чиито жители говореха на непознат език и пееха песни, каквито Билбо чуваше за първи път. И сега вече бяха навлезли далеч навътре в изоставените земи, където не беше останало никакво население, нямаше странноприемници, а пътищата ставаха от лоши по-лоши. Недалеч пред тях се издигаха нагоре и нагоре мрачни възвишения, покрити с тъмни гори. На някои от тях се съзираха старинни замъци със зловещ вид, сякаш бяха построени от злодеи. Всичко изглеждаше печално и неприветливо, защото и времето внезапно се бе влошило. До този ден то беше така хубаво, както е обикновено през май във веселите приказки, но сега стана студено и влажно. И преди бяха принудени да нощуват, където сварят, но поне беше сухо.

- Като си помислиш само, че скоро ще настъпи юни! - измърмори възмутено Билбо, като шляпаше подир другите по една силно разкаляна пътека. Беше минало времето за чай, а още от сутринта неспирно валеше като из ведро. Дъждът се стичаше от качулката в очите му, а наметката му беше напоена с вода. Кончето му беше уморено и се препъваше о камъните. Всички бяха намръщени и не им се говореше. "Сигурен съм, че дъждът е наквасил и сухите дрехи, и торбите с храната - помисли си Билбо. - Да го вземат дяволите и разбойничеството, и всичко, свързано с него! Как ми се иска да съм си у дома, в моята приятна дупка край огъня, а чайникът да ми пее!" - И много пъти още той щеше да изказва мислено това свое желание.

Джуджетата напредваха бавно, без да поглеждат назад и без да обръщат внимание на хобита. Някъде зад сивите облаци слънцето навярно залязваше, защото притъмня тъкмо когато те започнаха да се спускат надолу към дълбоката долина, на чието дъно течеше река. Задуха вятър и върбиге, които растяха по двата бряга, започнаха да се огъват и да стенат. Реката, придошла от дъждовете, се стичаше стремително от хълмовете и възвишенията на Север, но за щастие пътят я прекосяваше по един стар каменен мост.

Нощта беше почти настъпила вече, когато те преминаха отвъд. Вятърът разкъса сивите облаци и ги понесе на парцали по небето, а иззад тях, над хълмовете изплува бледата луна. Тогава групата спря и Торин измърмори нещо за "вечеря и за сухо местенце, където би могло да се подремне".

И чак сега забелязаха, че Гандалф го нямаше. През целия път дотук той бе вървял с тях, без да споменава дали участва в приключението, или просто ще ги придружава донякъде. Той беше ял най-много, беше говорил най-много и се беше смял най-много. А сега чисто и просто бе изчезнал!

- Тъкмо когато един вълшебник би могъл да бъде най-полезен! - изпъшкаха Дори и Нори (и те като Билбо, смятаха, че трябва да се хранят редовно, обилно и по-често).

В последна сметка решиха да лагеруват на мястото, където бяха спрели. Настаниха се под клоните на няколко скупчени дървета и макар там да беше сухо, вятърът ронеше дъждовните капки от листата и те неприятно капеха отгоре им. А и някаква проклетия сякаш се бе вселила в огъня им. Джуджетата могат да палят огън навсякъде и почти от всичко независимо дали духа, или не духа вятър, но тази нощ все не успяваха да го запалят. Не се справиха дори Оин и Глоин, които особено добре умееха, да вършат тази работа.

После пък едно от кончетата се подплаши - ей тъй, от нищо, - побягна като ужилено и преди да успеят да го хванат, цопна в реката. Докато го вадеха, Фили и Кили едва не се удавиха, а водата отнесе целия багаж, с който беше натоварено кончето. То носеше главно храна, така че за вечеря им остана съвсем малко, а за закуска - още по-малко.

Всички седяха мрачни, мокри и недоволни, докато Оин и Глоин напразно се мъчеха да запалят огъня и се караха помежду си. Билбо тъкмо размишляваше унило, че приключенията не се състоят само в яздене на кончета под майско слънце, когато Балин, техният наблюдател, извика:

- Ей там има светлина!

На известно разстояние от тях се извисяваше хълм, обрасъл с гъста гора. През тъмната грамада, от дървета прозираше мека червеникава светлина, излъчвана от трепкащите пламъци на факли.

След като я наблюдаваха известно време, те започнаха да спорят. Едни казваха "не", други казваха "да". Едни настояваха, че трябва да отидат и да видят какво е това и че всичко друго ще бъде по-добро от оскъдна вечеря, още по-оскъдна закуска и нощуване с мокри дрехи. Други възразяваха:

- Тези места са малко познати и са твърде близо до планините. Пътници рядко минават насам, старите карти са безполезни - нещата са се променили и пътят е незащитен. Не сме чували дори кой е владетелят тук, затова колкото по-малко любопитство проявяваме, толкова по-малко неприятности ще срещнем.

Едни упорствуваха:

- Е, да, но ние сме четиринадесетима. Други негодуваха:

- Къде се дяна Гандалф тъкмо сега? Накрая тази забележка се поде от всички. Дъждът взе да се излива с двойна сила, а Оин и Глоин се сбиха.

Това реши въпроса.

- В края на краищата нали водим професионален разбойник с нас - казаха джуджетата и тръгнаха, като поведоха кончетата си (с нужната предпазливост) по посока на светлината. Стигнаха до хълма и навлязоха в гората. Заизкачваха се нагоре по стръмнината, но никъде наоколо не се виждаше пътека, която да води към къща или към някаква друга сграда. Колкото и предпазливо да стъпваха джуджетата, наоколо се носеше страшно шумолене, скърцане и прашене (а и немалко клетви и ругатни), докато се провираха между дърветата в непрогледната тъмнина.

Изведнъж червеникавата светлина засия много силно през стволите на близките дървета.

- Сега, вече идва редът на професионалния разбойник - казаха всички и погледнаха към Билбо.

- Трябва да отидеш и да разучиш каква е тази светлина, защо е запалена и дали е напълно безопасна - обърна се Торин към хобита. - Хайде бегом, да те няма! И ако всичко е наред, върни се веднага. Не е ли наред, върни се, ако можеш! Ако не можеш, избухай два пъти като улулица и веднъж като бухал, а ние ще сторим каквото можем.

И Билбо трябваше да тръгне, преди да успее да обясни, че може да буха като улулица или бухал толкова, колкото може да лети като прилеп. Във всеки случай, хобитите умеят да се движат безшумно в гората, съвсем безшумно. Те се гордеят с това свое качество и Билбо, докато се бяха промъквали през гората, се беше мусил презрително на "страшната врява", която вдигаха джуджетата, макар че, струва ми се, вие или аз не бихме чули нищо в такава ветровита нощ, дори и ако групата минеше на две крачки от нас.

Що се отнася до Билбо, той се движеше тъй безшумно към светлината, че дори и мустачките на невестулка, намираща се съвсем наблизо, не биха трепнали. И, разбира се, стигна до огъня - защото това беше огън - без никой да го усети.

И ето какво видя:

Трима великани седяха край огромен огън от букови цепеници. Те печаха големи късове овнешко на дълги червени шишове и облизваха сока от пръстите си. Във въздуха се носеше апетитна миризма. Близко до огъня имаше буре с бира и великаните си наливаха от него в големи кани и пиеха от тях. Това бяха тролове. Да, наистина бяха тролове - великаните, които обитават

хълмовете и пещерите. Дори и Билбо, макар да бе живял така затворено, можеше да ги познае по едрите им, груби лица, по ръста и по формата на краката, да не споменаваме пък за езика, на който говореха и който, в никакъв случай не можеше да се нарече изискан.

- Вчера овнешко, днеска овнешко, да пукна ако и утре пак не е овнешко - рече единият трол.

- От колко време не сме хапвали късче човешко месо - рече вторият. - Не проумявам защо, по дяволите, на Уйлям му хрумна да ни довлече по тия места, а на всичко отгоре и бирата е на привършване - добави тролът и блъсна Уйлям по лакътя тъкмо, когато той отпиваше голяма глътка от бирата си.

Уйлям се задави.

- Я си затваряй устата! - заплашително рече той, когато успя да си поеме дъх. - Не можем да очакваме хората вечно да минават оттук, за да можете да ги изяждате вие с Бърт. Откакто сме слезли от планините, двамата с него сте изплюскали вече село и половина. Какво повече искате? А беше време, когато съм те чувал да казваш: "Благодаря ти Бил" - и то не за друго, а за една вкусна, тлъста, овнешка мръвка, като тази тук. - Той отхапа голям къс от овнешкия бут, който печеше и избърса уста в ръкава си.

Да, боя се, че троловете наистина се държат така, дори и онези от тях, които имат по една глава.

Щом чу това, което си говореха троловете, Билбо реши, че незабавно трябва да направи нещо: или да се върне тихичко при приятелите си и да ги предупреди, че наблизо има трима огромни тролове в лошо настроение, които с удоволствие биха си похапнали печени джуджета, а може би и някое конче за разнообразие, или да извърши някакво мъничко разбойничество. Един истински и опитен разбойник от приказките, в случая, щеше да пребърка джобовите на троловете - винаги си струва да го направиш, стига да можеш, - да грабне овнешкото то шишовите, да задигне бирата и да се измъкне незабелязано. Друг, по-практичен и с по-слабо чувство за професионална чест, навярно щеше да ги прободее с кама, преди те да се усетят. И тогава, остатъкът от нощта би минал по-весело и по-спокойно.

Билбо знаеше как се прави всичко това. Той беше чел за много неща, които никога не беше виждал, нито правил, но сега изведнъж се почувствува силно изплашет и объркан. Искаше му се да се намира на стотици километри оттук и все пак... Все пак не можеше да се върне при Торин и съдружие с празни ръце. Затова седеше в сянката и се двоумеше. От всички възможни

разбойничества, които му минаха през ума, най-лесно му се виждаше да пребърка джобовите на троловете. Ето защо, най-накрая той пропълзя до едно дърво, тъкмо зад гърба на Уилям.

Бърт и Том бяха до бурето, а Уилям отново бе надигнал своята кана с бира. Билбо събра цялата си смелост и пхна мъничката си ръка в огромния джоб на Уилям. Там имаше кесия, която на Билбо се стори голяма, колкото торба.

"Ха! - помисли си Билбо, въодушевен от начинанието си, докато я измъкваше предпазливо. - Добро начало!"

За съжаление обаче, не беше така! Кесиите на троловете винаги могат да те вкарат в беда. Така стана и сега.

- Ей, кой си ти? - изписука кесията още докато се изхлузваше от джоба на трола.

Уилям мигом се обърна и сграбчи Билбо за врата, преди той да успее да се скрие зад дървото.

- Дявол да го вземе, Бърт, виж какво пипнах! - извика Уилям.

- Какво? - попитаха другите двама, като се приближиха.

- Да пукна, ако зная! Ей, ти какво си?

- Билбо Бегинс, раз. . . хобит - отвърна горкият Билбо, който трепереше от глава до пети и се чудеше как да избуха като улулица или бухал, преди да го удушат.

- Разхобит ли? - рекоха троловете учудено. Те обикновено бавно схващат и са крайно подозрителни към всичко, което не познават.

- Каква работа има всъщност един разхобит с моя джоб? - възкликна Уилям.

- И може ли да се сготви? - попита на свой ред Том.

- Трябва да опитаме - рече Бърт и грабна един шиш.

- Не си струва, ще остане една хапка, след като му одерем кожата и му изчистим костите - обади се Уилям, който вече здравата се беше наял.

- Може да се намерят и други като него наоколо и тогава ще си сготвим хубава гозба - забеляза Бърт. - Ей, ти, проклет малък заек, я кажи има ли още много мъничета, скрити из гората - обърна се той към Билбо и погледна покритите му с козина крака; после го хвана за пръстите на краката и го разтърси.

- Да, много - рече Билбо, преди да съобрази, че не бива да издава приятелите си. - Не, не, нито едно - побърза веднага да отрече той.

- Какво искаш да кажеш? - попита Бърт, като го хвана - този път за

косата - и го вдигна нагоре.

- Това, което казвам - отговори Билбо, дишайки тежко. - И, моля ви, не ме гответе, любезни господа! Аз самият съм добър готвач и ще ви свърша повече работа като готвач, отколкото като сготвен. Ще ви приготвя прекрасна закуска за сутринта, ако не ме излапате за вечеря.

- Я го виж, смешния му самохвалко! - рече със снизхождение Уилям. Той вече се беше наял до пресита, а беше изпил и доста бира. - Смешен, малък самохвалко! - повтори той и добави: - Хайде да го пуснем!

- Добре, но нека първо каже какво се разбира под "много" и "нито едно" - отвърна Бърт. - Никак не ми се ще да ми прережат гърлото, докато спя! Ако му пхнем пръстите на краката в огъня, той всичко ще си каже!

- Не съм съгласен - възрази Уилям. - В края на краищата аз го пипнах.

- Ти си един тлъст глупак, Уилям - рече му Бърт, - както вече ти го казах веднъж тази вечер.

- А ти пък си простак!

- Това повече не се търпи, Бил Хигинс - озъби се Бърт и стовари юмука си в окото на Уилям.

Започна страхотен бой. Билбо, когото Бърт в яда си бе пуснал на земята, благоразумно побърза да изпълзи настрани от краката им, преди още те да се сдърлят като кучета и да почнат да се наричат с най-оскърбителни имена - които впрочем напълно им подхождаха. Скоро те се вкопчиха един в друг, търкулнаха се почти до самия огън и взеха да се ритат и да се удрят. Том ги зашиба с една вършина, за да ги накара да се опомнят, но това още повече ги разяри.

Тъкмо сега беше моментът Билбо да се измъкне.

Но Бърт просто беше премазал крачката му в огромната си лапа и той, горкият, нямаше сила да се надигне, а му се виеше и свят. Затова остана да лежи, дишайки тежко, във от кръга на светлината.

В разгара на боя се появи Балин. Джуджетата бяха чули отдалеч шума и след като почакаха известно време Билбо да се върне или да избуха като бухал, запълзяха едно по едно, колкото бе възможно по-тихо към светлината. Щом зърна Балин, Том нададе страшен рев. Троловете направо ненавиждат джуджетата (ако не са сготвени). В миг Бърт и Бил спряха да се бият и извикаха:

- Бързо, Том, дай торбата!

И преди Балин (който се чудеше къде ли в цялата тази бъркотия се намира Билбо) да разбере какво става, една торба се нахлузи на главата му и

той тупна на земята.

- Повече от сигурен съм, че и други ще дойдат - възкликна радостно Том. - Ето какво означавало това "много и нито едно". Не разхобити, а много джуджета. Сега вече ми е ясно!

- Мисля, че си прав - рече Бърт, - затова най-добре е да се дръпнем от светлината.

Така и сториха. Стиснали в ръце торбите, в които обикновено носеха овнешкото месо и другата си плячка, те зачакаха в тъмнината. И щом някое джудже се появише и погледнеше към огъня, към разлетите кани и към недояденото месо - изведнъж хоп! - на главата му се нахлузваше една торба и го поваляше. Скоро Дуалин се търкулна до Балин, Фили до Кили, Дори и Нори върху Ори, а Оин, Глоин, Бифур, Бофур и Бомбур се намериха всичките заедно на камара близо до огъня.

- Това ще им бъде за урок - каза Том, защото Бифур и Бомбур му бяха създали големи затруднения и се бяха борили като бесни, както се борят обикновено джуджетата, когато някой иска да ги хване.

Последен дойде Торин - но него не можеха да го изненадат неподготвен. Той идваше с предчувствието, че се е случила беда, и не му беше нужно да види подаващите се от торбите крака на приятелите си, за да се увери, че не всичко е наред. Ето защо той застана по-надалеч в сянката и каза:

- Какво се е случило? Кой е повалил моите хора?

- Троловете - прошепна Билбо иззад едно дърво. Великаните бяха го забравили. - Те се крият в шубраците с торби в ръце - поясни той.

- О, така ли? - рече Торин и скочи напред към огъня, преди те да се хвърлят отгоре му. Грабна голям клон и мушна горящия му край в окото на Бърт, преди той да успее да отскочи. Това извади Бърт от боя за известно време.

Билбо също не закъсня да се намеси. Той се опита да сграбчи Том за крака - дебел колкото ствола на младо дърво, но полетя като пумпал към шубраците, когато Том понечи да ритне сноп искри в лицето на Торин.

Торин обаче не му остана длъжен, цапардоса го с клона по устата и му изби един от предните зъби. Само как изрева от болка тролът - не мога да ви опиша. В този момент обаче Уилям се приближи изотзад и нахлузи една торба връз главата на Торин, която му стигна чак до петите. И с това битката свърши.

Сега вече всички джуджета бяха в капана - здраво завързани в торбите, а тримата разярени тролове (един с изгорено око и един с избит зъб) седяха

край тях и спореха дали да ги изпекат на тих огън, дали, да ги скълцат на ситно и да ги сварят, или да седнат един след друг отгоре им и да ги смачат на пихтия. А Билбо с изподрана кожа и изподрани дрехи се спотайваше на върха на един храст и не смееше да помръдне от страх да не го чуят.

И точно тогава се върна Гандалф. Но никой не го видя. Троловете тъкмо бяха решили да изпекат веднага джуджетата, но да ги изядат по-късно - това беше предложение на Бърт и след дълга разправия другите се бяха съгласили с него.

- Глупаво е да ги печем сега, това ще ни отнеме цяла нощ - обади се един глас. Бърт помисли, че е гласът на Уилям.

- Не започвай разправията отново, Бил - каза той, - иначе наистина ще ни отиде цялата нощ.

- Кой започва разправията? - изненадано попита Уилям, който мислеше, че Бърт бе проговорил пръв.

- Ти - рече Бърт.

- Лъжец! - сопна му се Уилям и разправията наистина започна отново.

Накрая те решиха да скълцат джуджетата на ситно и да ги сварят. За тази цел донесоха едно голямо черно гърне и извадиха ножовете си.

- Глупаво е да ги варим! Нямаме вода, а кладенецът е на много път оттук - чу се пак един глас. Бърт и Уилям помислиха, че гласът е на Том.

- Я млъквай! - викнаха те. - Така никога няма да свършим работа. И ако много знаеш, сам ще отидеш да донесеш водата.

- Млъквай ти! - озъби се Том, който мислеше, че това е гласът на Уилям. - Кой много знае - аз или ти?

- Глупак! - рече Уилям.

- Ти си глупак! - рече Том.

И те подновиха още по-разгорещено кавгата, докато най-накрая решиха да седнат един по един върху торбите и да смажат джуджетата на пихтия, а да ги сварят по-късно.

- Върху кого да седнем най-напред? - попита един глас.

- Най-добре върху последния - рече Бърт, чието око Торин бе изгорил. Той си помисли, че Том е задал въпроса.

- Защо питаш, като си отговаряш сам! - каза Том. - Щом искаш да седнеш върху последния, сядай. Но кой е той?

- Онзи с жълтите чорапи - отвърна Бърт.

- Глупости, онзи със сивите - обади се глас също като Уилямовия.

- Сигурен съм, че бяха жълти - възрази Бърт.

- Жълти бяха - потвърди Уилям.

- Защо тогава твърдиш, че са били сиви? - ядосано попита Бърт.

- Не съм казвал такова нещо. Том го каза.

- Не е вярно - отрече Том. - Ти го каза.

- Двама на един, затова затваряй си устата! - кресна Бърт.

- Ти на кого ги разправяш тия? - изрева Уилям.

- Хайде стига! - в хор казаха Том и Бърт. - Нощта преваля и скоро ще настъпи утрото. Да се залавяме за работа!

- Утрото да ви свари и да ви вкамени! - каза един глас, който приличаше на Уилямовия, но не беше неговият.

И точно в този момент небето над хълма просветля и от клоните на дърветата се понесе звучно чуруликане. Уилям вече никога не можа да проговори, защото се вкамени, както се навеждаше, а Бърт и Том се превърнаха в скали тъкмо когато се обръщаха към него. Там си стоят самотни и до днес и само птиците кацат по тях. Защото троловете, както може би знаете, трябва да се скриват под земята, преди да е настъпило утрото, иначе се превръщат в скалата, от която са направени, и никога вече не се съживяват.

- Отлично! - възкликна Гандалф, като пристъпи иззад едно дърво и помогна на Билбо да слезе от трънливия храст.

И едва сега на Билбо му стана ясно всичко. Гласът на вълшебника бе карал троловете да се препират и да се разправят, докато настъпи утрото и ги погуби.

Оставаше да се развържат торбите и да се освободят джуджетата. Те едва не се бяха задушили вътре и бяха ужасно изплашени - защото, съгласете се, че не е приятно да лежиш завързан и да чуваш през цялото време как троловете се двоумят дали да те изпекат, дали да те смачкат на пихтия, или да те накълцат на ситно. Преди да се успокоят, те трябваше два пъти да изслушат разказа на Билбо, за това, което му се беше случило.

- Не си избрал подходящо време да се упражняваш в пребъркване на джобове - рече с укор Бомбур, - след като на нас ни бяха нужни само огън и храна.

- А точно това не може да се вземе от тези тролове без борба - забеляза Гандалф. - Но било, каквото било, сега не губете повече време. Някъде наблизо трябва да е пещерата, в която троловете се крият от слънцето. Добре ще е да погледнем какво има в нея!

Всички се втурнаха да търсят пещерата и скоро откриха между дърветата

отпечатыци от каменните ботуши на троловете. Тръгнаха по следите нагоре по хълма и те ги отведоха до грамадна, полускрита в шубраците каменна врата, която очевидно водеше към някаква пещера. Но вратата не можеше да се отвори. Тя не помръдна дори и когато всички с общи усилия започнаха да я бутат, а Гандалф опитваше различни заклинания.

- Дали това няма да свърши работа? - попита Билбо, когато всички вече бяха много уморени и отчаяни. - Намерих го на земята, когато троловете се биеха. - И той подаде един възголям ключ, който на Уилям сигурно се е виждал съвсем мъничък, едва ли не незабележим. Навярно бе паднал от джоба му - за щастие, преди да се вкамени.

- Защо не спомена за него по-рано? - викнаха ядосани джуджетата.

Гандалф грабна ключа и го пхна в ключалката. Тогава с един силен тласък те открихнаха каменната врата и влязоха вътре. По пода се валяха оглозгани кости, въздухът бе напоен с противна миризма, но в замяна на това пък имаше в изобилие храна, нахвърляна в безпорядък по рафтовете и по земята сред бъркотията от най-разнообразна плячка - като се започне от пиринчените копчета и се стигне до гърнетата, натъпкани с жълтици. По стените имаше окачени и много дрехи - не по ръста на троловете, очевидно останали от жертвите им, - а сред тях висяха и няколко меча с различна направа, форма и големина. Два от тях привличаха особено вниманието с красивите си ножници и с украсените си със скъпоценни камъни дръжки.

Гандалф взе единия, а Торин - другия. Билбо си избра един нож с кожен калъф. Това, което на троловете бе служило за джобно ножче, на хобита щеше да върши работа като сабя.

- Остриетата им изглеждат добри - забеляза Гандалф, като ги измъкваше до половина и ги разглеждаше с любопитство. Те не са изработени нито от тролове, нито от местни ковачи, нито по наше време. Едва когато разчетем руническите букви върху тях, ще узнаем историята им.

- Да се махаме час по-скоро от тази противна миризма! - не се сдържа Фили.

И те бързо изнесоха гърнетата с жълтиците и онази част от храната, която изглеждаше недокосвана и годна за ядене. Изнесоха също и едно буре с бира, пълно догоре. По това време вече толкова бяха изгладнели, че никой и не помисли да придирия на храната, намерена в убежището на троловете. Техните собствени провизии бяха вече на свършване, а сега разполагаха с изобилие от хляб и сирене, с едно буре бира и със сланина, която изпекоха на догарящата жар.

След това си легнаха да спят, защото се чувствуваха много изтощени от ношните преживелици, и спаха чак до следобед. Тогава доведоха кончетата си, натовариха на тях гърнетата с жълтици и ги пренесоха и закопаха на скришно място, недалеч от пътеката край реката, като изрекоха немалко заклинания над тях, за да не ги открие и вземе някой, докато те (ако им се отдадеше възможност) се върнат обратно и си ги приберат. Като свършиха и тази работа, отново възседнаха кончетата и бавно потеглиха по пътя към Изток.

- Къде беше отишъл, ако мога да попитам? - рече Торин на Гандалф, докато язدهа редом.

- Да погледна какво става напред - отговори вълшебникът.

- А какво те доведе обратно тъкмо навреме?

- Това, че погледнах назад.

- Добре, но не можеш ли да ми обясниш малко по-подробно? - продължи Торин.

- Тръгнах да проуча тайно пътя, по който ще вървим. Скоро той ще стане опасен и труден. Освен това исках и да попълня малкия ни запас от провизии. Не бях стигнал много далеч, когато срещнах двама мои приятели от уединената долина.

- Къде се намира тя?

- Не ме прекъсвай! - сопна му се Гандалф. - След няколко дни ще стигнеш там, ако имаш късмет, и ще узнаеш всичко за нея. Та, както казах, срещнах двама от хората на Елронд. Те бяха да се спасят от троловете. Тъкмо от тях узнах, че трима тролове слезли от планините и се настанили в гората, недалеч от пътя. Всичко живо от околността се изплашило и избягало, затова те ловели от засада случайните пътници.

- Веднага разбрах, че ще имате нужда от мен. Като погледнах назад, в далечината видях сияние от огън и в същия миг тръгнах обратно. Сега вече знаеш всичко. Но, моля те, следващия път бъди по-предпазлив, иначе доникъде няма да стигнеш!

- Благодаря ти! - отвърна Торин.

3. КРАТЪК ОТДИХ

Макар че времето се подобри, този ден те нито пяха, нито си разказваха приказки. Така минаха и следващият, и по-следващият ден. Пътниците добре

разбираха, че опасността все повече се приближава към тях от всички страни. Ношуваха под звездите, а кончетата им бяха по-сити от тях, защото трева имаше в изобилие, но торбите им с провизии се бяха поизпразнили, въпреки че ги бяха напълнили от запасите на троловете. Една сутрин стигнаха до някаква река, която течеше, шумна и пенлива, по камънаците. Намериха брод и я прегазиха. Отвъдният бряг беше стръмен и хлъзгав. Когато го изкачиха, водейки кончетата си за юздите, видяха, че големите планини съвсем са се приближили до тях. Изглеждаше едва ли не, че им остава само един ден път до подножието на най-близкото възвишение. То се издигаше мрачно и страховито, макар че кафявите му склонове бяха тук-там обагрени от слънчева светлина, а по върховете на разклоненията му блестеше сняг.

- Това ли е планината? - попита благоговейно Билбо, отворил широко очи. През живота си той не беше виждал толкова голямо нещо.

- Разбира се, че не! - отговори Балин. - Това е само началото на Мъгливите планини и ние първо ще трябва някак си да минем през тях, над тях и под тях, за да стигнем на откъдната им страна в Пустинната земя. Дори и оттам до Опустошената планина на Изток, където Смог лежи върху нашите съкровища и ги пази, остава още много, много път.

- О! - рече Билбо и изведнъж се почувствува По-уморен от всякога. Отново си спомни - и не за последен път - за удобното си кресло пред огнището в своята любима дневна стая в хобитовата си дупка и за пеещия чайник.

Сега вече Гандалф тръгна начело.

- Ако объркаме пътя, с нас е свършено - предупреди той. - Преди всичко се нуждаем от храна и от сравнително безопасно място за почивка. Много важно е също да се навлезе в Мъгливите планини по верния път, иначе ще се изгубите в тях, ще трябва да се върнете обратно и да тръгнете отново (ако изобщо успеете да се върнете).

Те го попитаха накъде се е отправил и той отговори:

- Сега се намираме точно на границата на Пустинята, както някои от вас може би знаят. Някъде пред нас лежи скрита красивата Уединена долина, където живее Елронд в Последния удобен дом. Аз му пратих вест по моите приятели и сега ни очаква.

Съобщението на Гандалф ги успокои и обнадежди, но не беше така лесно, както изглеждаше, да се стигне до Уединената долина и да се открие Последният удобен дом на запад от планините. Пред тях се стелеше пуста земя - нито дървета, нито долчинки, нито баирчинки се срещаха по нея. Само един

огромен склон, целият кафеникаво-жълт, тук-там с по някое тревнозелено или мъхово-зелено петно, което сочеше, че на това място навярно има вода. Склонът бавно-бавно се издигаше нагоре, за да се срещне с подножието на най-близкото. възвишение.

Утринта измина, настъпи следобедът, но в цялата смълчана пустош не се виждаше никаква следа от жилище. Пътниците започнаха да се тревожат, защото разбираха, че къщата можеше да лежи скрита чак някъде при планините. Пред краката им изведнъж зейваха тесни клисури със стръмни стени и те с изненада съзираха в тях дървета или някоя течаща на дъното река. На пътя им се изпречваха и дерета, които можеха да се преминат с един дълъг скок, макар че бяха много дълбоки и с пенливи водопади. Срещаха се и тъмни проломи, които нито можеш да прескочиш, нито можеш да преминеш с катерене. Имаше и блата - зелени, страшно красиви наглед, изпъстрени с ярки, високи цветя, но попаднеш ли в тях някое конче с товара на гърба си, едва ли щеше вече да се измъкне оттам.

Разстоянието от речния бряг до планините беше в действителност много по-голямо, отколкото можеше да се предположи. Това изненада Билбо. Единствената пътека беше отбелязана с бели камъчета - някои толкова мънички, че едва се виждаха, други-пък - полускрити от мъх и пирен.

Бавно се напредваше по тази пътека, макар да ги водеше Гандалф, който явно добре я познаваше. Главата му и дългата му брада се въртяха ту насам, ту натам, докато той се взираше за камъчетата, а останалите се водеха по него. Денят взе да преваля, но те ни най-малко не бяха се приближили до целта си. Времето за чай отдавна бе минало, а като че ли и времето за вечеря скоро щеше да направи същото. Нощни пеперуди запърхаха наоколо, светлината избледня, а луната още не беше изгряла. Кончето на Билбо взе да се спъва в камъни и коренища. И толкова неочаквано се намериха на ръба на един стръмен склон, че конят на Гандалф едва не се претърколи.

- Ето я най-после! - извика Гандалф и всички се струпаха около него. Долу, в низината, се виждаше една долина. Шум от бързотечаща вода в каменисто корито се носеше от дъното. Във въздуха се долавяше мирис на дървета, а отвъд реката мъждукаше светлина.

Билбо до края на живота си не забрави как се плъзгаха и хлъзгаха в мрака по лъкатушещата пътека надолу към Уединената долина. Колкото по-ниско слизаха, ставаше все по-топло, а от аромата на боровите на Билбо му се доспа и той от време на време така клюмаше, че едва не падаше от кончето си и забиваше нос в шията му.

Настроението на всички се повиши. Боровете се смениха с букове и дъбове, а мракът вече не ги плашеше. Зеленият цвят на тревата бе съвсем избледнял, когато най-сетне излязоха на една открита горска поляна, недалеч от брега на реката.

"Хм! Мирише ми на елфи!" - помисли си Билбо и погледна нагоре към блещукащите със синкава светлина звезди. И тъкмо в този миг от дърветата се понесе песен, придружена със звънлив смях:

О, що ли тъй сте запъхтяни?
Къде, къде така
с тез кончета неподковани
през бързата река?
О, тра-ла-ла-лала
тук в тази долина!

О, кой ли ще открие,
каква ви е целта?
Димът над къщата се вие
и хлябът е в пещта.
О, тра-ла-ла-лала
в таз чудна долина!
Ха! Ха!

О, де сте тръгнали нехайно
с разветите бради?
Туй не е знайно, не е знайно!
И Билбо с вас върви,
И Балин води брата
тук долу в долината.
През юни!
Ха! Ха!

О, ще останете ли с нас,
или не ви се чака?
И кончетата в този час
объркват пътя в мрака.
Да тръгнете е скука,

а весело е тука -
ще слушате дори
до слънчеви зори
най-чудни песни!
Ха! Ха!

Така пееха те през смях от дърветата. "Весели безсмислици" - ще си кажете вие, но те и да го узнаят, няма да се ядосат, а само още по-силно ще се разсмеят. Защото това наистина бяха елфи.

Скоро Билбо можа да ги различи в сгъстяващия се мрак. Той обичаше елфите, макар и да ги бе виждал рядко, но и малко се плашеше от тях. А джуджетата не се погаждат много с тези същества. Дори такива добри и благородни джуджета, като Торин и приятелите му, ги смятат за глупави (което е глупаво да се помисли) и се дразнят от тях, защото някои елфи им се смеят и подиграват, и то най-вече на дългите бради.

- Хе, хе! - обади се един глас. - Погледнете само! Хобитът Билбо на конче! Ама че забавно!

- Да, удивително и забележително!

После те запяха друга песен - също така весела, като тази, която ви предадох. Когато я свършиха, един висок млад елф се появи откъм дърветата и се поклони на Гандалф и Торин.

- Добре дошли в долината! - рече той.

- Благодаря - отвърна малко грубичко Торин, докато Гандалф вече беше слязъл от коня си и разговаряше весело с елфите.

- Малко сте се отклонили от пътеката, която води през реката към къщата отвъд - рече елфът. - Ние ще ви упътим, но ще трябва да слезете от кончетата и да минете по моста пеш. Ще останете ли за малко да попееете с нас, или ще тръгвате веднага? Там вече приготвят вечерята - додаде той. - Подушвам миризмата на дима от огъня.

Билбо беше много уморен, но му се искаше да остане за мъничко. Песните на елфите не са за изпускане, особено през юни, ако обичаш такива работи. Искаше му се също да размени и няколко думи насаме с тези чудновати същества, които му знаеха и името, и всичко друго за него, макар той да не се беше срещал никога досега с тях. Беше му интересно да чуе мнението им за неговото приключение. Елфите знаят много неща - научават всичко, което става по земята, така бързо, както бързо тече водата, а може би и по-бързо.

Джуджетата, обаче бяха гладни, искаше им се по-скоро да се навечерят,

затова не пожелаха да останат. Потеглиха незабавно, като водеха кончетата си и скоро стигнаха до пътеката, а оттам - и до брега на реката. Реката течеше буйно и пенливо, както текат планинските потоци в лятна вечер, след като слънцето цял ден е огрявало снега по върховете. Каменният мост беше без парапет и много тесен - толкова тесен, че по него можеше да се движи само едно конче. Ето защо те трябваше да преминат много предпазливо, един по един, и да водят кончетата си за юздите. Елфите бяха донесли на брега силни фенери и докато групата преминаваше отвъд, те пееха весели песни.

- Не топи брадата си във водата, татенце! - закачаха те Торин, който се бе превил и вървеше почти на четири крака. - Достатъчно е дълга и без да я напояваш.

- Гледайте Билбо да не изяде всички сладки! - провикваха се шеговито елфите. - Много е дебел и вече няма да може да преминава през ключалки!

- Тихо, тихо, добри същества! И лека нощ! - обади се накрая Гандалф, който вървеше последен. - Долините имат уши, а пък езиците на някои елфи са прекалено бърбиви и весели. Лека нощ!

И тъй, най-после те стигнаха до Последния удобен дом и намериха вратите му широко отворени.

Колкото и да е странно, но за приятните неща и за приятно прекараното време няма какво толкова да се разказва, а и няма какво толкова да се слуша, докато от неприятните, тревожните и дори страшни неща може да се съчини един дълъг разказ, който дълго, дълго да се разказва.

И тъй, пътниците престояха в тази удобна къща доста дълго време, близо четиринадесет дни, и никак не им се тръгваше. Билбо беше готов да остане завинаги - дори и да имаше възможност, ако пожелаеше, да се озове безпрепятствено обратно в своята дупка. И все пак малко има да се разказва за това гостуване.

Стопанинът на къщата беше приятел на елфите. Неговите праотци са били възпявани в легендите още преди началото на Историята, преди войните между злите духове и елфите и преди появата на първите герои на Север. По времето на нашия разказ все още се срещаха неколцина техни потомци и Елронд, стопанинът на къщата, беше техен предводител. Той беше благонравен и красив като елф, силен като воин, мъдър като вълшебник, почитан, както се почита един цар на джуджетата, и благ като лятото. За него се говори в много приказки, но ролята му в приказката за голямото приключение на Билбо е малка, ала важна, както ще видите, когато стигнем до края. В къщата му се живееше прекрасно - независимо дали искаш да се храниш, да спиш, да

работиш, да разказваш приказки или да пееш, да си седиш просто така и да си размишляваш - или да вършиш всички тези приятни неща заедно. Никакви злини не сполитаха долината.

Бих искал да имам време да ви разкажа поне някои от приказките или една-две от песните, които нашите пътешественици чува в тази къща. Само за няколко дни всички - включително и кончетата - се ободриха и събраха сили. Дрехите им бяха закърпени, раните им - излекувани, настроението им се повиши и надеждите им се възвърнаха. Торбите им бяха отново пълни с храна - лека за носене, но достатъчно вкусна и питателна за преминаване на трудните планински проходи. Първоначалните им намерения се допълваха с мъдри съвети. Така измина времето до навечерието на Еньовден и те трябваше да потеглят отново на път със зората на следния ден. Елронд умееше да разчита всички рунически букви. Вечерта, преди да се разделят, той разгледа мечовете, взети от пещерата на троловете, и каза:

- Тези мечове не са майсторени от тролове. Те са стари, много стари, и са принадлежали на мои сродници - Великите елфи от Запад. Изработени са в град Гондолин за войните със злите духове. Навярно са попаднали в плячка на някой дракон или зъл дух, защото преди много години дракони и зли духове разрушили този град. Твоят меч, Торин, е много прочут и с рунически букви на него е написано името "Оркрист", което на древния език на Гондолин означава "Секира за зли духове". А на твоя, Гандалф, е написано "Гламдринг-врагоубиеца" и е бил носен от царя на Гондолин. Пазете ги добре!

- Чудя се откъде ли са ги докопали троловете? - каза Торин и погледна меча си с подновен интерес.

- Не мога да кажа със сигурност - отговори Елронд, - но не е трудно да се досетиш, че са ги заграбили от други крадци или пък са попаднали на останките на някогашните грабежи, укрити някъде в планините. Чувал съм, че все още имало забравени съкровища в изоставените ходници на мините в Мориа още от времето на войните между джуджетата и злите духове.

Торин се замисли над тези думи и след това, рече:

- Ще пазя с чест този меч! И нека в близко време той коси отново злите духове!

- Дано това да се сбъдне скоро, още в планините! - каза Елронд и после добави: - А сега дайте да видя картата ви!

Той я взе и дълго я разглежда, като клатеше глава. Елронд не одобряваше слабостта на джуджетата към златото, но мразеше драконите заради жестоките им злочинства. Споменът за разрушения град Дейл, за веселите му

камбани и за обгорелите брегове на бистрата Течаща река го натъжи. На небето грееше широкият полумесец на луната. Елронд вдигна картата срещу бледата му светлина.

- Какво е това? - възкликна той. - Освен руническите букви, които казват: "Един метър и половина е висока вратата и трима могат да минат рамо до рамо", има и лунни букви.

- А какви са лунните букви? - попита Билбо любопитно. Той имаше слабост към картите, както вече ви казах, обичаше изкусно изписаните рунически букви, макар буквите, които той самият пишеше, да бяха малко разкривени и тънички като паякови крачета.

- Лунните букви са пак рунически букви, но не се виждат винаги, а само когато луната ги освети от задната страна. В цялата работа обаче има една допълнителна тънкость - луната трябва да е в същото разположение и в същия сезон, както тогава, когато са били написани буквите. Те са измислени от джуджетата, които, са ги изписвали със сребърни писци, както ще потвърдят и приятелите ти. Лунните букви на тази карта очевидно са били написани много отдавна, в навечерието на Еньовден, при светлината на лунния сърп.

- И какво казват те? - попитаха в един глас Гандалф и Торин, може би малко засрамени, че Елронд пръв бе открил лунното писмо, макар да не бе имало възможност те да го сторят досега, пък и дълго време напред не биха могли да го направят, ако се пропуснеше този момент.

- "Застани до сивия камък, когато дроздът запее - започна да чете Елронд, - и залязващото слънце в деня на Дурин ще огрее с последните си лъчи ключалката. "

- Дурин! Дурин! - извика Торин. - Той е бащата на бащите на най-старите джуджета - Дългобрадовците - и мой пръв праотец. Аз съм негов потомък.

- А какво е това "денят на Дурин"? - запита Елронд.

- Първият ден от Новата година на джуджетата - взе да обяснява Торин - е, както всички знаете, първият ден от последната луна на Есента. Ние наричаме деня на Дурин този ден, когато последната луна на Есента и слънцето са заедно на небето. Аз обаче се страхувам, че това няма да ни помогне много, защото в наши дни ние не умеем да познаваме кога настъпва този момент.

- Ще видим - рече Гандалф. - Има ли написано още нещо?

- На тази луна нищо повече не се вижда - отвърна Елронд.

После всички слязоха при реката, за да се насладят на песните и

танците на елфите по случай Еньовден.

Следващата утрин беше такава свежа и приятна, за каквато можеше само да се мечтае. Небето беше синьо, без нито едно облаче по него, а слънцето танцуваше по водата. След прощалните песни конниците потеглиха бързо, готови за новите приключения, които щяха да преживеят по пътя си, докато прекосяват Мъгливите планини.

4. НАД ХЪЛМ ИЛИ ПОД ХЪЛМ

Много пътища водеха към тези планини и много проходи ги пресичаха. Но повечето от пътищата бяха измамни и водеха към някое глухо място или към дълбока пропаст, а в голяма част от проходите дебнеха най-различни страхотии и беди. Джуджетата и хобитът, напътени от мъдрия съвет на Елронд и от знанията и паметта на Гандалф, поеха по верния път, към истинския проход.

След като напуснаха Последния удобен дом и Уединената долина, те дълги дни се качваха и качваха все нагоре и нагоре. Пътят беше труден и опасен, криволичещ, пуст и безкраен. Като погледнеха назад, виждаха земите, които вече бяха останали зад гърба им. Билбо знаеше, че далеч, далеч на Запад, в бледата синевина се простира неговата спокойна и безопасна страна, където беше и мъничката му хобитова дупка. Той силно потрепера. Тук, горе, студът ставаше все по-лют, а вятърът виеше пронизително сред скалите. От време на време огромни заоблени каменни блокове, освободени от лятното слънце, огрявало ледовете, се понасяха шеметно от върховете и преминаваха край пътешествениците (което беше все пак щастливо отърваване) или над главите им (а това не винаги можеше да завърши благополучно). Нощем всички зъзнеха от студ и не смееха да разговарят високо от страх да не събудят ехото, защото тишината очевидно мразеше да бъде нарушавана от друг шум освен от ромона на водата, воя на вятъра и пукота на ломящите се камъни.

"Сега там долу е средата на лятото - мислеше си Билбо, - косят сеното и устройват гощавки на открито. Когато вземат да жънат и да берат къпините, ние едва ли ще сме започнали да се спускаме от другата страна. "

Мислите на неговите спътници бяха не по-малко мрачни, макар че при сбогуването си с Елронд в свежата лятна утрин всички бяха изпълнени с надежда и весело говореха как успешно ще преминат през планините и ще препуснат в галоп из отвъдната страна. Те се бяха надявали, че ще стигнат

до тайния вход към Самотната планина още по времето на тази последна есенна луна, а може би и в деня на Дурин. Само Гандалф бе поклатил глава и бе замълчал. Джуджетата не бяха минавали оттук много години, но Гандалф беше минавал и знаеше, че гибелта и злощастieto бяха поклънали и процъфтели в Пустинната земя, откакто драконите бяха прогонили и унищожили всичко живо и злите духове тайно се бяха настанили из тия места след битките в мините на Мория. Дори добрите начинания на мъдри вълшебници като Гандалф и на добри приятели като Елронд понякога могат да се объркат, ако си се впуснал в опасни приключения през Пустинната земя; а Гандалф беше достатъчно мъдър вълшебник, за да знае това.

Той знаеше, че нещо неочаквано винаги може да се случи, и не смееше да се надява, че ще преминат без прекеждия тези огромни планини с пусти върхове и долини, които никой цар не управляваше. Така и стана. Всичко вървеше добре, докато един ден не ги застигна буря с гръмотевици, впрочем нещо повече - бой на гръмотевици. Вие знаете колко страшна може да бъде една гръмотевична буря долу, в равнината, или в някоя речна долина - особено когато две големи гръмотевични бури се срещнат и вкопчат една в друга. Още по-страшни са гръмотевиците и мълниите в планините нощем, когато от изток и запад се зададат една срещу друга две бури и започнат двубой. Мълниите се разбиват о върховете, скалите се разлюляват, оглушителни трясъци раздират въздуха и нахлуват с тътен във всяка пещера и хралупа, тъмнината се изпълва с невъобразим шум и с внезапни проблясъци.

Билбо никога не беше виждал, нито пък си бе представял подобно нещо. Пътниците се бяха спрели на едно стръмно и тясно място. От едната им страна зееше дълбока черна пропаст, а от другата се беше надвесила огромна скала, под която те бяха потърсили подслон за през нощта. Билбо лежеше под завивката си и трепереше от глава до пети. Колчем рече да надникне навън, при светлината на мълниите виждаше отвъд пропастта каменните великани, които се забавляваха, като си подхвърляха големи отломки от скали, улавяха ги и ги мяха надолу в тъмнината, където те или се раздробяваха на прах сред дърветата, или се разтрошаваха с трясък на малки парченца. След това се надигна вятър и заваля дъжд. Вятърът шибаше дъжда и градушката във всички посоки, така че и надвисналата скала вече не можеше да ги предпази. Скоро те бяха мокри до кости, а кончетата им стояха с отпуснати глави и с подвити между краката опашки и от време на време процвилваха от страх. Цялата планина ехтеше от гръмките крясъци и кикота на каменните великани.

- Сега вече спасение няма! - забеляза Торин мрачно. - Ако не ни отнесе

вятърът или не се удавим, или не ни порази мълния, някой от великаните ще ни грабне и ще ни ритне като футболна топка в небесата.

- Е, ако знаеш някъде по-добро убежище, заведи ни там! - каза Гандалф.

Той също нямаше настроение и беше немалко обезпокоен от великаните. Спорът завърши с това, че пратиха Фили и Кили да потърсят по-добър подслон. Те имаха силни очи и тъй като бяха с около петдесет години по-млади от останалите джуджета, обикновено тях използвана за такава работа (за всички беше ясно, че е напълно безполезно да пращат Билбо.)

- Щом искаш да намериш нещо, трябва само да го търсиш - каза Торин на двете млади джуджета.

И наистина, обикновено откриваш нещо, ако вземеш да търсиш, но то не винаги е онова, което ти трябва. Така излезе и този път.

Скоро Фили и Кили допълзяха обратно, като се държаха за скалата, за да не ги отнесе вятърът.

- Открихме една суха пещера, недалеч от следващия завой - докладваха те. - И кончета, и всичко останало може да се побере в нея.

- Внимателно ли я изследвахте? - попита вълшебникът, защото знаеше, че тези пещери рядко биват празни.

- Да, да! - отговориха те, макар за всички да беше ясно, че не са го сторили, тъй като се върнаха твърде бързо. - Тя не е голяма, нито пък продължава много навътре.

А това именно е най-опасното при пещерите: понякога не знаеш колко навътре продължават, дали зад тях няма някакъв проход и какво може да те очаква там. За момента, обаче, новината на Фили и Кили се посрещна с радост. Всички станаха и се приготвиха да тръгнат. Вятърът все още виеше, гръмотевиците продължаваха да ечат и джуджетата, и кончетата с усилие се мъкнеха напред. За щастие подслонът наистина не беше далеч. Скоро те стигнаха до една огромна скала, издадена над пътя. Зад нея, в склона на планината, имаше нисък свод - толкова нисък, че кончетата трудно минаха през него едва след като ги разтовариха и разседлаха. Далеч по-приятно бе да слушаш вятъра и дъжда иззад свода, отколкото да ги усещаш върху себе си. Тук нашите пътешественици се чувстваха в безопасност и от великаните, и от техните каменни топки. Вълшебникът обаче не искаше да се излага на рискове. Той запали върха на жезъла си - както бе сторил това през един далечен ден в трапезарията на Билбо, ако си спомняте, - и при неговата светлина те изследваха пещерата от край до край.

Тя не беше нито много голяма, нито много малка и в нея нямаше нищо

подозрително. Подът ѝ беше сух и имаше няколко много удобни кътчета. В единия край на пещерата настаниха изпускащите пара кончета (очевидно много доволни от промяната), които веднага задъвкаха зоб от торбите си. Оин и Глоин искаха да запалят огън при входа, за да се изсушат, но Гандалф не им позволи. Затова, всички проснаха мокрите си дрехи на пода, извадиха сухи от торбите си, загърнаха се в завивките си, грабнаха лулите си и взеха да пускат колелца от дим, които Гандалф за забавление обагреше в различни цветове и ги пращаше към тавана, където те започваха да танцуват. После се подеха разговори, бурята бе забравена и всеки заразказва какво ще направи със своя дял от съкровището (когато го вземат, а това в момента не им се струваше тъй невъзможно). Накрая едно по едно джуджетата заспаха. Оттук нататък те вече никога нямаше да използват кончетата си, вещите си, инструментите си и всички останали дреболии, които носеха със себе си.

Същата нощ се оказа, че не бяха взели малкия Билбо съвсем напразно. Кой знае защо, той дълго време не можа да заспи. Когато най-после заспа, сънува крайно неприятни сънища. Сънува, че някаква цепнатина на стената в дъното на пещерата става все по-голяма и по-толяма, че се отваря все по-широко и по-широко, а той беше много изплашен, но не можеше нито да извика, нито да направи нещо друго, освен да лежи и да наблюдава. После пък, засънува, че подът на пещерата се проваля и той пропада надолу - и пада, пада, пада кой знае докъде.

И точно в този миг се сепна в съня си, събуди се и разбра, че част от сънуването е истина. В дъното на пещерата наистина се бе отворила една цепнатина и се бе превърнала в широк проход. Билбо успя да види как опашката на последното конче изчезва от него. Той, разбира се, нададе силен вик - толкова силен, колкото един хобит може да нададе, но все пак изненадващо силен за ръста му.

И в този миг отвсякъде наскочаха зли духове, големи, грозни зли духове - и много на брой. Трябва да имаше най-малко по шест за всяко джудже, а дори двама и за Билбо. Нападателяте, грабнаха жертвите си и преди те да се усетят, ги пренесоха през процепа. Гандалф обаче не успя да хванат. И тъкмо това беше ползата от вика на Билбо. Той бе събудил вълшебника за частица от секундата и когато злите духове се спуснаха да грабнат и него, пещерата се озари от силен блясък, подобен на мълния, долови се миризма като на барут и неколцина зли духове паднаха мъртви.

Цепнатината се затвори с щракане и Билбо и джуджетата се намериха от другата ѝ страна. Но къде беше Гандалф? Това нито пленниците, нито злите

духове знаеха, но те и не чакаха много, за да разберат. Хванаха Билбо и джуджетата и ги заблъскаха напред. Проходи се кръстосваха и преплитаха във всички посоки, но злите духове си знаеха пътя така добре, както вие знаете вашия път до най-близката пощенска станция. А пътят им се спускаше все надолу и надолу и въздухът ставаше все по-застоял и тежък. Злите духове се държаха много грубо, щипеха безмилостно, кискаха се и се смееха с противните си, смразяващи гласове. Билбо се почувствува по-нещастен и оттогава, когато тролът го бе хванал за пръстите на краката и го бе увисил надолу с главата. Той отново замечта (и не за последен път) за приятната си и удобна дупка.

Изведнъж пред тях засия някаква червена светлина. Злите духове взеха да пеят и да кряскат, като отмерваха такта по каменния под с плоските си ходила, и в същото време разгърсваха пленниците си

Трак, щрак - черния процеп!
Муш и боц, щип и хап!
Долу, долу при злите духове
тръгвайте смело, братлета!

Тръс и тряс, муш и хруп!
Чук и клещи! Бий гонг:
дум и дум, долу под земята!
Ха, ха, ха! Напред, братлета!

Щип и шляп - пляс с камшик!
Бух и фрас! Хленч и врясък!
Труд и труд - никой да не клинчи!
Злите духове ще пият и ще пеят
и хоро ще вият долу под земята!
Долу, хей! Напред, братлета!

Песента им действително беше страховита. Стените отекваха от техните крясъци и от отвратителния им смях. Смисълът беше повече от ясен. Злите духове извадиха камшици и зашибаха пленниците си - щип и шляп, - карайки ги да тичат пред тях, колкото им държат краката. Не едно и две от джуджетата вече хленчеха и пищяха, когато ненадейно влетяха в една обширна пещера.

Пещерата се обливаше в червена светлина, излъчвана от голям огън в

средата и от множество факли, окачени по стените, и беше пълна със зли духове. Те започнаха да се смеят, да тропат с крак и да пляскат с ръце, когато джуджетата (горкият Билбо беше най-отзад и най-близко до камшиците) влязоха тичешком, гонени от ударите на злите духове пазачи. Тук бяха вече и кончетата им, скупчени в един тъгъл, и целият им багаж, който злите духове бяха успели да разтоварят и претършуват, да помиришат и опипат и дори да се скарат за него.

Страхувам се, че джуджетата наистина виждаха за последен път своите прекрасни малки кончета, както и якото бяло жребче, което Елронд бе заел на Гандалф, тъй като неговият собствен кон не беше годен за стръмните планински пътеки. Защото злите духове обичат да ядат всякакви коне, кончета и магаренца (и много други отвратителни неща) и въпреки това са вечно гладни. Сега обаче пленниците мислеха само за себе си. Злите духове оковаха ръцете им във вериги зад гърбовете, навързаха всички заедно на върволица и ги повлякоха към един отдалечен тъгъл на пещерата. Малкият Билбо се влачеше последен в редицата.

Там, в сенките, върху голям плосък камък седеше огромен зъл дух с грамадна глава, заобиколен от свита зли духове, въоръжени със секири и извити

мечове.

Злите духове са жестоки, злонамерени и свирепи. Не умеят и не обичат да изработват красиви неща, но са ловки и изобретателни. Когато пожелаят, могат да прокопават тунели и мини не по-лошо и от най-сръчните джуджета, но са винаги раздърпани и мръсни. Чукове, брадви, мечове, кинжали, търнокопи, клещи, а също и уреди за мъчение те майсторят отлично или пък, по даден от тях образец, карат да им ги майсторят други - затворници или роби, осъдени непосилно да работят, докато умрат от липса на въздух и светлина. Напълно вероятно е те да са измислили някои от машинариите, които оттогава насам безпокоят света, особено онези изкусни приспособления за избиване на голям брой хора наведнъж, защото колелата за мъчения, другите подобни уреди и експлозиите винаги са им доставяли удоволствие. Освен това злите духове не обичат да работят със собствените си ръце повече, отколкото е необходимо, обаче в онези далечни дни и в онези диви места още не бяха стигнали толкова далеч. Те не мразеха джуджетата повече, отколкото мразеха всеки друг, който е честен и преуспяващ. Из някои места зли джуджета дори са се съюзявали с тях. Но те изпитваха особена злоба към рода на Торин заради войната, за която вече ви споменах, но за която няма място в нашия разказ. Впрочем на

злите духове им е безразлично кого ще заловят, стига да успеят да направят това ловко и потайно и пленниците да не могат да се отбраняват.

- Кои са тия жалки същества? - попита Великия зъл дух.

- Джуджета и ей това тук! - отвърна един от пазачите и така дръпна веригата на Билбо, че той политна напред и падна на колене. - Сварихме ги да се крият в нашата Предна галерия.

- Какво означава това? - обърна се Великия зъл дух към Торин. - Нещо недобро, сигурен съм. Предполагам, че сте шпионирали личните дела на моите хора! Няма да се изненадам, ако се окаже, че сте крадци, убийци и най-вероятно - приятели на елфите! Хайде! Какво имаш да кажеш?

- Торин, джуджето, на вашите услуги! - отвърна Торин. - Това беше, разбира се, само едно вежливо увъртане. - Нещата, в които ни подозирате, изобщо не са ни минавали през ум. Приютихме се от бурята в пещерата край пътя, която ни се стори удобна и празна. И това наистина беше така!

- Хм! - изсумтя Великия зъл дух. - Така значи! А мога ли да те попитам какво изобщо правехте горе, в планините, откъде идвахте и къде отивахте? Всъщност аз искам да знам всичко за вас. Това, разбира се, няма да ви помогне много, тъй като аз знам вече доста неща за твоите хора, но искам да чуя истината, иначе всичко ще свърши зле за вас!

- Тръгнаха сме на гости на нашите роднини, племенници и племеннички, първи, втори и трети братовчеди и всички останали потомци на нашите деди, които живеят на източната страна на тези наистина гостоприемни планини - издърдори Торин, тъй като не знаеше какво друго да измисли, а истината очевидно щеше само да им навреди.

- Той е лъжец! О, наистина страхотен лъжец! - провикна се един от пазачите. - Неколцина от нашите другари бяха поразени от мълния в пещерата, когато поведохме тези същества надолу, и сега лежат мъртви там. А не е дал обяснение и за това! - И той протегна меча, който Торин бе взел от пещерата на троловете.

Като видя меча, Великия зъл дух нададе яростен рев, а бойците му заскърцаха със зъби, задумкаха по щитовете си и затропаха с крака. Те веднага познаха меча. Той бе погубил стотици зли духове на времето, когато елфите от Гондолин ги бяха преследвали по хълмовете и се бяха сражавали с тях пред стените на града. Елфите го бяха нарекли "Оркрист" или "Секира за зли духове", но злите духове го наричаха просто "Сатър". Те го мразеха, а още повече мразеха онзи, който го носеше.

- Убийци и приятели на елфите! - изкрещя Великия зъл дух. - Бийте ги!

Дерете ги! Хапете ги! Тъпчете ги! Хвърлете ги в тъмните дупки при змиите и нека никога не видят светлината отново! - Той така се бе разярил, че скочи от мястото си и се втурна към Торин със зинала уста.

Точно в този миг всички факли в пещерата угаснаха, а големият огън в средата се превърна в стълб от блещукащ син дим, който се понесе към тавана и оттам върху главите на злите духове се изсипаха снопове парещи бели искри.

Виковете и крясъците, писъците и крясъците, стенанията и риданията, хулите и проклятията, които последваха, не могат да се опишат. Дори няколкостотин диви котки и вълци, сложени да се пекат на бавен огън, не биха вдигнали по-голяма шумотевица. Искрите прегаряха дупки в кожата на злите духове, а димът, който се спускаше от тавана, бе станал толкова гъст, че дори и техните очи не виждаха нищо през него. Скоро те взеха да падат един върху друг, и да се ваят на купчина по пода, започнаха да хапят, да ритат и да се бият, сякаш бяха обезумели.

Изведнъж един светещ със собствена светлина меч изсвистя във въздуха. Билбо го видя как разсича Великия зъл дух, който седеше втрещен, забравил яростта си. Великия зъл дух падна мъртъв, а войниците му се разбягаха със страшни писъци в тъмнината.

Мечът се прибра обратно в ножницата си.

- Тръгвайте след мен незабавно! - рече един тих, но енергичен глас и преди Билбо да разбере какво бе станало, той отново припкаше на края на върволицата колкото можеше по-бързо - надолу по разни непрогледни коридори. Викове на злите духове в голямата пещера все повече заглъхваха, а една бледа светлина водеше бегълците напред.

- По-бързо, по-бързо! - подвикна тихо гласът. - Скоро отново ще запалят факлите.

- Половин минута само! - помоли се Дори, който тичаше предпоследен пред Билбо и беше едно много благородно и милостиво джудже. Той помогна на хобита да се покатери на раменете му - доколкото можа с окованите си ръце - и след това всички затичаха пак. Веригите им дрънчаха, а те неведнъж се препъваха, тъй като ръцете им не бяха свободни и не можеха да се задържат с тях. Скоро спряха да тичат - по това време вече трябва да бяха слезли в самото сърце на планината.

Тогава Гандалф запали жезъла си - защото гласът не принадлежеше на никой друг, а на самия Гандалф. Той отново извади меча от ножницата и отново мечът засия в мрака със своя собствена светлина. Той винаги

засияваше така от гняв, щом зли духове се появяваха около него. Сега обаче блестеше ярко като син пламък от радост, че бе погубил великия господар на пещерата. Бързо и лесно преряза той веригите и пленниците бяха освободени. Името на меча беше Гландринг-Врагоубиеца, ако си спомняте. А злите духове го наричаха просто Убиеца и го мразеха повече от Сатъра. Оркрисст също бе спасен - Гандалф го бе измъкнал навреме от ръцете на един от обезумелите пазачи. Вълшебникът мислеше едновременно за много неща и макар да не можеше да прави всичко, можеше все пак да помогне на приятелите си, когато изпаднеше в беда.

- Всички ли сме тук? - попита той, като подаде меча на Торин с поклон.
- Чакай да видя: едно - това е Торин, - две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет, десет, единадесет - а къде са Фили и Кили? А, ето ги - дванадесет, тринадесет и господин Бегинс - четиринадесет! Е, хайде, можеше да бъде и по-зле, а можеше да бъде и по-добре. Нямаме кончета, нямаме храна, не знаем къде точно се намираме и орди от разярени зли духове ни следват по петите! Но да вървим.

И те тръгнаха. Гандалф се оказа прав - от проходите, през които бяха минали, вече започваха да се дочуват крясъците на злите духове. Това ги подтикна да вървят по-бързо, но горкият Билбо едва успяваше да ги догонва, защото - уверявам ви - джуджетата могат да летят като стрели, когато им се наложи. Затова те решиха всеки поред да го носи на гърба си.

И все пак злите духове се движат по-бързо от джуджетата, а пък тези зли духове познаваха пътя по-добре от бегълците (те сами бяха прокопавали пътеките) и бяха побеснели от яд. Така че, колкото и да се стараеха джуджетата, виковете и крясъците все повече се приближаваха. Скоро те вече дочуваха шляпането на краката на преследвачите си - много и много крака, които сякаш наближаваха иззад последния завой. Зад тях, в дъното на тунела, по който вървяха, се съзираше трепкащата светлина на факли, а бегълците вече се чувстваха смъртно уморени,

- Защо, о, защо напуснах моята хобитова дупка! - хленчеше горкият Билбо, като подскачаше силно на гърба на Бомбур.

- Защо, о, защо поведохме този нещастен малък хобит да търси съкровища! - рече горкият Бомбур, който беше възпълен и се олюляваше с мъка напред, а потта, избила от горещината и от страха, капеше от носа му.

В това време Гандалф и Торин изостанаха малко назад и изведнъж свиха рязко зад ъгъла.

- Хайде сега, Торине, вади меча! - извика Гандалф.

И Торин го извади, а това никак не се хареса на злите духове. Както се бяха втурнали напред с крясъци, те изведнъж се озоваха пред Секирата за зли духове и пред Врагоубиеца, които светеха с хладния си блясък и ослепяваха изумените им очи. Първите изтърваха факлите си и нададоха силен рев, преди да паднат мъртви. Следващите зареваха още по-силно и хукнаха обратно, като засъбаряха ония, които бяха тичали подире им. "Сатъра и Убиеца!" - пищяха като обезумели те, бягайки в безредие по пътя, по който бяха дошли.

Измина много време, преди някой от тях да се осмели да надзърне зад този ъгъл. Джуджетата отдавна вече бяха потеглили и напредваха през тъмните проходи на тъмното подземно царство. Когато злите духове откриха това, те изгасиха факлите си, нахлузиха на краката си меки обувки и най-бързите бегачи измежду тях, които освен това имаха и най-остър слух и най-зорки очи, се впуснаха напред в мрака като невестулки, вдигайки по-малко шум дори и от прилепите.

Ето защо нито Билбо, нито джуджетата, нито дори и Гандалф ги чува, че се приближават. Нито пък ги видяха. Но злите духове, които ги гонеха безшумно, ги виждаха добре, защото Гандалф бе оставил бледата светлина на жезъла си да гори, за да помага на бегълците, докато те бързо подтичваха напред.

Внезапно Дори, който сега вървеше последен и носеше Билбо, усети, че нещо го дръпва изотзад в мрака. Той извика и падна. Хобитът се търкулна от раменете му в непрогледната тъмнина, удари главата си о една твърда скала и повече не помнеше нищо.

5. ГАТАНКИ В ТЪМНИНАТА

Билбо отвори очи, но се усъмни дали наистина ги е отворил, защото наоколо му си остана все така тъмно, както и преди, когато ги бе държал затворени. Наблизо нямаше никой. Можете да си представите как само се изплаши! Не чуваше нищо, не виждаше нищо и не усещаше нищо освен каменния под.

Той се изправи много бавно и запълзя на четири крака, докато най-сетне докосна стената на прохода. Но нито нагоре, нито надолу по него успя да открие нещо - нямаше и следа от зли духове или от джуджета. Главата му бе замаяна и той не можеше да се ориентира за посоката, в която се бяха движили, когато падна. Определи я наслуки и дълго пълзя, докато ръката му

внезапно докосна на пода на прохода нещо подобно на пръстен от студен метал. Това беше повратен момент в живота на Билбо, но той още не знаеше. Прибра пръстена в джоба си, без да се замисля, защото сега той едва ли можеше да му бъде от полза. Не продължи нататък, а седна на студения под и дълго остана така, отчаян и унил. Представи си как си пържи яйца с бекон в своята кухня у дома - защото нещо му подсказваше отвътре, че е време за хапване, - но това само го накара да се откаже още повече.

Не можеше да реши какво да прави, нито пък можеше да си представи какво се бе случило. Защо го бяха изоставили или - ако го бяха изоставили, - защо злите духове не го бяха заловили и защо така силно го болеше главата. А истината беше, че той се бе търкулнал в един много тъмен ъгъл и бе лежал там в безсъзнание дълго време.

След малко той потърси лулата си. Тя беше останала здрава и това малко го поуспокои. После потърси торбичката си с тютюн и намери малко на дъното ѝ - това още повече го успокои. Но когато потърси кибрита и не го намери, всичките му надежди рухнаха. И все пак може би е за добре, помисли си Билбо, когато се посъвзе от разочарованието. Светлината на кибрита и миризмата на тютюн можеха да му довелат до главата какви ли не беди от тъмните ъгли на това ужасно място. Въпреки това, обаче не можеше да не се чувства обезсърчен. И както взе да пребърква всичките си джобове отново и да опипва пода около себе си за кибрит, ръката му докосна дръжката на малката му сабя, взета от пещерата на троловете. Той я беше забравил, но за щастие злите духове не я бяха видели, защото Билбо я носеше под дрехите си.

Сега той я извади. И тя засия с бледа мъжделива светлина пред очите му.

"Значи и тя е изкована от елфите - помисли си Билбо - и злите духове не са нито много близко, нито много далече." - И някак си се успокои. Прекрасно беше да носиш сабя, измайсторена в Гондолин за войната със злите духове, за която бяха изпети толкова много песни, а той беше забелязал също, че тези оръжия плашеха силно злите духове, когато се появяха пред тях.

"Да се върна назад - мислеше си Билбо, - няма смисъл! Да тръгна встрани? Опасно е! Да тръгна напред? Да, така ще е най-добре! Тръгвам!"

И той се надигна и заприпка, като държеше в едната си ръка малката сабя, насочена напред, а с другата опипваше стената. Малкото му сърчице биеше до пръсване.

Сега вече Билбо наистина беше, както се казва, "натясно". Но не чак

толкова натясно, както бихме били аз или вие. Хобитите не са напълно като обикновените хора; дупките им са чисти, спретнати, добре проветрени и съвсем не приличат на обиталищата на злите духове, но те повече от нас са пригодени да живеят под земята и не губят лесно усета си за посока - особено като са се свестили вече от удар по главата. Те могат също така да се движат съвсем тихо, да се скриват лесно и да се съвземат бързо от падания и наранявания, но най-важното е, че притежават голям запас от мъдрости и мъдри поговорки, каквито повечето хора никога не са чували или пък са забравили много отдавна.

И все пак аз не бих желал да съм на мястото на господин Бегинс. Проходът сякаш нямаше край. Билбо разбираше единствено, че той все още продължаваше да се спуска надолу и не променяше посоката си, макар да правеше по някое и друго завойче тук и там. От време на време се появяваха и странични проходи, които хобитът съзираше при мъждукането на сабята си или пък ги откриваше, като опипваше с ръка стената. Той обаче не им обръщаше внимание и бързаше да ги отмине от страх, че злите духове или някакви въображаеми черни същества ще изскочат от тях. Все напред и напред вървеше Билбо и все надолу и надолу, без да чува никакъв звук освен пърхането на някой прилеп от време на време. Този шум отначало го стряскаше, но после постепенно свикна с него и престана да му обръща внимание. Не знаея колко време продължи да върви така - хем не му се отиваше повече напред, хем не смееше да спре и затова все вървеше и вървеше, докато се преумори. Сякаш бе извървял целия следващ ден и малко от по-следващия.

Изведнъж без никакво предизвестие той нагази във вода. Уф, толкова ледено студена беше тя, че го накара да се спре като закован. Не беше сигурен дали е стигнал само до някаква локва сред пътя, или до някаква подземна река, която прекосяваше прохода, или пък до брега на някое дълбоко подземно езеро. Ослуша се напрегнато и чу само как от невидимия таван във водата долу капеха капки - и никакъв друг шум!

"Значи е локва или езеро, а не подземна река" - помисли си Билбо. И все пак не смееше да нагази навътре при такава тъмнина. Не знаеше да плува, а си представи и отвратителните служести същества с големи, изпъкнали незрящи очи, които навярно се гърчеха във водата. Из локвите и езерата в планинските недра се срещат най-чудновати животинки - например риби, чиито предци са доплували долу кой знае преди колко много, много години и никога вече не са изплували обратно, а очите им са ставали все по-големи и по-големи от усилието да се взират в тъмнината. Срещат се и други същества,

даже по-лигави и от рибите. В проходите и пещерите на злите духове винаги тайно живеят и други създания, примъкнали се отвън, за да се изтягат там на тъмно. А някои от тези пещери са съществували много години преди идването на злите духове, които само са ги уголемили и са прокопали в тях проходи, но истинските им собственици продължават да си живуркат спокойно, да дебнат и душат от потайните си кътчета.

Дълбоко тук, долу, край тъмната вода живееше старият Ам-гъл - едно от лигавите създания. Не знам откъде е дошъл, нито какъв е и кой е. Той си е чисто и просто Ам-гъл - черен като черния мрак, с две големи кръгли белезникави очи на мъничкото си лице. Ам-гъл си имаше една малка лодка, с която се разхождаше най-спокойничко из езерото, защото това наистина беше езеро - широко, дълбоко и ледено студено. Вместо с гребла той гребеше с краката си, които спускаше отстрани на лодката, но така, че никога не се образуваше нито една вълничка. Търсеше с белезникавите си пихтиести очи слепите риби и щом ги зърнеше, ги грабваше с дългите си пръсти с бързината на светкавица. Той обичаше и месо, а не се отказваше и от зли духове, стига да можеше да ги докопа. Но самият Ам-гъл много се пазеше да не го видят. Щом някой зъл дух слезеше сам долу при водата, когато Ам-гъл търсеше плячка, той го издебваше откъм гърба и го удушваше. Злите духове обаче рядко слизаха, защото знаеха, че нещо противно се спотайваше там, в самите основи на планината. Преди много години, когато копаеха проходите си, те бяха стигнали до това езеро и бяха разбрали, че не могат да продължат нататък. Затова пътят в тази посока свършваше дотук и те не намираха смисъл да идват, освен ако не ги пратеше Великия зъл дух. Понякога му се приискваше да хапне риба и той пращаше някого при езерото, но много често нито хапваше риба, нито виждаше повече пратеника си.

Всъщност Ам-гъл живееше върху едно хлъзгаво каменно островче в средата на езерото. Сега той наблюдаваше Билбо оттам с белезникавите си, подобни на телескоп очи. Билбо не виждаше Ам-гъл, но Ам-гъл виждаше Билбо и се чудеше какво ли същество може да бъде това, щом не е зъл дух.

За да задоволи любопитството си, той се качи на лодката и пое към Билбо, който седеше край брега, напълно объркан и отчаян. И ето че пред него внезапно изникна Ам-гъл и тихо изсъска:

- Дявол да го вземе, любезни! Май ще падне угощение! Във всеки случай вкусна мръвка изглежда, ам-гъл! - И като каза ам-гъл, преглътна звучно и гърлото му изамгълголи. Така бе получил и името си, макар той самият винаги да се наричаше любезни.

Билбо подскочи уплашено, когато съскането достигна до ушите му, и изведнъж съзря две белезникави очи да се взират в него.

- Кой си ти? - попита хобитът, като насочи сабята си напред.

- Кой е той, любезни? - прошептя Ам-гъл (който винаги си говореше сам на себе си, тъй като нямаше с кого друг да разговаря). И тъкмо това беше дошъл да разбере, ей тъй, от любопитство, защото в момента не беше гладен. В противен случай първо щеше да граби, а после да шепти.

- Аз съм господин Билбо Бегинс. Загубих джуджетата, загубих и вълшебника и сега не знам къде съм. Но ни най-малко не желая да узнавам, стига да мога да се измъкна оттук.

- Какво държи той в ръцете си? - рече Ам-гъл, като гледаше сабята недружелюбно.

- Сабя, сабя, изработена в Гондолин!

- С-с-с - рече Ам-гъл и изведнъж стана много учтив. - Ще поседнем ли малко тук да побъбрем с него, любезни? Той може би обича гатанки?

Ам-гъл искаше да се покаже приятелски настроен, поне за момента, за да разбере нещо повече за сабята, за хобита и да узнае също дали той беше наистина самичък, дали беше вкусен за ядене и дали самият той беше огладнял. Гатанките му бяха най-любимото забавление. Да ги задава и понякога да ги отгатва - това беше единствената игра, която изобщо бе играл с другите странни, подобни на него същества, много, много отдавна, преди да загуби всичките си приятели, преди да бъде прогонен и да пропълзи сам-самичък надолу в тъмните недра на планината.

- Да, обичам - отвърна Билбо с охота, защото и на него му се искаше да разбере нещо повече за това същество - дали и то наистина беше само, дали беше свиреп и гладно и дали не беше приятел на злите духове.

- Питай пръв ти - рече той, за да има време да намисли някоя гатанка.

И Ам-гъл изсъска:

С невидим корен, впит дълбоко,
то от дърво е по-високо.
Върви нагоре, без да спре,
макар че нивга не расте.

- Лесна е! - каза Билбо. - Планината, струва ми се.

- Наистина лесно я отгатна. Но сега ще сложим облог, мой любезни. Ако ние попитаме, а той не отговори, ние ще го изядем, мой любезни. Ако той ни

попита, а ние не отговорим, тогава ние ще направим, каквото той иска. Ще му покажем пътя за навън. Съгласен ли си?

- Съгласен съм! - побърза да отговори Билбо. пък и смееше ли да не се съгласи. Той взе да си напруга мозъка, за да намисли гатанки, които биха го спасили от изяждане.

Трийсет бели коня в хълмове зелени -
първо жвакат,
после тракат
и се спират укротени.

Само това можа да измисли, защото умът му бе изцяло зает с ядене и изяждане. Тази гатанка беше една от най-старите и Ам-гъл знаеше отговора ѝ не по-зле от вас.

- Стара е, стара е - изсъска той. - Това са зъбите, любезни. Но ние имаме само шест! След това той зададе втората си гатанка:

Без глас, а реве.
Без криле пърпи.
Без зъби яде.
Без устни мърмори.

- Минутка само - извика Билбо, който все още продължаваше да мисли за ядене и изяждане. За щастие някога бе чувал гатанка, подобна на тази, напругна си малко ума и се сети за отговора. - Вятърът, вятърът, разбира се - рече той и толкова бе доволен, че начаса измисли своята гатанка:

Веднъж едно око на синьо лице
съзряло друго - на зелено лице.
Това е сякаш същото око -
решило първото око,
но е на по-ниско място,
а не на високо място.

- С-с, с-с, с-с - рече Ам-гъл. Той отдавна живееше под земята и беше позабравил някои неща от този род. У Билбо се събуди надеждата, че жалсото същество няма да отговори, но Ам-гъл се върна много, много, много години

назад в спомените си, чак към времето, когато живееше с баба си в една дупка на брега на една река. - С-с, с-с-с, любезни - това означава "слънце, огряло маргаритка", нали така?

Но тези обикновени и прости надземни гатанки го изморяваха. Те му напомняха и за дните, когато не беше така самотен, гнусен и жалък, и това го дразнеше. Отгоре на всичко - караха го да изгладнява. Затова този път той зададе една по-трудна и по-неприятна гатанка:

Не може да се вижда, нито слуша.

Не може да се пипне и подуши.

Лежи между звезди, под планините,
запълва празни дупки в равнините.

Най-първо идва, после си отива,
живота спира и смеха убива.

За нещастие на Ам-гъл Билбо беше чувал и преди тази гатанка, а и самият отговор го обгръщаше от всички страни.

- Мракът - отговори той, без дори да се почеше по главата. А и без да се замисли, бързо изрече:

Кутия без панти, без ключ и капак,
но златно богатство тя крие все пак.

Искаше да печели време, докато намисли някоя наистина трудна гатанка. Тази той смяташе за много лесна, макар че не я беше задал с обичайните думи. Тя обаче се оказа едва ли не неразрешима за Ам-гъл, който само съскаше и съскаше, а отговорът не идваше. От яд той взе да пелтечи и да пръска слюнки. По едно време Билбо изгуби търпение.

- Е, хайде отговаряй! - подкани той противника си. - Не става дума за кипящ чайник, както, изглежда, си мислиш, ако се съди по звуците, които издаваш.

- Дай ни възможност, дай ни малко възможност, с-с, с-с!

- Е - рече Билбо, след като му даде доста дълга възможност, - какво става с отговора?

И Ам-гъл внезапно си спомни как много отдавна бе крал от птичите гнезда и как бе седял с баба си под речния бряг и я бе учил... и я бе учил как да изсмуква... - Яйцето! - изсъска Ам-гъл. - Яйцето! - После попита:

Уж живо, а не диша.
От студ на смърт мирише.
Без жажда пие стръвно.
Хем в броня, хем безшумно.

Той също смяташе, че тази гатанка е страшно лесна, защото отговорът ѝ вечно бе в ума му, но в момента не можеше да си спомни нещо по-добро - толкова се бе развълнувал от спомена за яйцата. Гатанката обаче се оказа трудна за Билбо, който винаги гледеше - ако може - да няма нищо общо с водата. Сигурен съм, че вие знаете отговора или пък можете да го отгатнете без никакво усилие, както си седите удобно у дома, и над главата ви не виси опасността да бъдете изядени, която да ви пречи да мислите. Билбо се прокашля един-два пъти, за да си прочисти гърлото, но отговор не дойде.

След малко Ам-гъл започна да съска сам на себе си от удоволствие:

- С-с, с-с, славно угощение ще падне, любезни! Мръвката изглежда вкусна. Как сладко ще си я хрупна! - И взе да се взира в Билбо от тъмнината.

- Секунда само - помоли хобитът разтреперан. - Не забравяй, че преди малко аз ти дадох една много дълга възможност.

- Няма време, трябва да се бърза! - рече Ам-гъл и понечи да излезе от лодката си и да се хвърли върху Билбо.

Но тъкмо спусна дългия си ципест крак във водата, една риба изскочи уплашено оттам и цопна върху крака на Билбо.

- Уф, че е ледена и противна - с погнуса рече той и изведнъж се сети: - Рибата! Рибата! Да, тъкмо рибата!

Ам-гъл остана страшно разочарован, но Билбо побърза да му зададе нова гатанка и той бе принуден да се прибере обратно в лодката, за да помисли.

"Безкрачко лежи върху еднокрачко. До него двукрачко седи на трикрачко. Четирикрачко получава част от безкрачко."

Моментът не беше много подходящ за тази гатанка, но Билбо нямаше време за избор. Ам-гъл сигурно щеше да се затрудни с отговора, ако не бяха споменали току-що за риба. Та какво друго можеше да означава "безкрачко", ако не тъкмо риба. Останалото беше съвсем лесно.

"Риба на еднокрака масичка, край масичката човек, седнал на трикрако столче, а до него котка, която яде останките от рибата" - ето какъв беше отговорът и Ам-гъл не закъсня да го отгатне. Сега вече той реши, че е време

да зададе някоя наистина много трудна и страховита гатанка. Затова каза:

Поглъща всичко в този свят -
животно, птица, лист и цвят.
Гризе стомана и желязо,
в брашно превръща и елмаза.
И град руши, и крал убива,
на прах и планината стрива.

Горкият Билбо седеше в тъмното и прехвърляше през ума си имената на всички страшилища - като се почне от великаните човекоядци и се стигне до ненаситните лами, - за които бе чел в приказките, но нито едно от тях не беше правило едновременно всички неща, споменати в гатанката. Той чувствуваше, че отговорът е по-друг и че навярно го знае, но не можеше да го отгатне. Обзе го страх, а това много пречи на мисленето. Ам-гъл се измъкна от лодката си. Замахна с ципестите си крака към водата и се приближи до брега. Билбо виждаше как белезникавите му очи идват все по-близо до него. Езикът му залепна за небцето. Искеше да извика: "Дай ми малко време! Дай ми малко време!" - Но от устата му се изтръгна само един отчаян писък:

- Време! Време!

Спасението му дойде съвсем случайно - защото тъкмо това беше отговорът на гатанката.

Ам-гъл отново остана разочарован, но сега вече започваше да изпитва и гняв, и досада от играта. Вече беше страшно огладнял и този път не се върна обратно в лодката, а седна в тъмнината до Билбо. От това Билбо така се уплаши, че загуби ума и дума.

- Време е да ни зададе въпрос, любезни. Да, да, още само едничък въпрос - подкани го Ам-гъл.

Но нима Билбо можеше да измисли някакъв въпрос, докато това противно, влажно и лепкаво същество седеше до него, готово да протегне хищните си ръце?

- Хайде, питай ни! Задай ни въпрос! - отново го подкани Ам-гъл.

За да дойде на себе си, Билбо се ощипа и се плесна, стисна силно дръжката на сабята си и дори бръкна с другата си ръка в джоба, където напипа пръстена, който бе намерил в прохода, но вече бе забравил.

- Какво имам в джоба? - изненадано извика той на глас, но Ам-гъл

помисли, че това е гатанка, и страшно се обърка.

- Не е честно! Не е честно! - изсъска той. - Честно ли е това, мой любезни, да ни пита какво има в проклетото му малко джобче?

Билбо изведнъж се окопоти и тъй като не беше намислил още друг въпрос, който да зададе на Ам-гъл, повтори с още по-висок глас:

- Какво имам в джоба си?

- С-с-с-с - изсъска Ам-гъл. - Той трябва да ни даде право на три отговора, любезни.

- Добре. Хайде, започвай! - отвърна Билбо.

- Ръка - каза Ам-гъл.

- Не позна - рече Билбо, който за щастие току-що си беше извадил ръката от джоба. - Опитай се отново!

- С-с-с-с - изсъска Ам-гъл разярено. Той прехвърляше наум всички неща, които носеше в своите джобове: кости от риби, зъби от зли духове, плесенявали от влага раковини, парченце от крило на прилеп, един остър камък, за да си остри на него зъбите, и други подобни боклуци. Той се чудеше какво ли носят другите в своите джобове.

- Нож! - рече Ам-гъл най-накрая.

- Пак не позна! - зарадва се Билбо, който беше загубил ножа си преди време. - Хайде, последен опит!

Сега Ам-гъл беше в много по-тежко положение, отколкото при гатанката за яйцето, която Билбо му бе задал преди малко. Той съскаше и пръскаше слюнки наоколо, олюляваше се напред и назад, шляпаше по пода с крака и се гърчеше като червей, но не се решаваше да даде третия, последен отговор, страхувайки се, че ще загуби облога.

- Хайде! - обади се пак Билбо. - Чакам те! Той се мъчеше да изглежда спокоен и весел, но съвсем не беше сигурен как ще свърши играта и дали Ам-гъл няма в края на краищата да отгатне.

- Времето изтече! - заяви той.

- Врѳв или нищо - изписка Ам-гъл, който също не постъпваше честно, като даваше два отговора наведнѳж.

- И двата отговора са грешни! - извика Билбо с облекчение, скочи в миг на крака, опря грѳб на най-близката стена и насочи напред малката си сабя. Той знаеше, разбира се, че играта на гатанки е свещена и много, много стара и че дори и най-злите същества се страхуват да си служат с измама, когато играят на нея. И все пак никак не беше сигурен, че противникѳт му в последна сметка ще удържи обещанието си. Много лесно можеше да намери

някакъв предлог, за да се отметне. А нека не забравяме също, че последният въпрос - според древните правила на играта - не беше истинска гатанка.

Ам-гъл обаче не се опита да го нападне веднага. Той бе видял сабята в ръката на Билбо, затова си седеше кротко, като потръпваше нервно и си шепнеше нещо. Накрая Билбо не издържа.

- Е? - рече той. - Какво стана с обещанието ти? Аз искам да се махна оттук и ти си длъжен да ми покажеш пътя.

- Така ли се уговорихме, мой любезни? Да покажем на проклетия малък Билбо пътя, който води навън, а? Но какво има той в джоба си, щом не е нито връв, нито нищо? Какво е то, ам-гъл?

- Това си е моя работа - рече Билбо. - А обещанието си е обещание.

- Я го виж колко е гневен и нетърпелив, мой любезни! - изсъска Ам-гъл.

- Но ще трябва да почака, да, ще трябва да почака. Ние не можем така прибързано да тръгнем нагоре по проходите. Първо трябва да отидем да вземем някои неща, които ще ни бъдат необходими.

- Е, добре, тогава побързай! - каза Билбо, облекчен от мисълта, че Ам-гъл ще се махне. Той смяташе, че думите на Ам-гъл са само предлог и че противното същество няма да се върне повече. Какви ги измисляше Ам-гъл? Какви полезни неща можеше да държи в тъмното езеро?

Но Билбо се лъжеше. Ам-гъл смяташе да се върне. Беше ядосан и гладен. А беше също и подъл, и злонамерен и си имаше вече план.

Недалеч се намираше неговото островче, за което Билбо нищо не знаеше. Там Ам-гъл си имаше скривалище, където пазеше няколко ненужни дреболии и едно много красиво нещо, много красиво и много необикновено нещо - един пръстен, златен пръстен, скъпоценен пръстен!

- Моят подарък за рождения ми ден! - шептеше той на себе си, както често правеше през безконечните дни, прекарвани в мрака. - Ето кое ни е нужно, да, ето кое!

Пръстенът му беше нужен сега, защото притежаваше вълшебната сила да прави невидим всеки, който го наденеше на пръста си. Само при ярка слънчева светлина можеше да се забележи сянката ти - и то неясна и разкривена.

- Моят подарък за рождения ми ден! Дето го получихме в деня, в който се родихме, любезни. - Така си говореше винаги на себе си Ам-гъл. Но всъщност кой знае как се беше докопал до този подарък преди много години - в дните, когато такива пръстени е имало все още в изобилие по света? Може би дори и онзи, който ги е майсторил, не би могъл да каже това.

Отначало Ам-гъл носеше пръстена на пръста си, но това взе да му

омръзва. Тогава го скри в една тайна торбичка под кожата си, обаче пръстенът го прежули и затова сега обикновено го държеше в една дупка на малкото си скално островче и често отиваше да го наглежда. Понякога, когато силно му домилееше за него или пък биваше много гладен, а му бе омръзнало да яде риба, той отново го надяваше. Тогава запълзяваше по тъмните проходи, за да търси отклонили се от пътя си зли духове. А нерядко се осмеляваше да се появи и на места, където горяха факли. Те го караха да премигва, а димът им му глождеше очите, но иначе Ам-гъл беше в пълна безопасност. Никой не можеше да го види, никой не можеше да го усети, докато той не го докопаше с дългите си пръсти за гърлото. Едва преди няколко часа Ам-гъл бе използвал вълшебния пръстен и бе хванал едно малко зло духче. Само как пискаше то! Бяха му останали една или две кости за гложгане, но сега му се хапваше нещо мекичко.

- В пълна безопасност, да! - шепнеше си Ам-гъл. - Той няма да ни види, нали, мой любезни? Не, той няма да ни види и проклетата му малка сабя няма да му послужи, няма.

Ето какво бе намислил Ам-гъл със своя злонамерен ум, когато се отдалечи от Билбо, дошляпа обратно до лодката си и изчезна в мрака. Билбо помисли, че повече няма да го види. И все пак почака малко, защото не знаеше как да намери самичък пътя навън.

Изведнъж чу писък. Тръпки пропълзяха по гърба му. И после чу Ам-гъл да проклина и нарежда в тъмнината, някъде наблизо, откъдето бе долетял и писъкът. Той беше на своето островче и ровеше тук и там, и търсеше, и претърсваше, но напразно.

- Къде е? Къде е? - чуваше го Билбо да крещи. - Загубил се е, любезни, загубил, загубил! Проклети да сме, че го оставихме да се загуби!

- Какво има? - извика Билбо. - Какво си загубил?

- Я не ме питай! - кресна Ам-гъл. - Не е твоя работа, ам-гъл! Загубило се е, ам-гъл, ам-гъл, ам-гъл!

- Ако става въпрос за това, и аз съм се загубил - извика Билбо, - и искам да се отгубя. Аз спечелих играта и ти трябва да удържиш на обещанието си. Затова идвай тук! Ела и ме изведи, пък после продължавай твоето търсене! - Колкото и нещастен да изглеждаше Ам-гъл, Билбо не изпитваше капчица съчувствие към него, защото подозираше, че онова, което той така напразно търсеше, едва ли щеше да доведе до нещо добро. - Идвай тук! - извика той повторно.

- Не, не още, любезни! - отговори Ам-гъл. - Ние трябва да го потърсим,

защото той се е загубил, ам-гъл!

- Но ти не отговори на последния ми въпрос, а си ми дал обещание - настояваше Билбо.

- Не съм отговорил ли? - рече Ам-гъл. После от мрака внезапно долетя остро изсъскване: - Какво имаш в джоба си? Казвай! Първо трябва да ни кажеш!

Ам-гъл, който от години трепереше над своето съкровище и вечно се страхуваше някой да не му го открадне, беше вече почти отгатнал отговора. Колкото до Билбо, той не виждаше особена причина да не казва какво има в джоба си, но цялото това протакане го ядосваше. В края на краищата съвсем честно беше спечелил играта, и то при ужасен риск. Ето защо извика:

- Отговорите са за отгатване, а не за казване.

- Да, но въпросът ти не беше честен - изсъска Ам-гъл. - Това изобщо не беше гатанка.

- Е, добре - наежено отвърна Билбо, - щом става дума за обикновени въпроси, то аз пръв ти зададох въпрос. Какво си загубил? Хайде, кажи!

- Ти кажи какво имаш в джоба си?

Съскането този път долетя така силно и остро, че Билбо се обърна към посоката, откъдето то идваше, и с ужас видя две малки светли точки, насочени към него. Защото вселеше ли се веднъж подозрение у Ам-гъл, очите му започваха да изпускат белезникава светлина.

- Какво си загубил? - настоя пак Билбо. Но сега вече светлината в очите на Ам-гъл беше станала яркозелена и бързо-бързо се приближаваше. Ам-гъл се беше качил на лодката си и с бясна скорост гребеше обратно към тъмния бряг. В сърцето му кипеше такава ярост от загубата, че никаква сабя вече не го плашеше.

Билбо не знаеше какво бе разярило така това отвратително същество. Разбираше само, че всичко е свършено, че Ам-гъл бе решил на всяка цена да го погуби. И тъкмо навреме се обърна и затича слепешката обратно нагоре към тъмния проход.

- Какво има той в джоба си? - чу Билбо острото съскане зад себе си и плисъка на водата, когато Ам-гъл скочи от лодката си.

- Какво имам наистина? - рече си Билбо, докато тичаше запъхтяно и се препъваше. Той мушна лявата си ръка в джоба и усети хладината на пръстена, когато той се надяна леко на показалеца му.

Съскането се чуваше вече съвсем близо зад него. Билбо се обърна и видя очите на Ам-гъл да се движат като малки зелени фенерчета по нанагорнището.

Ужасен, той понечи да затича по-бързо, но изведнъж пръстите на краката му се заплетоха в някакво коренище и той се простря по очи, а сабята му остана отдолу.

След миг Ам-гъл беше до него. Но преди Билбо да направи каквото и да било - да си поеме дъх, да се изправи или да размаха сабята си, Ам-гъл го отмина, без да го забележи, и продължи да тича напред, като не преставаше да проклина шепнешком.

Какво ли означаваше това? Ам-гъл виждаше много добре в тъмното. Билбо долавяше зеленото сияние на очите дори откъм гърба на тичащия напред противник. Той се изправи с мъка, прибра в ножницата сабята си, която сега пак бе започнала слабо да свети, после много предпазливо тръгна подир Ам-гъл. Друго не му оставаше. Какъв смисъл щеше да има да се връща обратно до езерото? По-добре да следва Ам-гъл, който може би щеше, без да иска, да го изведе на някой изходен път.

- Проклятие! Проклятие! - съскаше Ам-гъл. - Проклет да е този Билбо! Къде изчезна? Какво има в джоба си? О, ние се досещаме, досещаме се, мой любезни. Той го е намерил, да, намерил е моя подарък за рождения ми ден.

Билбо наостри уши. Най-после и той започваше да се досеща. Поизбърза малко и се доближи - доколкото можеше и доколкото смееше - до Ам-гъл, който все още тичаше напред, без да се обръща, и само въртеше глава ту наляво, ту надясно - това Билбо разбираше по бледата светлина, проблясваща по двете стени на прохода.

- Подаръкът ми за рождения ден! Проклятие! Кога и как го загубихме, мой любезни? Кога и как? Да, да, когато за последен път минахме оттук и когато извихме вратлето на онова проклето малко врескало. Да, точно така! Проклятие! Той се е изхлузил от нас след всичките тия години! И сега го няма, ам-гъл!

Изведнъж Ам-гъл седна на земята и заплака, като издаваше някакъв противен за ухото звук. Билбо се опря и се прилепи към една от стените на прохода. След малко Ам-гъл престана да плаче и заговори, сякаш водеше спор сам със себе си:

- Няма смисъл да се връщаме обратно там и да го търсим. Ние не помним всички места, където сме били. Безполезно е. Билбо го е прибрал в джоба си. Да, той, проклетникът, го е намерил.

- Това са само догадки, мой любезни, само догадки. Не можем да сме сигурни, докато не намерим злосторника и не го накараме да признае. Но той не подозира силата на този подарък и само ще го търкаля в джоба си. Не

подозира, така че няма да стигне далеч. Нали се е заблудил и не може да намери пътя за навън? Поне така каза.

- Така каза, да, но той е хитър. Не казва какво мисли. Няма да каже и какво има в джоба си. Той знае. Знае пътя за навън, сигурно знае пътя за навън, който води към тайната врата. Да, към тайната врата.

- Но там злите духове ще го заловят. Няма да успее да им се изплъзне, мой любезни.

- С-с-с, с-с-с, ам-гъл! Да, но ако подаръкът е у него, злите духове ще му го вземат, ам-гъл! Те ще открият, да, те ще открият каква е силата му и какво може той да прави. Ние никога вече няма да сме в безопасност, никога, ам-гъл! Някой от злите духове ще го надене на пръста си и никой вече няма да го вижда. Той ще е там, но ще е невидим. Дори и за нашите обиграни очи! И тогава ще допълзи ловко и ще ни хване, ам-гъл, ам-гъл!

- Но я по-добре да престанем да дърдорим, ами да вървим. Ако Билбо е тръгнал по този път, ще го настигнем и ще разберем. Напред! Не може да е отишъл далеч. Само по-бързо!

Ам-гъл скочи и се затича с всички сили. Билбо припкаше подире му, все още предпазливо, но сега най-много го беше страх да не се спъне в някое коренище и при падането си да вдигне шум. В главата му се гонеха като вихър надеждата и удивлението. Очевидно пръстенът беше вълшебен и имаше силата да те прави невидим! Билбо, разбира се, бе чувал да се разказва за подобни неща в стари и прастари приказки; но му беше трудно да повярва, че наистина бе намерил най-случайно точно такъв пръстен. Но това беше така. Ам-гъл със светещите си очи беше минал край него на по-малко от метър и не го беше забелязал.

И тъй, те продължаваха тичешком напред - Ам-гъл шляпаше шумно с крака, съскаше и проклинаше, а Билбо стъпваше тихичко, така тихичко, както само хобитите могат да стъпват. Скоро стигнаха до едно място в прохода, откъдето започваха странични коридори - същите, които Билбо бе забелязал при спускането си надолу. Ам-гъл веднага започна да ги брои:

- Да, първи отляво. Първи отдясно. Втори отдясно, да, да. Втори отляво. - И тъй нататък.

Докато броеше, той забави крачките си, взе да трепере и от него се застичаха капки вода. Езерото беше останало далеч назад и Ам-гъл започваше да се страхува. Наоколо вече може би имаше зли духове, а той си беше загубил пръстена. Най-после Ам-гъл се спря пред едно ниско отверстие от лявата страна.

- Шести отдясно. Шести отляво, да, да! - прошепна той. - Този е. Оттук е пътят за тайната врата. Този е коридорът! - Надникна навътре, но веднага се отдръпна. - Ние обаче не смеем да продължим нататък, мой любезни, не смеем. Там има зли духове. Много зли духове. Надушвам ги още оттук. С-с-с? И какво да правим сега? Проклети да са! Ще трябва да почакаме, мой любезни, ще почакаме мъничко и ще видим.

И тъй те зачакаха. Най-накрая Ам-гъл бе довел Билбо до изходния коридор, но Билбо не можеше да се добере до него, защото Ам-гъл седеше изгърбен точно пред отвора. Той бе провесил главата си между коленете и я полюшваше насам-натам, а очите му просветваха с хладен блясък.

Билбо се отдели от стената - по-тихо дори и от мишка, - но Ам-гъл изведнъж се надигна, взе да души и очите му станаха зелени. Изсъска тихо и заплашително. Не виждаше хобита, но застана нащрек, защото тъмнината беше изострила у него и други сетива - слуха и обонянието. Приклепна ниско, просна се напред върху разперените си длани, проточи глава и почти заби нос в каменния под. При светлината от собствените си очи той се очертаваше само като една черна сянка, но Билбо усещаше, че е изпънат като тетива, готова да отпрати стрелата.

Билбо се смръзна на мястото си и почти спря да диша. Беше отчаян. Трябваше да се измъкне от тази ужасна тъмнина, докато все още му бяха останали някакви сили. Трябваше да се бори. Трябваше да пониже това гнусно същество, да му избодат очите, да го убие. Да го убие! Но това нямаше да бъде честна борба. Сега той беше невидим, а Ам-гъл нямаше сабя. Всъщност Ам-гъл не го беше заплашвал, че ще го убие, нито пък бе направил опит за това. Той беше нещастен, самотен, безпомощен. Внезапно съчувствие, някаква жалост, примесена с ужас, избликна от сърцето му. За миг си представи безкрайните еднообразни дни - без светлина и без надежда за нещо по-добро, - твърдите каменни стени, студените риби и вечното дебнене и шептене. Всички тези мисли му минаха през ума за част от секундата. Билбо потръпна. И после, съвсем неочаквано, пак за част от секундата, сякаш окрилен от нови сили и смелост, той скочи.

Скокът му не беше много висок, но опасен. Скочи точно, над главата на Ам-гъл - три стъпки нагоре и седем напред, но така и не разбра, че за малко не си разби черепа в ниския свод на прохода.

Ам-гъл се изви назад и протегна ръце, когато хобитът прелиташе над него, но вече беше късно - улови само въздух, а Билбо, след като падна на яките си нозе, затопурка надолу по новия проход. Той не се обърна да види

какво прави Ам-гъл. Отначало съскането и проклятията му го гонеха по петите, после заглъхнаха. И изведнъж до слуха му достигна смразяващ кръвта крясък, изпълнен със злоба и отчаяние. Ам-гъл бе победен. Той не смееше да върви по-нататък. Беше загубил: беше загубил плячката си, беше загубил и единственото нещо, за което милееше - вълшебния пръстен. Крясъкът изплаши Билбо до смърт, но въпреки това той продължи напред.

Сега, слаб като ехо, но заплашителен, гласът на Ам-гъл долетя отново:

- Крадец! Крадец! Крадец! Билбо Бегинс! Ние го мразим, мразим го и ще го мразим винаги!

После настъпи тишина, но тя също се стори на Билбо застрашителна.

- Ако злите духове са толкова наблизо, че проклетото същество ги надуши - каза си той, - тогава те са чули крясъците и проклятията му. Затова внимавай, Билбо Бегинс, иначе този път може да те изведе до още по-големи беди!

Проходът беше нисък и неравен, но не създаваше особени трудности на хобита. Само на няколко пъти - макар и да внимаваше много - нарани горкичките си пръсти в остриите камъни.

"Възниква е за злите духове, особено за по-високите от тях" - помисли си Билбо, който не знаеше, че и най-големите зли духове се носят като хали, приведени ниско, почти опрели ръце о земята.

Скоро проходът, който досега се спускаше надолу, започна да се изкачва и след малко стана съвсем стръмен. Това накара Билбо да понамали скоростта си. Най-сетне стръмнината свърши, проходът правеше завой и отново се спускаше надолу. И там, в долния край на краткото нанадолнище, хобитът съзря иззад завоя да прониква лъч светлина. Не червена светлина, като от огън или от фенер, а бледа слънчева заря. И Билбо се затича напред.

С най-голяма бързина, с която можеха да го носят краката му, той сви зад последния завой и изведнъж се озова в едно обширно помещение, което - след цялото време, прекарано в мрак - му се стори ослепително светло. Всъщност само сноп слънчеви лъчи проникваха в него през една леко открехната, голяма каменна врата.

Билбо примигна от светлината и после изведнъж съзря злите духове. Въоръжени до зъби, те седяха с извадени мечове край вратата и зорко я наблюдаваха; наблюдаваха също и прохода, който водеше към нея. Бяха развълнувани, напрегнати, готови всеки миг да наскочат.

Те го видяха, преди той да ги види. Да, видяха го. Дали беше станало случайно, или пък вълшебният предмет си правеше последната шега, преди да

премине във владение на друг господар, но пръстенът липсваше от пръста му. С радостни викове злите духове се втурнаха към хобита.

Пристъп на страх и отчаяние - като ехо на Ам-гъловото нещастие - завладя Билбо. Забравяйки дори да изтегли сабята си, той пхна ръце в джобовете си. И там, в левия джоб, лежеше пръстенът, който в миг се надяна на показалеца му. Злите духове се спряха като заковани. От малкото човече не беше останала и следа. То беше изчезнало. И те закрещяха два пъти по-силно от преди, но вече не така радостно.

- Къде отиде? - извикаха те.

- Обратно нагоре по прохода! - отвърщаха някои.

- Насам! - твърдяха други.

- Натам! - обаждаха се трети.

- Пазете вратата! - изрева предводителят им. Запищяха свирки, задрънкаха щитове, зазвънтяха мечове; злите духове проклинаха и ругаеха, тичайки насам-натам, блъскаха се и падаха един върху друг, от което още повече се разгневиха. Настъпи страшна врява и бъркотия.

Билбо беше много уплашен, но като разбра какво става, благоразумно се промъкна зад едно буре с бира, оставено за злите духове пазачи, и по този начин избягна опасността да бъде блъснат, стъпкан или заловен опипом.

- Трябва да се добера до вратата, трябва да се добера до вратата! - повтаряше си той, но мина доста време, преди да се осмели да опита. И тогава започна една страшна игра на "сляпа баба". Помещението беше пълно с тичащи зли духове и горкият малък хобит припикаше ту насам, ту натам. Един зъл дух го повали, без да разбере в какво се е блъснал, и Билбо запълзя на четири крака, промъкна се благополучно между краката на предводителя, изправи се и се затича към вратата.

Тя все още продължаваше да бъде откρεхната, но някой от злите духове почти я беше притворил. Билбо напрегна сили, ала не можа да я помръдне. Опита се да се промуши през цепнатината. Промъкна се донякъде, но се заклеши! Ами сега! Копчетата на връхната дреха се бяха залостили между ръба на вратата и касата. Той виждаше откритото пространство навън, само няколко бързи крачки го деляха от тази тясна долина между две високи възвишения; слънцето излезе иззад облака и ярко освети вратата отвъд, но Билбо си стоеше заклещен.

Изведнъж един от злите духове извика:

- На вратата пада някаква сянка. Има нещо отвън!

Билбо примря от страх. Извъртя се с все сила и копчетата се

разхвърчаха по всички посоки. Най-после се беше освободил и със скъсано палто и жилетка заприпка като козле надолу по стъпалата, докато изненаданите зли духове се хвърлиха да събират на прага красивите му пиринчени копчета.

Разбира се, те скоро се втурнаха да търсят, като се провикваха, тюккаха и лутаха между дърветата. Но те не обичат слънцето - от него краката им започват да треперят и главите им се замайват. Така че не можаха да намерят Билбо, който с пръстена на ръката притичваше бързо и безшумно от сянката на едно дърво до сянката на друго, криейки се от слънцето. Скоро с проклетия на уста злите духове се върнаха обратно да пазят вратата си. Билбо се беше спасил.

6. ОТ ТРЪН ТА НА ГЛОГ

Билбо се бе спасил от злите духове, но не знаеше къде се намира. Беше загубил и качулка, и наметка и храна, и конче, и копчетата си, и приятелите си. Той вървеше и вървеше напред, докато слънцето взе да клони на запад - зад планините. Сенките им се спуснаха на пътя на Билбо и той погледна назад. После погледна напред, но там се виждаха само хребети и склонове, снижаващи се към низините; тук-там между дърветата се съзираше някоя полянка.

- Майчице! - възкликна Билбо - изглежда, че съм се озовал направо на другата страна на Мъгливите планини, точно на границата на Отвъдната земя! Къде, о, къде ли са Гандалф и джуджетата? Дано само не са все още в лапите на злите духове!

И той продължаваше да върви - излезе от малката долина, запуска се по склоновете отвъд, но през цялото време го измъчваше една мисъл. Питаше се дали не трябва - след като притежаваше вълшебен пръстен - да се върне обратно в онези ужасни, ужасни проходи и да потърси приятелите си. И тъкмо реши, че е длъжен да се върне - и се поизплаши от това, - когато чу гласове.

Билбо се спря и се ослуша. Не му се стори да са гласове на зли духове, затова предпазливо пропълзя напред. Намираше се на една камениста, лъкатушеща пътека, която отляво беше оградена от висока като стена скала, а отдясно беше открита и на склона под нея имаше долчинки, обрасли с шубраци и ниски дървета. Тъкмо под шубраците на една от тези долчинки се водеше

разговор.

Билбо пропълзя още по-близо и изведнъж видя между два заоблени камъка да се надига глава с червена качулка. Това беше Балин, който стоеше на пост. На хобита му идваше да плесне с ръце и да извика от радост, но се въздържа. Той все още не беше свалил пръстена от страх да не срещне неочаквано нещо опасно и сега видя, че Балин гледа право в него, без да го забелязва.

"Как ще ги изненадам" - мислеше си Билбо, като пълзеше сред шубраците по края на долчинката. Гандалф водеше спор с джуджетата. Те разказваха какво им се беше случило в проходите и се чудеха и обсъждаха какво да правят по-нататък. Вълшебникът настояваше, че не могат да продължат пътешествието си и да оставят Билбо в ръцете на злите духове, без да се опитат да разберат дали е жив, или мъртъв и без да се опитат да го спасят. Джуджетата възразяваха.

- В края на краищата той е мой приятел - каза вълшебникът - и е едно прекрасно малко човече. Аз се чувствам отговорен за него и се моля само дано да не сте го изгубили завинаги.

Джуджетата искаха да знаят защо изобщо са го взели със себе си, защо се е отклонил от приятелите си, а не е вървял с тях и защо вълшебникът не е избрал за техни придружител някой, който има повече ум в главата си.

- Досега той ни е бил повече в тежест, отколкото от полза - рече едно от джуджетата. - Ако ще трябва да се връщаме отново в онези ненавистни проходи, за да го търсим, тогава дяволите да го вземат, казвам ви.

Гандалф му отвърна ядосано:

- Аз съм го избрал, а аз не върша неща, които не са от полза. Или помогнете да го намерим, или ще си отида и ще ви оставя сами да се измъквате от тази бъркотия. Само да можем да го открием, вие ще ми благодарите след това. А ти защо го изтърва, Дори?

- И ти щеше да го изтървеш - рече Дори, - ако някой зъл дух те беше сграбчил за краката изотзад в мрака, беше те спънал и те бе ритнал с всички сили.

- А защо не го взе отново?

- Хубава работа! И още питаш! При тия пълчища от зли духове, дето удряха и хапеха когото сварят в тъмното и дори се поваляха и ритяха един друг! Ти едва не ми отсече главата с твоя Гламдринг, а пък Торин размахваше своя Оркрист като хала във всички посоки! Внезапно ти пусна една от твоите заслепяващи светкавици и ние видяхме как злите духове се разбягаха с

писъци. Ти извика: "Всички да ме следват!" и всички трябваше да те последваме. Поне си мислехме, че всички сме те последвали. Както добре знаеш, нямахме време да се преброим, докато не се изплъзнахме от пазачите през тайната врата и в панически бяг не се добрахме дотук. И ето ни сега без разбойника, дяволите да го вземат!

- И разбойникът е налице! - обади се Билбо, като пристъпи сред тях и свали пръстена.

Не можете да си представите как само подскочиха всички! После се развикаха от изненада и радост. Гандалф беше не по-малко изненадан от другите, но във всеки случай бе по-радостен от тях. Той повика Балин и му каза какво мисли за страж, който оставя някой да мине покрай него, без да вдигне тревога.

Тази случка спечели на Билбо уважението на джуджетата. Ако те - въпреки твърденията на Гандалф - досега се бяха съмнявали, че той действително е Професионален разбойник, от този миг съмнението им се разсея. Балин беше най-смаян, но всички признаха, че хобитът е действувал наистина много ловко.

Билбо беше така поласкан от похвалите им, че мислено се усмихваше под мустак, но не каза нищо за пръстена; и когато те го попитаха как всъщност е станало всичко, той отговори:

- О, просто пропълзах покрай него, съвсем предпазливо и тихо.

- За първи път ми се случва нещо друго освен мишка да пропълзи така предпазливо и тихо под самия ми нос, че аз да не го усетя - рече Балин, - затова ти свалям качулка. Така и стори.

- Балин, на твоите услуги! - каза той.

- Твой слуга, Билбо Бегинс! - отвърна му Билбо. После джуджетата пожелаха да узнаят подробности за приключенията му, след като го бяха загубили, и той седна и им разказа всичко - освен за намирането на пръстена (за него по-късно - реши Билбо). Особено интересно им беше да слушат за състезанието с гатанките и потръпнаха едновременно, от ужас и възхита при описанието на Ам-гъл.

- И както беше седнал до мене, аз не можех да измисля повече никакъв друг въпрос - продължаваше разказа си Билбо, - затова му казах: - "Какво имам в джоба си?" Той и трите пъти не позна. Тогава аз казах: - "Помниш ли обещанието си? Хайде сега да ми покажеш пътя за навън!" Но той се нахвърли върху мен, за да ме убие, аз хукнах да бягам, ала се препънах и паднах, а той ме подмина в тъмното. Тогава тръгнах подире му, защото го чух да си

говори сам. Той мислеше, че аз всъщност знам пътя за навън, и затова се бе втурнал да ме търси натам. После седна пред отвора и аз не можех да мина. Затова го прескочих и така се спасих от него, а след това затичах надолу към вратата.

- Ами стражите? - попитаха джуджетата. - Нямаше ли стражи?

- Имаше. Разбира се, че имаше - и то много, но аз хитро им се изплъзнах. Заклеших се обаче на вратата, която беше открехната съвсем леко, и си загубих повечето копчета. Но, така или иначе, се измъкнах и ето ме тук - завърши разказа си Билбо, като погледна тъжно скъсаните си дрехи.

Джуджетата го гледаха с нарастващо уважение, докато той разказваше за хитрото си изплъзване, за прескачането на Ам-гъл и за промъкването така, сякаш всичко това не беше нито трудно, нито опасно.

- Какво ви разправях? - засмя се Гандалф. - Господин Бегинс има много повече качества, отколкото предполагате. - Докато казваше това, той погледна Билбо някак особено изпод рунтавите си вежди и хобитът се зачуди дали той не е отгатнал онази част от разказа, която нашият герой премълча.

После дойде ред на Билбо да задава въпроси, защото ако Гандалф вече бе обяснил всичко на джуджетата, то хобитът не го беше чул. Той искаше да знае как вълшебникът се бе появил отново точно навреме и какво щяха да предприемат сега.

Вълшебникът - нека кажем истината - нямаше нищо против да разправи още веднъж за своите подвизи. Затова обясни на Билбо, че той и Елронд предварително са знаели, че в тази част на планината има зли духове, обаче до неотдавна главната им врата излизала на друг проход, много по-лесен за преминаване, и те често залавяли замръкналите наблизо пътници. Навярно пътниците са започнали да избягват да минават оттам и затова злите духове - очевидно съвсем наскоро - са отворили нов вход тъкмо на върха на прохода, по който се движели нашите пътешественици и който досега се смятал за напълно безопасен.

- Трябва да потърся някой добър великан и да го помоля да го затвори отново - рече Гандалф, - иначе скоро няма да може изобщо да се минава през планините.

Като чул вика на Билбо, Гандалф веднага разбрал какво се е случило. При светлината на светкавицата му, която убила злите духове, хвърлили се да го заловят, той успял да се мушне през цепнатината, миг преди тя да се затвори с щракане. И вървял подир пазачите и пленниците, докато стигнали до голямата пещера. Там седнал наблизо и измайсторил най-доброто вълшебство,

на което бил способен.

- Много трудна работа беше - каза Гандалф. - И опасна!

Но нали Гандалф се беше учил да прави най-вече магии с огън и светлина (дори хобитът не беше забравил вълшебните фойерверки на Стария Тук, пускани срещу Еньовден)! Останалото всички знаем - освен обстоятелството, че на Гандалф му е била известна и тайната врата, където Билбо си загуби копчетата. Впрочем тя беше известна на всеки, който познаваше тази част на планините, но беше нужен именно вълшебник, който да не пада духом и да води през проходите във върната посока.

- Те направиха тази врата много, много отдавна - поясни Гандалф, - за да могат да бягат през нея в случай на нужда или пък да излизат нощем из околностите, където правят големи пакости. Винаги я пазят зорко и никой досега не е успял да я залости. А след този случай ще я пазят два пъти по-зорко - завърши вълшебникът със смях.

Останалите също се засмяха. Бяха претърпели много загуби наистина, но пък бяха убили Великия Зъл дух и множество от воините му, а накрая се бяха и спасили всички, тъй че можеше дори да се каже, че бяха победили.

Но вълшебникът им напомни:

- Починахме си малко и сега трябва да тръгваме веднага. Стотици от тях ще ни подгонят, щом падне нощта, а сенките вече започват да се удължават. Злите духове могат да надушат стъпките ни часове и часове, след като сме минали отнякъде. Преди да мръкне, трябва да сме на километри оттук. Ако се задържи ясно, ще има и луна, а за нас това ще бъде добре дошло. Не че те се плашат от луната, но ние ще се движим по-бързо при светлината ѝ.

- О, да! - каза той в отговор на един друг въпрос на хобита. - Ти си изгубил следите на времето в тези подземни проходи. Днес е четвъртък, а когато ни заловиха, беше понеделник вечер или вторник призори. Оттогава ние сме извървели километри и километри, минали сме през самите недра на планините и сега сме от другата им страна. По този начин спечелихме доста време, но не се намираме на мястото, където щеше да ни изведе нашият проход. Отишли сме на Север и сега пред нас лежи труден път, а още сме и много високо. Но да вървим!

- Аз съм страшно гладен - простена Билбо, който изведнъж се сети, че не беше ял от по-предната вечер. Представете ли си какво означава това за един хобит? Сега, след като напрежението бе минало, той усещаше, че стомахът му е съвсем празен и отпуснат като торба, а краката му се огъват.

- Нищо не мога да сторя - рече Гандалф, - освен ако ти не пожелаеш да

се върнеш назад и да помолиш любезно злите духове да ти дадат обратно кончето и багажа.

- Не, благодаря! - рече Билбо.

- В такъв случай трябва да си стегнем коланите и да поемаме пътя, иначе ще ни сготвят за вечеря, а това ще бъде много по-лошо, отколкото ние самите да сме без вечеря.

Докато вървяха, Билбо все се оглеждаше настрани да намери нещо за ядене; къпините обаче току-що бяха започнали да цъфтят, нямаше и орехи, разбира се, нито дори глог. Той хапна малко киселец и се напи с планинска вода от един поток, който пресичаше пътеката, изяде и три диви ягоди, които намери на брега на потока, но това съвсем не беше достатъчно.

Те все вървяха и вървяха. Неравната пътека се изгуби съвсем. Шубраците, високите треви сред заоблените каменни блокове, полянките с опасаната от зайците трева, мащерката и пелинът, риганът и желтакът - всичко това изчезна и пътниците се намериха на върха на един стръмен склон, покрит с поломени камъни, останали от някогашно срутване на скали. Когато започнаха да се спускат по сипея, изпод краката им се затъркаляха ситни камъчета; след това и по-големи отломки затрополяха надолу, повличайки със себе си и други, които се понасяха подире им. Скоро цели скални блокове полетяха стремглаво от върха и се заразбиваха с трясък някъде надолу, вдигайки облаци прах. Накрая целият склон над тях и под тях сякаш се раздвижи и те се плъзгаха, сгъшени един в друг, в сред някакъв страшен порой от летящи и громолящи камъни и камъчета.

Спасиха ги дърветата на малката борова горичка в подножието на склона, до която нашите пътешественици най-послед достигнаха с плъзгане и която предхождаше гъстите и тъмни лесове в долините по-надолу. Някои се задържаха за стъблата и се увисиха на по-ниските клони; други (като малкия хобит например) застанаха зад стволовете, за да се опазят от яростния устрем на камънаците. Скоро опасността премина и свличането спря. Чуваха се само глухите трясъци на разбиващите се големи каменни блокове, които последни се бяха отърколили в сред папратта и коренищата на боровете далеч под тях.

- Е, как бързо слязохме - забеляза Гандалф, - но и на злите духове, които ни преследват, ще им бъде трудничко да се спуснат безшумно оттук.

- Страхувам се обаче - измърмори Бомбур, - че няма да им бъде трудно да запратят камъни по главите ни.

Джуджетата (а също и Билбо) се чувствуваха като пребити и само разтъркваха наранените си и охлузени крака.

- Празни приказки! Та нали ние още сега ще свърнем настрани от сипея. Но трябва да побързаме! Погледнете, здрачава се!

Слънцето отдавна бе потънало зад възвишенията. Сенките наоколо се сгъстяваха, макар че в далечината между стволовете и над върховете на дърветата, които растяха по-ниско, все още се съзираха последните отблясъци на слънчевите лъчи. Бегълците куцукаха, колкото можеха по-бързо надолу по една стръмна пътека, оградена от борови дървета, която ги водеше все на юг. И ту навлизаха в море от орлова папрат, чиито високи листа се издигаха далеч над главата на хобита, ту нагазваха безшумно върху килим от борови иглички. Горският мрак все повече се сгъстяваше и тишината ставаше все по-дълбока. Тази вечер нямаше вятър, който да изтръгне дори една въздишка от клоните на дърветата.

- Нужно ли е да продължаваме още нататък? - попита Билбо, когато така се смрачи, че той виждаше единствено брадата на Торин да се поклаща край него, а в мъртвата тишина дишането на джуджетата му се струваше едва ли не гръмовито. - Пръстите на краката ми са изранени, едва стъпвам от болка, а стомахът ми се люшка като празен чувал.

- Още малко - отвърна Гандалф.

Струваше им се, че бяха продължили да вървят още цял век, когато изведнъж се озоваха на една горска поляна, където не растеше нито едно дърво. Луната бе изгряла и осветяваше поляната. Кой знае защо, мястото не се хареса на никого, макар и да не се забелязваше нищо нередно в него.

И изведнъж някъде по хълма се понесе вой - такъв проточен и зловещ вой, че чак тръпки да те побият. В отговор се чу друг вой - отъдно и доста по-близо до пътешествениците. После друг - отляво. Това бяха вълци, които виеха срещу луната, вълци, които се събираха на глутница.

В близост до дупката на господин Бегинс не живеяха вълци, но той добре познаваше воя им, защото беше чел описания за него в приказките. Освен това един от по-възрастните му братовчеди (по линия на рода Тук), който беше пътувал много, имаше обичай да наподобява вой на вълци, за да плаши Билбо. Но вълчийт вой в гората при лунна светлина дойде много на Билбо. Дори и вълшебните пръстени не могат да те спасят от вълци - особено от ония кръвожадни глутници, дето живеят из неприветливите, гъмжащи от зли духове планини, отвъд границата на Пустинята, откъдето започва неизвестното. Тези вълци имат по-остро обоняние и от самите зли духове, пък и не е нужно да те видят, за да те схрускат.

- Ами сега какво ще правим! - извика Билбо. - Избягахме от злите

духове, за да ни спипат вълците - добави той и думите му станаха пословични, с тази разлика, че като изпаднем в подобно затруднено положение, сега ние казваме: "От трън та на глог".

- Бързо горе по дърветата! - изкомандува Гандалф и всички хукнаха към дърветата, които растяха около горската поляна, като търсеха сред тях понискоклонести или пък по-тънки, за да се покатерят по-лесно. Досещате се сигурно, че те сториха това с възможно най-голяма бързина и се изкатериха толкова високо, колкото можеха да издържат клоните. И навярно щяхте да се разсмеете (от безопасно разстояние, разбира се), ако бяхте видели джуджетата така, както бяха накацали по дърветата с развети бради, приличащи на някакви вдетинени старци, които си играят като малки момченца. Фили и Кили бяха на върха на една висока борика, която приличаше на огромна новогодишна елха. Дори, Нори, Ори, Оин и Глоин се бяха настанили удобно на един голям бор, чиито клони бяха разположени на равно разстояние един от друг и стърчаха като спици на колело. Бифур, Бофур, Бомбур и Торин се намираха на друг бор. Дуалин и Балин се бяха покатерили на една висока и стройна ела с редки клони и търсеха сред зеленината на върха й удобно място за сядане. Гандалф, много по-висок от своите спътници, беше намерил дърво, по което останалите не биха могли да се изкачат - един голям бор в самия край на горската поляна. Той беше напълно скрит в клоните, но когато надничаше иззад тях, очите му проблясваха на лунната светлина.

Ами Билбо? Той не можеше да се покатери на никое дърво и притичваше от един ствол до друг, като заек, загубил дупката си, когато кучето е вече по петите му.

- Ти пак забрави разбойника! - рече Нори на Дори, като погледна надолу.

- Не мога вечно да нося разбойници на гърба си! - отвърна Дори. - И надолу по тунели, и нагоре по дървета! Ти за какъв ме смяташ? За носач ли?

- Те ще го изядат, ако не направим нещо - заяви Торин. Сега вече воят долиташе от всички посоки и все повече се приближаваше. - Дори! - подвикна той, защото Дори беше седнал най-ниско на най-ниското за изкачване дърво. - Бързо помогни на господин Бегинс да се качи!

Макар и да обичаше да мърмори, Дори всъщност беше много добро джудже. Той се спусна до най-долния клон и протегна, доколкото можеше, ръката си, но горкият Билбо не можа да я стигне. Тогава Дори слезе от дървото и помогна на хобита да се покатери и седне на гърба му.

Тъкмо в този миг вълците навлязоха тичешком и с вой в горската поляна.

И изведнъж стотици очи се впериха в Дори и Билбо. Но Дори не изостави Билбо. Той изчака хобитът да се прехвърли от раменете му върху клоните и чак тогава подскочи нагоре и самият той. И точно навреме! Защото тъкмо в мига, когато подскачаше, един вълк понечи да ухапе наметката му и едва не я докопа. Само след минута цялата глутница се събра около дървото, заскимтя и един по един вълците взеха да се хвърлят нагоре по ствола със святкащи очи и провиснали езици.

За щастие, дори и кръвожадните вълци, които живеят отвъд Границата на Пустинята, не могат да се катерят по дърветата. За известно време пътешествениците бяха в безопасност. Имаха късмет и с времето - беше топло и не духаше никакъв вятър. Наистина дори и в хубаво време дърветата не са особено удобни, ако трябва да седиш дълго на тях, но представете си какво би било при студ и вятър, с дебнещи отвсякъде вълци.

Очевидно тази горска поляна служеше за сборище на вълците. И те продължаваха да прииждат. Поставиха пазачи под дървото, на което бяха Дори и Билбо, и се впуснаха да душат наоколо. След като помириша всички дървета, на които имаше някой и поставиха при всяко по един пазач, останалите вълци (трябва да бяха стотици) отидоха сред поляната и се разположиха в широк кръг. В центъра на кръга застана голям сив вълк, който заговори на другите на техния отвратителен вълчи език. Гандалф познаваше този език. Билбо не го разбираше, но целият разговор му звучеше страшно, сякаш се отнасяше само за жестоки и зли дела - а всъщност такъв и беше. От време на време всички вълци от кръга отговаряха в един глас на сивия си главатар и тогава се надигаше такава страховита глъчка, че едва не събаряше хобита от боровото му дърво.

Сега ще ви разкажа какво чу Гандалф и какво не разбра Билбо. Кръвожадните вълци и злите духове често си помагат в злонамерените дела. Обикновено злите духове не смеят да се отдалечават много от своите планини освен в случаите, когато са подгонени и трябва да си търсят нови обиталища или пък са тръгнали на война (за което с радост мога да ви съобщя, че не се е случвало от много отдавна). Ала в онова време те имаха навика понякога да излизат на ловитба, главно за да се снабдят с храна и роби, които да работят вместо тях. Тогава обикновено викаха на помощ злите вълци и делеяха плячката с тях. Понякога яздеха вълците, както хората яздят конете.

За тази нощ, както изглежда, беше подготвена голяма ловитба. Вълците бяха дошли да се срещнат със злите духове, но злите духове бяха закъснели. Без съмнение причина за това беше смъртта на Великия зъл дух, както и

бъркотията, която джуджетата, Билбо и вълшебникът им бяха създали с бягството си; навярно те още продължаваха да ги търсят.

Въпреки всички опасности, които застрашаваха тези далечни места, напоследък от юг прииждаха решителни хора, сечаха дърветата и си строяха жилища сред прелестните гори в долините и по речните брегове. Бяха се събрали вече доста на брой - смели и така добре въоръжени, че дори вълците не смееха да ги нападат денем или пък когато са всички заедно. Затова вълците бяха намислили с помощта на злите духове да нападнат през нощта някои от най-близките до планините села. Ако този план се осъществеше, до другия ден там нямаше да остане жива душа. Щяха да бъдат избити почти всички обитатели, освен малцината, които злите духове биха успели да опазят от вълците, за да ги заведат като пленници в пещерите си.

Вълшебникът слушаше ужасен този разговор не само заради злочестината, която очакваше смелите дървари, жените и децата им, но и заради опасността, която сега заплашваше самия него и другарите му. Вълците бяха объркани и разлютени, че ги сварват на сборището. Те ги смятаха за приятели на дърварите, дошли да ги подслушват и после да разгласят намеренията им из долините, а в такъв случай злите духове и кръвожадните вълци нямаше да могат така лесно да вземат в плен или да разкъсат внезапно събудени от сън хора, а трябваше да водят жестока битка. Затова вълците решиха в никакъв случай да не позволяват на спотаилите се по дърветата същества да избягат поне до сутринта. Пък и много преди това, успокоително си казаха вълците, злите духове ще пристигнат от планините, а те могат да се катерят по дърветата или да ги секат.

Сега вече ще ви стане ясно защо Гандалф, макар и да беше вълшебник, така се уплаши, докато слушаше скимтенето и ръмженето на вълците. Той много добре разбираше на какво лошо място бяха попаднали пътешествениците и че лесно не можеха да се отърват. И все пак вълшебникът нямаше намерение да остави кръвожадните животни да вършат злочинствата си, макар и да не можеше да направи кой знае какво, както бе кацнал на дървото, заобиколено от вълците. Той събра всички големи шишарки от клоните на бора, след това запали една от тях със син пламък и я запокити надолу. Шишарката със свистене полетя към разположените в кръг вълци. Тя удари един от тях по гърба, косматият му кожух пламна и той заподскача напред-назад, като ръмжеше страховито. Последва втора шишарка, после трета - една в сини пламъци, друга в червени, трета е зелени. Щом достигнеха земята в средата на кръга, те избухваха и се разпиляваха във вид на пъстроцветни искри и

дим. Една особено голяма шишарка удари предводителя по муцуната. Той подскочи около десет стъпки нагоре, а после затича в кръга и от страх и ярост взе да се зъби и хапе другите вълци.

Джуджетата и Билбо завикаха от радост, а вълците отдолу беснееха ли беснееха и врявата им разлюля цялата гора. Те по начало се страхуваха от огън, а пък този отгоре на всичко беше необичаен и затова - още по-страшен. Щом някоя искра попаднеше върху козината, опарваше ги, разгаряше се и ако те не успееша бързо да се отъркалят по земята, скоро пламваха целите. Не след дълго цялата горска поляна се покри с търкалящи се вълци, които се мъчеха да загасят искрите по гърбовете си; а онези, от тях, които вече пламтяха целите, препускаха с вой наоколо и подпалваха други, докато собствените им другари не ги подгонваха и те със скимтене хукваха надолу по склоновете да търсят вода.

- Що, за врява се вдига в леса тази вечер? - рече Царя на орлите.

Целият черен, огрян от лунната светлина, той беше кацнал на един усамотен остър скален връх в източния край на планините. - Чувам вой на вълци! Дали злите духове не са тръгнали да пакостят из горите?

Той се понесе във въздуха и в същия миг двама от стражите му излетяха след него от двете съседни скали. Птиците закръжиха по небето и се вгледаха в сборището на вълците, което от висините изглеждаше като мъничко петънце. Царя на орлите от Мъгливите планини имаше очи, които можеха да гледат слънцето, без да мигнат, и да съзират от километър височина и дори при лунна светлина заек, който бяга по земята. Така че, макар и да не виждаше скритите в дърветата пътешественици, той забелязваше суматохата сред вълците и мъничките огнени проблясъци и чуваше воят, и скимтенето, които се носеха приглушено някъде далеч отдолу. Виждаше и осветяваните от луната копия и шлемове на злите духове, докато дългите редици на тези злонамерени същества изпълзяваха от портата надолу по хълмовете и се виеха към гората.

Общо взето, орлите не са благонравни птици. Сред тях се срещат и страхливи, и жестоки. Но древната порода орли от северните планини бяха птици на птиците - горди, силни и благородни. Те не обичаха злите духове и не се бояха от тях. Зърнеха ли ги (а това ставаше рядко, защото орлите не обичат да ядат подобни същества), те се стрелваха към тях и сред вой и писъци ги подкарваха обратно към пещерите им. По този начин слагаха край на поразите, които те вършеха. Злите духове мразеха орлите и се страхуваха от тях, но не можеха да достигат разположените им във висините гнезда, нито да ги прогонят от планините.

Царя на орлите тази вечер гореше от любопитство да разбере какво злочинство се готви; затова той призова своите стражи при себе си и всички заедно полетяха от планините. Едрите птици закръжиха бавно надолу и надолу към сборището на вълците, и злите духове.

И тъкмо навреме! Защото там ставаха страшни неща. Пламналите вълци се бяха разбягали из гората и я бяха подпалили и нея на няколко места. Беше средата на лятото и в тази източна част на планините отдавна не бе валил дъжд. Пожълтялата орлова папрат, изпокършените клони, дебелият килим от борови иглички и изсъхналите тук и там дървета - всичко това скоро се обви в пламъци. Цялата горска поляна бе опасана от бушуващ огън. Но вълците пазачи не напускаха поста си при дърветата. Разлютени и озверени, те скачаха и виеха около стволите с изплезени езици и проклинаха джуджетата, а очите им святкаха - червени и свирепи като самите пламъци.

И изведнъж с крясъци нахлуха тичешком злите духове. Те си бяха помислили, че се води битка с дърварите, но скоро разбраха какво всъщност се бе случило. Някои от тях седнаха на земята и се разсмяха. Други размахаха копията си и заудряха стрелите в щитовете. Злите духове не се страхуваха от огън и бързо скроиха план, който им се струваше много забавен.

Едни от тях събраха вълците накуп. Други струпаха орлова папрат и съчки под дърветата. Трети се разтичаха наоколо и взеха да тъпчат и да газят, да газят и да тъпчат, докато почти всички пламъци бяха угасени - всички освен онези, които бяха близо до дърветата с пътешествениците. Тези пламъци те подсилиха с листа, сухи клонки и орлова папрат. Скоро обръч от дим и огън обгърна джуджетата - обръч, който злите духове не оставяха да се разпространи навън; и той бавно се стесняваше, докато подскачащите пламъци заблизаха горивото, струпано под дърветата.

Очите на Билбо се напълниха с дим. Той усещаше вече горещината на огъня и през димната завеса съзираше злите духове, които подскачаха в кръг около него, както подскачат хората около еньовденската клада. На почетно разстояние от въоръжените с копия и брадви, танцуващи зли духове стояха вълците, които наблюдаваха и чакаха. Билбо чу злите духове да подхващат една страшна песен:

Петнайсет птички в пет ели си спали,
но огнен лъх перцата им погали!
Ах, тези смешни птички са безкрили!

Какво да правим с тези птички мили?

Да ги печем ли, или сготвим в съд

и топли да ги хапнем, щом уврат?

След това спряха да пеят и завикаха:

- Отлетете, малки птички! Отлетете, ако можете! Слезте долу, малки птички, иначе ще се опечете в гнездата си! Пейте, пейте, малки птички! Защо не пеете?

- Вървете си, палави момчета! - подвижна в отговор Гандалф. - Сега не е време за гнездене. А лошите малки момчета, които си играят с огън, ги наказват. - С тези думи той искаше да ги ядоса и да им покаже, че не се бои от тях, ала всъщност се боеше, макар и да беше вълшебник. Злите духове обаче не му обърнаха внимание и продължиха песента си:

Гори дърво, гори и папрат!

Стопявай се, изгаряй като факла!

В нощта свещта подхранва радостта,
хей, хей!

Ще ги печем, ще пържим, ще, препичаме -

бради да пламнат, кожа да се пука,

да завонят косите изгорели,

да капе мас и кости почернели

да станат прах, подета

от вятър към небето -

туй чака ви, джуджета!

В нощта свещта подхранва радостта.

ха, хей!

Ха, ха-ха, хей!

Ха, хой!

И при това "Ха, хой!" пламъците заблизаха дървото на Гандалф. След миг се разпростряха, и към другите дървета. Кората пламна, ниските клони запраяха.

Тогава Гандалф се покатери на върха на своето дърво. На края на жезъла му внезапно блесна светкавица и той се приготви да скочи сред копията на злите духове. Това щеше да докара гибелта му, макар че навярно щеше да убие и мнозина от враговете, профучавайки отгоре като мълния. Но той не скочи.

Тъкмо в този миг Царя на орлите се стрелна над него, грабна го с ноктите си и отлетя.

От гняв и изненада злите духове нададоха страшен вой. Но още по-високо извика Царя на орлите, на когото Гандалф сега говореше нещо. Големите птици, които го съпровождаха, се стрелнаха обратно назад и се спуснаха надолу като огромни черни сенки. Вълците заръмжаха и заскърцаха със зъби, злите духове закрещяха и затропаха с крака от яд, като хвърляха тежките си копия из въздуха, но напразно. Орлите връхлитаха отгоре, а от мощния размах на крилето им се образуваше силна въздушна струя, която повяляше на земята злите духове или ги отвяваше настрана; острите орлови нокти се забиваха в лицата на злосторните същества. После една част от птиците литнаха над върховете на дърветата и грабнаха джуджетата, които се бяха изкатерили колкото можеха и смееха най-високо.

Горкият Билбо за малко не бе изоставен отново! За щастие той успя да се улови за краката на Дори - тъкмо когато Дори отлиташе последен - и всички се понесоха плавно над глъчката и пожара. Билбо се люшкаше във въздуха, а ръцете му едва не се откъсваха.

Злите духове и вълците се разбягаха из цялата гора. Няколко орли още продължаваха да кръжат и да се стрелкат над бойното поле. Огънят около дърветата изведнъж пламна нагоре, чак до най-високите клони; те се подпалиха и запращаха. Надигна се вихрушка от искри и дим. Билбо се беше спасил тъкмо навреме!

Скоро заревото от пожара се виждаше вече съвсем слабо, като някаква червена светлинна върху черната земя; пътешествениците се носеха високо в небето и продължаваха все повече да се издигат, описвайки мощни плавни кръгове. Уловил се здраво за краката на Дори, Билбо си мислеше, че завинаги ще запомни този полет. Той само простенваше: "Ръцете ми, ох, ръцете ми!", докато Дори пъшкеше: "Горките ми крака, горките ми крака!"

От голямата височина на Билбо от време на време му се завиваше свят. Преди, когато му се случваше да поглежда от върха на някоя скаличка, винаги му примаяваше; затова той не обичаше стълбите, да не говорим пък за дърветата (а и никога не му се бе налагало да се спасява от вълци). Можете да си представите как му се въртеше главата сега, като поглеждаше надолу през разперените си крака и зърваше тъмните земи, разпрострени под него, някой посребрен от луната скален склон или някоя река сред равнината.

Белезникавите очертания на планинските върхове се приближаваха все повече - огрени от луната острия, щръкнали над черните сенки. Макар и сред

лято, беше много студено. Билбо затвори очи и взе да се пита колко ли време още ще издържат ръцете му. После си представи какво би станало, ако не издържат. И просто му прилоша.

Полетът свърши тъкмо навреме - тъкмо преди ръцете да му изменят. Той пусна с въздишка краката на Дори и се търкулна върху неравната повърхност на едно орлово гнездо. Остана да лежи там безмълвно, докато в главата му се смесваха почудата, че се е спасил от пламъците и страхът да не полети от това тясно място в тъмните бездни от двете му страни. Чувствуваше се силно отмаял след страшните преमेждия от последните три дни, през които на всичко отгоре не беше и хапвал почти нищичко, и се чу да казва гласно:

- Сега вече си представям какво изпитва едно парче бекон, когато внезапно го извадят с вилица от тигана и го сложат обратно на полицата!

- Не, не можеш да си представиш - чу се в отговор гласът на Дори, - защото парчето бекон знае, че рано или късно ще се върне пак в тигана, а ние се надяваме да не се върнем. Пък и орлите не са вилици!

- О, не са вилици, разбира се, че не са, съвсем не исках да кажа това - рече Билбо, като седна и погледна разтревожено към орела, който беше кацнал наблизо. Чудеше се какви ли други безсмислици беше издрънкарал и дали орелът нямаше да се оскърби. "Не бива да обиждаш орел, когато си само един мъничък хобит и си попаднал в гнездото му през нощта!" - помисли си той.

Орелът обаче не му обърна никакво внимание, а само наостри човката си в един камък и взе да си чисти перата.

Скоро долетя друг орел.

- Царя на орлите заповяда да отведеш пленниците на Голямата скала - извика той и отлетя обратно.

Първият орел грабна Дори с ноктите си и го понесе нанякъде в тъмната нощ, като остави Билбо сам-самичък. Горкият хобит толкова се изплаши, че намери сили само да се запита какво ли бе имал предвид вестителят под думата "пленници" и си представи как го разкъсват като заек, когато дойде и неговият ред.

Орелът се върна, грабна го с ноктите си за яката на дрехата и полетя. Този път летяха съвсем кратко. Скоро Билбо, целият разтреперан от страх, бе положен върху една широка, издадена напред от планинския склон плоска скала. Към нея не водеше никаква пътека - достигаше се само с летене, - а оттук можеше да се спасиш единствено, ако успееш да прескочиш обграждащата я пропаст. На тази скала Билбо свари всички останали, които седяха един до друг, облегнали гърбовете на планинския склон. Тук беше и Царя на орлите,

който разговаряше с Гандалф.

Очевидно не водеха Билбо, за да бъде изяден жив. Личеше си, че вълшебникът и повелителят на орлите се познават и че дори са в приятелски отношения. Всъщност Гандалф, който често бе минавал през планините, веднъж бе направил услуга на орлите, като бе излекувал предводителя им, ранен от нечия стрела. Сега вече ще ви стане ясно, че думата "пленници" означаваше пленници, освободени от властта на злите духове, а не пленници, заловени от орлите. Докато слушаше разговора между Гандалф и Царя на орлите, Билбо разбра, че най-сетне наистина ще се измъкнат от ужасните планини. Двамата обсъждаха как точно да бъдат пренесени джуджетата, самият вълшебник и Билбо долу в равнината, откъдето да продължат своето пътешествие.

Царя на орлите не беше склонен да се пренасят пътешествениците до място, близо до което живеят хора.

- Те ще ни застрелят с големите си лъкове от тисово дърво - рече той, - защото ще помислят, че сме тръгнали да крадем овцете им. И при друг случай биха били прави наистина. Не! Ние се радваме, че надхитрихме злите духове и че ни се отдаде възможност да ти се отблагодарим, но няма да рискуваме живота си в южните равнини заради джуджетата.

- Добре - рече Гандалф. - Отведете ни дотам, докъдето желаете! Ние и без това вече сме ви много задължени. А междувременно нека ти съобща, че сме страшно гладни.

- Аз съм почти мъртъв от глад - обади се Билбо с тих гласец, който никой не чу.

- Това лесно ще се уреди - отговори Царя на орлите.

Не след дълго на плоската скала вече гореше буен огън. Около него се бяха наредили джуджетата и готвеха, а във въздуха се носеше приятен мирис на печено. Орлите бяха донесли сухи клони за гориво, а за храна - няколко заека и една малка овца. Джуджетата се заеха с приготовленията, но Билбо се чувствуваше твърде слаб, за да им помага, а освен това не беше и много ловък в одирането на зайци или рязането на месо, защото беше свикнал да го получава направо от месаря, готово за готвене. Гандалф също си полегна, след като беше взел участие в запалването на огъня, понеже Оин и Глоин си бяха загубили кутийките с огниво (джуджетата не обичат да употребяват кибрит, дори и сега).

С това свършиха приключенията в Мъгливите планини. Билбо си напълни коремчето и отново се почувствува добре, макар че ако можеше да избира, би предпочел да си хапне филийка хляб, намазана с масло, вместо опечените на

шиш мръвки. Сетне се сви на кравай и спа така сладко върху твърдата скала, както никога не бе спал в пухеното си легло в мъничката приветлива дупка. Но цяла нощ сънува своя дом и в съня си бродеше из всички стаи, за да търси нещо, което не намираше и което изобщо не знаеше как изглежда.

7. НЕОБИКНОВЕН ПОДСЛОН

На следната сутрин, Билбо се събуди от ранните лъчи на слънцето, което грееше право в очите му. Той скочи, за да види колко е часът и да сложи чайника на огъня, но веднага откри, че всъщност не е удома си. Обезсърчен, той седна на земята и съвсем без полза замечта за едно хубаво измиване и сресване. За закуска нямаше нито чай, нито препечена филийка, нито бекон, а само студено овнешко и заешко. Отгоре на всичко трябваше и бързо да се приготви отново за пътешествуване.

Този път му позволиха да се покачи на гърба на един орел и да се хване здраво за шията му. Вятърът силно го брулеше и той затвори очи. Джуджетата шумно се сбогуваха с обещанието да се отплатят на Царя на орлите, когато могат и петнадесет големи птици литнаха от планинския склон. Слънцето все още грееше от изток. Утринта беше студена, мъгли се стелеха над долините и котловините и обвиваха острите планински върхове. Билбо отвори едното си око, колкото да надзърне само, и видя, че големите птици вече бяха се издигнали високо. Земята едва се съзираше, а планинските възвишения изоставаха едно по едно някъде далече назад. Той затвори отново очи и се улови по-здраво.

- Не ме стискай така! - извика орелът. - Няма защо да трепереш от страх като заек, макар и да приличаш на такъв. Утринта е прекрасна и духа лек вятрец. Нима има нещо по-хубаво от летенето?

На Билбо му се искаше да каже: "Да, има. Една топла баня и повторна закусчица на моравата" - но реши, че е по-добре да не казва нищо и да поотслаби малко прегръдката си.

След известно време - макар и от такава височина - орлите навярно съзряха целта, към която се бяха отправили, защото започнаха да описват широки кръгове и да се спускат надолу. Спускането продължи дълго и Билбо най-сетне реши да отвори очи. Земята беше вече съвсем близо, виждаха се дървета, които приличаха на дъбове и брястове, просторни, покрити с трева равнини и един поток, който течеше през средата им. Огромна скала, почти

като каменен хълм, изникваше най-неочаквано изпод земята тъкмо на пътя на реката и я разклоняваше. Тя изглеждаше като последна останка от далечните планини, запокитена сякаш километри навътре в равнината от някой великан на великаните.

Един по един орлите се стрелнаха бързо към тази скала и оставиха пътниците си на нея.

- На добър път! - извикаха те. - И накъдето и да пътувате, нека накрая благополучно се завърнете в гнездата си! - Това беше учтивото пожелание, прието да се изказва между орлите.

- И нека вятърът под вашите крила ви отнесе там, където плуват слънцето и луната! - отвърна Гандалф, който знаеше как точно подобава да се отговори.

И тъй, те се разделиха. След време Царя на орлите стана Цар на всички птици и взе да носи златна корона на главата, а неговите петнадесет главнокомандуващи - златни огърлици на шиите си (направени от златото, което джуджетата им подариха), но Билбо никога вече не ги видя - освен далеч горе във висините по време на битката на Петте армии. Но тъй като тази битка се разиграва в края на нашия разказ, засега няма да казваме нищо повече за нея.

На върха на този скален хълм имаше една гладка площадка, от която тръгваше добре утъпкана стъпаловидна пътека. Тя водеше долу към реката, а през реката имаше брод от големи плоски камъни, по която се стигаше до обраслия в трева бряг. На края на пътеката, близо до брода от плоски камъни, имаше малка пещера (закътана и покрита с речни камъчета). И тъкмо в нея се събраха пътешествениците, за да обсъдят какво предстои да се прави.

- Моето желание беше да преведа всички ви здрави и читави (ако е възможно) през планините - рече вълшебникът. - И ето че сега благодарение на доброто ръководство и на благосклонността на съдбата това е сторено. Всъщност ние се намираме далеч по на изток от мястото, до което възнамерявах да ви съпровождам. В края на краищата това приключение си е ваше, а не мое. Ще ви навестя отново, преди то да е завършило, а междувремевно имам друга неотложна работа, която трябва да свърша.

Джуджетата ахнаха и добиха печален вид, а Билбо се разплака. Те вече бяха започнали да си мислят, че Гандалф ще ги съпровожда до края и че винаги ще бъде с тях, за да им помага в трудни мигове.

- Аз няма да изчезна веднага - успокои ги Гандалф. - Ще остана с вас още ден-два. Може би ще успея да ви помогна да излезете от сегашното си

затруднение, но и аз самият се нуждая от малко помощ. Останахме без храна, без нужните ни вещи и без кончета за яздене, а вие и не знаете къде се намирате. Това поне мога да ви кажа. Вие сте все още на няколко километра на север от пътеката, по която трябваше да вървим, ако не бяхме напуснали така набързо планинския проход. Из тия места има малко обитатели - освен ако не са придошли, откакто минавах за последен път насам преди няколко години. Но аз познавам едного, който живее наблизко. Той именно направи стъпалата на голямата скала - Равноскал, както, струва ми се, я нарича. Той не идва често тук, особено през деня, тъй че няма смисъл да го чакаме, пък и е опасно да се застояваме. Затова най-разумно ще е да отидем да го намерим. И ако срещата ни с него мине добре, мисля, че ще ви напусна и ще ви пожелаая като орлите: "Добър път, накъдето и да отивате!"

Джуджетата взеха да го молят да не ги напуска. Обещавах му злато, сребро и скъпоценни камъни от съкровището, което драконът пазеше, но той не склони.

- Не настоявайте, не настоявайте! А що се отнася до драконовото злато, мисля, че съм заслужил вече част от него, ако изобщо си го възвърнете.

Накрая те спряха да го молят. Съблякоха си дрехите и се изкъпаха в реката, която при брода течеше плитка и бистра върху каменистото си дъно. Когато се изсушиха на жаркото слънце, те се почувствуваха ободрени, макар все още да изпитваха леко огорчение, а също и лек глад. Скоро след това прекосиха реката (Билбо пренесоха на гръб) и тръгнаха през високата зелена трева покрай редици от кичести дъбове и високи брястове.

- А защо я наричат Равноскал? - запита Билбо, докато вървеше редом с вълшебника.

- Това наименование Той сам си го е измислил. Така нарича всички подобни неща - равноскали. А тази скала тук е Равноскалът, защото се намира близо до дома му и той добре я познава.

- Кой я нарича? Кой я познава?

- Онзи, за когото ви споменах - една много известна личност. Трябва да се държите учтиво, когато ви запознавам с него. Няма да ви представя всички наведнъж, а двама по двама и вие ще внимавате да не го ядосате, защото тогава кой знае какво може да се случи. Ядоса ли се веднъж, става страшен. Когато му се угоди обаче, е много добър. Във всеки случай, трябва да знаете, че лесно се ядосва.

Като го чува да обяснява всичко това на Билбо, джуджетата се струпаха около вълшебника.

- При него ли ни водиш сега? - попитаха те. - Не можеш ли да ни заведеш при друг, който да не е така гневлив? Защо не ни обясниш по-ясно? - и тъй нататък.

- Да, при него ви вода! Не, не мога! Обясних ви всичко съвсем точно - отвърна вълшебникът малко троснато. - Трябва да ви кажа още, че името му е Беорн. Много е силен и е кожосменяч.

- Кожухар ли? Дето нарича големите зайци, "зайченца", като представя кожата им за катеричи, нали? - попита Билбо.

- Що за безсмислици? Разбира се, че не! - сопна се Гандалф. - Моля те, не ставай глупак Билбо, и в името на всички чудеса, докато не се отдалечим поне на стотина километра от къщата му, не споменавай отново думата "кожухар", нито пък нещо, направено от кожа - било пелерина, било яка или друго такова! Той е кожосменяч. Сменя си кожата - понякога е грамадна черна мечка, друг път е едър и силен чернокос човек с големи ръце и буйна брада. Повече от това не мога да ви кажа, но смятам, че и то трябва да ви е достатъчно. Някои разправят, че произхождал от големите мечки, които са живели в древни времена из планините преди идването на великаните. Други твърдят, че е потомък на първите хора, обитавали тези места, преди Смог да дойде от Север и преди злите духове да се заселят в тукашните пещери. Аз самият не знам това със сигурност, но последното предложение ми се струва по-вярно. А той не е от тези, на които можеш да задаваш въпроси.

Във всеки случай Той не е под влиянието на никаква магия, освен на своята собствена. Живее, в голяма дървена къща сред дъбова гора и като хората отглежда рогат добитък и коне, които са не по-малко чудновати от самия него. Те му прислужват и той разговаря с тях. Не ги използва за храна, нито пък лови и яде диви животни. Притежава множество кошери с големи свирепи пчели и се храни главно с мляко и мед. И също като мечка кръстосва надлъж и шир. Веднъж го видях да седи сам-самичък през нощта на Равноската, вперил очи в луната, която залязваше зад Мъгливите планини, и го чух как изрева на езика на мечките:

"Ще дойде денят, когато те ще загинат, и аз ще се върна отново там!"

Ето защо мисля, че произхожда от планините.

Сега Билбо и джуджетата имаха върху какво да размишляват и престанаха да задават въпроси. Предстоеше им все още дълъг път. Изкачваха се бавно по хълмове и се спускаха надолу през долини. Стана много горещо. От време на време пътниците се спираха под дърветата, за да си починат, и тогава Билбо усещаше такъв глад, че беше готов да захруска и жълъди, но за съжаление те

още не бяха достатъчно узрели и не се ронеха по земята.

Някъде подир обяд от двете страни на пътя започнаха да се редят обширни поляни с цветя, така подбрани по видове, сякаш някой ги беше засаждал. Най-много се срещаше детелината - огромни пространства бяха покрити с виолетова детелина, червена детелина, розова детелина и нискостеблена бяла детелина с мирис на мед. Във въздуха се носеше силно жужене и бръмчене. Във всички посоки прелитаха работливи пчели. И то какви пчели! Билбо никога не беше виждал такива.

"Ако някоя от тях ме ужили - мислеше си той, - така ще се подуя, че ще стана двойно по-голям."

Пчелите бяха по-големи от стършели, а търтеите - от човешки палец. Жълтите ивички, които опасваха черните им телца, грееха като злато.

- Приближаваме - обади се Гандалф. - Навлизаме вече в пчелните пасища.

Скоро пътниците стигнаха до един пояс от високи и много стари дъбове, а след това - и до един жив плет от трънки, през който нито се виждаше нещо, нито някой можеше да се провре.

- Най-добре ще е да почакате тук - каза вълшебникът на джуджетата. - Когато ви повикам или ви подсвирна, тръгнете след мен - сега ще видите откъде ще мина. Но само по двойки, не забравяйте, и то през пет минути. Бомбур е възпълен, така че ще мине за двама. Най-уместно е да дойде последен и сам. Да тръгваме, господин Бегинс! Тук някъде трябва да има порта. - И с тези думи Гандалф пое покрай живия плет, следван от изплашения хобит.

Скоро двамата стигнаха до една широка и висока дървена порта, отвъд която се виждаха градини, няколко ниски, направени от неодялани трупи постройки със сламени покриви, плевници, обори, навеси и една дълга и ниска дървена къща. От вътрешната страна на дебелия жив плет се редяха кошери със закръглени като камбанки покриви от слама. Дворът се огласяше от жуженето на исполинските пчели, които прелитаха напред-назад или пълзяха навън-навътре от кошерите.

Вълшебникът и Билбо побутнаха портата, която се отвори със скърцане, и тръгнаха по широката пътека към къщата. Няколко коня с лъскава и добре пригладена козина изприпкаха през тревата и се взряха в новодошлите с умните си очи; после хукнаха в галоп към постройките.

- Отидоха да му кажат, че пристигат непознати - рече Гандалф.

Скоро вълшебникът и спътникът му стигнаха до един вътрешен двор, затворен между къщата и двете ѝ продълговати крила. В средата на двора

лежеше един огромен отсечен дъб, а окастрените му клони бяха разхвърляни наоколо. Близко до дъба беше застанал едър човек с гъста черна брада и коса, с големи ръце и крака с яки мускули, облечен в широка вълнена дреха без ръкави, дълга до коленете. Облягаше се на голяма брадва, а конете бяха застанали до него, с опрени на раменете му муцуни.

- Аха! Ето ги! - обърна се мъжът към конете. - Не изглеждат опасни. Можете да си вървите! - Сетне се засмя гръмко, остави бравата на земята и тръгна напред.

- Кои сте вие и какво желаете? - попита той с рязък тон, като се изправи пред посетителите.

Беше много по-висок от Гандалф, а що се отнася до Билбо, той спокойно можеше да мине между краката му, без да докосне с глава ресните на кафявата му дреха.

- Аз съм Гандалф - рече вълшебникът.

- Никога не съм чувал за него - измърмори чернобрадият. - А това малко човече какво е? - попита той, като се наведе и изгледа намръщено Билбо изпод черните си рунтави вежди.

- Това е господин Бегинс, хобит от известен род, уважаван и почитан - поясни Гандалф.

Билбо се поклони. Съжаляваше, че няма шапка, която да свали, и силно се смушаваше заради липсващите копчета.

- Аз самият съм вълшебник - продължи Гандалф - и съм чувал за теб, макар ти да не си чувал за мене. Може би познаваш обаче моя братовчед Радагаст, който живее до южния край на Непрогледната гора?

- Да, той се ползува с добро име сред вълшебниците, струва ми се. Срещал съм го понякога - отвърна Беорн. - Сега вече знам кой си или който твърдиш, че си. Но кажи какво желаеш?

- Да си призная, ние си загубихме вещите и почти загубихме пътя, затова сега имаме крайна нужда от помощ или поне от съвет. На всичко отгоре преживяхме и големи неприятности, със злите духове от планините.

- Със злите духове ли? - рече едрият човек с по-мек тон. - И сте преживели големи неприятности, така ли? А какво търсехте при тях?

- Не сме търсили нищо при тях. Те ни издебнаха една нощ в прохода, през който трябваше да минем. Ние бяхме тръгнали насам от земите на запад, но това е дълга история.

- Тогава по-добре влезте вътре и ми разкажете нещо от нея, ако това няма да отнеме цял ден - рече човекът и ги поведе през двора към тъмната

врата на къщата. Те го последваха и попаднаха в едно просторно помещение с огнище в средата. Макар да беше лято, в огнището гореше огън, а димът се виеше нагоре към опушените греди и се стремеше да излезе навън през един отвор на покрива. Посетителите прекосиха това мрачно помещение, осветявано единствено от огъня и от отвора на тавана, минаха през една малка врата и се озоваха на нещо като веранда, скована от дървени талпи и подпряна на дървени диреци. Верандата гледаше на юг и залязващото слънце все още я огряваше косо с топлите си и ярки лъчи, които покриваха с позлата и пълната с цветя градина, стигаща до самите стъпала.

Те седнаха на дървени пейки и Гандалф започна своя разказ, а Билбо, люлеейки крака, взе да разглежда цветята и да се чуди какви ли имена носят, тъй като никога не беше виждал поне половината от тях.

- Вървах през планините, с един приятел... или двама... - поде вълшебникът.

- Или двама? Пък аз виждам само един, и то съвсем мъничък - прекъсна го Беорн.

- Е, да си призная истината, не исках да идваме всички заедно и да те безпокоим, преди да разбера дали нямаш някаква работа. Ако си съгласен, мога да подсвирна.

- Хайде, подсвирни!

Гандалф изсвири остро и продължително и веднага иззад къщата на градинската пътека се появиха Торин и Дори и ниско се поклониха.

- Както виждам, искал си да кажеш "един или трима" - забеляза Беорн. - Но тези не са хобити, а джуджета!

- Торин Дъбовия щит, на твоите услуги! Дори, на твоите услуги! - представиха се едно подир друго двете джуджета и отново се поклониха.

- Вашите услуги не са ми нужни, благодаря ви - рече Беорн. - По-скоро вие се нуждаете от моите. Аз много, много не обичам джуджетата, но ако е вярно, че ти си Торин (син на Трейн и внук на Трор, струва ми се) и че другарят ти е порядъчен, ако е вярно, че сте неприятели на злите духове и не сте дошли да злосторничите из моите земи... Всъщност за какво сте дошли?

- Те отиват да посетят земята на дедите си на изток, отвъд Непрогледната гора - намеси се Гандалф - и по една случайност попаднахме в твоите владения. Тъкмо преминавахме през Главния проход, който трябваше да ни изведе до пътя на юг от твоите земи, когато ни нападнаха злите духове - както се канех да ти разкажа...

- Добре де, хайде, разказвай! - рече Беорн, който по начало не беше

много вежлив.

- Бушуваше страшна буря; каменните великани бяха наизлезли и мятаха огромни камъни; на върха на прохода се подслонихме в една пещера - хобитът, аз и още неколцина другари...

- Нима двамата ги наричаш неколцина?

- О, не. Впрочем те бяха повече от двама.

- А къде са те? Убиха ли ги, изядоха ли ги, или се прибраха у дома си?

- О, не. Просто не дойдоха всички, когато изсвирих. От стеснение, предполагам. Нали разбираш, страхуваме се, че сме повече и ще ти досадим.

- Хайде, изсвири отново! Щом съм започнал веднъж да приемам гости, без значение е дали ще са един или двама повече - изръмжа Беорн.

Гандалф изсвири отново, но Нори и Ори се появиха още преди той да бе спрял; ако си спомняте, вълшебникът им бе поръчал да идват по двойки на всеки пет минути.

- Ей! - извика Беорн. - Ами вие много, бързо дойдохте. Къде се криехте? Хайде казвайте, малки човечета!

- Нори, на твоите услуги! Ори, на... - започнаха те, но Беорн ги прекъсна:

- Благодаря! Когато ми потрѣбва услугата ви, сам ще си я поискам. А сега сѣдайте и да продължаваме с разказа, защото ще стане време за вечеря, преди да му е дошъл краят.

- Когато заспахме - поде отново Гандалф, - в дъното на пещерата се отвори една цепнатина, от нея изскочиха зли духове, грабнаха хобита, джуджетата и групата кончета...

- Група кончета ли? Ама вие или сте пътуващ цирк, или сте носили много вещи, или пък ти имаш навика да казваш вместо шестима - група!

- О, не! Всъщност кончетата бяха повече от шест, защото и ние бяхме повече от шестима... а, ето че идат още двама!

Тъкмо в този миг се появиха Балин и Дуалин и тъй ниско се поклониха, че брадите им пометоха земята. Отначало Беорн се намръщи, но двете джуджета, в старанието си да се покажат учтиви, продължиха толкова дълго да климат с глави, да се навеждат и кланят и да размахват качулките си (както джуджетата умеят), че най-накрая той спря да се мръщи и избухна в смях - защото те наистина бяха смешни.

- Група? Не, трупa - каза Беорн, - чудесна трупa от комедианти! Хайде, весели момчета, казвайте си имената! Засега не желая услугите ви, искам само да чуя имената ви. А след това спрете да се клатушкате и сѣдайте!

- Балин и Дуалин - отговориха те, без и да помислят да се обидят, и тупнаха на земята с крайно изумен вид.

- А сега продължавай! - обърна се Беорн към вълшебника.

- Докъде бях стигнал? О, да - мен обаче не можаха да грабнат. Аз убих един-двама зли духа със светкавиците си...

- Много добре! - изръмжа Беорн. - Значи, все пак има полза да си вълшебник.

-... и успях да се мушна през цепнатината, преди тя да се затвори.

Последвах останалите до претъпканата със зли духове голяма пещера. Там беше и Великия зъл дух с тридесет или четиридесет въоръжени стражи. Помислих си: "Дори да не бяха оковани във вериги, какво могат да направят дузина срещу такова множество?"

- Дузина ли? За първи път чувам осем да правят дузина. Или има и други джуджета, които още не са се появили?

- Е, да, има още двама - Фили и Кили, струва ми се - каза Гандалф и тъкмо тогава въпросните две джуджета се изтъпанчиха пред тях, усмихнаха се и взеха да се кланят.

- Достатъчно - спря ги Беорн. - Сядайте и мълчете! А ти, Гандалф, продължавай!

И Гандалф поде отново разказа си, докато стигна до момента на битката в тъмното, бягството през тайната врата и тревогата им, когато установили, че господин Бегинс се е загубил.

- Преброихме се и открихме, че хобитът го няма. Бяхме останали само четиринадесетима.

- Четиринадесетима ли? За първи път чувам, че десет без едно прави четиринадесет. Навярно искаш да кажеш деветима или пък още не си ми разкрил всъщност колко сте на брой.

- Да, да, ти още не си видял Оин и Глоин. А, ето ги и тях. Надявам се, че ще им простиш, загдето те безпокоят.

- Нека идват всички! По-бързо! Хайде, заповядайте и вие двамата и сядайте долу! Но слушай, Гандалф, дори и сега тук сте само ти, десет джуджета и хобитът, който се е бил загубил. Това прави единадесет плюс един изгубен, а не четиринадесет, освен ако вълшебниците броят по-другояче. Но сега, моля те, продължавай разказа.

Беорн не искаше да си признае открито, но разказът явно бе започнал да го увлича. Нали разбирате, някога той бе познавал точно тази част от планините, която Гандалф описваше. Той кимаше и ръмжеше, докато слушаше за

повторната поява на Билбо, за спускането им по сипея и за обсадата на вълците в гората.

Когато Гандалф стигна до момента на покатерването им по дърветата, Беорн стана, закрачи напред-назад и измърмори:

- Защо не бях аз там! Тогава те щяха да свидят нещо повече от фойерверки!

- Е - рече Гандалф, радостен, че разказът му е срещнал такъв благосклонен прием, - сторих каквото можах. Ние висяхме по дърветата, вълците под нас беснееха, гората на места вече пламтеше, когато злите духове слязоха от планините и ни откриха. Закресяха от радост и за да ни се подиграят, запяха една песен: Петнайсет птички в пет ели...

- О, небеса! - изрева Беорн. - Само не казвай, че злите духове не знаят да броят! Знаят и още как? Знаят много добре, че дванайсет не е петнайсет.

- И аз го зная. Остават още Бифур и Бофур, които не посмях да ти представя досега. Но ето ги и тях.

И Бифур и Бофур се появиха.

- И мен! - задъхано се обади и Бомбур, който пъхтеше зад тях. Той си беше пълен наистина, но сега беше и много ядосан, че го бяха оставили последен. Затова не бе изчакал определените пет минути, а бе тръгнал веднага след другите двама.

- Е, вече сте петнадесетима. И тъй като злите духове умеят да броят, вярвам, че наистина сте били толкова и по дърветата. А сега можем да изслушаме разказа докрай без повече прекъсвания.

Билбо разбра колко хитро беше постъпил Гандалф. Прекъсванията само бяха засилвали интереса на Беорн към разказа, а желанието му да го чуе докрай го бе възпряло да прогони още начаса джуджетата като съмнителни скитници. Той не обичаше да приема гости в своя дом. Имаше само неколцина приятели, които обаче живееха много далеч, но дори и тях не канеше по повече от двама наведнъж. А сега бе оставил петнайсет непознати да се разположат на верандата му!

Докато Гандалф стигна до края на своя разказ, докато разправи как орлите ги бяха спасили и как ги бяха пренесли до Равноскал, слънцето залезе зад остриите върхове на Мъгливите планини и сенките в градината на Беорн се удължиха.

- Чудесен разказ! - рече той. - Най-добрият, който съм чувал от дълго време насам. Ако всички скитници умееха да ми разказват по една толкова

хубава история, може би щяха да се радват по-често на гостоприемството ми. Не е чудно и да сте я измислили, но и така да е, заслужавате една вечеря за нея. Хайде сега да похапнем нещо!

- С удоволствие! - отговориха пътниците в един глас. - И много ти благодарим!

Голямото помещение сега вече беше съвсем тъмно. Беорн плесна с ръце и вътре дотичаха четири красиви бели кончета и няколко големи сиви хрътки. Домакинят им каза нещо на някакъв неразбираем език, съставен от животински звуци. Те излязоха и се върнаха с факли в уста; запалиха ги от огъня и ги пъхнаха в едни ниско разположени халки върху подпорните стълбове около огнището. Когато пожелаеха, кучетата можеха да се изправят на задните си крака и да пренасят разни неща с предните. Те бързо примъкнаха откъм стените дебели дъски и дървени магаренца и ги наредиха близо до огъня.

Тогава се чу блееие и в помещението влязоха няколко снежнобели овце, водени от голям смолисто-черен овен. Една от тях носеше бяла покривка с избродирани по краищата животински фигури; другите крепяха на гърбовете си табли, отрупани с бокали, дървени паници, ножове и дървени лъжици, които кучетата грабнаха и бързо наредиха върху сглобените от магаренца маси. Тези маси бяха съвсем ниски - толкова ниски, че дори и Билбо не би могъл да седне удобно. До масите едно от кончетата притегли два ниски стола с дебели, къси крачета и седалки от папур - те бяха предназначени за Гандалф и Торин. На другия край кончето нагласи също такъв голям черен стол и за Беорн (на който той се разположи и простря дългите си крака под масата). Това бяха всичките столове в помещението - ниски, както и масите, навярно заради удобството на чудноватите животни, които прислужваха. А на какво седнаха останалите? И те не бяха забравени. Другите три кончета дотъркаляха за тях пънове, закръглени като барабани, изгладени и полирани, и достатъчно ниски дори и за Билбо. И тъй, скоро всички бяха насядали вече около трапезата на Беорн в просторното помещение, което от години не беше виждало толкова много гости.

Тук пътешествениците се нахраниха така, както не бяха се хранили от напускането на Последния дом на запад и раздялата с Елронд. Светлината на огъня и на факлите потрепваше и ги озаряваше, а на масата мъждукаха и две високи червени свещи от пчелен восък. През цялото време, докато вечеряха, Беорн им разказваше с плътния си гръмовит глас за пустите земи отсам планините и най-вече за някакъв тъмен и опасен лес, който се простираше далеч на север и на юг; намирал се на един ден усилен ход и препречвал пътя

им на изток. Всъщност ставаше дума за страховитата Непрогледна гора.

Джуджетата слушаха и поклащаха бради, защото знаеха, че скоро трябва да навлязат в тази страшна гора и че след преминаването на планините това е най-опасното препятствие, което им предстоеше да преодолеят, преди да стигнат до Драконовата крепост. След като се навечеряха, джуджетата започнаха да си разказват приказки, но на Беорн сякаш му се додряма и той престана да ги слуша. Те говореха най-вече за злато и сребро, за скъпоценни камъни и за красотите, които можел да създаде ковашкият занаят. Беорн обаче явно не се интересуваше от подобни неща. В неговия дом нямаше никакви златни или сребърни предмети и освен ножовете изобщо не се виждаше нищо друго, направено от метал.

Дълго седяха гостите на масата над дървените си бокали с медовина. Вън падна черна нощ. Огънят бе подсилен с нови цепеници и макар че факлите бяха угасени, те продължаваха да стоят на светлината на танцуващите пламъци от огнището. Дървените стълбове на къщата се възправяха зад гърбовете им като дървета в гора. Дали беше някаква магия, или не, но на Билбо му се стори, че откъм покривните греди дочува бухането на бухал и звук, подобен на шумоленето на вятър сред клони. По едно време гласовете на джуджетата станаха някак далечни и той задрямал; но изведнъж някакъв шум го събуди.

Голямата врата бе изскърцала и се бе затръшна. Беорн го нямаше. Насядали с кръстосани крака на пода край огъня, джуджетата подеха песен. Някои от нейните куплети бяха като тези, които ще прочетете по-надолу, но освен тях имаше още много други и пеенето продължи дълго.

В степта луд вятър брулеше земята,
но лист дори не трепваше в гората.
И нощ, и ден на сенки плътни в плен,
потайни твари пъплеха в тъмата.

Но вятърът премина планината,
нахвърли се като връз бряг вълната,
листа от клони яростно зарони
и скоро с цял килим покри тревата.

На изток сетне хвърли своя бяс -
в гората стихна всеки шум тогаз,
но остро проехтя и засвиствя

в тресавището неговият глас.

Треви, тръстики стенеха превити,
а вятърът бучеше страховито
над блатните вълни, под висини,
от тежки черни облаци закрити.

Удари яростно връз Планината,
де драконът лежеше под скалата
сред сринат камънак, потънал в мрак,
сред дим, понесъл се към небесата.

Накрай остави той земя, гори,
в морето черно на нощта се скри,
отнесе и луна, и светлина,
звездите пръсна в хиляди искри.

Билбо отново заклюма. Тогава Гандалф се изправи.

- За нас е време вече да спим - каза той. - За нас, но не и за Беорн, струва ми се. Тук, в къщата, сме в безопасност, но ви предупреждавам да не забравяте какво поръча Беорн, преди да ни остави: да не излизате навън, докато слънцето не изгрее, иначе ще погинете.

Билбо забеляза, че в единия край на помещението върху нещо като нар, разположен между дървените стълбове и външната стена, бяха нагласени постели. За Билбо определиха едно сламено дюшече и вълнени завивки. Той с удоволствие се сгуши в тях, макар да беше лято. Огънят догаряше и той заспа. Но през нощта се събуди. В огнището тлееха няколко въглена. Джуджетата и Гандалф спяха дълбоко, ако се съдеше по дишането им. Издигналата се високо луна надничаше през отвора на покрива и хвърляше на пода сребристо петно.

Отвън се чуваше ръмжене и пъхтене, сякаш някакви големи животни се боричкаха пред вратата. Билбо се зачуди какво може да е това - дали не беше Беорн, приел образа на мечка, и дали нямаше да влезе вътре и да ги убие. Малкото човече се пъхна под завивките, зави се презглава и отново заспа въпреки страховете си.

Утрото беше настъпило вече, когато Билбо се събуди. Едно от джуджетата се бе спънало в него и се бе търкулнало с тъп удар на пода. Това беше

Бомбур, който сипеше ядовити думи срещу хобита тъкмо когато Билбо отвори очи.

- Ставай, ленивецо - рече Бомбур, - иначе за теб няма да остане закуска. Билбо скочи.

- Закуска ли? - извика той. - Къде е закуската?

- По-голямата част от нея е вече в нас - отговориха другите джуджета, които се суетяха насам-натам из помещението, - а остатъкът е на верандата. Откак изгря слънцето, търсим Беорн, но от него никъде няма и следа. Като излязохме на верандата обаче, видяхме, че закуската вече ни чака.

- А къде е Гандалф? - попита Билбо и се втурна бързо да търси нещо за ядене.

- О, някъде наоколо - отговориха джуджетата. През целия ден обаче Билбо не зърна вълшебника. Едва преди залез слънце Гандалф влезе в огромното помещение с огнището, където Билбо и джуджетата вечеряха, обслужвани от чудноватите животни на Беорн, които се бяха грижили за тях и през деня. Беорн не се беше появявал от предишната вечер и това започваше да тревожи гостите.

- Къде е нашият домакин и къде беше ти през целия ден? - извикаха всички в един глас.

- Ще ви отговоря на въпросите поред, но след като се навечерям. Не съм слагал залък в устата си от сутринта.

Най-после Гандалф бутна настрана чинията и чашата си - беше изял два цели хляба (и много масло и сметана) и беше изпил най-малко един литър медовина - и извади лулата си.

- Най-напред ще отговоря на втория въпрос - рече той, - но след това възкликна: - О, какво чудесно място за димни колелца! - И дълго време джуджетата не чуха от него нито дума, защото той се зае да пуска колелца дим, като им променяше ту формата, ту цвета, а те се гонеха около дървените стълбове и най-накрая излитаха през отвора на тавана. Трябва да е било доста любопитно да се наблюдава как през покрива изхвъркват едно след друго зелени, сини, червени, сребристосиви, жълти и бели колелца дим; някои големи, други малки; малките се промушваха през големите, съединяваха се в осморки и отлитаха като ято птици в простора.

- Вървях по мечи следи - каза най-после Гандалф. - Миналата нощ откъм трябва да се е състоял истински мечи сбор. Скоро разбрах, че всичките дири не може да са от Беорн - бяха много и освен това имаха различна големина. Както ми се струва, имало е и малки, и големи, и средни, и гигантски мечки

и са танцували от мрак до зори. Събирали са се тук от всички посоки освен от запад - откъм реката и планините. В тази посока водеха само едни следи, и то все нататък и нататък, без да се връщат. Сподирих ги до Равноската. Там те изчезваха в реката, но водата отвъд скалата беше много дълбока и студена, за да я премина. Ако си спомняте, от отсания бряг е лесно да се стигне до Равноската, но от другата му страна има една издадена канара, около която се образува силен водовъртеж. Трябваше да вървя с километри, докато открия място, където реката става широка и плитка, за да мога да я прегазя или преплувам, а после да измина още толкова километри обратно, за да стигна отново следите. Междувременно вече беше станало късно да вървя подир тях по-нататък. Те водеха право към боровата гора, в която ние така весело прекарахме предната вечер в компанията на злите вълци. А с това смятам, че отговорих и на първия ви въпрос - додаде Гандалф и после дълго време остана мълчалив.

Билбо реши, че е отгатнал мисълта на вълшебника.

- Какво ще правим, ако Той доведе тук всички вълци и зли духове? - извика хобитът. - Те ще ни изловят и ще ни убият! А ти казваше, че той не им бил приятел.

- Да, така казвах. А ти не ставай глупав! И най-добре е да си легнеш, защото така ти се спи, че дори не можеш да мислиш.

Билбо наистина се чувствуваше доста отпаднал и тъй като нямаше какво друго да прави, взе, че си легна; докато джуджетата пееха песните си, той продължаваше да си мисли за Беорн; накрая сънят го надви и той заспа. Заспа и засънува, че при лунната светлина стотици черни мечки танцуват в кръг вън на двора някакъв бавен танц. Сетне се събуди; всички останали бяха вече заспали, а той отново чу същото драскане, боричкане, сумтене и ръмжене, както предишната нощ.

На другата сутрин ги събуди самият Беорн.

- Значи, още сте тука! - провикна се той. Грабна Билбо и се засмя. - Както виждам, не сте изядени нито от вълци, нито от зли духове, нито от мечки - додаде чернобрадият мъж и тупна Билбо по корема. - От меда и хляба малкото зайче взе да става хубаво и охранено. - И отново се засмя. - Но хайде сега да си похапнем!

Всички седнаха да закусват с Беорн. За разлика от преди сега той беше много весел. Намираще се в такова добро настроение, че ги разсмиваше до един със забавните истории, които разказваше. Не ги остави дълго да се чудят нито къде е бил, нито защо се държи така дружелюбно с тях, а сам

набързо им разправи всичко.

Прекосил реката и отишъл право горе в планините - представете си само колко бързо се е движил, под образа на мечка, разбира се. Обгорялата вълча поляна го накарала да се убеди, че част от разказа на Гандалф е вярна. После открил и други доказателства - заловил един вълк и един зъл дух, които се скитали заблудени из гората. От тях научил, че злите духове и вълците още продължавали да търсят джуджетата. Те били страшно разгневени заради смъртта на Великия зъл дух, заради изгорената муцуна на предводителя на вълците и заради гибелта на толкова много негови храбри воители, която Гандалф бе причинил с огнените си шишарки. Заловените злосторници му разказали само толкова, когато ги насилил, но той предполагал, че се подготвяли нови злочинства и че злите духове се канели да слязат с цялата си армия и с помощниците си вълци към земите в подножието на планините, за да търсят джуджетата или да си отмъстят на живеещите там, които според тях са им дали подслон.

- Разказът ви беше много хубав - заключи Беорн, - но сега го харесвам още повече, защото се убедих, че е верен. Трябва да ми простите, че се усъмних в него, но и вие да живеете тъй близо до Непрогледната гора, нямаше да вярвате на никого освен на онзи, когото познавате толкова добре, колкото брат си, че дори и по-добре. Така или иначе, мога да ви уверя, че бързах с всички сили към къщата, за да видя дали сте здрави и читави и да ви помогна с каквото мога. Отсега нататък си променям мнението за джуджетата. Да убият Великия зъл дух. Да убият Великия зъл дух - рече накрая на себе си Беорн и гръмко се засмя.

- А какво направи със злия дух и с вълка? - не се сдържа да не попита Билбо.

- Елате и вижте! - отвърна Беорн и всички го последваха във вън от къщата.

Главата на злия дух стърчеше набучена пред портата, а кожата на вълка беше разпъната на едно дърво недалеч от нея. Беорн наистина беше безпощаден противник. Сега обаче той беше техен приятел и Гандалф реши, че ще е най-разумно да му разкаже цялата история и да му разкрие целта на пътешествието, за да могат джуджетата да получат колкото е възможно по-голяма помощ от него.

И ето какво обеща да направи за тях Беорн. За пътуването им до гората да осигури кончета за всеки един и голям кон за Гандалф; кончетата да натовари с храна, която да им стигне за седмици, ако я разпределят пестеливо, и тя да е в такъв вид, че да се носи лесно: орехи, брашно,

запечатани гърнета със сушени плодове, делви от червена глина, пълни с мед, и двойно препечени сладки, подходящи за такова пътешествие, защото са хем трайни, хем доста хранителни. Направата на тези сладки беше една от тайните на Беорн; в тях, естествено имаше мед, както в повечето храни, които той употребяваше, бяха приятни на вкус, но те караха да ожадняваш. Вода, каза им Беорн, не било нужно да вземат за прехода до гората, защото по пътя си щели да срещнат множество потоци и извори.

- Прекосяването на самата Непрогледна гора обаче ще бъде опасно и трудно - предупреди ги Беорн. - В нея не се намира лесно нито вода, нито храна. Времето на орехите още не е дошло (макар че то може да мине и отmine, преди вие да излезете от другата страна), а те са единственото нещо, годно за ядене, което расте там. Останалите буренаци са опасни и имат странен и неприятен вкус. Аз ще ви снабдя с кожени мехове за вода, ще ви дам и лъкове и стрели, но се боя, че дори и да намерите нещо - било за ядене, било за пиене - в Непрогледната гора то едва ли ще бъде безопасно. Зная, че на едно място пътят се пресича от един поток - черен на цвят и буен. Не бива нито да пиете от водата му, нито да се къпете в нея, защото съм чувал, че той е омагьосан и те прави сънлив и безпамятен. И още нещо: сред тъмните сенки на този лес не ще можете да застреляте нищо - било то годно или негодно за ядене, - без да се отклоните от пътя. А това не бива да правите по каквато и да било причина. Ето съветите, които исках да ви дам. В пределите на гората не бих могъл да ви помогна. Ще трябва да разчитате на щастието си, на смелостта си и на храната, с която ще ви снабдя. Много ви моля обаче, като стигнете до гората, да ми изпратите кончетата обратно. А сега ви пожелавам успех. Знайте, че ако ви се случи отново да минавате по този път, къщата ми ще бъде винаги отворена за вас.

Гостите, разбира се, благодариха на стопанина с много поклони и с вежливи размахвания на качулките, както и с много "на твоите услуги, о, стопанино на дървения дом!"

Мрачните думи на Беорн обаче обезсърчиха джуджетата и те осъзнаха, че приключението, в което се бяха впуснали, щеше да бъде далеч по-опасно, отколкото си го бяха представяли отначало. Предстояха им още безброй прекеждия по пътя, от които не се знаеше как щяха да се измъкнат, а накрая ги чакаше огнедишаният дракон.

Цялата сутрин те прекараха в приготовления.

- Малко след пладне седнаха да похапнат за последен път с Беорн. След това възседнаха кончетата, които той им беше заел, и като се сбогуваха с

него, бързо се изнизаха през портата.

Щом се намериха вън от високия жив плет, който ограждаше земите на Беорн, те поеха на север, а после се насочиха на северозапад. Вслушвайки се в неговия съвет, те се отказаха да следват главния път за гората на юг от владенията му. Ако бяха вървели през планинския проход, пътят щеше да ги отведе до един поток, който се съединяваше с голямата река на няколко километра южно от Равноската. Точно на това място имаше брод, който те биха могли да преминат, ако не бяха загубили кончетата си; отвъд реката тръгваше пътека към крайнините на гората и излизаше тъкмо при началото на стария горски път. Беорн обаче ги беше предупредил, че в последно време натам често се навъртали зли духове. Самият път, както се говорело, бил целият обрасъл с буренаци и бил напълно занемарен в източния си край, а на много места се пресичал и от непроходими тресавища. Не било без значение и това, че излизал доста по на юг от Опустошената планина, а оттам до целта им оставал дълъг и труден преход в северна посока. Наистина, на север от Равноската Непрогледната гора се доближавала до източния бряг на Голямата река, което означавало, че и Мъгливите планини също се доближавали от другата ѝ страна, но въпреки това Беорн ги съветвал да поемат именно натам, защото на няколко дни път северно от Равноската имало някакво място, откъдето тръгвал един малко известен път, който прекосявал Непрогледната гора и водел право към Опустошената планина.

- Злите духове - бе казал Беорн - няма да посмеят да прекосят Голямата река на по-малко от стотина километра северно от Равноската, нито пък да доближат моята къща - която добре се пази нощем, - но на ваше място аз бих яздил по-бързичко, защото, ако решат да започнат ловитбата скоро, те ще преминат реката на юг и ще завардят здраво крайнините на гората, за да ви пресекат пътя. А не забравяйте, че вълците тичат по-бързо от кончетата. И все пак най-безопасно ще е да тръгнете именно на север. По този начин ще се доближите наистина до техните свърталища, но те най-малко от всичко биха очаквали това и ще трябва дълго да кръстосват, за да ви стигнат. А сега с всички сили - ход напред!

Ето защо те се носеха мълчаливо в галоп по меката затревена земя. От лявата им страна се възправяха мрачно планините, а обраслата с дървета речна ивица в далечината се виждаше все по-ясно и по-ясно. Когато потегляха, слънцето едва бе свърнало на запад и до вечерта обливаше с позлата всичко наоколо им. Къщата на Беорн беше вече останала на километри зад тях, мрачните им мисли за преследващите ги зли духове и за предстоящото

пътуване през Непрогледната гора започнаха да се поразсейват и те подхванаха разговори и песни. Вечерта, когато мракът започна да се спуска и планинските върхове запламтяха под лъчите на залязващото слънце, пътниците се разположиха на лагер и поставиха стража. Повечето от тях спаха неспокойно, измъчвани от лоши сънища, в които неведнъж чуваха воя на разлютените вълци и крясъците на зли духове.

Следващото утро бе ясно и прохладно. Над земята плуваше лека бяла мъгла, сякаш бе есен, въздухът беше студен. Скоро обаче слънцето изгря, изтокът порозовя и докато сенките бяха още дълги, пътниците потеглиха отново. Така те яздиха още два дни и през цялото време виждаха край себе си само трева, цветя, птици, пръснати тук-там дървета, а понякога и малки стада елени, които пасяха или пладнуваха на сянка. От време на време Билбо зърваше разклонените рога на някой елен (които отначало смяташе за изсъхнали клони на дървета) да се подават над високата трева.

На третата вечер те не спряха да лагеруват при падането на мрака, а продължиха да яздят и през нощта на лунна светлина, защото Беорн им беше казал, че трябва да стигнат до гората рано на четвъртия ден. Докато светлината избледняваше, на Билбо му се стори, че вижда ту отляво, ту отдясно неясните очертания на огромна мечка, която се промъкваше дебнешком в същата посока с тях. Когато се осмели да спомене за това пред Гандалф, вълшебникът само рече:

- Шт! Не обръщай внимание!

На другия ден потеглиха преди зазоряване, макар да бяха дремнали съвсем за кратко през нощта. Като просветля, зърнаха гората; тя ту се приближаваше насреща им, сякаш искаше да ги посрещне, ту се спираше и ги чакаше, възправена като някаква тъмна, непроницаема стена. Местността стана неравна и на Билбо му се струваше, че ги е обгърнала някаква особена тишина. Не се чуваше вече често птича песен. Не се виждаха елени, а дори и зайци. Следобед стигнаха крайнините на Непрогледната гора и спряха да си починат под големите надвиснали клони на най-външните й дървета. Стволовете им бяха дебели и чворести, клоните - оплетени, а листата - тъмни и дългнести. Около дърветата растеше бръшлян и се влечеше по земята.

- Ето я и Непрогледната гора! - рече Гандалф. - Най-обширната сред горите на северния свят. Надявам се, че видът ѝ ви харесва! А сега трябва да върнете обратно прекрасните кончета, които ви дадох, в заем.

Джуджетата бяха готови да възроптаят срещу това, но вълшебникът ги вразуми.

- Не вършете глупости! - смъмри ги той. - Беорн съвсем не е така далече, както си мислите. На всяка цена трябва да удържите на обещанието си, защото той е добър приятел, но и опасен противник. Очите на господин Бегинс са по-зорки от вашите, щом не сте видели голямата мечка, която се движеше успоредно с нас всяка вечер, като се спуснеше мрак, или пък наблюдаваше отдалеч лагера ни на лунната светлина. И то не само за да ви предпазва или упътва, ако сбъркате пътя, а и за да бди над кончетата. Беорн е настроен приятелски към вас, но обича животните си като свои деца. Вие дори не проумявате какво благодение ви стори той, като ви позволи да яздите кончетата му толкова надалеч и така бързо, нито пък какво ще ви се случи, ако се опитате да ги вземете с вас в гората.

- Ами големия кон? - попита Торин. - Ти не спомена нищо за неговото връщане.

- Не споменах, защото няма да го връщам.

- А твоето обещание?

- Ще го спазя. Аз няма да върна коня обратно, защото сам ще го яздя.

Тогава джуджетата разбраха, че Гандалф се кани да ги напусне пред самата гора, и това ги обезсърчи. Но както и да го уговаряха, той не промени решението си.

- Предупредих ви още когато слязохме на Равноската - каза вълшебникът. - Излишно е да ме убеждавате. Както вече ви споменах, имам неотложна работа на юг. Дори малко позакъснях за нея, докато се грижех за вас. Възможно е да се видим отново, преди приключението ви да е привършило, но е възможно и да не се видим. Това зависи от късмета ви, от храбростта ви и от благоразумието ви. Оставям господин Бегинс с вас. Казал съм ви и преди, че той притежава много повече качества, отколкото вие предполагате, но скоро ще можете сами да се уверите в това. Горе главата, Билбо, и не бъди така кисел! Горе главите, Торин и съдружие! В края на краищата това приключение си е ваше. Мислете за съкровището, което ви очаква, и забравете гората и дракона, поне до утре сутринта.

На следващото утро Гандалф им повтори всичките си наставления. Не оставаше вече друго, освен да напълнят меховете си с вода от бистрия извор, който откриха пред самата гора, и да разтоварят кончетата. Разпределиха си багажа по равно, макар на Билбо да му се струваше, че неговият дял е най-тежък и никак да не го радваше мисълта, че ще припка километри наред с този товар на гърба.

- Не се безпокой! - рече Торин. - Съвсем скоро багажът ти ще почне да

олеква. Няма да мине много време, струва ми се, когато храната ни така ще намалее, че ще съжаляваме, загдето торбите ни не са по-тежки.

Накрая пътниците се сбогуваха с кончетата и ги насочиха към дома им. Животните припнаха радостно, явно доволни, че обръщат гръб на зловещата гора. Билбо бе готов да се закълне, че докато те се отдалечаваха, нещо, прилично на мечка, се отдели от сянката на дърветата и тръгна подире им.

Сега дойде ред да се сбогуват и с Гандалф. Мрачен и угрижен, Билбо седеше на земята и мечтаеше да се намира на високия кон до вълшебника. След закуска (и то много оскъдна) той бе надзърнал за малко в гората; макар да беше сутрин, там царуваше среднощен мрак и мъртва тишина.

- Имаш чувството, че отвсякъде те дебнат и наблюдават! - си бе рекъл Билбо.

- Довиждане! - обърна се Гандалф към Торин. - Довиждане на всички довиждане! Пътят ви през гората върви все направо, не се отклонявайте встрани! Отклоните ли се, повече от сигурно е, че никога вече няма да го намерите и никога няма да излезете от Непрогледната гора. В такъв случай, струва ми се, нито аз, нито който и да било друг ще ви види отново.

- Трябва ли изобщо да минаваме през гората? - изпъшка Билбо.

- Да - отговори вълшебникът, - ако искаш да излезеш от другата й страна! Или трябва да минеш през нея, или да се откажеш от приключението. Но аз няма да ти позволя да се измъкнеш тъкмо сега, господин Бегинс! Срам ме е заради теб, щом можеш да помислиш такова нещо. Та нали ти ще се грижиш за джуджетата вместо мен - добави Гандалф и се разсмя.

- Не! Не! - взе да отрича Билбо. - Съвсем не исках да кажа това. Просто попитах дали няма някой обиколен път.

- Има, стига да желаете да извървите двеста километра на север или два пъти по толкоз на юг. Но пак няма да намерите безопасен път. Безопасни пътища в тази част на света няма. Не забравяйте, че сега се намирате отвъд Границата на пустинята и могат да ви се случват какви ли не беди. Преди да успеете да заобиколите Непрогледната гора от север, ще се намерите сред склоновете на Сивите планини, а те просто гъмжат от най-всевъзможни зли духове. Преди да успеете пък да я заобиколите от юг, ще попаднете във владенията на Некроманта. Дори и на теб, Билбо, не е нужно да разказвам какво представлява този зъл магьосник. Не ви съветвам да се доближавате до местата, които се съзират от зловещата му кула! Затова дръжте се за този горски път, не падайте духом, не губете надежда за успех и ако имате късмет, може би един ден ще излезете от другата страна на гората, ще видите

пред нозете си Дългите блата, а отвъд тях, високо на изток - Опустошената планина, където живее милият стар Смог, който, надявам се, не ви очаква!

- Много ни успокой, няма що! - сърдито рече Торин. - Хайде, довиждане! Щом няма да идваш с нас, по-добре си върви, без да ни плашиш повече.

- Добре, добре, довиждане! - каза Гандалф, обърна коня си и препусна на запад. Но не можа да се сдържи да не им даде един последен съвет. Преди да се отдалечи дотолкова, че да не могат да го чуят, той се обърна, сбра ръце на фуния пред устата си и се провикна. Гласът му достигна съвсем слабо до тях.

- Довиждане! Бъдете разумни, пазете се и не се отклонявайте от пътя!

След това той препусна напред и скоро се изгуби от очите им.

- Довиждане, довиждане и по-бързо се махай! - измърмориха ядовито джуджетата, които бяха силно обезсърчени от заминаването на Гандалф. Сега започваше най-опасната част от пътешествието. Всички нарамиха тежките торби и меховете с вода, които им се полагаха, обърнаха гръб на сгрените от слънцето простори и потънаха в леса.

8. ПЕПЕРУДИ И ПАЯЦИ

Пътниците вървяха в редица по един. В началото на пътеката имаше нещо като свод, който водеше към тъмен тунел. Сводът беше образуван от преплетените клони на две грамадни, приведени едно към друго дървета. Те бяха толкова стари и така задушени от бръшлян и лишеи, че по тях бяха останали само по няколко почернели листа. Самата пътека беше много тясна и лъкатушеше между стволовете.

Скоро светлината, която проникваше през свода в началото на пътеката, остана да се вижда само като някаква малка бяла точка далеч назад, а тишината беше така дълбока, че стъпките им просто кънтяха и дърветата сякаш се привеждаха надолу, за да ги слушат.

Когато очите им посвикнаха с полумрака, те започнаха да се взират в смътните тъмнозелени сенки от двете страни на пътеката. Понякога тъничък слънчев лъч, успял да намери пролука между листата и да се промъкне през оплетените клони и вейки, се изпречваше пред тях, прозрачен и сияен. Това обаче се случваше рядко и скоро съвсем престана да се случва.

В леса се срещаха черни катерици. С острите си очи Билбо ги зърваше как профучават през пътеката и се скриват зад стволовете на дърветата.

Чуваха се и разни странни звуци - сумтене, шум от бързо преминаване и шмугване в храстите или сред листата, отрупани на места в безкрайно дебела покривка върху земята. Билбо обаче не можеше да види кой причиняваше тези шумове. Но от всичко най-противни бяха паяжините: черни, гъсти, с необикновено дебели нишки, често разпрострени от едно дърво до друго или заплетени в долните клони от двете им страни. Поради някаква магия обаче или пък поради някаква друга, необяснима причина над самата пътека нямаше паяжини.

Скоро пътниците така силно намразиха гората, както бяха намразили и тунелите на злите духове. Тя сякаш нямаше край, а те вървяха неспирно, жадни да зърнат слънцето и небесата и да усетят полъха на вятъра по лицата си. Тук, под горския покрив, въздухът не помръдваше; беше застоял, тъмен и душен. Дори и джуджетата, които бяха свикнали да прокопават тунели и понякога дълго живееха, без да зърнат слънчева светлина, сега дишаха с усилие. А какво да кажем пък за хобита, който - макар и да обичаше удобната си и спретната дупка - винаги предпочиташе да прекарва летните дни на открито! Сега той направо чувствуваше, че бавно се задушава.

Нощем беше още по-лошо. Ставаше тъмно като в рог, толкова тъмно, че не се виждаше нищо. Билбо размахваше ръка под самия си нос, но не я виждаше. Впрочем няма да бъде вярно, ако кажем, че съвсем нищо не се виждаше - виждаха се само някакви очи. Всички спяха, плътно сгушени един в друг, като се редуваха да стоят на пост. Когато идваше редът на Билбо, той започваше да вижда разни отблясъци в тъмнината наоколо: понякога чифт жълти, червени или зелени очи се втренчаваха в него съвсем отблизо, после бавно се отдалечаваха и изчезваха и бавно проблясваха отново на друго място. Нерядко те го стрелкаха от надвисналите над него клони и тогава той се изплашваше до смърт. Най-противни от всички му бяха обаче едни белезникави изпъкнали очи.

"Очи на насекоми - мислеше си той, - а не на животни, само че на доста големи насекоми."

Макар и да не беше много студено, отначало нощем палеха огън, но скоро се отказаха, защото той привличаше стотици и стотици очи около тях. Но само очи, тъй като съществата, на които те принадлежаха, старателно се пазеха да не се показват на трепкащата светлина на пламъците. Още по-лошо беше, че огънят привличаше и хиляди тъмносиви и черни нощни пеперуди - някои от тях големи колкото юмрук, - които пърхаха и бръмкаха около ушите им. Не се търпяха и огромните черни прилепи. Затова престанаха да палят огън и седяха

и дремеха цяла нощ в безмерната, тревожна тъмнина.

На Билбо му се струваше, че това продължава цяла вечност. На всичко отгоре той беше и винаги гладен, защото се хранеха крайно пестеливо. Дните се нижеха един след друг, а гората си оставаше все същата и те започнаха вече да се безпокоят. Запасите им от храна не бяха неизчерпаеми и всъщност вече се привършваха. Опитаха се да стрелят по катерици и след като похабиха много стрели, успяха да свалят една точно на пътеката. Когато я опекоха обаче, тя имаше такъв отвратителен вкус, че се отказаха да стрелят и по катерици. Мъчеше ги и жажда, защото водата им също не беше в изобилие, а през цялото време не бяха срещнали нито един извор, нито поток.

Такова беше положението им, когато един ден на пътя им се изпречи река. Тя течеше бързо и устремено, но не беше много широка и водите ѝ бяха черни - или поне така изглеждаха в мрака. За щастие Беорн ги бе предупредил за нея, иначе те щяха да утолят жаждата си независимо от цвета ѝ, а щяха и да напълнят някои от изпразнените вече мехове. Сега обаче те само мислеха как да я преминат, без да се измокрят. Някога над реката бе имало мост, който явно бе изгнил и се бе продънил. Бяха останали да стърчат само изпочупените му подпори. Билбо коленичи на брега, взря се напред и извика:

- На отсрещния бряг има лодка! Ех, защо не е тук!

- Какво е според теб разстоянието дотам? - попита Торин, защото джуджетата вече се бяха уверили, че очите на Билбо са по-силни от техните.

- Не е голямо. Няма повече от десет-дванадесет метра.

- Десет-дванадесет? Аз пък мислех, че е поне тридесет. Очите ми не виждат вече така добре, както виждаха преди сто години. И все пак дванадесет метра не са малко. Не можем да ги прескочим, нито пък можем да си позволим да ги прегазим или преплуваме.

- Някой от вас умее ли да мята въже?

- Каква полза от това? Лодката сигурно е завързана, така че няма да успеем да я притеглим дори и да я закачим с куката, в което всъщност се съмнявам.

- Струва ми се, че не е завързана - рече Билбо, - макар че не мога да бъда сигурен при тази светлина. Все пак изглежда, че е само придърпана на брега, който на това място е нисък, тъй като пътеката точно там се спуска към водата.

- Дори е най-силен, но Фили е най-млад и очите му все още не са започнали да отслабват като нашите - рече Торин. - Фили, ела тук и се опитай да видиш лодката, за която говори господин Бегинс.

И докато Фили се взираше, за да определи точно посоката, другите приготвиха въжето. Джуджетата носеха със себе си няколко въжета и накрая на най-дългото завързаха една от големите железни куки, които използваха, за да прикачат товарите си за презраменните ремъци. Фили взе въжето в ръка, залюля го и го метна през реката. То обаче цопна във водата.

- Не се засили достатъчно - забеляза Билбо, който се взираше напред. - Ако го беше метнал няколко стъпки по-нататък, щеше точно да умериш лодката. Опитай се отново. Не допускам магията да е толкова силна, че да те хване, ако само докоснеш част от мокрото въже.

Фили обаче доста колебливо подхвана куката, след като я изтегли на брега. Втория път я запокити по-силно.

- Стой! - извика Билбо. - Сега я метна право в шубраците от другата страна. - Започни да теглиш бавно. - И Фили затегли бавно въжето към себе си. След малко Билбо пак се обади: - Внимателно! Куката е вече до самата лодка; да се надяваме, че ще се закачи.

И наистина се закачи. Въжето се опъна, Фили напрегна всички сили, но напразно. На помощ му се притечи Кили, а след него и Оин и Глоин. Всички задърпаха заедно и изведнъж паднаха по гръб. Билбо обаче беше нащрек, улови въжето и с една пръчка отклони малката черна лодка, която бе полетяла стремително през потока към тях.

- Помощ! - извика той и Балин успя навреме да хване лодката, преди течението да я отнесе.

- Била е вързана все пак - забеляза той, като разглеждаше остатъка от веригата, който все още висеше и се поклащаше от страни на лодката. - Личи си, че яко сте дърпали, момчета. За щастие нашето въже излезе по-здраво.

- Кой ще премине пръв? - попита Билбо.

- Аз - отговори Торин, - а заедно с мен и ти, Фили и Балин. Повече от това лодката не може да побере. После ще дойдат Кили, Оин, Глоин и Дори. След тях Ори и Нори, Бифур и Бофур. Последни ще преминат Дуалин и Бомбур.

- Все аз съм последен, а това не ми е приятно - рече Бомбур. - Днес е ред на някой друг.

- Да не си се угоявал толкова! Щом си най-дебел, ще трябва да прекосиш реката последен с най-слабичкия от нас. И не си позволявай да възразяваш срещу заповедите, защото ще ти се случи нещо лошо.

- Ами като нямаме гребла, как ще придвижим лодката до другия бряг? - попита Билбо.

- Дайте ми друго въже с кука на края - рече Фили.

Дадоха му друго въже с кука и той го метна колкото можа по-високо. Тъй като то не цопна във водата, джуджетата разбраха, че навярно се е закачило в клоните на някое дърво.

- Хайде, на който му е ред, да се качва - обади се отново Фили. - Един от нас ще тегли въжето, което се закачи на дървото от другата страна, а друг пък ще трябва да държи куката на първото въже и когато стигнем благополучно на другия бряг, ще я закачи за лодката, за да могат останалите да я издърпат обратно.

По този начин скоро всички преминаха успешно през омагьосаната река и се озоваха на отсрещния бряг. Дуалин тъкмо се покатерваше по него с навито на ръката си въже, а Бомбур (който продължаваше да мърмори) се канеше да го последва, когато се случи нещо лошо. Чу се бърз тропот на копита по горската пътека. От мрака изведнъж се появиха очертанията на препускащ елен. Той връхлетя право върху джуджетата, събори ги и се засили за скок. Скочи високо, без да докосне водата, но не можа да достигне невредим до другия бряг.

От всички джуджета единствен Торин успя да се задържи на крака и да не загуби ума и думата. Още при слизането си на брега той бе опънал лъка си и го бе заредил със стрела, за да е готов в случай, че се появи някой скрит пазач на лодката. Сега той запрати бързо и уверено стрелата в литналото във въздуха животно. Когато стъпи на брега, еленът се олюля. Сенките го погълнаха, но джуджетата чуха как стъпките от копитата му станаха несигурни и заглъхнаха.

Преди да успеят да изразят гласно радостта си от сполучливия изстрел, Билбо нададе такъв страшен вик, че прогони от главите им всички мечти за печено еленско месо.

- Бомбур падна във водата! Бомбур се дави! - взе да крещи той.

И за нещастие това беше вярно. Бомбур вече беше стъпил с единия си крак на брега, когато еленът бе връхлетял отгоре му и го бе повалил. Падайки, Бомбур бе отблъснал лодката с тялото си, а сам бе цамбурнал в черната вода, без да успее да се задържи за хлъзгавите коренища по брега. Лодката се бе извъртяла бавно и бе изчезнала.

Качулката му все още се подаваше над водата, когато изплашените му другари изтичаха до брега. Те бързо хвърлиха едно въже с кука към него, той се улови за въжето и така го изтеглиха на сухо. Беше се измокрил от глава до пети, разбира се, но това съвсем не беше най-лошото. Когато го положиха на земята, той вече спеше дълбоко, стискайки тъй здраво въжето в ръка, че

не можеха да го изтръгнат. Както и да се мъчеха да го събудят, Бомбур продължаваше да спи.

Всички стояха още надвесени над него, проклинаха лошия си късмет и недодялаността на Бомбур и оплакваха загубата на лодката, с която биха могли да отидат до другия бряг и да потърсят елена, когато изведнъж доловиха неясните звуци на рог в гората и далечен лай на кучета, които сякаш преследваха дивеч. Това накара пътешествениците да се смълчат и да напрегнат слух; северно от пътеката се носеше шум като от голям лов, само че нищо не се виждаше.

Така седяха те дълго време, без да смеят да помръднат. Бомбур продължаваше да спи, а на пълното му лице сияеше усмивка, сякаш вече ни най-малко не го безпокояха грижите, които измъчваха останалите. Изведнъж на пътеката изскочиха една сърна и подир нея няколко млади еленчета, толкова снежнобели, колкото бе черен появилият се преди това елен. Животните се белееха примамливо в полумрака и преди Торин да успее да извика, три от джуджетата скочиха на крака и изстреляха по една стрела от лъковете си. Никой обаче не улучи целта си. Сърната и еленчетата се обърнаха и изчезнаха сред дърветата така безшумно, както се бяха появили, и джуджетата напразно продължаваха да пускат стрели след тях.

- Спрете! Спрете! - изкрещя Торин, но вече беше късно. Изгладнелите джуджета бяха изхабили последните си стрели и сега лъковете, които Беорн им бе дал, ставаха ненужни.

Мрачно униние владееше групата тази нощ. То нарастваше все повече и повече през следващите дни. Вярно е, че бяха преминали благополучно през омагьосаната река, но пътеката отвъд нея продължаваше да се вие и лъкатуши безредно, както преди, и в гората не се забелязваше никаква промяна. Ако я познаваха обаче малко по-добре и ако се бяха опитали да разгадаят смисъла на далечния лов и появата на сърната с еленчетата на пътеката, щяха да разберат, че най-сетне приближават източния край на леса и, че ако не се поддадат на страха и отчаянието, скоро ще излезнат на места, където дърветата започват да редят и слънцето отново просветва.

Те обаче не знаеха това. На всичко отгоре бяха принудени да носят тежкото тяло на Бомбур. Редуваха се по четирима, за да изпълняват това изтощително задължение, а останалите поемаха на гърба си товара на носачите. Ако торбите им през последните няколко дни не бяха олекнали съвсем, сигурно нямаше да успеят да се справят. Но каква жалка замяна беше спящият и ухилен Бомбур на едни пълни с храна торби, колкото и тежки да

бъдеха те! След няколко дни вече нямаха почти нищо за ядене, нито пък за пиене. В гората не растеше нищо, което би могло да им послужи за храна - виждаха само гъби и треви с белезникави листа и неприятна миризма.

Четири дни след преминаването на омагьосаната река пътниците стигнаха до едно място в гората, където повечето от дърветата бяха букови. Отначало изтощените джуджета бяха готови да се зарадват на промяната, защото тук вече нямаше храсталаци и мракът не беше така гъст. От двете страни на пътеката се процеждаше слаба зеленикава виделина. Но тази виделина само разкриваше безкрайните редици от изправени сиви стволове, напомнящи колоните на някое огромно полуосветено подземие. Усещаше се полъхът на вятър и се дочуваше звукът му, но той беше някак тъжен. Няколко листа се отрониха с шумолене от клоните и им напомниха, че отвън приближаваше есен. Краката им разпиляваха сухите листа на безброй други есени, издухани случайно върху пътеката откъм дебелиите червени килими на гората.

Бомбур продължаваше да спи и носачите му бяха вече крайно уморени. От време на време чуваха обезпокоителен смях в далечината. Чуваха и песни. Смехът беше звънък и приятен - явно не бе смях на зли духове. Песните също бяха хубави и мелодични, но звучаха някак тайнствено и причудливо. Това безпокоеше джуджетата и те с последни сили бързаха да се махнат от тия места.

Два дни по-късно пътеката взе да се спуска и не след дълго изтощените пътници се озоваха в една долина, почти цялата обрасла с огромни дъбове.

- Няма ли край тази проклета гора? - рече Торин. - Някой трябва да се качи на едно дърво, да се опита да провери глава през листния покрив и да погледне наоколо. Добре е да изберем за целта най-високото дърво край пътеката.

Разбира се, този "някой" се оказа Билбо. Изборът падна на него, защото, за да бъде от полза катеренето, "разузнавачът" трябваше да провери глава през връхните листа, с други думи - да бъде тъй лек, че да се покатери по най-горните и най-крехките клони. Горкият господин Бегинс нямаше голям опит в катеренето по дървета, но джуджетата, без да чакат, го качиха на най-ниските клони на един възправен до самата пътека исполински дъб и той, ще не ще, запълзя нагоре. С мъка си пробиваше път през заплетените вейки, които непрестанно го шибяха по очите. Целият се назелени и омърси от кората на големите стари клони. На няколко пъти се подхлъзна, но успя да се задържи навреме; и най-накрая, след като дълго се мъчи да изпъпли по една гладка част на ствола, където нямаше удобни за стъпване

места, стигна до върха. През цялото време, докато се катереше обаче, си мислеше дали на дървото няма паяци и как ще слезе отново долу (освен чрез падане).

Щом промуши глава през листния покрив, съзря паяците. Те обаче бяха малки - с обикновена големина - и бяха заети с лов на пеперуди. Билбо бе заслепен от светлината. Чуваше, че джуджетата му подвикват отдолу, но не можеше да им отговори; само се държеше здраво да не падне и премигваше. Слънчевите лъчи сияеха така силно, че мина доста време, преди храбрият "съгледвач" да привикне с блясъка им. Когато най-после можа да погледне, видя, че се намира в средата на огромно тъмнозелено море, набраздено тук-таме от вятъра; а над морето пърхаха стотици пеперуди. Трябваше да се очаква, че ще са от вида "лилава апатура", дето обичат да живеят по върховете на дъбовете, но тези съвсем не бяха лилави, а черни, направени сякаш от черно кадифе и без никакви шарки по тях.

Билбо дълго гледа "черните апатури", като се наслаждаваше на полъха на бриза, който го галеше по косите и по лицето. Виковете на джуджетата обаче, които от нетърпение вече тропаха с крака, му припомниха за какво всъщност се бе изкачил на дървото. Картината не беше радостна. Колкото и да се вглеждаше, листният покрив на дърветата нямаше край в никоя посока. Душата на Билбо, която се бе сгръляла от слънцето и от полъха на бриза, отново изстина: каква вест щеше да занесе долу?

Всъщност, както вече ви казах, нашите пътешественици почти бяха наближили края на гората. Билбо обаче не можа да разбере това, защото дъбът, на който се бе покатерил, растеше в най-ниската част на една просторна падина, подобна на исполинска паница, тъй че дърветата, които покриваха полегатите ѝ скатове, образуваха околоръст нещо като стена и пречеха да се види какво има отвъд.

Ето защо Билбо нищо не видя и се спусна долу напълно отчаян. Най-сетне стъпи отново на твърда земя, целият изподраскан, разтревожен и обезсърчен, а в тъмнината очите му не виждаха нищо. Новината, която донесе, обезсърчи останалите не по-малко от него.

- Гората продължава безкрайно във всички посоки!

- Какво ще правим тогава? Какъв смисъл имаше да изпращаме хобита? - извикаха джуджетата, сякаш за това беше виновен самият Билбо.

Не обърнаха никакво внимание на разказа му за пеперудите, а когато взе да им разправя за приятния бриз, само повече се ядосаха, защото бяха твърде тежки, за да се покатерят и да усетят полъха му.

Тази вечер пътниците изядоха последните остатъци от храната си, а когато се събудиха на другата сутрин, първото нещо, което откриха, бе, че са страшно гладни, а второто - че вали дъжд и тук-таме по горската пътека прокапват големи тежки капки. Дъждът само им напомни, че освен глад ги измъчваше и жажда, която той за съжаление не можеше да утоли - нима е възможно да угасиш набираната от дни жажда, като застанеш под гигантските дъбове и зачакаш някоя капка да попадне случайно на езика ти? Мъничко успокоение им донесе само неочакваното събуждане на Бомбур.

Той отвори очи, седна и взе да се почесва по главата. Не можеше да проумее къде се намира и защо е толкова гладен - беше забравил всичко, което се бе случило от момента на тръгването им през онази далечна майска утрин. Последното нещо, което помнеше, бе гостуването в дома на хобита и другарите му трудно го накараха да повярва на разказа им за множеството прекеждия, които бяха преживели оттогава.

Когато чу, че няма нищо за ядене, Бомбур се заплака, защото се чувствуваше толкова слаб, че чак краката му се огъваха.

- Защо ли изобщо се събудих? - простена той. - Сънувах такива хубави сънища! Вървах из една гора, много прилична на тази, само че осветена от факли, окачени по дърветата. От клоните висяха лампи, а на земята горяха огньове - подготвяше се богато пиршество. Начело седеше един горски цар с корона от листа, пееха се весели песни, а какво имаше за ядене и за пиене - не мога нито да ви изброя, нито да ви опиша.

- Излишно е и да се опитваш - сръза го Торин. - Всъщност, ако не можеш да говориш за друго, по-добре мълчи. И без това вече достатъчно ни досади. Ако не се беше събудил, щеше да се наложи да те оставим да си сънуваш глупавите сънища в гората. Не мисли, че си лек за носене, макар и седмици наред да си се хранил оскъдно.

Сега не им оставаше друго, освен да пристегнат коланите около празните си стомаси, да метнат празните си торби на гръб и да поемат отново по пътеката, без да са сигурни дали няма да умрат от глад, преди да стигнат края на гората. Така вървяха цял ден, бавно и с усилие, а Бомбур продължаваше да хленчи, че краката му не могат да го носят и че му се искало отново да легне и да заспи.

- Никакво лягане! - караха му се другите. - Нека и твоите крака се пораздвижат малко, ние те носихме достатъчно дълго.

По едно време обаче той заяви, че няма да пристъпи и крачка повече напред, и се простря на земята.

- Вие вървете, щом искате - рече Бомбур. - Аз пък ще полегна тук да поспя и насън ще похапна нещичко от онова пиршество, щом няма какво да хапна наяве. И се надявам никога вече да не се събудя.

Тъкмо в този момент Балин, който вървеше най-напред, извика:

- Какво беше това? Стори ми се, че видях някаква светлина да потрепва в гората.

Всички се взряха напрегнато и видяха далеч пред тях някаква червена светлинка да потрепва в мрака; после до нея изникнаха още една и още една. Дори Бомбур се изправи и изнемошелите странници забързаха нататък, без да ги е грижа дали там няма да сварят тролове или зли духове. Светлинките продължаваха да потрепват от лявата страна на пътеката и когато най-накрая пътниците се изравниха с тях, разбраха, че под дърветата наистина горят факли и огньове, но не на пътеката, а далеч навътре в леса.

- Изглежда, че моите сънища се сбъдват - рече Бомбур, докато се тътреше запъхтяно след другарите си. Искаше му се да се затича през гората право към светлината. Другарите му обаче не бяха забравили предупрежденията на вълшебника и Беорн и го възпряха.

- За какво ни е пиршество, ако няма да се измъкнем живи от него - скара му се Торин.

- И с пиршество, и без пиршество на нас не ни остава още много дълго да живеем - отвърна Бомбур и Билбо напълно се съгласи с него.

Поведе се дълга и разгорещена разпра, докато най-накрая решиха да пратят двама разузнавачи, които да допълзят близо до светлините и да проучат положението. Тогава пък възникна нов спор - кого да пратят, защото никой не желаше да се излага на опасността да се загуби и никога повече да не намери приятелите си. Бомбур неспирно им описваше вкусните лакомства, които - според съня му - били наредени на горската трапеза, и най-сетне гладът си каза думата. Предупрежденията бяха забравени и те всички заедно напуснаха пътеката и навлязоха в гората.

След дълго пълзене дебнешком стигнаха до едно открито място, където дърбовете бяха повалени и земята изравнена, и надникнаха иззад стволите на дърветата. Там бяха събрани множество същества, прилични на елфи, облечени всички в зелено и кафяво. Те бяха насядали върху прорязани пънове, наредени в широк кръг. В средата на кръга гореше огън, а по околните дървета бяха окачени факли. Но най-силно впечатление на джуджетата направи това, че тези същества ядяха, пиеха и се смееха весело.

Мирисът на печено месо беше така изкусителен, че без да изчакат да се

посъветват помежду си, всички се изправиха и се втурнаха напред с намерението да си изпросят малко храна. Но щом първият от тях излезе на откритото място, всички светлини угаснаха сякаш магически. Някой ритна огъня и той се превърна в рой бляскави искри, които се пръснаха нагоре и изчезнаха. Настъпи такъв непрогледен мрак, че нашите изстрадали герои дълго време не можаха да се намерят. Лутаха се слепешком в тъмното, препъваха се в дънери, блъскаха се в стволове и така викаха и крещяха, че навярно разбудиха всичко живо в гората на километри наоколо. Най-накрая успяха да се съберат накуп и да се преброят опипом. Междувременно, разбира се, напълно бяха забравили в каква посока се намираше пътеката, а това означаваше, че са се загубили - поне до настъпването на утрото.

Не им оставаше друго, освен да се настанят за нощуване там, където бяха. Не се осмелиха дори да потърсят по земята остатъци от храна, страхувайки се да не се загубят отново. Не беше минало много време, откакто си бяха легнали - а Билбо тъкмо задрямваше, - когато Дори, който пръв трябваше да дежури, изшептя:

- Светлинките се появяват отново и са много повече, отколкото преди.

Всички наскачаха. И наистина недалеч пред тях потрепваха голям брой светлилки, а гласовете и смехът се чуваха съвсем ясно. Пътешествениците запълзяха нататък в редица по един, като всеки се държеше за рамото на другаря пред него. Когато наближиха, Торин каза:

- Този път никой да не се втурва напред! И никой да не излиза от прикритието си, докато аз не кажа. Първо ще изпратим господин Бегинс сам да разговаря с тях. Те няма да се уплашат от него (Ами аз от тях? - помисли си Билбо), а се надявам, че няма да му сторят и нищо лошо.

Когато съвсем наближиха кръга от светлини, Торин изведнъж избута Билбо напред и той, горкичкият, преди да има време да надене пръстена, залитна и се озова сред яркия блясък на огъня и факлите. И пак напразно! Отново изгаснаха всички светлини и настъпи непрогледен мрак.

Ако предишния път им бе трудно да се съберат, сега им беше двойно по-трудно. А от Билбо просто нямаше и следа. Колкото и да се брояха, все излизаха тринадесет. Започнаха да се провикват: "Билбо Бегинс! Билбо! Ей ти, проклет хобит! Хей, хобит, къде си?" - но отговор не идваше.

Вече бяха загубили надежда, когато Дори го откри най-случайно. В тъмнината той се спъна в нещо, което отначало взе за пън, но после разбра, че всъщност е Билбо, който спеше дълбоко, свит на кравай. Дълго трябваше да го разтърсват, за да го събудят, и когато най-накрая успяха, на Билбо никак

не му стана приятно.

- Сънувах такъв прекрасен сън! - измърмори той. - Тъкмо се бях настанил пред една богата трапеза.

- Ами сега! И той се разболя от болестта на Бомбур! - възкликнаха джуджетата. - По-добре не ни разправяй за никакви трапези. Щом ги виждаш само насън, от тях полза няма, пък и ние не можем да ги споделим с теб.

- По-хубави трапези в това проклето място не мога да намеря - отговори Билбо, легнал край джуджетата, и пак се опита да заспи и да засънува същия сън.

Светлините обаче се появиха отново в гората. По-късно, когато нощта вече преваляше, Кили, който стоеше на пост, дойде и ги събуди с думите:

- Недалеч оттук се появи същинско сияние - сякаш магически изведнъж пламнаха стотици факли и множество огньове. Чуйте песните и звуците на арфите!

След като полежах и послушах известно време, джуджетата разбраха, че не могат да устоят на желанието да се доближат и още веднъж да потърсят помощ. Отново скочиха всички, но този път опитът завърши пагубно. Пиршеството, което сега видяха, беше по-богато и по-пищно от предишните. Начело на многобройните пируващи седеше горски цар с корона от листа върху златистите си коси - така, както Бомбур го бе сънувал. Елфите си подаваха от ръка на ръка, през огньовете, бокали, някои свиреха на арфи, други пееха. В лъскавите им коси бяха вплетени цветя: зелени и бели скъпоценни камъни просветваха по яките и поясите им, а от лицата и от песните им лъхаше радост. Звучни, ясни и мелодични бяха тези песни и Торин пристъпи сред изпълнителите им.

В миг настана мъртва тишина. Светлината угасна. Огньовете се превърнаха в черни стълбове дим, които се понесоха нагоре. Пепел и сажда заслепиха очите на джуджетата и гората отново се изпълни с отчаяните им виковете.

Билбо затича в кръг (както му се струваше) и завика, без да спира: "Дори, Нори, Ори, Оин, Глоин, Фили, Кили, Бомбур, Бифур, Бофур, Дуалин, Балин, Торин Дъбовия щит", а в същото време други същества, които той не можеше да види и да докосне, вършеха същото край него (като добавяха към останалите имена и "Билбо"). Виковете на другите обаче постепенно се отдалечиха и започнаха да се чуват съвсем слабо; в един миг на Билбо се стори, че те се превърнаха във виковете за помощ, после целия шум стихна и той остана сам в дълбокия мрак и пълната тишина.

За хобита това беше един от най-злочестите моменти в цялото приключение. Скоро обаче той реши, че е безсмислено да се опитва да прави каквото и да било, преди да настъпи утрото, а с него - и оскъдната горска светлина. И наистина какъв смисъл имаше да се лута слепешком и да се изморява, след като не разчиташе на никаква закуска, която би му възвърнала силите. Ето защо той седна, опря гръб на едно дърво и не за последен път замечта за далечната си и удобна хобитова дупка и за пълните ѝ килери. Беше се унесъл в приятни мисли за пържени яйца с бекон и за препечени филийки с масло, когато усети, че нещо го докосва. Нещо като дебела, лепкава връв препаса лявата му ръка и когато той се опита да се раздвижи, откри, че краката му са омотани със същото нещо, така че щом понечи да стане, падна.

Тогава големият паяк, който го бе омотавал, докато той се бе унасял в мечти, го издебна откъм гърба и се хвърли отгоре му. Билбо виждаше само очичките на отвратителното същество, но усещаше косматите крака, с които то се мъчеше да го впримчи в гнусните си нишки. За щастие хобитът бе дошъл на себе си тъкмо навреме, защото само след няколко мига не би могъл изобщо да се помръдне. Билбо поведе отчаяна борба, за да се освободи. Отначало удряше паяка с голи ръце, а паякът пък се опитваше да му пусне отрова, за да го усмири, както правят малките паячета с мухите. После обаче се сети за сабята си и я изтегли. Тогава паякът отскочи назад и Билбо има време да пререже нишките от краката си и да ги освободи. Сега вече беше негов ред да напада. Паякът очевидно не беше срещал същества, които носят такива опасни жила със себе си, иначе щеше да побърза да избяга. Билбо се нахвърли отгоре му, преди той да успее да се скрие, и го удари със сабята право по очите. Коварната гадинка обезумя, заподскача, затанцува и загърчи косматите си крака. С втория удар Билбо уби паяка, после той самият се отпусна на земята и дълго остана да лежи безчувствен.

Когато дойде на себе си, около него вече се процеждаше обичайната мъжделива сивкава светлина на горския ден. Паякът лежеше мъртъв наблизо, а цялата сабя беше изцапана с нещо черно. Това, че беше убил гигантския паяк съвсем самичък в мрака - без помощта на вълшебника, на джуджетата или на когото и да било друг, - бе от голямо значение за господин Бегинс. И докато бършеше сабята си в тревата и я прибираще в ножницата, той се почувствува преобразен, сякаш въпреки празния си стомах бе добил нови сили и смелост.

- Аз ще ти дам име - рече той на сабята си. - Ще те нарека Жилото.

Гората беше все така мрачна и смълчана, но Билбо се зае да проучва обстановката. Първата му задача, разбира се, беше да открие приятелите си,

които вероятно не се намираха много далеч, освен ако не бяха попаднали в плен на елфите (или на някои по-зли същества). Беше опасно да вика, затова хобитът дълго стоя и се чуди в коя ли посока се намираше пътеката и накъде ли да тръгне да търси джуджетата.

- Ох, защо забравихме съвета на Беорн и Гандалф - простена Билбо. - Ето в каква каша попаднахме сега! Попаднахме! Де да беше така! Колко страшно е да си сам!

Накрая той сметна, че е определил приблизително посоката, от която бяха идвали виковете за помощ през нощта, и за щастие (а Билбо си беше роден под щастлива звезда), както сами ще видите, я бе налучкал правилно. Щом веднъж разреши този въпрос, той запълзя колкото можеше по-предпазливо. Хобитите, както вече ви казах, умеят да се движат съвсем тихичко, особено в горите. А преди да тръгне, Билбо предвидливо си надяна и пръстена. Ето защо паяците нито го чуха, нито го видяха, че приближава.

Той вече беше изминал предпазливо известно разстояние, когато забеляза пред себе си едно съвсем тъмно място, твърде тъмно дори и за тази тъмна гора, също като къс среднощно небе, което никога не е било спохождано от зората. Когато стигна по-близо, Билбо видя, че това тъмно място е обградено отзад и отгоре с дебели паяжини. В следващия миг съзря също и няколко огромни и страшни паяка, разположили се в клоните над него, и макар да беше с пръстена на ръката си, целият се разтрепера от страх да не го открият. Скри се зад едно дърво и оттам наблюдава известно време опасната дружинка. И изведнъж в дълбоката тишина на гората той разбра, че тези противни създания разговарят помежду си. Звучите, които издаваха, приличаха много на тихо скрибуцане и съскане, но Билбо схвана част от онова, което си казаха. А те говореха за джуджетата!

- Борбата беше жестока, но си заслужаваше да я водим - рече един от тях. - Проклетата им кожа е дебеличка, разбира се, обаче аз се обзалагам, че вътре са сочни.

- Да, да, ще станат добри за ядене, като повисят малко - рече втори.

- Не бива да ги оставяме обаче да висят дълго - рече трети. - Не са много дебели. Както изглежда, напоследък не са се хранили добре.

- Аз предлагам да ги убием - изсъска четвърти, - да ги убием и тогава да ги оставим да повисят известно време.

- Те би трябвало вече да са мъртви - обади се отново първият.

- Не са. Току-що видях един от тях да се раздвижва. Дошъл е на себе си след ху-у-бавичкия сън. Сега ще ви покажа.

След тези думи един от тлъстите паяци бързо се стрелна по една дебела паяжина към дузина вързопи, увисени в редица на висок клон. Билбо изтръпна от страх, като ги видя как се олюляват в полумрака. Тук и там от вързопите се подаваше я крак на джудже, я нос, я част от брада или качулка.

Паякът се насочи към най-издутия вързоп ("Повече от сигурен съм, че това е горкият Бомбур" - помисли си Билбо) и бодна здравата нос, който стърчеше от него. Отвътре се чу приглушено скимтене, след това един крак се провря през дъното на вързоба и ритна с все сила паяка. Чу се шум като при ритане на спукана футболна топка и побеснелият паяк полетя от клона, но в последния миг се задържа на собствената си паяжина и не падна. Останалите паяци се разсмяха.

- Ти беше прав - казаха те, - мръвката е жива и рита!

- Скоро ще я накарам да спре да рита - изсъска разяреният паяк, като запълзя обратно към клона.

Билбо разбра, че е дошъл моментът да направи нещо. Не можеше да се изкачи при свирепите създания, а нямаше и с какво да стреля по тях. Като се огледа обаче, видя, че всъщност се намирал на място, където някога бе текла рекичка, и изсъхналото ѝ корито сега беше осяно с камъни. Билбо бързо намери един валчест и гладък камък, който напълно прилегна по големината на ръката му. Като малък той обичаше да се цели в най-различни неща, тъй че щом зайците и катериците, пък дори и птиците, го видяха, че се навежда, изчезваха от пътя му със светкавична бързина. Дори и когато порасна, пак му беше приятно да прекарва голяма част от времето си в игри, при които трябваше да се цели и замеря. Впрочем той можеше да върши още много други неща, освен да пуска колелца дим, да задава гатанки или да готви, но аз нямаш време да ви разправам за тях.

Докато Билбо се навеждаше за камъни, паякът бе стигнал до Бомбур и се канеше да го убие. В този миг Билбо се прицели. Камъкът удари силно паяка по главата и той се стовари безчувствен на земята със сгърчени крака.

Следващият камък префуча през една голяма паяжина, разкъса нишките ѝ, цапардоса паяка, който седеше в средата ѝ, и го повали мъртъв. Това неочаквано нападение предизвика смут сред паяците и те за известно време забравиха джуджетата. Не виждаха Билбо, но виждаха откъде долитат камъните. Бързи като светкавици, те се втурнаха с олюляване към хобита, като запращаха дълги нишки във всички посоки, за да образуват около него капан.

Билбо обаче побърза да се измъкне и застана на друго място. Хрумна му да се опита да отдалечи по някакъв начин разярените паяци от джуджетата;

трябваше хем да събуди любопитството им, хем да ги ядоса. Когато петдесетина от тях се събраха на мястото, където първоначално бе стоял хобитът, той метна още няколко камъка към тях. После, подскачайки между дърветата, започна да пее песен, с която смяташе да ги разгневи дотолкова, че да ги накара всички да се втурнат след него, а в същото време и да даде знак на джуджетата. Ето и самата му песен:

Плете тлъст паяк мрежи по цял ден,
ала не може да ме хване в плен!
О, стар глупак,
поспри все пак,
все пак поспри и погледни към мен!

Изцяло той се състои от тяло,
но мен не може да ме види, знам.
О, дебелак,
слез долу чак!
Не можеш ме хванеш ти оттам.

Песента може и да не е много хубава, но не бива да забравяте, че той трябваше да я съчини в един много напрегнат и опасен момент. Тя обаче си свърши, добре работата. Докато я пееше, Билбо метна още няколко камъка и затропа с крака. Всички паяци се втурнаха да го гонят; някои препускаха по земята, други по клоните, като се прехвърляха със скок от едно дърво на друго или пък спускаха нови нишки в тъмното пространство и ги използванаха вместо, въжета. Те се насочиха към шума много по-бързо, отколкото Билбо бе очаквал. Бяха страшно разявени. Първо, заради камъните и, второ, защото нито един паяк не обича да го наричат "дебелак", а пък от думата "глупак" естествено би се оскърбил всеки.

Билбо изтича на ново място, но няколко от паяците се бяха пръснали в различни посоки из горската поляна и бързо плетяха мрежи, с които запълваха пространствата между дърветата. Много скоро, хобитът щеше да се окаже ограден от плътна паяжинена стена - такова поне беше намерението на паяците. Застанал сред освирепелите си преследвачи, заети да плетат настървено паяжини, Билбо събра смелост и поде нова песен:

Лениви паяци, грабливи паяци

заплитат мрежи да ме уловят,
че аз съм плячка рядка, хапка сладка,
но първо трябва те да ме съзрат!

Да, аз съм палава мушица скрита,
а вие - тлъсти, тежки, мързеливи!
Не ще успеете да ме плените
с глупашките си мрежи парцаливи!

Като завърши песента, Билбо се обърна и видя, че и последното пространство между две високи дървета е вече препречено с паяжина - впрочем за щастие не с истинска паяжина, а само с напречни двойно усукани нишки, прокарани набързо от ствол до ствол. Той измъкна сабята си, разреже нишките и се отдалечи с песен.

Паяците зърнаха сабята и макар че сигурно не знаеха какво е това, в миг всички хукнаха отново след хобита - едни по земята, други по клоните. Дългите им космати крака се олюляваха, челюстите им потракваха, а очите им едва не изхвъркваха от злоба и яд. Те преследваха Билбо в гората дотам, докдето той се осмели да стигне. И тогава, по-тихо дори и от мишка, той се промъкна обратно.

Билбо знаеше, че не разполага с много време; измамените паяци нямаше да се забавят да дотичат обратно при клоните, на които висяха джуджетата. А междувременно той трябваше да ги спаси. Най-трудната част от задачата беше да се покатери на дългия клон, на който се олюляваха вързопите. И сигурно никога нямаше да успее да се справи, ако един от паяците не беше забравил една нишка да виси надолу. С нейна помощ Билбо се озова горе. И какво мислите, че завари там? Един стар, тромав, тлъст и зъл паяк, който беше останал да пази пленниците, и тъкмо ги бодеше, за да разбере кой от тях е най-вкусен.

Той бе намислил да започне угощението, докато другите още не са се върнали, но господин Бегинс бързаше и преди паякът да разбере какво става, Жилото се заби в него и той се търкулна от клона мъртъв.

Следващата задача на Билбо беше да освободи другарите си. Но как да го стори? Ако прережеше дебелите нишки, на които бяха увисени горките джуджета, те щяха да тупнат от високо и да се ударят зле. Пълзейки бавно по клона (от което всички джуджета се залюляха и заклатушкаха като зрели плодове), Билбо стигна до първия вързоп.

- Фили или Кили - рече си той, зървайки крайчеца на една синя качулка да се подава от вързопа. - По-скоро е Фили - заключи хобитът, след като видя и щръкналия навън дълъг нос. Надвесвайки се над вързопа, той успя да пререже по-голяма част от яките лепкави нишки; оттам-нататък вече беше лесно - уплетеното в мрежата джудже ритна веднъж с крака, изпъна се и почти освободи тялото си от нея. Оказа се, че това наистина е Фили. Билбо едва се сдържа да не се разсмее, като го видя как размахва вдървените си крака и ръце и се олюлява на паяковите нишки, които все още го държаха здраво под мишниците.

Така или иначе, Фили се добра до клона и се зае да помага на Билбо, макар и да се чувствуваше много зле от паяковата отрова и от това, че бе висял една нощ и един ден така здраво пристегнат в мрежата, че само носът му се бе подавал навън. Едва успя да очисти очите и веждите си от противната тъкан, брадата си обаче не можа да очисти и се наложи да я отреже до половината.

И тъй, Билбо и Фили се заловиха да изтеглят едно по едно джуджетата и да ги освобождават. Повечето от тях се чувствуваха така зле като Фили, а някои дори и по-зле - почти се бяха задушили в мрежите без въздух (както виждате, дългите носове понякога са от полза), а бяха получили и по-голяма доза паякова отрова.

Лека-полека бяха освободени Кили, Бифур, Бофур, Дори и Нори. Горкичкият Бомбур бе толкова изнемощял - нали беше най-пълен, непрекъснато го бяха мушкали и пробождали, - че се отърколи от клона, тупна на земята (за щастие върху дебел слой листа) и там си остана. Пет от джуджетата обаче все още висяха на края на клона, когато паяците взеха да се връщат - поразярани, и от преди.

Билбо веднага се придвижи към ствола на дървото, за да възпира онези, които вече пълзяха нагоре. Той бе свалил пръстена си, докато освобождаваше Фили, и бе забравил да го надене отново, затова сега отвратителните същества взеха да съскат заплашително:

- А, ето те и тебе най-последно, отвратителна малка гадино! Сега ще те изядем и ще увисим кожата и костите ти на някое дърво. Охо! Той имал и жило! Нищо, така или иначе, пак ще те пипнем и тогава ще те оставим да висиш с главата надолу поне два дни.

Докато паяците заплашваха по този начин Билбо, освободените вече джуджета бързаха да избавят останалите пленници, като режиха с ножовете си омотаните около тях нишки. Скоро всички щяха да бъдат свободни, макар и да

не се знаеше какво щеше да се случи тогава. Паяците ги бяха заловили съвсем лесно предната нощ, но ги бяха нападнали ненадейно в тъмнината. Сега, изглежда, щеше да се развихри жестока битка.

Изведнъж Билбо забеляза, че няколко паяка бяха наобиколили Бомбур, който все още лежеше на земята, бяха го омотали отново и се готвеха да го отмъкнат нанякъде. Хобитът нададе вик и размахва сабята си срещу тях. Те побързаха да отстъпят. Билбо се спусна по ствола и тупна тъкмо сред насъбралите се долу врагове. Те не бяха виждали такова жило като неговата малка сабя и я гледаха опулено. А как само се мятеше тя насам и натам и как проблясваше от удоволствие, като ги пронизваше! Половин дузина вече лежаха мъртви, когато останалите побягнаха и оставиха Бомбур и Билбо.

- Слизайте долу! Слизайте долу! - завика Билбо на джуджетата, които бяха още на клона. - Не стойте там, че ще ви впримчат отново в мрежите си! - Отдолу той бе видял паяците да се катерят по околните дървета и да пълзят по клоните, надвесени над главите на джуджетата.

Джуджетата побягнаха бързо от дървото - едни се спуснаха по ствола, други скочиха направо от клона долу, повечето от тях обаче бяха така изнемощели, че едва се държаха на краката си. Сега най-после и дванадесетимата доскорошни пленници се събраха. Братята Бифур и Бофур подкрепяха от двете страни горкичкия си братовчед Бомбур, а Билбо продължаваше да подскача насам и натам и да размахва Жилото. Стотици разярени паяци ги гледаха свирепо от всички страни. Положението изглеждаше безнадеждно.

Някои от джуджетата имаха ножове, други се бяха въоръжили с тояги, а всички бяха насъбрали и камъни. Билбо пък разчиташе на своята сабя. Не веднъж и дважд нашите герои отблъскваха настървените паяци и погубиха немалко от тях. Но това не можеше да продължава дълго. Билбо беше на края на силите си и само четири от джуджетата все още се държаха на краката си. Скоро обаче и те щяха да капнат като отмалели мушици. Паяците отново бяха започнали да плетат мрежите си от дърво на дърво, за да ги пленят.

Накрая, като не можа да измисли друг начин за спасение, Билбо се принуди да разкрие пред джуджетата тайната на пръстена си. Стори го неохотно, но нямаше избор.

- Аз ще изчезна - рече той - и, ако мога, ще подмамня паяците след себе си, а вие вкупом ще тръгнете в обратната посока. Струва ми се, че ей там наляво се намира мястото, където за последен път видяхме огньовете на елфите.

Трудно беше да ги накара да разберат намерението му, тъй като главите им бяха замаяни, а наоколо се носеха викове, свистене на тояги и тропот на камъни. След като видя обаче, че не може да се бави повече - паяците стесняваха обръча около жертвите си, той надяна пръстена и за най-голямо учудване на джуджетата в миг изчезна.

Скоро сред дърветата отдясно зазвуча отново песента за "дебелака". Това страшно обърка паяците. Отначало те се стъписаха, но бързо се опомниха - обидната песен едва не ги накара да излязат от кожата си и някои от тях се втурнаха в посоката, откъдето идваше гласът. Тогава Балин, който най-добре от всички бе проумял плана на Билбо, поведе джуджетата в атака. Притиснати едно в друго, те изсипаха дъжд от камъни върху паяците отляво, нахвърлиха се върху тях и пробиха обръча. Виковете и пеенето зад гърба им внезапно секнаха.

С отчаяната надежда, че Билбо все пак може и да не е заловен, те продължиха пътя си. Не можеха да бързат обаче. Чувстваха се така слаби и изтощени, че едва куцукаха, макар по петите да ги следваха множество паяци. От време на време трябваше да се обръщат и да се сражават със застигащите ги врагове, а някои от паяците вече бяха успели да се покатерят по дърветата и оттам спускаха дългите си лепкави нишки.

Положението отново изглеждаше отчайващо, когато Билбо се появи внезапно и нападна паяците отстрани.

- Вървете! Вървете! - извика той на другарите си. - Аз ще ги жилия!

И наистина ги зажили. Припкаше напред и назад, прорязваше паяковите нишки, сечеше тънките крака на паяците и пронизваше угоените им тела, щом се приближеха много. Паяците беснееха от яд, сипеха проклетия, но бяха смъртно изплашени от Жилото, което се беше появило отново, и не смееха много да го доближават. Въпреки всички закани и проклетия плячката бавно, но сигурно им се изплъзваше.

Най-сетне, тъкмо когато Билбо чувствуваше, че няма сили да вдигне ръка за нито един удар повече, паяците се отказаха от преследването и се върнаха разочаровани в мрачното си свърталище.

Тогава джуджетата забелязаха, че са стигнали до една горска поляна, където имаше следи от огньове на елфите. Не можеха да разберат дали това беше същата поляна, която бяха видели предишната нощ, но над тези места сякаш витаеха някакви магически сили, от които паяците се плашеха. Все пак, тук поне проникваше слаба светлина, клоните не бяха така гъсти и зловещи и бегълците се спряха да си отдъхнат.

Те полежаха известно време, дишайки тежко, а после взеха да задават въпроси. Искаха най-подробно да им се обясни историята с изчезването на Билбо, а разказът за намирането на вълшебния пръстен така силно ги увлече, че забравиха собствените си неволи. Балин дори пожела да чуе повторно преживелицата с Ам-гъл заедно с всички гатанки, а също и какво точно е станало, след като Билбо е надянал пръстена.

По едно време, обаче, светлината взе да бледнее и тогава възникнаха други, по-важни въпроси: къде се намираха в момента, къде е пътеката, дали не може да се намери нещо за ядене и какво ще правят оттук нататък? Джуджетата повтаряха тези въпроси един след друг и сякаш очакваха малкият Билбо да им даде отговор. От това можете да разберете, че те напълно си бяха променили мнението за господин Бегинс и че той бе спечелил тяхното уважение (както Гандалф бе предвидил). В тона им се долавяше не упрек, а надежда, че той ще измисли някакъв подходящ план за тяхното спасение. Те много добре съзнаваха, че скоро всички щяха да бъдат мъртви, ако не се бе намесил хобитът, и затова му благодариха многократно. Някои от тях дори се изправиха и му се поклониха до земята, но бяха толкова отслабнали, че се търкулнаха и дълго не можаха да стъпят отново на крака. Истината около изчезването на Билбо ни най-малко не намали благоразположението им към него, защото те разбираха, че освен късмет и вълшебен пръстен, хобитът притежава и находчивост, а тези неща, взети заедно, бяха крайно полезни. Впрочем, джуджетата тъй много хвалиха подвизите на Билбо, че най-накрая и той самият се почувствува храбрец, а това негово чувство сигурно щеше да бъде още по-силно, ако имаше и нещо за хапване.

Но нямаше нищо, направо нищичко, пък и на никой от бегълците не достигаха сили, за да тръгне да търси било храна, било изгубената пътека. Да, изгубената пътека! С изморената си глава Билбо не можеше да измисли никакъв план. Само седеше и гледаше пред себе си към безкрайната горска шир. Постепенно всички джуджета заспаха. Всички освен Балин. Дълго време след като другите бяха престанали да говорят и бяха затворили очи, той продължи да си мърмори и да се киска.

- Ам-гъл! Гледай ти! Така, значи, се е промъкнал и покрай мен, когато стоях на пост. Сега вече ми е ясно! Господин Бегинс чисто и просто си е пропъзлял тихичко. Хи, хи! А копчетата му се разпилели по прага! Славният наш Билбо - Билбо - бо-бо-бо... После и той заспа и задълго се възцари пълна тишина.

Изведнъж Дуалин отвори очи и огледа поред другарите си.

- Къде е Торин? - рече той.

Въпросът му предизвика страшна тревога. Наистина бяха само тринадесетима - дванадесет джуджета и хобитът. Къде всъщност беше Торин? Каква ли зла участ го бе сполетяла, във властта на какви ли тъмни сили или зли чудовища бе попаднал? Както си лежаха, изгубени сред гората, те потръпнаха от ужас. Вечерта се смени с тъмна нощ, разтревожените пътници един по един заспаха отново и засънуваха страшни сънища. Те бяха тъй уморени, че никой от тях не можа да остане на пост. А сега нека ги оставим за малко на спокойствие.

Всъщност, Торин бе заловен много лесно. Вие си спомняте как Билбо тупна и заспа, щом пристъпи в кръга на светлината при първия опит да поиска помощ от елфите. Втория път Торин пристъпи напред и когато светлините угаснаха, той се строполи безчувствен на земята. Не чу нито виковете на отчаяните, изгубени в нощта джуджета, нито писъците им, когато паяците ги залавяха и омотаваха в мрежите си, нито шума от битката на следващия ден. После дойдоха горските елфи, завързаха го и го отнесоха.

Пируващите, разбира се, бяха горски елфи. Те всъщност не са злонамерени същества. Главният им недостатък е недоверието, което проявяват към непознатите. Макар вълшебната им сила в онези дни да беше все още голяма, те бяха безкрайно бдителни. Различаваха се от Благородните елфи от запад - бяха по-пакостливи и по-надменни. Причината за това беше, че повечето от тях (а също и разпръснатите по хълмове и планини техни сродници) произлизаха от древни родове, които изобщо не бяха стъпвали във Вълшебното царство. А тъкмо във Вълшебното царство Благородните елфи от запад преживели с години, станали добродетелни и мъдри, усвоили различни знания и вълшебства, а също и изкуството да майсторят красиви неща. И чак тогава, някои от тях, се върнали в Широкия свят. В това време горските елфи се скитали безцелно от залез до изгрев под светлината на луната и звездите из просторни, гъсти и високи лесове, каквито вече няма. Най-често живеели в окрайнините на горите, понякога навлизали навътре, за да ловуват или да припкат и танцуват по откритите горски поляни при светлината на звездите и луната. След появата на хората обаче те взели все повече и повече да се укриват в мрака. Но въпреки недостатъците си горските елфи все пак си бяха елфи, а елфите, както вече ви казах, са кротки и незлобливи същества.

В грамадна пещера, на няколко километра от източния край на Непрогледната гора по това време живееше най-великият цар на горските елфи. Пред огромните каменни порти на пещерата течеше Горската река, която

извираще от Сивите планини, прекосяваше леса и се вливаше в Дългото езеро. Тази грамадна пещера, която от всички страни бе заобиколена от по-малки пещери, се спускаше надолу под земята и от нея тръгваха множество проходи и коридори. Тук обаче проникваха малко светлина и въздух и затова тя не изглеждаше така мрачна и зловеща, както обиталищата на злите духове. Впрочем, поданиците на царя живееха на открито в леса, където си строяха колибки по земята или сред гъстите клони. Любимите им дървета бяха буковете. За царя, пещерата беше едновременно и дворец, и хранилище на богатствата му, и крепост, в която поданиците му можеха да се укриват от враговете си. Но тя беше също и тъмница за пленниците му. Ето защо елфите домъкнаха Торин именно в пещерата. По пътя се държаха с него възгрубичко, но те по начало не обичаха джуджетата, а Торин взеха направо за враг. Някога, много отдавна, елфите бяха водили войни с някои от джуджетата, обвинявайки ги, че са им откраднали богатствата. Трябва обаче да кажем, че джуджетата даваха съвсем друго обяснение - те твърдяха, че само са си взели онова, което им се е полагало, защото горският цар се бил спазарил с тях да му изработят разни предмети от злато и сребро и после отказал да им заплати труда.

Най-голямата слабост на горския цар беше да трупа съкровища. Особено силно влечение имаше към среброто и бисерите. И макар хазната му да беше пълна, все жадуваше за още и още, защото искаше да се изравни по богатство с някогашните горски царе. Ала поданиците му не бяха много работливи - те нито прокопаваха мини, за да търсят благородни метали и скъпоценни камъни, нито пък се занимаваха с търговия или със земеделие. Всичко това беше известно на джуджетата, известно бе също, че родът на Торин нямаше нищо общо с някогашната разпра, за която ви споменах.

Ето защо, когато Торин се разбуди от дълбокия си сън и разбра как са се отнесли с него, много се ядоса и реши от устата му да не излезе нито дума за злато или скъпоценни камъни. Заведоха пленника при царя, а той го изгледа строго и взе да го обсипва с въпроси. Торин обаче повтаряше само едно - че е гладен.

- Защо ти и твоите хора на три пъти нападнахте моите поданици, докато се веселяха? - попита царят.

- Не сме ги нападали - отвърна Торин. - Искяхме само да ги помолим за малко храна, защото бяхме гладни.

- Къде са приятелите ти сега и какво правят?

- Не зная, навярно гладуват някъде из гората.

- Какво правехте в гората?

- Търсехме нещо за ядене, защото бяхме много гладни.

- А какво всъщност ви доведе в гората? - попита царят ядосано.

При този въпрос, обаче, Торин стисна устни и не пожела да изрече ни дума повече.

- Щом е така, добре! - рече царят. - Отведете го и го дръжте затворен на сигурно място, докато сам не реши да каже истината, ако ще за това да чакаме и сто години.

Тогавя елфите завързаха Торин с каиши, отведоха го в една от най-отдалечените пещери, която се затваряше със здрава дървена врата, и го заключиха вътре. Дадеха му храна и вода в изобилие (макар и храната да не беше особено хубава), защото горските елфи не приличат на злите духове. Те се отнасят снизходително дори и към най-опасните си врагове, когато ги заловят в плен. Единствените живи същества, към които нямат милост, са гигантските паяци.

И тъй, Торин остана да лежи в царската тъмница. След като се засити с хляб, месо и вода, той взе да се пита какво ли е станало със злочестите му другари. Ала скоро узна и тяхната съдба. Как стана това обаче, ще ви разкажа в следващата глава заедно с новото приключение на пътешествениците, в което Билбо пак се прояви.

9. БУРЕТАТА

В деня след битката с паяците, Билбо и джуджетата направиха последен отчаян опит да намерят начин да излязат от гората, преди да са умрели от глад и жажда. Те станаха и със сетни сили се помъкнаха в посоката, накъдето осем от тринадесетимата смятаха, че се намира пътеката. Но тъй и не разбраха дали са били прави.

Мрачният, както винаги, горски ден бавно започваше да преминава в непрогледна нощ, когато изведнъж светлинките на многобройни факли, прилични на стотици червени звездици, ги озариха отвсякъде. Миг след това горските елфи насочиха лъковете си към тях и им заповядаха да спрат.

Джуджетата хич и не помислиха да се съпротивяват. Дори и да не бяха в толкова тежко състояние, че пленяването им всъщност да ги радваше, малките им ножове - единственото оръжие, с което разполагаха - щяха да бъдат напълно безполезни срещу стрелите на горските елфи, които улучваха и птиче

око в тъмнината. Ето защо, измъчените приключенци спряха веднага, седнаха и зачакаха - всички с изключение на Билбо, който бързо надяна пръстена и отскочи настрани. Затова, когато елфите навързаха джуджетата на дълга върволица и ги преброиха, те нито вързаха, нито преброиха хобита.

Нито пък го усетиха или чуха, че припка подир светлинките на факлите им, докато водеха пленниците си през гората. Очите на джуджетата бяха завързани, но нямаше никакво значение, защото дори Билбо, който се взираше напрегнато в тъмнината, не виждаше накъде отиват, пък и нито той, нито някой от останалите знаеше откъде изобщо бяха тръгнали. Билбо с голямо усилие успяваше да следва факлите, защото елфите караха джуджетата едва ли не да тичат, макар че те, горките, бяха крайно изнемощели и безсилни. Царят бе заповядал пленниците да му бъдат доведени колкото е възможно по-бързо. Внезапно факлите спряха и Билбо успя да се изравни с тях тъкмо когато те започваха да прекосяват един мост, който водеше през реката право към портите на двореца. Тъмните води на реката течаха бързо и буйно. Срещу отвъдния край на моста зееше отворът на огромна пещера, вдълбана в един стръмен и покрит с дървета склон. Букаците се спускаха до самия бряг, тъй че коренищата им се миеха от водите на реката.

Елфите поведоха пленниците си по моста, но Билбо се поколеба дали да ги последва. Никак не му се харесваше зейналата паст на пещерата. Но като поразмисли, реши, че не бива да оставя другарите си и тъкмо успя да застигне последните елфи пазачи, когато грамадните порти се затвориха зад тях.

Пещерата се осветляваше от червеното зарево на факлите и елфите пазачи подеха песен, когато закрачиха по лъкатушещите и пресичащи се проходи, които кънтяха от стъпките им. Тези проходи, обаче, се различаваха от проходите в свърталищата на злите духове - бяха по-тесни, не слизаха толкова дълбоко под земята и не бяха така задушни.

В просторна зала с колони, изсечени от самата скала, върху един пън седеше Царя на елфите. На главата си имаше венец от червени листа - тъй като есента вече беше настъпила, но пролетно време обикновено носеше венец от горски цветя. В ръката си държеше жезъл, издялан от дъбово дърво.

Елфите пазачи изправиха пленниците пред царя и той, макар че ги изглежда недружелюбно, нареди да ги развържат, за да не се измъчват повече.

- Освен това, тук съвсем не е нужно да стоят вързани - добави той. -

За онези, които веднъж са влезли през вълшебните ми порти, няма излизане.

Дълго и подробно разпитва царят джуджетата - какво точно са правели,

къде са отивали и откъде са идвали, - но и от тях не научи повече, отколкото от Торин. Пленниците го гледаха враждебно и ядовито и дори не се опитваха да се държат почтително.

- Какво сме сторили, о, царю? - извика с огорчение Балин, най-възрастният от всички. - Нима е престъпление да се загубиш в гората, да умираш от глад и жажда и паяците да те заловят в мрежите си? Или паяците са ти толкова любими животинки, че те разгневихме, загдето ги погубихме?

Този въпрос, разбира се, разсърди царя още повече и той отговори:

- Престъпление е това, че сте се скитали из моите владения без позволение. Нима не знаехте, че се намирате в моето царство и че тъпчете пътищата, които моите поданици са направили? Нима на три пъти не обезпокоихте и не разпъдихте елфите от гората, а с крясъците си и с врявата не ядосахте паяците? След цялата бъркотия, която предизвикахте, аз имам правото да знам какво търсите тука. И ако не пожелаете да ми кажете още сега, ще ви държа затворени в тъмница, докато не се вразумите!

И тогава той заповяда джуджетата да бъдат затворени в отделни килии, да им се даде храна и вода, но да не им се разрешава да минават прага на тъмниците си, докато поне едно от тях не се съгласи да му разкаже всичко онова, което той би искал да знае. Той обаче не им каза, че и Торин е негов пленник. Това откритие бе направено от Билбо.

Клетият господин Бегинс - колко тягостно му беше да живее тъй дълго сам-самичък в такова място! Все трябваше да се крие, не смееше нито за миг да сваля пръстена, боеше се дори и да заспи, скрит в някое тъмно и усамотено ъгълче. За да върши все пак нещо, той взе да обикаля из двореца на горския цар. Вратите се отваряха и затваряха по магически начин, но той се научи бързо да се промъква през тях. Понякога цели групи от горски елфи начело с царя излизаха на лов в гората или по някаква друга работа из земите на изток. Тогава Билбо, ако се окажеше достатъчно пъргав, успяваше да се стрелне подире им. Това обаче беше много опасно. На няколко пъти едва не остана приклещен между двете крила, когато те се притваряха след последния елф. Не смееше и да се движи сред елфите заради сянката си (колкото и прозрачна и неясна да беше тя) или от страх някой да не се блъсне в него и по този начин да го открие. А когато излезеше навън (което не се случваше често), не извличаше голяма полза от това. Той не искаше да изостави джуджетата, а всъщност и не знаеше къде да се дене без тях. Не успяваше да следва елфите по време на техния лов, не откриваше и пътя за излизане от гората, така че оставаше да се скита, нещастен и ужасен, че ще

се изгуби, докато не му се представеше случай да се върне обратно. Освен това навън гладуваше, защото не беше ловец, а вътре в пещерите все пак смогваше да се нахрани, като открадваше по нещичко - било от килер за припаси, било от трапеза, когато нямаше никой наоколо.

"Аз съм като крадец, който не може да се измъкне и е обречен всеки ден да продължава да обира една и съща къща - мислеше си хобитът. - Това е най-тягостната и най-скупна част от моето жалко, отвратително, омразно приключение! Ох, защо не съм си в моята дупка край огнището и запалената лампа!"

Искаше му се по някакъв начин да изпрати вест до вълшебника и да го помоли за помощ, но това разбира се, беше невъзможно. След като мина доста време, Билбо разбра, че е излишно да чака подкрепа отнякъде и че трябва самичък да се залови със спасяването на джуджетата.

Накрая, след две или три седмици, прекарани в криене, дебнене и следене на пазачите, хобитът успя да открие къде са затворени другарите му. Дванадесетте килии се намираха на различни места в двореца, но скоро Билбо вече отлично знаеше пътя до всяка една. Каква беше изненадата му обаче, когато един ден, подслушвайки разговора на неколцина пазачи, научи, че в някаква особено тъмна и дълбока килия имало затворено и друго джудже. Той, разбира се, веднага се сети, че става въпрос за Торин. Скоро откри, че не се е излъгал, и след като преодоля много затруднения и пречки, успя да се добере до тъмницата, когато наоколо нямаше никой, и да размени няколко думи с предводителя на джуджетата.

Торин беше толкова отпаднал духом от сполетелите го беди, че вече не изпитваше дори и гняв, и тъкмо си мислеше дали да не разкаже на царя всичко за откраднатите съкровища и за приключението, когато дочу тъпичкият глас на Билбо да достига до него през ключалката. Не можеше просто да повярва на ушите си, но бързо разбра, че не се лъже, приближи се до вратата и дълго разговаря шепнешком с хобита.

Сетне Билбо трябваше да отнесе тайно поръката на Торин до всяко едно от джуджетата. Той им съобщи, че Торин, техният водач, също е затворен наблизо и че им заръчва да не разкриват нищо на горския цар, поне дотогава, докато той, Торин, не им прати вест за това.

След като чу как Билбо спасил другарите му от паяците, Торин отново се окуражи и реши да не заплаща свободата си, като обещава на царя дял от съкровищата, докато не се изчерпи всяка надежда за спасение по някакъв друг начин - всъщност, докато се разбере дали съобразителният господин Невидимко

Бегинс (за когото Торин вече имаше доста високо мнение) няма да измисли някой хитър план.

Джуджетата до едно одобриха решението на Торин. Всички знаеха много добре, че техният собствен дял от съкровището, което вече смятаха за свое, въпреки че се намираха в това окаяно положение и още не бяха победили дракона, значително ще намалее, ако горският цар вземе участие в подялбата, и бяха напълно уверени, че Билбо и този път ще ги спаси. Както виждате, ставаше точно така, както Гандалф бе предсказал. Може би това беше и една от причините да си отиде и да ги остави сами.

Билбо обаче не беше тъй уверен в себе си. Плашеше го това, че всички възлагаха надеждите си единствено на него и безкрайно му се искаше вълшебникът да се появи по някакъв начин при тях. Желанието му, разбира се, беше неосъществимо - между тях и Гандалф се простираше огромна и страшна Непрогледна гора. Затова Билбо седеше и мислеше напрегнато, тъй напрегнато, че главата му просто се пръскаше, но нищо полезно не можеше да измисли. Един вълшебен пръстен вършеше много работа, но не беше възможно да се подели между четиринадесетима. Накрая, разбира се - както навярно се досещате, - той пак успя да освободи приятелите си и вие сега ще разберете как стана това.

Един ден, както се скиташе из двореца, Билбо откри нещо много интересно - големите порти не бяха единственият вход към пещерата. Под най-ниско разположената част на двореца течеше река, която се вливаше в Горската река малко по на изток, отвъд стръмния склон, където се намираше главния отвор. При изхода на подземната река имаше нещо като шлюз. Точно там скалистият свод слизаше съвсем ниско над повърхността на водата и от него се спускаше подвижна вертикална решетка, която преграждаше достъпа към вътрешността.

Подвижната вертикална решетка обаче, често стоеше вдигната, защото през шлюза ставаше голямо движение и в двете посоки. Ако някой идваше отвън, би попаднал в един тъмен тунел с неравни стени, който водеше дълбоко в недрата на възвишението. Там, където тунелът минаваше под пещерите, в тавана му бяха прорязани няколко отвора. Отворите бяха покрити с големи дъбови капаци и водеха право в избите на царя, които от край до край бяха пълни с бурета.

Горските елфи и най-вече техният цар много обичаха вино, макар че из този край не вирееха лозя. Виното и разни други стоки елфите си доставяха от своите родственици от юг или от лозята на Хората от далечни земи.

Спотаен зад едно от най-големите бурета, Билбо видя капачите, разбра, за какво служат и от подслушания разговор на царската прислуга научи как виното и другите стоки се придвижват по реките или по сушата до Дългото езеро. Край езерото имало град, построен върху мостове навътре във водата за защита от всякакви врагове и най-вече от дракона. В него живеели Хора. От Езерния град буретата се изпращали нагоре по Горската река. Обикновено ги навързвали едно за друго - така че се образувало нещо като голям сал, който с помощта на гребла или пръти откарвали до избите. Понякога пък, натоварвали буретата на плоскодонни лодки.

Щом буретата се изпразнели, елфите ги спускали през отворите, вдигали шлюза и те се понасяли, полюшвайки се, по реката, докато течението ги отвеждало до едно място при самия източен край на Непрогледната гора, където брегът се издавал силно навътре във водата. При тази издатина събирали буретата, навързвали ги едно за друго и ги отправяли към Езерния град - там, където Горската река се вливала в Дългото езеро.

Билбо дълго размишлява за този шлюз, като се питаше дали той не би могъл да послужи по някакъв начин за спасението на другарите му, и най-накрая в главата му се зароди един отчаян план.

Вечерята вече беше раздадена на затворниците. Пазачите се оттеглиха с тежки стъпки по проходите, като отнасяха със себе си факлите, и подире им всичко потъваше в тъмнина. Тогава Билбо чу царският виночерпец да пожелава лека нощ на главния пазач.

- Всъщност, защо не дойдеш с мен да опиташ новото вино, което току-що пристигна? - рече виночерпецът на главния пазач. - Тази вечер ме чака голяма работа, ще изхвърляме от избите празните бурета, затова нека пийнем по чашка, че да ми спори трудът.

- Бива, бива - отвърна зарадван главният пазач. - Ще дойда да опитам с теб новото вино, за да видя дали е достойно за царската трапеза. Тази вечер ще има угощение, а не е хубаво да изпращаме горе недоброкачествено питие!

Когато Билбо чу този разговор, целият се разтрепера от вълнение, защото разбра, че му се открива щастлива възможност незабавно да приложи на дело смелия си план. Той вървя подир виночерпеца и главния пазач, докато те влязоха в една малка изба и седнаха край една маса, на която имаше две големи кани. Скоро двамата започнаха да се черпят и да се кискат весело. Билбо ги слушаше и просто не можеше да повярва на късмета си. Виното явно беше силно и предназначено за царски гошавки, а не за пазачи и виночерпци, които вместо с бокали го пиеха с кани и то не закъсня да ги опие.

След малко, главният пазач оброни глава, опря я на масата и дълбоко заспа. Виночерпецът продължи известно време да си говори и да се смее самичък, без да забележи нищо, но сетне и неговата глава се отпусна на масата и той захърка до приятеля си. Тогава хобитът се вмъкна в избата. След миг главният пазач вече нямаше ключове, а Билбо припикаше с всички сили по коридорите към килиите на затворниците. Връзката с ключовете беше твърде тежка за мъничките му ръце и от време на време така издрънчаваше, че той примираше от страх да не го открият, макар да беше с пръстена.

Отключи първо вратата на Балин и старателно я заключи, когато джуджето се намери отвън. Можете да си представите колко изненадан беше Балин. Радостта му, че се е измъкнал от малкия каменен затвор, нямаше граници, но той искаше да знае и какво смята да прави Билбо, затова се спря и взе да задава въпроси.

- Нямаме време за губене! - смъмри го Билбо. - Следвай ме, без да говориш. Сега трябва да се съберем всички заедно и да не се излагаме на опасността да бъдем разделени отново, ако искаме да се спасим. Или всички, или никой - това е последната ни възможност. Открит ли ни, кой знае царят къде ще ви затвори, а нищо чудно и да ви окове във вериги. Така че бъди добър и не ме разпитвай!

И Билбо продължи да обхожда врата след врата, докато свитата му нарастваше на дванадесетима, но - дали поради тъмнината или поради дългото престояване в килиите - джуджетата се движеха крайно тромаво и бавно. Сърцето на хобита се разтупкваше всеки път, щом някой от тях се блъснеше в друг или пък измърмореше или прошепнеше нещо в мрака. "Проклетата да е тази тяхна врява!" - рече си той. Но всичко мина добре и те не срещнаха нито един пазач. Всъщност, тази вечер имаше голямо есенно празненство в гората и почти всички поданици на царя бяха отишли да се веселят.

Най-после, след дълго лутане Билбо и джуджетата се добраха до килията на Торин, която се намираше доста надълбоко, но за щастие пък бе близо до избите.

- Честна дума! - рече Торин, когато Билбо му прошепна да излезе и да се присъедини към другарите си. - Гандалф, както винаги, се оказа прав! Виждам, че когато се наложи, ти ставаш отличен разбойник. Каквото и да се случи оттук нататък, ние винаги ще бъдем на твоите услуги. А сега какво ще предложиш?

Билбо прецени, че е настъпил моментът да разкрие, доколкото може, плана си, но никак не беше сигурен дали джуджетата ще го възприемат. И

опасенията му наистина се оправдаха. Доскорошните затворници започнаха да роптаят гласно въпреки голямата опасност, която все още ги заплашваше.

- Та ние целите ще се израним и ще се раздробим на парчета, а нищо чудно и да се удавим! - взеха да нареждат недоволно те. - Смятахме, че си измислил нещо по-разумно, щом си успял да се добереш до ключовете. Планът ти е направо безумен!

- Добре тогава! - рече Билбо разочарован, но и доста ядосан. - Върнете се обратно в приятните си килии, аз ще ви заключа отново, а вие се разположете удобно в тях и измислете по-добър план. Не ми се вярва обаче да успея да пипна втори път ключовете, дори и да имам желание да го сторя.

Думите му стреснаха джуджетата и те се смълчаха. В края на краищата не им оставаше друго, освен да се примирят с плана на Билбо, защото нито знаеха откъде другаде да минат, за да излязат от пещерата, нито пък можеха да се промъкнат през вратите, които се затваряха магически. Беше безсмислено и да се лутат и недоволствуват из коридорите, докато най-накрая ги заловят. Ето защо, те последваха хобита надолу към избите. Пътем минаха покрай една врата, през която се виждаше как виночерпецът и главният пазач продължаваха сладко да хъркат с усмивки на лицата. Силното вино ги бе упоило дълбоко и те явно сънуваха приятни сънища. На следващия ден главният пазач едва ли щеше да има същото весело изражение на лицето, макар че добросърдечният Билбо на минаване се вмъкна в малката изба и остави обратно ключовете на колана му.

- Това ще намали донякъде вината му и няма чак толкова да си изпати - рече си господин Бегинс. - Той, горкичкият, никак не е лош и се държеше доста дружелюбно със затворниците. Ама как само ще се изумят всички! Ще си помислят, че сме направили някаква страшна магия, за да минем през затворените врати, и така сме изчезнали. Но време е вече наистина да изчезваме. И трябва да побързаме, ако искаме да успеем.

Балин бе определен да остане да наблюдава виночерпеца и главния пазач и да даде знак, ако те се размърдат. Останалите влязоха в съседната изба, където бяха отворите към подземната река. Време за губене нямаше. Билбо знаеше, че е наредено на няколко елфи да слезнат в избите, за да помогнат на виночерпеца да изхвърли буретата през отвора в реката, а те сигурно щяха да дойдат много скоро. Буретата вече бяха наредени в средата на избата и само чакаха да поемат пътя си. Онези от тях, които бяха от вино, не вършеха работа, защото трудно можеха да се отворят, без да се вдигне шум, и също така трудно можеха да се затворят. Имаше обаче няколко, в които бяха

докарвали ябълки, масло и разни други неща.

Билбо бързо подбра тринадесет от тях, достатъчно големи, за да поберат по едно джудже. Впрочем, някои бяха дори твърде големи и като се вмъкваха в тях, джуджетата с тревога си представяха как щяха да се тръска и блъска вътре. Билбо, обаче намери отнякъде слама и на бърза ръка попълни празнините, така че да им бъде по-удобно. Най-сетне дванадесет от джуджетата бяха настанени. Торин създаде най-големи затруднения - въртеше се и се преобръщаше в бурето си и неспирно, ръмжеше като някакво голямо куче, попаднало в малка колиба. А Балин, който остана последен, вдигна голяма врява, че неговото буре нямало пролуки за въздух, и каза, че се задушава, преди още да бе сложен похлупакът. Накрая, като остана сам, Билбо отново прегледа всички бурета, запуши страничните отвори и провери дали похлупаците са здраво закрепени. Той припкаше наоколо и довършваше работата си, като се надяваше планът му по някакво чудо да излезе сполучлив.

И тъкмо навреме привърши всичко. Само минута-две след затварянето на бурето на Балин се чуха гласове и в мрака затрепкаха светлини. Няколко елфи се приближаваха към избите, като се смееха, говореха и пееха. Те бяха напуснали веселото угощение в едно от горните помещения, но смятаха да се върнат колкото е възможно по-бързо.

- Къде ли е Галион, виночерпецът? - рече един от елфите. - Не го видях на трапезата тази вечер. Би трябвало да е вече тук, за да ни покаже какво има да се върши.

- Много ще ме е яд, ако този мързеливец закъснее - рече друг. - Никак не ми се ще да си губя времето тук, докато горе вече идва ред, на песните!

- Охо! - чу се вик. - Я го вижте стария негодник, как си е натопил главата в каната! Явно е, че той и приятелят му, главният пазач, са си устроили едно свое малко угощенище!

- Разтърси го! Събуди го! - завикаха останалите нетърпеливо.

На Галион никак не му беше приятно да го разтърсват и събуждат, а още по-малко пък - да му се подиграват.

- Защо закъсняхте? - ядосано рече той. - Аз ви чакам ли, чакам тук долу, вие обаче си пиете, веселите се, а работата си забравяте. Какво чудно има, ако съм заспал от умора!

- Нищо чудно няма - отвърнаха те. - Обяснението е ей тук, в каната! Но хайде по-добре дай и ние да опитаме от твоето приспивателно лекарство, преди да се заловим за работа! Не е нужно да събуждаме тъмничаря. Личи си, че той си е взел своя дял.

Новодошлите пийнаха и изведнъж се развеселиха, без да се напият обаче.

- Ей, Галион! - извика един от тях. - Ти май толкова отрано си започнал своето угощение, че главата ти съвсем се е размътила! Ако се съди по тежината, сред празните бурета си наредил и някои пълни.

- Хайде, хайде, работете! - изръмжа виночерпецът. - На ленивите ръце всичко им се струва тежко. Точно тези са буретата, които трябва да отплуват. Знам го по-добре от вас, затова работете и не се майте!

- Добре, добре - отвърнаха елфите и затъркаляха буретата към отворите. - Ти ще отговаряш пред царя, ако метнем в реката пълните му с най-хубаво масло и най-отбрано вино бурета и ги пратим на хората от Езерния град да се гощават даром!

Търкул, търкул напред -
към дупката по своя ред!
Летете, хей пляс, цоп
там долу в черния въртоп!

Тази песничка запяха елфите, когато буретата едно след друго затрополиха към тъмния отвор и започнаха да цамбуркат подред в студената вода няколко стъпки по-надолу. Някои от тях бяха наистина празни, но други, както знаете, не бяха. Независимо от това обаче всички политаха надолу, цамбурваха с глух плясък във водата, блъскаха се в стените на тунела или едно в друго и с клатушкане се понасяха по течението.

Но тъкмо в този момент, Билбо изведнъж съзря слабото място на своя план. Възможно е вие да сте го открили по-рано от Билбо и да сте му се присмели, но аз не мисля, че ако бяхте на негово място, щяхте да се справите и на половината тъй добре.

Билбо беше забравил, че и той самият трябваше да влезе в някое буре. Но дори и да не беше забравил, кой щеше да го настани вътре и да затвори похлупака? Този път като че ли наистина щеше да загуби приятелите си (повечето от тях бяха вече изчезнали през тъмния отвор) и щеше завинаги да остане да се спотайва като крадец из пещерите на елфите. Защото дори и да успееше начаса да се измъкне през портата горе, възможността да намери отново джуджетата беше безкрайно малка. Той не знаеше как да стигне по сушата до мястото, където събират буретата. Питаше се освен това, какво ли щеше да се случи с джуджетата по-нататък без него, защото не бе имал време да им разкаже всичко, което беше научил, нито пък какво бе възнамерявал да

направи, щом веднъж се измъкнеха от гората.

Докато тези мисли му минаваха през ума, развеселените елфи започнаха да пеят нова песен, надвесени над отвора. Някои вече бяха отишли да дърпат въжетата, с които се вдигаше вертикалната решетка, тъй че буретата веднага да потеглят, щом всички бъдат изхвърлени във водата.

По бързата река се понесете,
в земи, добре познати се върнете!
Далеч от пещерите дълбоки,
от планините стръмни и високи,
от мрачната гора, тъй свела клони,
не всяка светлина оттук да гони!
отплавайте от този лес безкраен -
навън, където вятър свеж играе,
край папрати, обточили реката,
край тънките тръстики на блатата,
през пелената на мъглата бяла,
над езерото нощем натежала!
И пътя си следете по звездите,
Трептящи сред студа и висините;
а щом настъпи утро над земята,
над пясъка, над бързея в реката,
на юг завийте, все на юг вървете -
там слънчевата светлина търсете!
Към пасищата в тучните морави,
де кротко си пасат волове, крави,
към хълмовете, със лозя покрити,
където грозде черпи сили скрити
от слънцето искрящо, животворно -
на юг, на юг вървете неуморно!
По бързата река се понесете,
в земи, добре познати се върнете!

Сега вече и последното буре се затъркаля към отвора. Отчаян и не знаейки какво друго да направи, горкият малък Билбо се хвана за него и полетя надолу. След миг цопна в студената тъмна вода и бурето го притисна отгоре. Той се помъчи да се покатери върху него, като същински воден плъх,

но въпреки всичките си усилия не успя. И колкото пъти да се опитваше, бурето все се преобръщаше и го потопяваше отново. То беше наистина празно и се носеше по реката, леко като коркова тапа. Макар ушите на Билбо да бяха пълни с вода, той все още чуваше елфите да пеят горе в избата. Сетне капакът се затвори с трясък върху отвора и гласовете заглъхнаха. Сега хобитът плуваше в ледено студената вода сам-самичък - не можеше да се каже, че е с приятели, след като те бяха затворени здраво в буретата.

Скоро в мрака пред него се появи някакво сиво петно. Билбо чу как вратата на шлюза със скърцане се вдигна и той изведнъж се намери сред огромната маса бурета, които стремглаво се люшкаха и блъскаха едно в друго, надпреварвайки се да минат под свода и да заплават свободно в открития поток. Горкичкият хобит едва успяваше да се опази да не го ударят и направят на пихтия. Най-последно, блъсканицата около него понамаля и буретата едно по едно взеха да се изнизват под каменния свод. Сега Билбо разбра какъв голям късмет се оказа всъщност неуспехът му да възседне бурето, защото между него и внезапно снишаващия се при вратата на шлюза таван пространството беше толкова малко, че дори и един хобит нямаше да може да се промъкне оттам.

Сега вече всички бурета плаваха спокойно под надвисналите клони на дърветата, които растяха по двата бряга. Билбо се питаше как ли се чувствуват джуджетата и дали вътре не бе навлязла вода да ги измокри. Някои от буретата, които се полюшваха край него в мрака, бяха доста надълбоко потопени в реката и той се досети, че тъкмо в тях има скрити джуджета.

- Дано да съм затворил добре похлупаците! - помисли си Билбо.

Скоро, обаче, той така се разтревожи за себе си, че забрави джуджетата. Успяваше да задържа главата си над водата, но така трепереше от студ, че се питаше, дали все пак няма да умре, преди, късметът му отново да се върне, дали ще може, още дълго да се държи за бурето и дали не е по-добре да се спусне от него и да се опита с плуване да стигне до брега.

Късметът му обаче не закъсня да се върне; въртеливото течение отнесе няколко бурета близо до брега, където те заседнаха върху някакви скрити под водата коренища. Тогава Билбо използва, удобния случай да се покатери върху бурето си, докато то стоеше неподвижно, подпряно здраво от друго буре. Горкичкият - приличаше на същинска мокра мишка! Най-сетне изпълзя отгоре и се простря целият, за да пази по-лесно равновесие. Вятърът също бе доста хладен, но съвсем не като водата и Билбо се молеше да не падне отново в нея, когато буретата потеглят пак.

Скоро те се освободиха и се закандилкаха надолу по течението. Билбо откри, че сега му беше още по-трудно да се задържа за бурето, отколкото преди. За щастие той беше много лекичък, а бурето - възголямо и с множество пролуки, през които вече бе проникнало известно количество вода. Така или иначе, хобитът имаше мъчителното усещане, че язди - без юзда и стреме - върху кореместо конче, на което все му се иска да се отъркаля на тревата.

Крайно изнемощял от напрежението, Билбо най-сетне стигна до едно място, където дърветата започваха да редят и през пролуките се съзираше нощното небе. Тъмният поток изведнъж стана много широк, защото тъкмо тук той се съединяваше с водите на Горската река, която се спускаше стремително надолу направо от дворецовите порти. Наоколо вече нямаше никакви дървета, които да засенчват водната повърхност, и по нея сега танцуваха начупените отражения на облаци и звезди. Буйното течение на Горската река понесе буретата към северния, бряг, подмит така силно от водата, че се бе образувал широк залив. Дъното на залива бе покрито с камъчета, а източният му край свършваше при малък, издаден напред нос от твърда скала. Повечето от буретата, заседнаха в плитчината, някои обаче успяха да стигнат до скалния кей и със сила се блъснаха в него.

На наблюдателния пост на брега стояха елфи. Те бързо изтикаха с пръти всички бурета към плитчините, преброиха ги, навързаха ги едно за друго и ги оставиха там да нощуват. Горките джуджета! Положението на Билбо, обаче, не беше тъй тежко. Той се спусна от бурето си във водата, прегazi до брега и се промъкна до една група колибки, които се издигаха наблизо. Когато му се отдаваше възможност, той вече не се двоумеше да посегне към чуждата вечеря, без да е поканен. В двореца на горския цар твърде дълго се бе прехранвал по този начин и добре знаеше какво значи да си истински гладен, а не просто да изпитваш любопитство към лакомствата на един добре натъпкан килер. През дърветата Билбо съзря огън, който гореше недалеч, и страшно му се прииска да се постопли на него, защото, от изпокъсаните му дрехи се стичаше вода и той, горкият, цял трепереше от студ.

Излишно е да ви разказвам подробно за всичките му премеждия през тази нощ - пътуването ни на изток е към своя край, приближаваме последното и най-голямото приключение и затова ще бъде по-добре да побързае. С помощта на вълшебния пръстен, разбира се, отначало Билбо се справяше добре, накрая обаче го издадоха мокрите отпечатъци от краката му и водната дия, която оставяше след себе си, където и да отидеше или седнеше. На всичко отгоре го хвана и хрема и колкото и да се мъчеше да се укрие, шумът от сподавените му

кихавици го издаваше веднага. Скоро в крайречното селище настъпи голяма суматоха; Билбо обаче успя да избяга в гората, като отнесе със себе си един хляб, един кожен мех с вино и парче баница, които, както се досещате, съвсем ме бяха определени за него. Той прекара остатъка от нощта далеч от огъня, зъзнеш от студ в мокрите си дрехи. Благодарение на виното обаче, малко се постопли и дори можа да подремне върху куп сухи листа, макар че есента вече беше напреднала и въздухът беше хладен.

Събуди го една особено звучна кихавица. Сивото утро вече беше настъпило и откъм реката се носеше весела врява. Елфите връзваха буретата на сал и салджиите скоро щяха да го насочат надолу по реката към Езерния град. Билбо кихна отново. От дрехите му вече не се стичаше вода, но той целият се бе вкочанил. Краката му бяха направо сковани от студ, но той се втурна с всички сили към реката и в общата блъсканица успя тъкмо навреме да се метне върху буретата, без никой да го забележи. За щастие, слънцето още не беше изгряло, така че нямаше опасност да го открият по сянката му, а и кихавиците му секнаха.

Елфите, нагазили в плитката вода, потопиха прътите и затласкаха с все сили сала. Завързаните бурета заскърцаха и заскрибуцаха.

- Ама че тежък товар! - измърмори недоволно някой. - И вижте само колко надълбоко потъват! Сигурен съм, че не всички са празни. Ако бяха пристигнали през деня, можехме да надзърнем вътре.

- Няма време! - викна салджията. - Хайде, бутайте!

Най-сетне салът потегли. Отначало мина бавно покрай скалния пристан, където също стояха елфи и с дълги пръти го предпазваха да не се удари, после течението го поде и той бързо се понесе към езерото.

Наистина, джуджетата се бяха измъкнали от тъмниците на царя и от гората, но дали бяха живи или мъртви, остава да разберем в следващата глава.

10. СЪРДЕЧНО ПОСРЕЩАНЕ

Денят настъпи, ясен и топъл. Скоро реката зави наляво, покрай едно стръмно възвишение. В подножието му, под една висока скала, се образуваше дълбок вир, където водата се плискаше и клокочеше. После скалата остана назад. Бреговете се снишиха. Дърветата изчезнаха. Пред погледа на Билбо се разкри небивала гледка.

Водите на реката се разливаха нашироко по равните земи наоколо, като се разделяха на стотици лъкатушещи ручейчета или пък се вливаха в блата и езерца, осяани с островчета. През средата обаче продължаваше да си тече, буен и пенлив, голям поток. А някъде в далечината, скрила върха си в разпокъсан облак, се възправяше Планината. Близките възвишения на североизток и равнините, които ги свързваха с нея, не се виждаха обаче. Тя се издигаше самотна, обърнала лик към блатата и гората - Опустошената планина! Билбо бе дошъл отдалеч, бе минал през много премеждия, за да стигне до нея, но сега видът ѝ никак не му се хареса.

Докато слушаше откъслечните разговори на салджиите и се мъчеше да ги свърже в едно цяло, той разбра, че е имал голям късмет, загдето я вижда изобщо, дори и от това разстояние. Колкото и мъчително да бе затворничеството му в двореца, колкото и тежко да бе и сегашното му положение (да не говорим пък за джуджетата, които се намираха под него), той все пак имаше по-голям късмет, отколкото можеше да предполага. Разговорът се въртеше все около търговията, която се водела по водните пътища, и около нарасналото движение по реката, тъй като пътищата от изток към Непрогледната гора или се били заличили, или пък по някакви причини вече не се използвали. Ставаше дума също и за споровете между езерните хора и горските елфи около поддържането на Горската река и бреговете ѝ.

Тукашните места се бяха променили много от дните, когато джуджетата бяха живели в Планината - дни, за които сега се носеха само смътни легенди. Промени бяха настъпвали дори и след като Гдндалф бе получил последните си сведения. Продължителни проливни дъждове бяха препълнили реките, които течаха на изток, беше имало, едно или две земетресения (които някои бяха склонни да приписват на дракона - като неизменно отправяха проклетия по негов адрес и поглеждаха мрачно към Планината). Блатата и тресавищата се бяха разпростирали все по-нашироко и по-нашироко. Пътищата се бяха заличили и немалко странници, които се бяха опитвали да ги открият отново, бяха изчезнали. Пътят на елфите през гората, който джуджетата бяха следвали по съвета на Беорн, също бе станал опасен и се губеше някъде в източния край на гората. Единствено по реката, все още можеше да се стигне безопасно от крайнините на Непрогледната гора до земите в подножието на Планината на север, а реката пък се пазеше от Царя на елфите.

Както виждате, Билбо бе пристигнал дотук по единствения възможен път. Може би господин Бегинс, който седеше разтреперан върху буретата, би се поуспокоил малко, ако занаеше, че всички тези новини бяха стигнали вече и

до Гандалф. Те бяха разтревожили вълшебника и той всъщност привършваше другата си работа (която не влиза в този разказ) и се готвеше да тръгне да търси Торин и съдружие. Но Билбо не знаеше това.

Той знаеше само, че реката продължаваше все напред и напред, че беше страшно гладен, че имаше силна хрема и че никак не му се нравеше Планината, която сякаш се мръщеше заплашително насреща му и настъпваше към него. По едно време, обаче, реката сви отново малко по на юг и Планината се отдръпна. Най-сетне, късно следобед, бреговете станаха скалисти, многобройните ручейчета пак се събраха в един дълбок и буен поток и салът се понесе със страшна бързина.

Слънцето беше залязло, когато след още един завой на изток Горската река се вля в Дългото езеро. Устието ѝ беше широко и от двете му страни се издигаха високи скали, чиито основи бяха затрупани донякъде с речен чакъл. Дългото езеро! Билбо никога не си бе представял, че нещо друго освен морето би могло да изглежда така голямо. Езерото беше толкова широко, че срещуположните му брегове изглеждаха далечни и смътни, дължината му обаче беше такава, че северният му край, който сочеше към Планината, изобщо не се виждаше. От картата обаче, Билбо знаеше, че някъде там, където блещукаха звездите на Голямата мечка, от Дейл към езерото се спускаше Течащата река, съединяваше се с Горската река и двете изпълваха с водите си една някогашна дълбока скалиста долина. В южния край на тази долина буйните реки отново се изливаха чрез високи водопади и поемаха забързано към непознати земи. В смълчаната привечер шумът на водопадите долиташе като някакъв далечен рев.

- Близо до устието на Горската река се намирал необикновеният град, за който Билбо бе научил от разговорите на царските прислужници в избата. Този град не беше построен на сушата, където имаше само няколко бараки и временни постройки, а вътре в самото езеро. Един скален нос го предпазваше от стремително нахлуващите речни води и образуваше, около него тих залив. Голям дървен мост водеше до оживения град, построен върху дебели дървени стълбове. Това обаче не беше град на елфи, а на хора, които все още се осмеляваха да живеят в подножието на драконовата планина. Те продължаваха да благоденствуват благодарение на търговията със стоки, които идваха по голямата река от юг и се извозваха до техния град. Но в някогашните честити дни, когато Дейл е бил богат и процъфтяващ, те са били много заможни и могъщи, имали са цели флотилии от лодки - едни пълни със злато, други с въоръжени бойци - и са водели смели войни, които сега бяха вече само легенда. Гниещите стълбовидни основи на друг, по-голям град все още можеха

да се видят около бреговете, когато водите на езерото се отдръпваха.

Но хората помнеха малка част от всичко това, макар някои все още да пееха песни за джуджетата, владетели на Планината - Трор и Трейн от рода Дурин, за идването на дракона и за гибелта на господарите на Дейл. В някои песни се казваше, че един ден Трор и Трейн ще се върнат и тогава от Планината по реките ще протече злато и цялата околност ще се огласи отново от песни и смях. Но тази хубава легенда не пречеше на всекидневната им работа.

Щом салът от бурета се появи, от града към него се отправиха лодки и множество гласове взеха да приветствуват салджиите. После хвърлиха към сала въжета, греблата на лодките зацепиха водата и скоро буретата бяха издърпани от течението на Горската река и откарани зад скалистия нос, в малкия залив на Езерния град. Там, близо до началото на големия мост към сушата, ги закотвиха. Скоро от юг щяха да дойдат хора и да вземат една част от буретата, а другата част да напълнят с донесените от тях стоки и да ги пратят нагоре по реката на горските елфи. Междувременно, буретата останаха да се полюшкват във водата, а елфите салджии и гребците от лодките отидоха в Езерния град да се угощават.

Те безкрайно щяха да се изненадат, ако можеха да видят какво стана край брега, когато си тръгнаха и сенките на нощта се спуснаха.

Билбо първо преряза въжетата на едно от буретата, избута го към брега и го отвори. Отвътре с охкане се подаде едно от злощастните джуджета. Цялата му брада беше полепена с мокра слама, а то, горкото, беше така вдървено, така натъртено и ожулено, че едва можа, олюлявайки се, да прегazi плитката вода и стеники, се строполи на земята. Имаше вид на освирепяло от глад куче, което цяла седмица са забравили вързано в колибата без храна. Трудно можеше да се познае, че това е Торин, ако не беше златната верижка около врата му и вече измърсената и изпокъсана небесносиня качулка с потъмнелия сребърен пискюл на края. Мина доста време, преди, той да може да проговори на хобита.

- Хей, жив ли си, или си умрял? - попита го доста ядосано Билбо. Той навярно беше забравил, че бе хапнал здравата, поне един път повече от джуджетата, че си бе движил свободно краката и ръцете и че бе дишал чист въздух на воля. - Ти май си мислиш, че още си в затвора, така ли? Ако искаш изобщо да не умреш от глад и да продължиш това глупаво приключение - в края на краищата вие сте си го замислили, а не аз, - най-добре ще е да си поразтриеш ръцете и краката и да се опитаеш да ми помогнеш да освободим

другите, докато не е станало късно!

Строгите думи на Билбо накараха Торин да дойде на себе си. Той изохка още няколко пъти, после стана и доколкото му позволяваха силите, се залови да помага на хобита. Трудно и неприятно беше да се гази в тъмното из студената вода и да се открие в кои точно бурета имаше джуджета. Торин и Билбо почукваха отвън и подвикваха тихичко, но само шест от джуджетата им отговориха. Двамата спасители бързо ги измъкнаха и им помогнаха да стигнат до брега, където те насядаха или налягаха, като стенеха и мърмореха. Бяха тъй измокрени, тъй ожулени и вдървени, че не можеха да разберат, че са спасени, нито пък да благодарят, както следва, за това.

Дуалин и Балин се чувстваха най-зле, така че помощ от тях не можеше да се очаква. Бифур и Бофур, обаче не бяха толкова наранени, нито толкова мокри, но легнаха на земята и отказаха да се помръднат. Фили и Кили, които бяха млади (за джуджета), а бяха пътували и сравнително по-удобно - в по-малки бурета и с повече слама в тях, - се измъкнаха усмихнати, бяха само поожулени тук-таме, а и крайниците им много бързо се раздвижиха.

- Дано никога вече през живота си не видя ябълки! - рече Фили. - Моето буре беше цялото пропито с дъха им. Истинско мъчение е да усещаш непрестанно мириса на ябълки, когато едва можеш да се помръднеш, когато ти е студено и чак ти премалява от глад. Бих могъл да ям с часове, без да спирам, всичко друго на света, но ябълки - никога!

Фили и Кили с готовност се заловиха да помагат. Най-накрая Торин и Билбо откриха и останалата част от джуджетата и ги освободиха. Горкият Бомбур или беше заспал, или припаднал. Дори, Нори, Ори, Оин и Глоин направо бяха подгизнали от вода и изглеждаха полуживи. Наложиха се да ги пренесат един по един и да ги оставят да лежат безсилни на земята.

- Е, вече сме всички заедно! - рече Торин. - Трябва да благодарим на съдбата и на господин Бегинс. Той, струва ми се, напълно заслужава това, макар че все пак можеше да ни уреди и малко по-удобно пътуване. Но, тъй или иначе - още веднъж на твоите услуги, господин Бегинс! Без съмнение ние ще осъзнаем напълно колко сме ти задължени, след като се нахраним и посъвземем. А междувременно какво предлагаш да правим оттук нататък?

- Да отидем в Езерния град - каза Билбо. - Друга възможност не виждам.

И наистина, друга възможност нямаше. Затова Торин, Фили, Кили и Билбо оставиха най-отпадналите си другари и тръгнаха по брега към големия мост. В самото начало на моста имаше стражи, но те не пазеха кой знае колко зорко, защото знаеха, че отдавна нямаше истинска нужда от това. Като се изключат

дребните пререкания, които от време на време възникваха относно речните такси, общо взето, езерните хора и горските елфи бяха в приятелски отношения. Други опасни съседи наблизо нямаше, а някои от младите жители на града направо не вярваха, че някакъв си дракон живеел в планината и се присмиваха на старците и стариците, които разправяха, че на младини го били виждали да лети по небето. Ето защо никак не беше чудно, че стражите, които пиеха вино и се смееха край огъня в къщичката си, не чува нито шума от отварянето на буретата, нито стъпките на четиримата разузнавачи. Изненадата им беше голяма, когато Торин Дъбовия щит, изведнъж се появи на прага.

- Кой си ти и какво желаеш? - извикаха стражите, като скочиха на крака и посегнаха към оръжието си.

- Аз съм Торин, син на Трейн и внук на Трор, царя на Планината! - отвърна джуджето тържествено, както и изглеждаше, въпреки изпокъсаните си дрехи и измърсената си качулка. Златната верижка на врата му блестеше, а също и златната катарам на колана му. От очите му се излъчваха гордост и достойнство. - Аз се завърнах. И желая да се срещна със старейшината на града.

Думите му предизвикаха силно вълнение. Някои от по-наивните стражи изтичаха навън от къщичката, сякаш очакваха да видят как Планината изведнъж ще стане златна в нощта и водите на езерото ще затекат жълти начаса. Началникът на стражата, обаче пристъпи напред.

- А тези кои са? - попита той, като посочи Фили, Кили и Билбо.

- Синовете на дъщерята на моя баща - отвърна Торин. - Наричат се Фили и Кили и са от рода Дурин. А това е господин Бегинс, който тръгна с нас от запад.

- Ако идвате с мир, предайте оръжието си!

- Нямаме оръжие - отвърна Торин. И това беше вярно - горските елфи им бяха взели ножовете, а също и големия меч "Оркрист". Сабята на Билбо, както винаги, си стоеше скрита под дрехата му, но той премълча за нея. - Ние най-после се връщаме в бащиния си край, както се пее в старите песни и не се нуждаем от оръжие, нито пък бихме могли да се борим срещу такова множество. А сега ни заведи при вашия старейшина!

- Той е на угощение - отвърна началникът на стражата.

- Толкова по-добре - намеси се Фили, който започваше да губи търпение от тези излишни обяснения. - Ние сме изтощени и премалели от глад след дългия път, а на брега сме оставили болните си другари. Така че побързай и не ни губи повече времето с приказки, ако искаш господарят ти да не те

смъмри!

- Добре, следвайте ме тогава - рече началникът на стражата и под охраната на шестима други стражи поведе неочакваните посетители по моста, през портите и оттам към пазарището на града.

Пазарището представляваше едно кръгло и спокойно водно пространство, оградено от построени върху високи колове големи къщи и от дървени кейове, от които се спускаха стълби към езерото. От една просторна, силно осветена зала долиташе шум от множество гласове. Новодошлите влязоха през вратите и със замижали от светлината очи погледнаха към дългите маси с пируващи.

- Аз съм Торин, син на Трейн и внук на Трор, Царя на Планината! Аз се връщам! - извика Торин високо още от прага, преди началникът на стражата да бе имал възможност да каже нещо.

Всички скочиха на крака. Старейшината на града също се надигна от големия си стол. Но никой не бе така силно изненадан, както елфите салджии, които седяха в дъното на залата. Те се втурнаха към масата на старейшината и завикаха:

- Това са избягалите затворници на нашия цар, някакви джуджета скитници, които не можах да обясня какво са търсили из гората и само дебнеха и безпокояха пируващите елфи!

- Вярно ли е това? - попита старейшината. Всъщност той бе много по-склонен да повярва на думите на салджиите, отколкото на твърдението на Торин, че се завръщал Царя на Планината, ако изобщо той бе съществувал някога.

- Вярно е, че докато пътувахме към нашите земи, бяхме заловени и без всякакво основание хвърлени в тъмница - отвърна Торин. - Но никакви ключалки и решетки не могат да попречат на завръщането ни, както се казва в старите песни. Пък и този град не се намира в царството на горските елфи. Аз разговарям със старейшината на града на Езерните хора, а не със салджиите на Горския цар.

Тогава старейшината се разколеба и взе да гледа ту елфите, ту Торин. Горският цар се ползуваше с уважение из тия места и старейшината не желаше да враждува с него, нито пък вярваше много на стари песни; той имаше повече склонност към търговия и пътни данъци, към стоки и злато - затова именно го бяха избрали за ръководител на града. Останалите обаче, бяха на друго мнение и въпросът бързо се реши без него. От прага на залата новината бе плъзнала като огън из целия град. Насъбралите се хора разговаряха въодушевено. По кейовете затопуркаха забързано множество крака. Някои

запах на песента за завръщането на Царя на планината; това, че се завръщаше внукът на Трор, а не самият Трор не ги смущаваше ни най-малко. По едно време песента бе подета от всички и звуците ѝ се понесоха гръмко над езерната шир.

Владетелят могъщ на планината,
на пещерите, в камък прокопани,
на изворите за сребро и злато -
ще бъде пак на своето стопанин!

Ще носи на главата си корона,
на арфата ще сложи струни нови
и в златните галерии под склона
предишни песни ще ечат отново.

горите вятър свеж ще залюлее,
под топло слънце ще растат тревите,
от извори богатство ще се лее
и златни пак ще потекат реките.

Потоците от радост ще бълбукат,
от светлина ще пламнат езерата
и всяка скръб ще отлети оттука,
завърне ли се Царя в планината!

Това не е цялата песен, всъщност тя беше много по-дълга и се съпровождаше непрестанно от радостни възгласи и от звуците на арфи и цигулки. Дори и най-старите жители на града не помнеха някога да е имало такова външение. Горските елфи бяха много изненадани и дори малко се поуплашиха. Те не знаеха, разбира се, как бе избягал Торин от тъмницата и започнаха да си мислят, че техният цар бе направил сериозна грешка. На старейшината пък не му оставаше друго, освен да се присъедини към общата глъчка и поне за момента да се престори, че е повярвал на думите на Торин. Ето защо той му отстъпи големия си стол, а Фили и Кили настани на почетно място край него. Дори и Билбо сложиха да седне на господарската маса; в суматоката никой не го попита какво общо има той с другите, след като в песните не се споменаваше и най-бегло за него.

Скоро, след възторжени приветствия в града бяха доведени и останалите джуджета. Подслониха ги, нахраниха ги, излекуваха раните им и ги обградиха с най-голямо внимание и грижи. Отстъпиха им една голяма къща, оставиха им на разположение лодки с гребци, а пред къщата по цял ден се пееха песни и се разнасяха възгласи, щом някое от джуджетата покажеше дори само носа си навън.

Някои от песните бяха стари, но някои бяха съвсем нови и в тях се говореше с увереност за внезапната смърт на дракона и за товари от скъпи дарове, изпратени надолу по реката към Езерния град. Новите песни се пееха главно по съвета на старейшината и не се харесваха особено на джуджетата, но те не изразяваха открито неодобрението си, защото междувременно ги задоволяваха с всичко. Те бързо се поохраниха и възвърнаха силите си и след седмица вече пристъпваха напето, облечени в хубави дрехи в съответните цветове и със сресани и подкастри брани. Торин имаше такъв важен вид, сякаш си бе възвърнал вече царството, а Смог лежеше накълцан на малки парченца.

Благосклонността на джуджетата към малкия Билбо растеше с всеки изминал ден. Те не му отправяха вече обвинения и упреци. Вдигаха наздравици в негова чест, потупваха го по гърба и го обсипваха с внимание и грижи. Това беше добре, защото разсейваше донякъде мрачното му настроение. Той не беше забравил зловещия вид на Планината, не го напускаше и мисълта за дракона, а на всичко отгоре беше и силно настинал. Цели три дни киха и кашля и лежа на легло, а след като се пооправи малко и взе да ходи на угощенията, можеше да изрече само:

"... годаря ви ного!"

Междувременно, елфите салджии се завърнаха с товарите си по Горската река и в царския дворец настъпи голямо вълнение. Какво е станало с главния пазач и с виночерпеца, не знам. Докато джуджетата гостуваха в Езерния град обаче, не се спомена нищо нито за ключове, нито за бурета, а Билбо избягваше да се прави на невидим. В двореца се изказваха най-различни предположения, по-малко или повече достоверни, но внезапната поява на господин Бегинс така си остана необяснима. Във всеки случай, сега вече царят знаеше целта на пътешествието на джуджетата или поне си мислеше, че я знае, и си рече:

- Добре, добре! Ще видим! Никакво съкровище няма да мине през Непрогледната гора, без аз да си кажа думата по този въпрос. Но, струва ми се, начинанието им ще свърши зле. И така им се пада!

Царят не вярваше, че джуджетата могат да се борят и да убиват дракони като Смог, съмняваше се също, че биха могли чрез кражба или нещо подобно да се доберат до съкровището, а това показва, че той беше мъдър елф, по-мъдър от жителите на града, макар че всъщност нямаше да излезе прав, както ще видим накрая. Той изпрати свои разузнавачи по бреговете на езерото и на север към Планината - докъдето смееха да се приближат - и зачака.

Като изминаха две седмици, Торин взе да мисли за тръгване. Докато все още траеше въодушевлението на града, пътешествениците можеха да получат голяма помощ, а забавеха ли се много, отношението към тях можеше и да се поохлади. Ето защо, Торин каза на старейшината и на неговите съветници, че скоро той и другарите му ще трябва да потеглят към Планината.

Това изненада и малко поуплаши старейшината и той взе да се пита дали в края на краищата Торин действително не бе потомък на някогашните царе. Изобщо не беше допускал, че джуджетата ще се осмелят да тръгнат към Планината и към Смог, защото все ги бе смятал за някакви измамници, които рано или късно ще бъдат разкрити и прогонени. Той обаче, се беше лъгал. Торин действително беше внук на царя на Планината, пък и никога не можеше да се знае на какво би се решило едно джудже, за да си отмъсти и да си възвърне отнетото.

Всъщност, старейшината никак не съжаляваше, че гостите искат да си тръгнат. Издръжката им му струваше твърде скъпо, а и с тяхното идване в града бе започнал един дълъг празник и никой не работеше. "Нека отидат да обезпокоят Смог, пък ще видим той как ще ги посрещне!" - помисли си старейшината, а гласно рече.

- Разбира се, о, Торин, син на Трейн и внук на Трор! Ти трябва да си потърсиш онова, което ти принадлежи. Настъпил е уреченият час. Ще ти помогнем с каквото можем и ще се надяваме да ни се отблагодариш, когато си възвърнеш царството.

И тъй, един ден, когато есента бе вече доста напреднала и студеният вятър ронеше бързо последните листа, три големи лодки, натоварени с гребци, джуджетата, господин Бегинс и голямо количество храна потеглиха от Езерния град. По околни пътеки бяха изпратени товарни коне и кончета за езда, които трябваше да чакат пътешествениците на едно определено място, където те щяха да слязат от лодките. Старейшината и неговите съветници пожелаха на гостите си добър път от стъпалата на градската община, които достигаха до самото езеро. Жителите на града пееха песни от кейовете и прозорците. Белите гребла се потопиха с плясък и лодките с пътешествениците се отправиха на

север, нагоре по езерото - за последния етап от тяхното дълго пътешествие. Единствен Билбо се чувствуваше крайно нерадостен.

11. НА ПРАГА

След два дни, те стигнаха края на Дългото езеро и преминаха в Течащата река. Сега вече всички виждаха Опустошената планина, възправена, мрачна и висока, пред тях. Реката течеше буйно и лодките напредваха бавно. Накрая на третия ден, няколко километра нагоре по реката, те свиха към левия ѝ, или по-точно към западния ѝ бряг и слязоха от лодките. Тук вече ги чакаха конете, натоварени с храна и другите необходими неща, а също и кончетата, които щяха да яздят. Пътешествениците натовариха кончетата, доколкото можаха, а останалото прибраха под една шатра. Никой от жителите на града, дошли да придружат конете, не пожела обаче да остане с тях тъй близо до подножието на Планината дори само за една нощ.

- Нека първо се сбъднат песните - рекоха те.

В тези пусти места, беше по-лесно да се повярва в дракона, отколкото на думите на Торин. Впрочем, запасите им не се нуждаеха от охрана, защото цялата земя наоколо беше безлюдна.

И тъй, придружителите им ги оставиха и бързо се спуснаха - едни надолу по реката, други по пътеките към вътрешността, макар че се свечеряваше вече. В студената нощ, джуджетата се почувствуваха много самотни и настроението им рязко спадна. На следния ден потеглиха отново. Балин и Билбо яздеха последни, като всеки от тях край себе си водеше за юздата по едно натоварено конче. Другите вървяха по-напред; движеха се бавно и внимателно избираха откъде да минат, защото пътеки изобщо нямаше. Насочиха се на север, косо от Течащата река и все повече се доближаваха до едно голямо разклонение на Планината, което се простираше на юг към тях.

Пътуването беше мъчително, всички мълчаха и само се оглеждаха плахо, не се чуваха нито смях, нито песен, нито звуци на арфа. Самоувереността и надеждите, събудени в сърцата им от старите песни, пети край езерото, сега угаснаха и тяхното място се зае от мрачно униние. Всички знаеха много добре, че пътуването приближаваше своя край и че този край можеше да бъде ужасен. Местността около тях стана съвсем пуста и безцветна, макар че, както твърдеше Торин, някога е била китна и зелена. Трева почти нямаше, скоро вече не се виждаха нито храсти, нито дървета, само изпочупени и

обгорели останки стърчаха тук и там, за да напомнят за онова, което е изчезнало. Бяха стигнали вече до опустошените от дракона местности - и то тъкмо към края на годината.

Така или иначе, добраха се до полите на Планината, без да срещнат никаква опасност и без да видят друга следа от дракона освен опустошението, което той беше причинил около бърлогата си. Планината лежеше, мрачна и смълчана, пред тях, но все още далечна. Устроиха си първия лагер на западната страна на голямото южно разклонение, което завършваше с едно възвишение, наречено Гарвановия хълм. Там някога бе имало наблюдателен пост, но никой не посмя да се изкачи до него, защото беше много на открито.

Преди да тръгнат да търсят западните разклонения на Планината, където според картата се намираше тайната врата, с която свързваха всичките си надежди, Торин изпрати една разузнавателна дружина да огледа местността на юг - към Главната порта. За целта, той избра Балин, Фили, Кили и Билбо. И те тръгнаха под сивите смълчани скали към подножието на Гарвановия хълм. Там реката, след като правеше един широк завой около долината на Дейл, стремително поемаше пътя си от Планината към езерото. Нейният пуст и скалист бряг се издигаше стръмно нагоре и като погледнаха от него през водите, които се пенеха и плискаха около множество големи, заоблени камъни, разузнавачите съзряха обширна долина, заслонена от разклоненията на Планината, сивкавите развалини на някогашни къщи, кули и крепостни стени.

- Ето всичко, което е останало от Дейл - рече Балин. - В деня, когато забиха градските камбани, планинските склонове бяха покрити със зелени гори, а закътаната между тях долина беше китна и плодородна.

Докато изричаше тези думи, той гледаше мрачно и тъжно, защото заедно с Торин бе наблюдавал гибелната поява на дракона.

Четиримата разузнавачи не посмяха да продължат по-нататък към Портата, а се приближиха предпазливо до края на южното разклонение и оттам, скрити зад една канара, надникнаха към тъмния отвор, зейнал в една отвесна скала. От него избликваха водите на Течащата река, а над тях се виеха черен дим и пара. Нищо не помръдваше в пустоша освен водите и изпаренията; от време на време само прелиташе по някоя черна и зловеща врана и присъединяваше острия си крясък към монотонния шум от плискащата се между камъните вода. Балин потръпна.

- Хайде да се връщаме! - рече той. - Повече от това не можем да направим, пък и тези птици са ми крайно противни - приличат ми на вестители на злото.

- Значи драконът е все още жив и се намира в подземията на Планината - поне ако се съди от дима - забеляза Билбо.

- Димът все още не е доказателство, че той е вътре - каза Балин, - макар че не е изключено и да си прав. Може да е отишъл някъде за известно време или пък да лежи на склона и оттам да варди. От портата обаче все ще си излиза дим, защото подземията са изпълнени с отвратителните му изпарения.

Измъчвани от мрачни мисли и следвани от грачещите врани, разузнавачите се върнаха унили в лагера. През юни, пътешествениците бяха гостували в прекрасната къща на Елронд и макар сега есента едва да клонеше към края си, на тях им се струваше, че оттогава са минали години. Бяха съвсем сами в опасната пустош, без надежда за помощ отникъде. Наистина, пътуването им беше към края си, но постигането на предназначаната цел беше все още далечно. Ето защо джуджетата изпаднаха в дълбоко отчаяние.

Колкото и странно да звучи обаче, господин Бегинс имаше най-добър дух от всички. Той често вземаше картата от Торин, дълго я разглеждаше и разсъждаваше върху руническите букви и указанието на лунните букви, което Елронд беше разчел. Той именно накара джуджетата да започнат опасното издирване на тайната врата по западните разклонения. Тогава те преместиха лагера си в една дълга долина, по-тясна от онази на юг, където се намиреше Главната порта, и оградена от по-ниски възвишения. Две от тези възвишения със стръмни хребети се издаваха на запад и се спускаха толкова ниско, че почти стигаха до равнината. Тук имаше по-малко следи от злочинствата на дракона и повече трева за кончетата. От този лагер, засенчван през целия ден от една висока скала, докато слънцето не започваше да клони на запад, джуджетата всяка сутрин тръгваха на групи да търсят пътеки по планинския склон. Ако картата беше вярна, някъде високо над скалата трябваше да се намира тайната врата. Ден след ден обаче, те се завръщаха в лагера, без да са открили нищо.

Най-после, неочаквано намериха онова, което търсеха. Един ден Фили, Кили и Билбо бяха отишли в долината и се лутаха сред повалените скали в южния ѝ край. Около пладне, изпълзявайки иззад един голям камък, който стърчеше самотен като стълб, Билбо забеляза следи от грубо издялани стъпала, които водеха нагоре. Следвайки развълнувано тези следи, Билбо и двете джуджета откриха една тясна пътечка, която криволичеше към върха на южния хребет, като ту изчезваше, ту отново се появяваше, докато най-сетне ги изведе до тясна площадка, обърната на север с лице към Планината. Като

погледнаха надолу, Билбо и джуджетата разбраха, че се намират на върха на скалата, в подножието на която бяха устроили лагера си.

Мълчаливо, придържайки се за скалната стена отдясно, те тръгнаха в редица по един по тясната площадка и както вървяха, изведнъж край тях зейна един отвор, който водеше към нещо като ниша със стръмни стени и затревен под. Входът, който те така неочаквано бяха открили, не можеше да се види отдолу поради надвисналата скала; не можеше да се види и отдалеч, защото беше съвсем малък и приличаше по-скоро на някаква тъмна цепнатина. Нишата не беше покрита отгоре, а стената в дъното ѝ беше така гладка, особено в долната си част, сякаш бе зидана, макар по нея да не се виждаха никакви вдлъбнатини. Въпреки че нямаше следи нито от подпори, нито от греди или от праг, въпреки че не се виждаха резе, лост или ключалка, тримата изследователи бяха сигурни, че най-сетне са открили вратата.

Те удряха по стената с юмруци, бутаха я, блъскаха я, умоляваха я да се отвори, изричаха разни заклинания, но тя не се и помръдна. Накрая, седнаха изтощени на тревата да си починат, а привечер заслизаха обратно по опасния път.

Тази нощ в лагера цареше голямо вълнение. На сутринта, всички джуджета отново се приготвиха за път. Само Бофур и Бомбур останаха да пазят кончетата и онази част от храната, която бяха донесли със себе си от реката. Другите се спуснаха в долината, а оттам по новооткритата пътека се изкачиха до тясната площадка. Тя обаче наистина беше толкова тясна, че ако се опитаха да вървят по нея с торбите и вързопите си, рискуваха да полетят в дълбоката сто и петдесет стъпки пропаст от външната и страна и да се пребият върху острите скали долу. Ето защо, те оставиха багажа си, всеки омота около кръста си по едно здраво въже и така, без злополуки, стигнаха до малката затревена ниша.

Там устроиха третия си лагер, като изтеглиха отдолу с въжета онова, което им беше необходимо. Пак с въжетата те спускаха от време на време някое от по-пъргавите джуджета, например Кили, за да поддържа връзка с останалите долу двама пазачи или пък да замества Бофур, когато той бе изтеглен в по-горния лагер. Бомбур не искаше да се качи нито по пътеката, нито пък да бъде изтеглен с въже.

- Много съм пълен за такива тесни пътеки упорствуваше той. - Ще ми се замае главата, ще си застъпя брадата и тогава пак ще останете тринадесетима. А пък пресуканите ви въженца са твърде слаби, за да издържат на моята тежест.

За негово щастие обаче, както сами ще видите, това не излезе така.

Междувременно, няколко от джуджетата, като изследваха внимателно тясната площадка, откриха една пътека, която водеше още по-нагоре и по-нагоре в Планината, но не посмяха да тръгнат по нея, а и тя едва ли щеше да им бъде полезна. Тук горе, цареше дълбока тишина, която не се нарушаваше нито от птичи крясък, нито от някакъв друг звук; само вятърът свистеше в процепите между скалите. Джуджетата говореха тихо, не викаха и не пееха, защото опасността ги дебнеше иззад всяка скала, Онези, които се мъчеха да открият начина за отваряне на тайната врата, не бяха постигнали никакъв успех. Те нямаха търпение да разчитат подробно руническите и лунните букви, а неуморно се мъчеха да попаднат на онова място в гладката стена, където се намираще вратата. От Езерния град бяха донесени кирки и разни други инструменти и отначало се опитаха да ги използват. Когато удариха по камъка обаче, дръжките на кирките се строшиха и нараниха лошо ръцете им, а стоманените острия се огънаха като олово. На всичко отгоре, цялата околност се огласи от страшен шум. Тогава те разбраха, че по този начин няма да могат да се преборят с магията за отваряне на вратата.

Билбо намираще "седенето на прага" за тягостно и скучно. Впрочем, истински праг нямаше, но джуджетата така наричаха на шега малкото затревено пространство между стената и отвора, спомняйки си думите на Билбо при гостуването им в неговата дупка, когато той ги бе посъветвал "да поседят на прага, докато измислят нещо". И те седяха и мислеха, суетяха се безцелно наоколо и ставаха все по-мрачни и по-мрачни.

Настроението им, което се бе повишило малко при откриването на пътеката, сега отново спадна. И все пак, те не искаха да се предадат и да си тръгнат. Билбо също започна да губи надежда. Той по цял ден не вършеше нищо, а само седеше, опрял гръб на гладката стена, и се взираше през отвора на запад към равнините долу, към Непрогледната гора, възправена като някаква черна стена, и към земите отвъд нея, сред които понякога му се струваше, че съзира, малки и далечни, самите Мъгливи планини. Когато джуджетата го питаха какво прави, Билбо отговаряше:

- Нали казахте, че стоенето на прага и мисленето било моя работа; затова, както виждате, седя и мисля. - Кой знае обаче дали той наистина мислеше за работата си, или пък за онова, което лежеше някъде отвъд, в синкавата далечина, за спокойната западна земя, за Хълма и за удобната хобитова дупка под него.

Точно в средата на затревения под на нишата имаше един голям сив камък

и Билбо от време на време спираше мрачния си поглед на него или пък започваше да следи множеството грамадни охлюви, на които малката ниша с прохладни стени явно много се харесваше и те бавно пълзяха насам-натам, оставяйки лепкава диря след себе си.

- Утре започва последната седмица от есента - рече Тория един ден.

- А след есента настъпва зимата - забеляза Бифур.

- След това пък, започва следващата година - добави Дуалин - и докато тук се случи нещо, брадите ни ще станат толкова дълги, че ще стигнат до скалата долу. Какво всъщност прави нашият разбойник? След като има вълшебен пръстен и е вече толкова опитен, струва ми се, че би могъл да влезе през Главната порта и да поразучи как стоят нещата!

Билбо чу този разговор, защото джуджетата се намираха на скалите, тъкмо над нишата, където той седеше.

"Охо! - помисли си хобитът. - Ето какво започват да си мислят те!

Откакто ни е напуснал вълшебникът, все аз, горкият, трябва да ги измъквам от затрудненията. Какво ли ще ме накарат да правя сега? Трябваше да предположа, че най-накрая ще ми се случи нещо ужасно. Едва ли ще видя отново злочестата долина Дейл, щом веднъж мина през димящата порта!"

През нощта, Билбо се чувствуваше много отчаян и почти не спа. На следващия ден джуджетата се пръснаха в различни посоки - едни слязоха долу да поюзят кончетата, за да ги поразтъпчат, други се залутаха пак по склона. Билбо през целия ден седя в затревената ниша, като ту гледаше сивия камък, ту се взираше на запад през отвора. Изпитваше странното чувство, че чака нещо.

"Може би вълшебникът внезапно ще се завърне днес при нас "- мислеше си той.

Вдигнеше ли глава, хобитът виждаше Непрогледната гора в далечината. Когато слънцето се обърна на запад, жълтеникаво сияние озари листния й покрив, сякаш неокапалите още белезникави листа се бяха подпалили. Скоро оранжевият диск на слънцето започна да се спуска надолу. Билбо стана, отиде до отвора и оттам видя тънкия сърп на новата луна да се издига над ръба на земята.

Точно в този миг той чу някакво остро почукване зад гърба си. Върху сивия камък сред тревата беше кацнал един огромен дрозд с кремаво коремче, изпъстрено с черни петънца. Той държеше в човката си един охлюв и чукаше с него по камъка:

Трак! Трак!

Това потракване изведнъж подсети Билбо за нещо. Той забрави всяка опасност, изскочи на площадката и взе да вика джуджетата и да им маха с ръка. Онези от тях, които бяха наблизко, се втурнаха бързо през скалите към него, чудейки се какво ли се е случило; другите, които бяха долу, завикаха да ги изтеглят с въжета (без Бомбур, разбира се, който беше заспал).

Билбо набързо им обясни за какво стада дума и всички се смълчаха очаквателно. Хобитът бе застанал край сивия камък, а джуджетата поклащаха до него брадите си и се взираха напрегнато през отвора. Слънцето слизаше все по-ниско и по-ниско и възродилата се надежда взе отново да гасне. Сетне слънцето навлезе в един червен облак и изчезна. Джуджетата простенаха. Билбо обаче продължаваше да стои, без да помръдне. Лунният сърп се бе издигнал на хоризонта. Вечерта настъпваше. И изведнъж, когато всички вече напълно бяха загубили надежда, един виолетов слънчев лъч се промъкна през малка пролука в облака, проникна през отвора на нишата и огря гладката скална стена. Старият дрозд, който бе кацнал нависоко и с наклонена настрани глава бе наблюдавал сцената, внезапно издаде някакъв тревожен вик. Чу се силно изтракване. Едно късче скала се отрони от стената и падна. И неочаквано на три стъпки от земята се отвори дупка.

Изплашени да не пропуснат момента, джуджетата бързо се впуснаха към скалата и я забутаха - но напразно.

- Ключът! Ключът! - извика Билбо. - Къде е Торин?

Торин бързо излезе напред.

- Ключът! - пак извика Билбо. - Ключът, който получи заедно с картата!

Опитай се да го използваш, докато има още време!

Тогава, Торин изпъна рамене, свали ключа от верижката на врата си, пхна го в дупката и го завъртя. Щрак! Слънчевият лъч угасна, слънцето залезе и мракът взе да се разстила по небето.

Сега всички започнаха да бутат заедно и част от скалната стена бавно се помести. Появиха се дълги прави процепи и се очерта една врата - пет стъпки висока и три широка, която безшумно се открихна навътре. От зейналия отвор, който водеше някъде надолу в планинския склон, навън сякаш избликна гъст мрак и се спусна като черна пелена пред очите на изненаданите джуджета.

12. СРЕЩА С ДРАКОНА

Дълго време, джуджетата стояха в тъмното пред вратата и премисляха случилото се, докато най-сетне Торин каза:

- Ето че дойде моментът нашият уважаван господин Бегинс, който през дългото ни пътуване доказа, че е добър другар и че е далеч по-смел и съобразителен, отколкото подобава на дребния му ръст и който - ако мога така да се изразя - е роден под необикновено щастлива звезда, та казвам: сега е моментът той, да извърши услугата, заради която го включихме в нашето съдружие и да заслужи обещаното му възнаграждение...

Вие вече знаете, как обича да се изразява Торин при важни събития и затова няма да ви предавам по-нататък думите му, макар че той говори още много дълго. Събитието наистина беше важно и Билбо започваше да става нетърпелив. Той вече познаваше много добре Торин и се досещаше каква цел преследват думите му.

- Ако смяташ, че е мое задължение да вляза пръв в тайния коридор, о Торин, син на Трейн и внук на Трор, нека брадата ти да става все по-дълга и по-дълга - рече малко ядовито Билбо, - то кажи го веднага, и да не губим повече време! Аз мога и да откажа. Измъкнал съм ви вече от две опасни положения, които не влизаха в първоначалната уговорка, така че, струва ми се, съм заслужил възнаграждението си. Но "третият път възмездява всичко", както казваше моят баща, затова мисля, че няма да откажа. Може би съм започнал да вярвам в щастливата си звезда повече, отколкото преди - той имаше предвид миналата пролет, когато бе напуснал дома си и му се струваше, че оттогава са минали векове, но така или иначе, ще вляза да видя какво има вътре, за да приключа с това неприятно задължение. Кой друг ще дойде с мен?

Билбо не очакваше да чуе хор от гласове на доброволци, така че не се и разочарова. Фили и Кили се спогледаха и застанаха на един крак, другите обаче дори и не се престориха, че предлагат услугите си. Единствен старият Балин, когото обикновено оставяха на пост и който много се бе привързал към хобита, каза, че ще влезе заедно с него и ще го придружи, поне донякъде, за да извика за помощ, ако стане нужда.

В защита на джуджетата трябва да се каже следното: те наистина възнамеряваха да заплатят богато на Билбо за услугите му, бяха го довели да им свърши една опасна работа и никак не се тревожеха, че мъничкото човече ще я свърши, щом, само желаше това. Всички обаче, щяха да му се притекат на помощ, ако то изпаднеше в беда, както бяха сторили при залавянето му от троловете още в самото начало на приключението, преди изобщо да бе имало каквато и да било причина да му бъдат благодарни. Така че джуджетата не са

герои, а пресметливи същества с много точна представа за стойността на парите; сред тях има и такива, които си служат с измама и мошеничество, но повечето са честни и добри като Торин и съдружие, стига да не очаквате прекалено от тях.

Звездите тъкмо започваха да се показват една след друга на тъмния небосвод, когато Билбо пропъзля през някаква решетка през омагьосаната врата и се вмъкна крадешком в Планината. Тук беше много по-лесно да се върви, отколкото хобитът бе очаквал, защото това не беше коридор в подземията на злите духове, нито в пещерите на елфите, а коридор, прокопан от джуджетата в дните, когато са били най-богати и най-опитни. Той беше прав като линия, с гладък под и гладки стени, с умерен наклон и водеше някъде надолу в мрака.

След малко Балин пожела на Билбо "добър успех!" и остана да го чака на едно място, откъдето все още се виждаха слабо очертанията на вратата, а благодарение на ехото в тунела се долавяха и шепнещите гласове на останалите отвън джуджета. Тогава Билбо надяна пръстена и разбрал по ехото, че трябва да се движи по-безшумно дори и от хобит, започна да се спуска надолу и надолу в мрака. Вътрешно той целият трепереше от страх, но върху малкото му лице бяха изписани твърдост и решителност. Той бе станал вече съвсем различен хобит от онзи, който някога, толкова отдавна, бе изтичал от дупката си без носна кърпичка. Носни кърпички не беше употребявал от цяла вечност. По едно време Билбо спря, понамести сабята в ножницата, пристегна, колана си и пак продължи напред.

- Сега най-последно ще загазиш, Билбо Бегинс - рече си той. - Сам се забърка в тази каша и кой знае дали изобщо ще се измъкнеш от нея! Какъв глупак излязох! Каква нужда имам аз от това съкровище, пазено от дракона? Съгласен съм всичкото да си остане тук завинаги, стига само да мога да се събудя и вместо в този тунел да се намеря в предверието на моя дом!

Той, разбира се, не се събуди, а продължи да върви напред и напред, докато всяка следа от вратата зад него се изгуби. Сега беше съвсем сам. Стори му се, че започва да става по-топло.

"Сякаш там, напред, съзирам нещо като сияние" - помисли си хобитът.

И наистина, когато понапредна още малко, предположенията му се потвърдиха напълно. Пред него пламтеше червено сияние, което постепенно ставаше все по-ярко и по-ярко. В тунела сега вече беше направо горещо. Тънки струйки пара се носеха около хобита и той започна да се поти. Освен

това в ушите му взе да тътне някакъв шум - сякаш голямо гърне вреше на силен огън, а към неговото клокочене се прибави и силното мъркане на гигантски котарак. Тези шумове очевидно се издаваха от някакво голямо животно, което хъркаше в съня си някъде напред в червеното зарево.

Тогава Билбо се спря. За да продължи оттук нататък, вече се изискваше безумна смелост. Премеждията, през които мина след това, изглеждаха незначителни в сравнение с тази първа среща с неизвестната опасност. Истинската битка той проведе сам със себе си в тунела, преди още да беше видял какво всъщност го очакваше. След кратко двоумение той събра смелост и тръгна отново. Най-сетне стигна до края на тунела, който завършваше с един отвор с почти същата големина и форма, като този на външната врата. Билбо подаде през него мъничката си глава. Пред погледа му се разкриха смътно очертанията на най-голямото и най-дълбоко подземие, което джуджетата в някогашни времена бяха прокопали в самите недра на Планината. Действителната големина на подземие то не можеше да се определи, защото тъглите му тънеха в полумрак, но от каменния под близо до отвора се излъчваше ярко сияние.

Там лежеше Смог. Огромният, златисточервен дракон спеше дълбоко. През устата и ноздрите му излизаха отмерено дрезгави звуци и тънки струйки дим, явно, че огненото му дихание също бе приспано. Под туловището му, под крайниците и огромната му, свита на кълбо опашка и по целия под наоколо, чиито краища се губеха в мрака, лежаха купища от скъпи предмети, злато и златни украшения, различни скъпоценни камъни и обагрено от червено сияние сребро.

Подобен на някакъв огромен прилеп, Смог лежеше с прибрани крила, леко обърнат на едната страна, така че Билбо виждаше долната му част и огромния белезникав търбух, по който от дългото лежане върху скъпото ложе се бяха полепили здраво скъпоценни камъни и късове злато. На близката стена зад дракона имаше окачени брони, шлемове, брадви, мечове и копия, а край стената бяха наредени огромни гърнета, пълни с богатства, които едва ли можеше да се пресметнат.

Да се каже, че дъхът на Билбо просто секна, би било твърде слабо. За съжаление не са останали думи, които да изразят най-точно смайването му, тъй като хората промениха езика, който бяха научили от елфите в дните, когато целият свят беше все още богат. Билбо бе чувал приказки и песни за драконови богатства, но никога не си бе представял блясъка, красотата и великолепието на едно такова съкровище. Душата му се изпълни с възхита и

той започна да проумява копнежа на джуджетата. Стоеше като вкаменен и се взираше в несметното богатство, забравил за страшния му пазител.

Билбо дълго стоя така и гледа прехласнато, докато най-накрая с усилие на волята си се опомни, измъкна се крадешком от сянката на тунела и се приближи до най-близката купчина от съкровища. Лежачият отгоре дракон дори и в съня си изглеждаше страшен. Хобитът грабна една чаша с две дръжки, толкова тежка, че едва можеше да я носи, и хвърли боязлив поглед нагоре. Смог раздвижи едното си крило, помръдна леко един от големите си нокти и промени тона на гръмовитото си хъркане.

Тогава Билбо побягна. Драконът обаче не се събуди и не откри кражбата - поне засега, - а само засънува сънища за нови грабежи и злочинства. Хобитът затича обратно по дългия тунел. Сърцето му биеше до пръсване, а краката му трепереха много по-силно, отколкото на идване, но той стискаше здраво чашата и си мислеше:

"Най-после го сторих! Сега ще им докажа. Приличал съм повече на бакалин, отколкото на разбойник - нали така казваха! Май ще трябва да си променят мнението."

И те наистина го промениха. Балин бе въвн от себе си от радост, като видя хобита, но и изненадата му не беше по-малка. Той вдигна Билбо на ръце и го изнесе навън. Беше среднощ и облаците бяха скрили звездите. Билбо легна по гръб, затвори очи и взе да вдишва с наслада свежия въздух, без да обръща внимание на голямото вълнение на джуджетата, нито на похвалите, с които те го обсипваха, като го потупваха по гърба и му обещаваха своите услуги и услугите на целите си родове за поколения напред.

Джуджетата все още си подаваха чашата от ръка на ръка и говореха възторжено за възвърнатото си богатство, когато изведнъж силен тътен разтърси недрата на Планината, сякаш някакъв стар вулкан бе решил да започне да изригва отново. Те бързо придърпаха вратата, като препречиха един камък, за да не се затвори напълно, но от дълбините на дългия тунел се носеше такъв рев и такъв тропот, че цялата земя се затресе.

Джуджетата забравиха радостта си и самоуверените хвалби, които изричаха до преди миг, и се хвърлиха уплашено на земята. Тепърва им предстоеше да се разплащат със сериозния си противник Смог, а те изобщо бяха пропуснали да го включат в сметките си. Драконите не използват богатствата си, но по правило знаят точно до грам големината им, особено след като дълго са ги притежавали, и Смог не правеше изключение. Неспокойният му сън (в който му се бе присънил някакъв воин, дребен на ръст

наистина, но много сърцат и с много остра сабя) постепенно бе преминал в лека дрямка и накрая той се бе събудил. В подземиято му се носеше полъх на свеж въздух. Дали не ставаше някакво течение през малкия отвор? Отворът още от самото начало дразнеше Смог, макар да беше малък, и сега, поглеждайки подозрително към него, той се запита защо изобщо не го бе затворил. Напоследък му се бе счуло, че през него до бърлогата му долита слабо ехо от чукане. Смог се раздвижи, протегна шия напред и започна да души. И тогава видя, че чашата я няма!

Крадци! Крадци! Такова нещо не се бе случвало, откакто бе станал господар на Планината! Яростта му беше невъобразима - такава ярост обзема само богаташа, който има повече, отколкото му е необходимо, и изведнъж открива, че е загубил нещо, което много отдавна притежава, но никога не го е използвал или пък желал. От ноздрите на дракона изригнаха огнени езици, цялото подземие се изпълни с дим и Планината издъно се разтърси. Смог напразно се опитваше да провре глава през малкия отвор; накрая, като навипашката си на кълбо и зарева гръмовито, той се понесе през просторните коридори на планинския дворец към Главната порта.

Намерението му беше да претърси Планината, да залови крадеца и да го накъса на парченца, да го смаже. Когато излезе от Портата, водите закипяха и се вдигнаха нагоре във вид на свистяща пара, а той се стрелна във въздуха, дъхайки огън, и се настани на върха на Планината сред стълб от зелени и алени пламъци. Джуджетата чуха страхотния плясък на крилата му и се прилепиха към стените на затревената ниша с надежда да се укрият от погледа на разярения дракон.

И сигурно там щяха да погинат всички, ако и този път не се намеси Билбо.

- Бързо! Бързо! - прошепна той. - През вратата! В тунела! Не бива да стоим тук!

Стреснати от тези думи, те тъкмо се канеха да пропълзят в тунела, когато Бифур извика:

- Ами братовчедите ми! Ние забравихме, че Бомбур и Бофур са в долината!

- Той ще ги погуби, ще убие и кончетата ни и ще унищожи всичките ни запаси - простенаха другите. - Но нищо не можем да направим.

- Не говорете така! - сгълча ги Торин, възвърнал самоувереността си. - Не можем да ги изоставим. Господин Бегинс, Балин, Фили и Кили ще влязат вътре - няма защо драконът да излови всички ни. Останалите да вземат

въжетата! Къде са те? Хайде, по-бързо!

Това бяха може би най-опасните минути, преживени от тях досега. Яростният рев на Смог ехтеше из каменните пещери горе, всеки миг той можеше да се спусне като огнена хала над тях и да ги открие, докато теглеха бясно въжетата, застанали до ръба на скалата. Успяха да изкачат Бофур, без нищо да им се случи. Изтеглиха и Бомбур, който пухтеше и дишаше тежко, докато въжетата скрибуцаха, и пак не се случи нищо. После изтеглиха някои сечива и вързопи с вещи - и тогава опасността ги върхлети.

Чу се шум като от вихър. Червена светлина огря върховете на скалите - и драконът се появи.

Джуджетата едва имаха време да притичат до тунела, влачейки след себе си вързопите, когато Смог се зададе стремително от север. Огнените езици, излизаци от ноздрите му, лижеха склоновете на планината, а крилете му издаваха такъв шум, сякаш духаше ураганен вятър. Горещото му дихание обгори тревата в нишата, проникна през леко открянатата врата и опърли джуджетата, които лежаха скрити зад нея. Заблещукаха пламъци и черните сенки на скалите затанцуваха. Когато чудовището отмина, отново настъпи мрак. Кончетата зацвилюха тревожно, скъсаха въжетата, с които бяха вързани, и се разбягаха като подивели. Драконът се спусна да ги гони и изчезна.

- Свършено е с горките животинки! - рече Торин. - Нищо не може да убегне на Смог, щом веднъж го съзре. А ние май ще си останем завинаги тука, освен ако някой не се реши да извърви дългото разстояние до реката, сподирен от зоркото око на Смог.

Тази възможност не се хареса никому. Джуджетата пропъльзяха по-навътре в тунела, легнаха отново и затрепераха, макар да беше топло и задушно; така ги завари бледото утро, проникнало през тесния процеп на вратата. Не веднъж и дважд пред нощта, те чуваха как гръмовитият плясък от крилете на дракона минава и заминава край тях и заглъхва - Смог упорито продължаваше да претърсва склоновете на планината.

По кончетата и по следите от лагерите, които откри, той разбра, че по реката от езерото са идвали хора и са се изкачвали на планината откъм долината. Вратата обаче убягваше от зоркия му поглед и закътаната от високите стени малка ниша оставаше незасегната от гибелния му огнен дъх. Напразно търси и обикаля драконът, докато накрая утрото поохлади гнева му и той се прибра да поспи върху златното си ложе и да събере нови сили. Дори и хиляда години да мине, той нямаше нито да забрави, нито да опрости кражбата на златната чаша и все щеше да търси начин да си отмъсти. Сега

обаче бавно и безшумно допълзя обратно в леговището си и затвори очи.

С настъпването на утрото, страхът на джуджетата понамаля. Те разбираха, че подобни патила са неизбежни, щом им се налага да се разправят с такъв страшен враг, но че не бива все още да се отказват от намеренията си. Пък и да искаха, тъкмо сега не можеха да си тръгнат, както бе казал и Торин. Кончетата им се бяха изгубили или бяха загинали, а за да се осмелят да изминат дългия път пеша, трябваше да се изчака бдителността на Смог да отслабне. За щастие бяха си разпределили храната пестеливо и тя щеше да им стигне още за известно време.

Джуджетата дълго умуваха какво да направят, за да победят Смог, но накрая не можаха да измислят нищо и тъкмо в това - според преценката на Билбо - беше слабото място на техните планове. Объркани и обезсърчени, те, както си бе присъщо на нрава им, започнаха да негодуват срещу хобита и да го обвиняват, че е изнесъл златната чаша и с това твърде рано е събудил гнева на Смог, като забравяха колко се бяха зарадвали отначало на постъпката му самите те.

- А какво друго, според вас, би трябвало да направи един разбойник! - попита ги ядосано Билбо. - Наехте ме да крада съкровища, а не да убивам дракони, което си е работа на воините. И аз сторих, каквото можах. Нима сте очаквали, че ще изприпкам обратно с цялото съкровище на Трор върху гърба си? Ако някой има право да недоволствува, това съм аз. Трябваше да доведете петстотин разбойници, а не един. Прави му чест на вашия дядо, че е натрупал толкова огромно богатство, но вие изобщо не намерихте за нужно да ми разясните колко всъщност е голямо то! Дори да бях петдесет пъти по-голям, а Смог да беше кротък като заек, пак щяха да са ми нужни стотици години, за да го изнеса цялото.

Джуджетата се засрамирах от думите на Билбо и му поискаха извинение, а Торин го попита най-учтиво:

- В такъв случай ти какво предлагаш да направим?

- Ако става дума за изнасянето на съкровището, засега още не съм измислил нищо. Очевидно ще трябва да изчакаме късметът ни отново да се обърне и да се справим със Смог. Справянето с дракони изобщо не влиза в моята специалност, но аз ще се постарая да измисля нещо. Мога да кажа обаче, че нямам никаква надежда и бих искал да се намирам в безопасност у дома.

- Излишно е да говорим за това сега. По-добре кажи какво трябва да правим!

- Е, ако наистина желаете да чуete моя съвет, ще ви кажа, че не бива да правим нищо, а просто да стоим, където сме. Разбира се, денем можем да пропълзяваме, без да се боим, навън, за да дишаме чист въздух. Навярно скоро ще трябва да изберем, един или двама, които да отидат до реката и да попълнят запасите ни. Нощем обаче всички до един трябва да бъдем вътре в тунела. А сега искам да ви направя едно предложение: още днес по обед - по това време Смог би трябвало да е задрямал - да се промъкна отново вътре с вълшебния пръстен и да се опитам да разбера какво крои. Възможно е да открия нещо. "Всеки си има слабо място", както казваше баща ми, макар че сигурно не вадеше това заключение от личен опит.

Джуджетата, разбира се, приеха с охота предложението. Те вече се бяха научили да ценят малкия Билбо и той всъщност бе станал истинският ръководител на смелото им начинание - сам вземаше решения и кроеше планове.

По пладне Билбо се приготви за второ пътешествие към недрата на планината. Не му беше много приятно, разбира се, но не се и страхуваше толкова, както първия път, защото, малко или много, вече знаеше какво го очаква там. Ако познаваше обаче по-добре хитрия нрав на драконите, сигурно нямаше да бъде така спокоен и така уверен, че ще свари чудовището заспало.

Когато Билбо тръгна, навън грееше слънце, но в тунела беше тъмно като в рог. Светлината, която проникваше през откренатата врата, постепенно се изгуби. Хобитът стъпваше толкова безшумно, колкото безшумно би се носил дим, подет от лек ветреца, и когато стигна долния отвор, се почувствува много горд. Този път червеното сияние едва се долавяше.

"Старият Смог се е изморил и сега спи - помисли си Билбо. - Не може да ме види, а няма и да ме чуе. Смело напред, Билбо!" - Хобитът беше забравил или пък никога не беше чувал за силното обоняние на драконите. Той не знаеше и друга една важна тяхна особеност: те можеха да спят с полуотворени очи, щом са се усъмнили в нещо.

Когато Билбо надникна през отвора, Смог изглеждаше дълбоко заспал - нито излъчваше светлина, нито издаваше звук - и ако не бяха тънките струйки пара, които излизаха от ноздрите му, можеше да се помисли, че е мъртъв. Билбо тъкмо се канеше да пристъпи напред, когато изведнъж забеляза, че изпод спуснатия клепач на лявото око на Смог се промъква тънък червен лъч светлина. Значи той само се правеше на заспал, а всъщност наблюдаваше входа на тунела! Билбо бързо се дръпна назад и с признателност докосна вълшебния пръстен. И тогава Смог заговори:

- Е, крадецо! Усетих те по миризмата! Чувам и дишането ти! Хайде,

приблѝжи се! И пак си вземи нещичко - както виждаш, има в излишѝк!

Но Билбо не беше толкова наивен и все пак познаваше донякъде природата на драконите, така че ако Смог се бе надявал толкова лесно да го подмами да се приблѝжи, навярно остана разочарован.

- Не, благодаря ти, о Смог Страховити! - отвърна хобитът. - Не съм дошъл за подарѝци. Дойдох само да видя наистина ли си такъв огромен, както се говори в приказките, защото не им вярвах.

- А сега вярваш ли им? - попита драконът, поласкан донякъде, макар и да не приемаше за истина нито дума от казаното.

- Да си призная, песните и приказките дори и наполовина не казват истината, о, Смог, най-велики и най-големи от всички дракони - отвърна Билбо.

- Обноските ти са твърде изискани, за да си обикновен крадец и лъжец - рече драконът. - И, както виждам, моето име ти е известно, а аз не си спомням да съм те надушвал преди. Кой си и откъде идваш, ако мога да попитам?

- Можеш, разбира се! Аз идвам изпод Хълма и пътят ми минаваше ту под хълмове, ту над хълмове, а понякога и по въздуха. Освен това мога да ставам и невидим.

- Всичко това го вярвам - рече Смог, - но то не може да ти бъде име.

- Аз съм търсач на следи, секач на паякови нишки и жилеца мушица. Избраха ме заради щастливата цифра.

- Прекрасни наименования! - с подигравка рече драконът. - Но щастливите цифри не винаги носят щастие.

- Аз погребвам приятелите си живи, удавам ги, а после пак ги изваждам живи от водата.

- Това вече малко понамирисва на измислица - присмя се Смог.

- Аз съм приятел на мечките, гост на орлите, Пръстенoprитежател, Късметоносач и Буреездач - продължи да изброява достоинства си Билбо, доволен, че е успял да съчини такава сложна гатанка.

- Добре, добре! - рече Смог. - Само не преувеличавай много.

Ето как трябва да се разговаря с дракони, ако не искаш (от благоразумие) да откриеш истинското си име, пък и не искаш (пак от благоразумие) да ги ядосаш, като им откажеш направо. Никой дракон не може да устои на удоволствието от такъв гатанкоподобен разговор, а докато той се мъчи да проумее това, което си му казал, ти печелиш време. Всѝщност Смог не разбра разказа на Билбо (който, смятам, за вас е бил напълно ясен, тѝй като

сте участвували заедно с хобита във всичките му приключения досега), но той си мислеше, че го е разбрал, и взе да се киска ехидно.

- Още снощи си го помислих - рече си Смог. - Езерните хора, да, тези жалки търговчета са намислили да ми скроят някакъв подъл номер. Да, това са само Езерните хора или пък аз не съм дракон, а нищожен гушер. Не съм минавал надолу цяла вечност, но скоро ще ги спокодя! А гласно Смог каза:

- Добре, добре, о, Буреездачо! Може би Буре се е наричало, кончето ти, а може би и не, но във всеки случай беше доста охранено. Ти, както казваш, си невидим, но то не беше. Да не забравя да ти кажа, че миналата нощ изяхох шест кончета, а останалите ще заловя и ще изям в най-близко време. Като отплата за прекрасната гощавка ще ти дам за твоё добро един съвет: с джуджетата другарувай колкото можеш по-малко.

- С джуджетата ли? - престори се на изненадан Билбо.

- Хайде, хайде, и ти си намерил пред кого да хитруваш! - смъмра го Смог. - Никой по-добре от мен не познава миризмата (и вкуса) на джуджетата. Нима смяташ, че мога да изям конче, яздено от джудже, без да разбере това? Във всеки случай ти ще стигнеш до лош край, щом дружиш с такива приятели, Крадецо Буреездач! Не бих имал нищо против, като се върнеш при тях, да им предадеш какво съм ти казал. - Смог обаче, не каза на Билбо, че надушва една непозната миризма - хобитовата миризма, която силно събуждаше любопитството му и го озадачаваше. - Предполагам, че са те възнаградили добре за чашата, която открадна миналата вечер? - продължи драконът. - Хайде, кажи каква награда получи? Никаква ли? Впрочем това е присъщо на нрава им. Сигурен съм, че те се спотайват отвън, а теб те пращат да вършиш опасната работа и да задигаш каквото можеш, докато аз спя. И са ти обещали да ти дадат полагаемия ти дял, нали? Но ти не им вярвай! Знай, че ще те излъжат, затова бъди благодарен, ако изобщо успееш да се измъкнеш жив оттука.

Междувременно Билбо започна да усеща, че изпада в особено настроение, че го завладява някакво странно смущение. Всеки път, когато блуждаещите очи на дракона, които го търсеха в мрака, проблясваха насреща му, той се разтреперваше. Започваше да изпитва необяснимо желание да изтича напред, да се разкрие пред Смог и да му разправи цялата истина. Той явно бе застрашен да изпадне под омайното влияние на драконовата магия. В един миг обаче, хобитът се сепна, събра смелост и заговори отново.

- Ти не знаеш всичко, о, Смог, могъщи! - рече Билбо. - Не само златото ни е довело насам.

- Ха, ха, ха - изсмя се Смог. - Ето че сам се издаде, като каза "ни е довело". Защо не кажеш направо "нас, четиринадесетимата", че да свършим с този въпрос, господин Късметоносачо? Радвам се да чуя, че имате и друга работа из тия места, освен да ми крадете златото. В такъв случай, може би няма съвсем напразно да си изгубите времето. А не ви ли е минавало през ум, че дори и да успеете да откраднете малко по малко съкровището - а за това ще ви трябват около стотина години, че и повече, - няма да можете да стигнете далече с него? И планината, и гората крият опасности. Не сте ли помисляли, че някой може да ви го отнеме? Предполагам, че си се условил за една четиринадесета или нещо подобно, нали? А как изобщо ще я пренесеш? С какво ще я превозиш? Ами въоръжените стражи и пътните такси? - Тук Смог се разсмя гръмогласно. Той беше коварен и зъл по душа и знаеше, че предположенията му не са много далече от истината, макар и да подозираше, че в дъното на целия кроеж стоят Езерните хора и че навярно е уговорено голяма част от плячката да остане в крайбрежния град, който в младите години на дракона се наричаше Есгарот.

Едва ли ще повярвате, но Билбо стоеше и слушаше като втрещен. Досега той бе насочвал всичките си мисли и цялата си енергия към една цел - да стигне да Планината и да открие тайния вход. Никога не се бе запитвал как ще бъде отнето съкровището, нито пък как онази част, която би се паднала на него, ще бъде пренесена през целия дълъг път до под Хълма.

Сега в съзнанието му се загнезди мъчителното съмнение - дали и джуджетата бяха забравили тази важна подробност, или през цялото време бяха му се присмивали тайно! Ето какво въздействие можеха да окажат приказките на дракона върху неопитния, върху доверчивия по характер. Билбо, разбира се, трябваше да бъде нащрек, но притегателната мощ на Смог беше огромна.

- Пак ти повтарям - рече Билбо, правейки опит да остане верен на приятелите си и да не се предаде, - мисълта за златото беше на второ място. Ние вървахме под хълмове и над хълмове, в бури и дъжд в името на Отмъщението. Нима ти не си разбрал, о, Смог, несметно богати, че твоята победа ти е създала смъртни врагове?

Тогава Смог се разсмя - силен и помитащ като морска вълна звук повали Билбо на земята, а джуджетата горе се сгушиха едно в друго и си помислиха, че сега вече хобитът сигурно е срещнал ужасната си смърт.

- Отмъщение ли? - изсумтя драконът и гневните пламъци в очите му осветиха подземията от край до край, сякаш в него проблесна алена

светкавица. - Отмъщение! Царя на Планината е мъртъв, нима сред неговите потомци има такива, които се осмеляват да търсят отплата? Гирион, господарят на Дейл, е мъртъв и аз изядох неговите хора, както вълк яде овци, нима са останали негови правнуци, които биха дръзнали да се доближат до мен? Убивам всичко, което пожела, и нищо не смее да ми оказва съпротива. Някога изтребих до един смелите им воители, а такива като тях сега няма по света. Тогава бях млад и слаб. Сега съм стар и силен, силен, силен, Крадецо, дете се спотайваш в тъмното! - злорадо добави Смог. - Бронята ми е здрава като десет щита, събрани заедно, зъбите ми са мечове, а ноктите - копия, ударът на опашката ми поразява като гръм, крилете ми са ураган, а диханието ми е смъртоносно!

- Винаги съм знаел - изписука уплашено Билбо, - че отдолу драконите нямат броня и слабостта им място е в областта, хм - на гърдите. Но сигурно един такъв всемоушен дракон като тебе се е погрижил за това.

Драконът в миг престана да се хвали.

- Сведенията ти са стари - ядосано рече той. - Аз съм покрит и отгоре, и отдолу с железни люспи и твърди скъпоценни камъни. Никакво острие не може да ме пониже.

- Трябваше да се досетя - рече Билбо. - Наистина къде може да се намери равен на Великия неуязвим Смог? И кой друг освен него би могъл да притежава такова необикновено скъпо нещо - елече от най-прекрасни диаманти!

- Да, наистина необикновено скъпо нещо - повтори наивно Смог, поласкан от възхвалите на Билбо. Той не знаеше, че хобитът още при първото си идване беше зърнал странната защитна обвивка на долната му част и сега по някакви свои съображения гореше от желание да я разгледа по-отблизо.

- Погледни! - рече драконът. - Какво ще кажеш за това?

- Смайващо красиво! Ненадминато! Великолепно! Възхитително! - взе да възкликва гласно Билбо, а в същото време си мислеше: "Старият му глупак! Не знае, че от лявата страна на гърдите си има едно незащитено местенце, голо като охлюв без черупка!"

След като господин Бегинс видя това, единственото му желание оттук нататък беше да се измъкне по някакъв начин.

- Е, във всеки случай не бива повече да те задържам, Ваше величие - рече хобитът, - и да ви лишавам от тъй необходимия ви сън. Сигурно сте много уморен, защото кончетата, струва ми се, не се ловят лесно. А също и разбойниците - добави хапливо Билбо, преди да се обърне и да хукне с всички сили нагоре по тунела.

Забележката му обаче, излезе злополучна. Драконът се разяри, избълва подире му няколко огнени езика и макар Билбо да припкаше бързо по нанагорницето, все пак не беше се отдалечил достатъчно, когато Смог се опита да провере страшната си глава през малкия отвор. За щастие челюстите му се приклешиха, но през ноздрите си той продължи да праща огън и пара, които почти застигаха хобита. Силно изплашен и обгорен, той със сетни сили подтичваше слепешком в тунела. Беше добил самоувереност от остроумието, което бе проявил в разговора си със Смог, но последствията от крайната му забележка сега го накараха да се опомни.

- Никога не се шегувай с жив дракон, глупави Билбо! - рече си той и по-късно често обичаше да повтаря това свое умозаклучение, което най-накрая се превърна в пословица. - Краят на приключението още не е дошъл - добави хобитът и това беше наистина така.

Следобедът превалиаше и отстъпваше ред на вечерта, когато Билбо с несигурни стъпки се появи навън и се отпусна полужив "на прага". Джуджетата се заловиха да го свестяват и да лекуват, доколкото могат, раните от обгарянето му. Трябваше да мине обаче дълго време, преди космите на тила и на петите му да пораснат отново, защото бяха опърлени до самата кожа. Междувременно приятелите му се стараеха всячески да го ободрят; те горяха от нетърпение да чуят разказа му и най-вече да разберат защо драконът бе вдигнал такъв страхотен шум и как Билбо бе успял да се спаси.

Хобитът обаче, изглеждаше угрижен и неспокоен и те с мъка успяваха да измъкнат по някоя и друга дума от устата му. Като размишляваше върху случилото се, сега той съжаляваше, че бе разкрил толкова много неща пред дракона и никак не му беше приятно да разказва за това. Старият дрозд бе кацнал на една близка скала и с наклонена настрани глава слушаше всичко, което се говореше. Колко лошо бе настроението на Билбо, можете да разберете от това, че по едно време взе един камък и го запрати по дрозда, който обаче само изпърха с криле и пак кацна на същото място.

- Проклетата птица! - викна ядосано Билбо. - Сигурен съм, че ни подслушва, пък и видът ѝ никак не ми харесва.

- Остави я на мира! - обади се Торин. - Дроздовете са дружелюбни, а този изглежда много стар и може би е последният, останал от породата, която живееше някога тук. Те бяха толкова питомни, че кацаха по ръцете на баща ми и на дядо ми, а бяха също и дълголетни, така че не бих се изненадал, ако този тук наброява сто, пък и повече години и все още помни нашите честити дни. Жителите на Дейл бяха научили езика им и изпращаха по тях съобщения до

Езерните хора или до някои други.

- Е, този ще отнесе интересни новини в Езерния град, ако заради това седи тук и ни подслушва - рече Билбо, - макар че се съмнявам дали там все още са останали хора, които да разбират езика на дроздовете.

- Но кажи най-после какво се случи? - завикаха джуджетата. - Разправи ни всичко подробно!

Билбо им разказа подробно всичко, което си спомняше, и накрая си призна, че се чувства виновен, загдето чрез гатанките си бе доразкрил онова, което драконът вече бе разбрал по лагерните следи и по кончетата.

- Той със сигурност знае, че сме дошли от Езерния град и че сме получили помощ оттам, затова много се опасявам, че сега ще насочи гнева си в тази посока. Какво ми трябваше да споменавам, че съм бил Буреездач! Дори един сляп заек от тия места веднага ще се досети, че това е свързано с Езерните хора.

- Е, хайде! Станалото - станало. Както съм чувал, при разговор с дракон изобщо било трудно да не допуснеш грешка - рече Балин с желание да успокои хобита. - Ако ме питаш мен, ще ти кажа, че се справи отлично - откри една много важна подробност и се завърна жив и здрав. Малцина са онези, които са разговаряли с такива като Смог и са постигали същия успех. Имаме голям късмет, че научихме за пробитото място в диамантеното елече на стария дракон.

Това даде нова насока на разговора. Джуджетата взеха да разправят разни истории за убиване на дракони (крайно заплетени и очевидно измислени), за различните начини на удряне и пробождаване и за хитрите уловки, които били приложени при тези случаи. Всички бяха съгласни, че да заловиш дракона, докато спи, съвсем не е така лесно, както изглежда, и че опитът да го понижиш в съня му може да завърши далеч по-злополучно, отколкото ако се осмелиш да го нападнеш открито.

През цялото време, докато те говореха, дроздът ги слушаше; най-сетне, когато звездите взеха да се показват на небосвода, той разпери безшумно криле и отлетя. Докато джуджетата приказваха, а сенките се удължаваха, Билбо ставаше все по-мрачен и по-мрачен и лошото му предчувствие растеше. Най-накрая той прекъсна разговора.

- Сигурен съм, че тук се намираме в голяма опасност - рече той, - и не виждам защо трябва повече да стоим. Драконът обгори хубавата трева, а вече се спусна нощ и става студено. Пък и нещо ми подсказва, че точно това място ще бъде нападнато. Смог вече знае как съм слязъл долу до неговото подземие

и можете да бъдете уверени, че ще се досети къде излиза другият край на тунела. Ако реши, той ще натроши на парченца целия този склон за да ни попречи да влизаме повече, а ако заедно със склона ни смачка и нас, сигурно ще бъде още по-доволен.

- Много мрачно гледаш на нещата! - обърна се Торин към Билбо. - Защо Смог не запуши долния отвор, щом чак толкова не желае да ни допуска вътре? Той обаче не го запушва, ако го беше сторил, щяхме да чуем.

- Кой знае, кой знае! Може би не го е запушил, защото отначало е смятал да се опита да ме примаме отново, а сега пък изчаква да се стъмни достатъчно, за да се впусне в ловитба, или пък не иска да си разваля спалнята. Но, така или иначе, аз ви моля да не спорим по това. Смог ще излезе всеки миг и единствената надежда да му убегнем е да се скрием в тунела и да затворим вратата.

Билбо изглеждаше така разтревожен, че джуджетата най-после се вслушаха в съвета му и влязоха в тунела, но не бързаха да затворят вратата. Това им се струваше безразсъдно, защото не се знаеше дали ще могат да я отворят отново отвътре, а мисълта да останат затворени в едно място, от което можеше да се излезе единствено през бърлогата на дракона, никак не им се харесваше. Освен това всичко изглеждаше тихо и спокойно - и отвън, и вътре в тунела. Ето защо те дълго седяха наблизо до откренатата врата и продължаваха да си говорят.

Разговорът им се насочи към злонамерените думи, които драконът беше казал за тях. На Билбо му се искаше никога да не ги бе чувал или поне да можеше да се увери по някакъв начин, че джуджетата бяха искрени, когато твърдяха, че изобщо не са мислили какво ще стане, след като съкровището бъде спечелено отново.

- Ние знаехме, че начинанието ни е опасно - заяви Торин. - Опасността, както е известно на всички, все още не е отминала, но аз мисля, че след като си възвърнем отнетото богатство, ще имаме достатъчно време да мислим какво да направим с него. Що се отнася до твоя дял, господин Бегинс, можеш да бъдеш напълно спокоен. Искам да те уверя, че ние сме ти повече от благодарни и затова, когато ще имаме какво да поделяме, ти сам ще си избереш своята четиринадесета част. За съжаление, с право се тревожиш за пренасянето, тъй като, да си призная, то ще бъде съпроводено с големи трудности - с течение на времето пътищата не стават по-безопасни, а тъкмо обратното. Но ние ще направим, каквото можем, за да ти помогнем, и ще поемем нашия дял от разноските, когато стане нужда... Ако искаш, вярвай ми!

Оттук, разговорът се пренесе към самото съкровище и към онези скъпи предмети, за които Торин и Балин си спомняха. Те се питаха дали всичко лежи все още непокътнато долу в подземиято: копията, направени за армиите на великия (отдавна починал) цар Бладортин, чиито върхове бяха три пъти закалени, а прътите им - изкусно украсени със злато; тези копия обаче бяха останали непродадени на царя, а също и незаплатени. Сред богатствата трябваше да се намират и множество щитовете, изработени за отдавна починали воители, голямата златна чаша на Трор с двете дръжки, украсена с цветя и птици с очи от скъпоценни камъни, посребрени и позлатени брони, огърлието на Гирион, владетеля на Дейл, направено от петстотин зелени като тревата смарагди, което той бе дал на джуджетата, за да изплетат на най-големия му син ризница от сребърни нишки, каквато не бе правена дотогава и която имала трайността и здравината на три пъти закалена стомана. Но най-красивото от всичко сред цялото това великолепие беше големият бял скъпоценен камък, който джуджетата бяха извадили изпод самите недра на Планината - самото сърце на Планината, диамантът на Трейн, който бяха нарекли Аркен.

- Аркен! Аркен! - взе да повтаря унесено Торин в тъмнината, опрял брада на коленете си. - Той беше кръгъл, с хиляда шлифовани страни; на светлината на огъня грееше като сребро, като вода блестеше на слънцето, като сняг искреше на звездите, като дъжд сияеше на луната!

Опиянявящият копнеж по богатството, обаче, беше напуснал Билбо. Докато джуджетата говореха, той почти не ги слушаше. Седеше близо до вратата, наострил уши да долови през шепота им всеки звук, който би долетял отвън или откъм подземиято.

Мракът се съгъстяваше и Билбо ставаше все по-неспокоен.

- Затворете вратата! - помоли той отново. - Знайте, че драконът ни готви нещо. Тази тишина ме плаши много повече от снощната врява. Затворете вратата, докато не е станало късно!

Тревогата в гласа му накара джуджетата да се опомнят. Торин бавно се отърси от мечтите си, стана и ритна камъка, който подпирае вратата. След това, всички джуджета я забутаха с общи усилия, докато тя, с тракване, се затвори. Никаква следа от ключалка не се виждаше вече. Те бяха затворени в Планината!

И тъкмо навреме. Едва бяха навлезли малко по-навътре в тунела, когато силен удар разтърси склона на планината, сякаш великани искаха да го сломят със стенобитна машина от гигантски дъбови греди. Скалите екнаха, стените взеха да се пукат и от тавана, по главите на джуджетата, се

посипаха каменни отломки. Какво би станало, ако вратата все още стоеше отворена, не смея и да помисля! Те хукнаха надолу по тунела, радостни, че са останали живи, а зад тях се носеше тътенът от яростта на Смог. Той трошеше на парченца скали и канари, размахвайки ожесточено огромната си опашка, докато малката, удобна ниша, в която бе разположен лагерът им, обгорената трева, камъкът на дрозда, покритите с охлюви стени, тясната площадка - всичко се срина, стана на пух и прах и лавина от натрошени камъни полетя към долината.

Смог се бе измъкнал скришом от леговището си, бе излетял тихичко във въздуха и се бе понесъл в мрака като някакъв исполински гарван по посока на вятъра на запад от планината с надеждата да залови ненадейно някого или нещо и да открие къде точно е изходът на тунела, по който крадецът бе влязъл в подземие. Когато не откри никого и не видя нищо, дори и там, където очакваше, че трябва да се намира изходът, яростта му се разрази в пълна сила.

Като се навилня здравата, той се почувствува по-спокоен и реши, че поне от тази посока повече няма да го безпокоят. Сега му оставаше да отмъщава другаде.

- Буреездач! - изсумтя Смог. - Без съмнение той е дошъл по реката. Миризмата ти ми е непозната, но ако не си от Езерните хора, поне си получил помощ от тях. Затова ще отида да им покажа кой е истинският Цар на Планината.

И той полетя сред огнени пламъци на юг към Течащата река.

13. КЪДЕ Е ДРАКОНЪТ?

Междувременно, джуджетата стояха в тъмното сред пълна тишина. Те нито ядяха, нито говореха. Не знаеха колко време е минало и не смееха да се помръднат, защото и най-малкият шум се подемаше от ехото в тунела. Ако задремеха, събуждаха се пак сред мрак и мъртва тишина. Те чакаха така дълги дни и нощи, както им се струваше, докато накрая започнаха да чувствуват, че се задушават, че главите им се замайват от липсата на въздух и че повече не могат да издържат. Вече бяха готови да посрещнат едва ли не с радост шума от завръщането на дракона в леговището му. Това затишие ги плашеше много повече - то им подсказваше, че чудовището навярно им готви някаква хитра клопка, а тук повече не можеха да стоят.

Един ден Торин каза:

- Хайде да се опитаме да отворим вратата! Ако не усетя скоро полъха на вятъра върху лицето си, ще умра. Предпочитам Смог да ме смаже навън, отколкото да се задуша тук!

Няколко от джуджетата станаха и тръгнаха опипом към мястото, където преди се намираше вратата, но там откриха само натрошени скали. Таванът на тунела се бе срутил и бе запушил изхода. Нито ключ, нито някаква вълшебна сила можеха да отворят вратата отново.

- Затворени сме завинаги! - простенаха те. - Това ще бъде краят. Тук ще си умрем. -

Но, кой знае защо, тъкмо когато джуджетата изпаднаха в най-голямо отчаяние, Билбо усети, че някак особено му олеква на сърцето, сякаш тежък товар се бе смъкнал от раменете му.

- Хайде, хайде, не унивайте! - рече им той. - Докато сме живи, ще се надяваме, както обичаше да казва баща ми. "Третият път възмездява всичко." Аз тръгвам отново надолу по тунела. Щом слизах два пъти, след като знаех, че драконът е там, защо да не се опитам да сляза трети път, когато вече не е толкова сигурно, че ще го сваря? Така или иначе, подземието е единственият изход за навън. Този път обаче ще е добре, струва ми се, всички да дойдете с мен.

Джуджетата бяха толкова обезсърчени, че се съгласиха и Торин пръв закричи редом с Билбо.

- Бъдете много предпазливи - шепнешком ги предупреди хобитът - и гледайте да вдигате колкото се може по-малко шум! Не бива да се излагаме на излишни опасности!

Един по един всички заслизаха надолу. Макар и да се стараеха, джуджетата, разбира се, не можеха да вървят така тихо, както хобитът. Те провлачваха крака и пуфтяха, а ехото застрашително подсилваше тези шумове, но макар Билбо от време на време да спираше и да се заслушваше уплашено, отдолу не долиташе никакъв звук. Когато, по преценка на Билбо, приближиха подземието, той надяна пръстена и продължи сам напред. Пръстенът обаче беше излишен - наоколо владееше такъв мрак, че всички до

един бяха невидими и без вълшебни пръстени. Беше наистина толкова тъмно, че хобитът стигна до отвора неочаквано, протегна ръка в празното пространство, политна напред и се търкулна презглава в подземието.

Той остана да лежи като вкаменен по очи на пода - не смееше да се помръдне, не смееше дори да диша. Но нищо не се раздвижи наоколо. Не се

съзираше и лъч светлина. Чак когато Билбо се реши най-после да вдигне глава, забеляза високо над себе си някакво слабо, белезникаво мъждукане. То, разбира се, не можеше да произлиза от огненото дихание на дракона, макар цялото помещение да бе изпълнено със зловонния дъх на чудовището.

Най-сетне господин Бегинс не издържа.

- Проклет да си, Смог, драконе! - викна той с тъничкия си глас. -

Престани да играеш на криеница! Освети този непрогледен мрак и ме изяж, ако можеш да ме хванеш!

Ехото разнесе думите му из тъмното подземие, но отговор не дойде.

Билбо се изправи, ала не знаеше вече в коя посока да тръгне.

- Чудя се какво ли толкова замисля Смог - рече си той. - Днес, както виждам, не си е у дома. (Впрочем, кой знае дали навън е днес или нощес!) Ако Оин и Глоин не бяха загубили кутийките си с огниво, щяхме да използваме удобния случай да поразгледаме наоколо.

- Светлина! - извика Билбо с пълен глас. - Не може ли някой да запали светлина?

Джуджетата много се изплашиха, когато Билбо политна и тупна на пода в подземие. Те се скупчиха смълчани на мястото, където той ги беше оставил в тунела, и не пристъпиха нито крачка повече напред.

- Тихо! Тихо! - зашепнаха те, когато чува гласа му.

Това, разбира се, помогна на Билбо да разбере къде се намираха те, но той дълго време не чу повече нито звук от тях. Най-накрая, когато закрочи шумно по пода и с пълен глас изкрещя "Светлина!", Торин се претраши и прати Оин и Глоин да отидат до торбите си, които бяха останали в началото на тунела.

След малко, по трепкащата и приближаваща насреща им светлина се разбра, че двете джуджета се връщат. Оин носеше една малка борова факла в ръка, а Глоин - сноп незапалени факли под мишница. Билбо бързо изтича до отвора и взе запалената факла, но не можа да склони джуджетата да запалят останалите факли, нито да го последват. Както Торин обясни, господин Бегинс бил все още техният специалист - разбойник и разузнавач, и щом желаел да поеме риска да пали светлина, то си било негова работа. Те щели да чакат в тунела да дойде да им донесе новини. След това джуджетата насядаха близо до отвора и се приготвиха да наблюдават.

Те видяха как малката тъмна фигурка се упъти към средата на подземие с вдигната високо факла. От време на време, докато Билбо беше все още близо, те виждаха как светлината трепваше и се олюляваше, когато той се

спъваше в някой златен предмет. Пламъчето на факлата постепенно се смаляваше и по едно време взе сякаш да подскача във въздуха. Билбо се изкачваше по огромния куп съкровища. Скоро той стигна до върха и пак продължи да върви. След това те го видяха как се спря за миг и се наведе, но не разбраха каква беше причината.

Всъщност, Билбо бе намерил диаманта Аркен, самото сърце на Планината. Той го позна по описанието на Торин - едва ли можеше да има два подобни камъка дори и в такова безмерно съкровище, дори и в целия свят. Докато хобитът се бе изкачвал по купчината, белият блясък бе ставал все по-ярък и по-ярък и просто го бе привлякъл към себе си. И когато се приближи достатъчно, пред краката му се очерта предмет с кръгла форма, който при светлината на факлата излъчваше безброй многоцветни трепкащи искри. Най-сетне Билбо погледна надолу и дъхът му спря. Големият скъпоценен камък, който джуджетата бяха изкопали някога от дълбините на планината, светеше не само със своя собствена светлина но поглъщаше и светлината, която падаше върху него, и я изпускаше обратно, превърната в десет хиляди бели и обагрени с цветовете на дъгата отблясъци. Очарован, Билбо несъзнателно протегна ръка към диаманта. Не можа да го обхване изцяло с малката си длан, защото той беше голям и тежък, но все пак го вдигна, затвори очи и го пусна в най-дълбокия си джоб.

"Сега вече наистина съм разбойник и крадец! - помисли си хобитът. - Но един ден непременно ще открия истината на джуджетата - когато му дойде времето. Нали те казаха, че мога сам да избира своя дял? И аз си избирам именно този камък, пък те, ако щат, да вземат всичко останало!"

Билбо, обаче, не беше напълно убеден дали джуджетата бяха имали предвид този прекрасен диамант, когато му бяха обещали сам да си избере своя дял, и се опасяваше, че рано или късно от избора му ще произлезе беда.

След това кратко спиране той тръгна отново. Слезе от другата страна на огромния куп и светлината на факлата му се изгуби от погледа на джуджетата. Скоро те пак го видяха да се отправя към насрещния край на подземие.

Той вървя, докато стигна до едни големи порти на срещуположната страна на отвора и изведнъж го обляхна свеж въздух, който едва не угаси факлата му. Билбо надникна плахо през вратите и видя, че от тях в различни посоки тръгват широки коридори, съзря също и тъмните очертания на някакво голямо стълбище, което се губеше някъде нагоре в мрака. От Смог обаче, нямаше ни следа. Билбо тъкмо се канеше да се обърне и да тръгне обратно, когато някаква тъмна сянка се стрелна към него и го докосна по-бузата. Хобитът

изписка и така се стресна, че политна назад и падна. Падайки обаче, той изтърва факлата и тя угасна.

- Надявам се да е било само някой прилеп! - рече си той смутено. - Но сега какво да правя? Накъде е изток, накъде - юг, север или запад? Торин! Балин! Оин! Глоин! Фили! Кили! - завика Билбо, колкото му държеше глас. Гласът му обаче, сякаш потъваше в тъмното пространство. - Факлата ми угасна! Някой да ми се притече на помощ! - За момент смелостта му го бе напуснала напълно.

Джуджетата едва дочуха виковете му и единствената дума, която разбраха, беше "помощ".

- Какво може да се е случило? - обади се Торин. - Сигурно не го е нападнал Смог, иначе нашият помощник не би продължил така дълго да писка.

Те почакаха миг-два, но гръмовитият шум на дракона не се чу, въпреки че не се чуваше никакъв друг звук освен далечните писъци на Билбо.

- Хайде, неколцина от вас да вземат по една факла - разпорежи се Торин. - Изглежда, че ще трябва да се притечем на помощ на разбойника.

- Наш ред е да му помагаме - обади се Балин - и аз съм готов да тръгна. Смятам, че поне за момента голяма опасност няма.

Глоин запали няколко факли, джуджетата изпъзяха едно по едно от тунела и се запромъкваха покрай стената колкото можеха по-бързо. Скоро обаче, срещнаха самия Билбо, който се връщаше обратно към тях. Щом бе съзрял отблясъците на факлите им, той веднага се беше окопитил.

- Нищо опасно, само някакъв прилеп, който ми събори факлата! - рече Билбо в отговор на въпросите им.

Джуджетата хем се успокоиха, хем се ядосаха, че Билбо ги бе изплашил без причина. Не знам обаче какво биха казали, ако той им беше съобщил в този момент, че е намерил големия диамант. Пътем те бяха успели да зърнат несметните съкровища и техният съкровен копнеж по златото и скъпоценните камъни бе припламнал с нова сила в сърцата им, а този копнеж събуждаше у джуджетата - дори и у най-добрите - дързост, понякога и жестокост.

Джуджетата не чакаха никакви покани. Те желаеха да използват случая, за да огледат подземие и много им се искаше поне засега, Смог наистина да го няма. Всички грабнаха по една запалена факла, заозъртаха се насам и натам и забравиха всякакъв страх и предпазливост. Започнаха да говорят високо, дори си подвикваха, когато вземаха от купа или от стената някой скъп стар предмет, вдигаха го към светлината и нежно го галеха с пръсти.

Фили и Кили направо бяха едва ли не във весело настроение; те взеха

две от многобройните, увисени на стената златни арфи със сребърни струни и засвириха и от арфите, които всъщност бяха вълшебни (и не бяха докосвани от дракона, тъй като той малко се интересуваше от музика), се понесоха нежни и хармонични звуци и тъмното подземие се изпълни с отдавна забравена мелодия. Останалите джуджета обаче, бяха по-практични - те събираха скъпоценни камъни и си тъпчеха джобовете, а онова, което не можеха да вземат със себе си, изпускаха с въздишка от ръцете си. И Торин не остана назад; той обаче търсеше нещо от единия до другия край на купа и все не го намираше. Всъщност, Торин търсеше диаманта Аркен, но не казваше никому нищо за това.

Джуджетата откачиха от стените брони и оръжия и се въоръжиха. Торин наистина имаше царствен вид в ризницата от златни халки, затъкнал брадва със сребърна дръжка в украсения си с рубини колан.

- Господин Бегинс! - извика той. - Ето ти първата част от възнаграждението! Съблечи скъсаното си палто и облечи ей това тук.

И той метна на раменете на Билбо една малка ризница, изработена навярно за някой невръстен елф от царския род. Ризницата беше направена от сребърни и стоманени халки, а като допълнение към нея имаше колан, украсен с перли и кристали. Лекият шлем от кожа, подсилен отвътре със стоманени обръчи и обсипан отвън с бели скъпоценни камъни, прилегна така добре на главата на Билбо, сякаш беше правен за него.

"Чувствувам се величествен - помисли си хобитът, но кой знае всъщност колко съм смешен. Как биха се смели всички у дома на Хълма! Жалко, че нямам подръка огледало!"

Във всеки случай, главата на господин Бегинс не се замая така от огромното съкровище, както главите на джуджетата. Те продължаваха в самозабрава да се ровят и да разглеждат скъпоценните предмети, той обаче много скоро се отегчи, седна на земята и с тревога взе да размишлява какъв ли ще бъде краят на всичко това.

"Готов съм да заменя десетки от тези скъпи бокали - помисли си Билбо - за една освежителна глътка от дървените чаши на Беорн!"

- Торин! - извика той високо. - А сега какво ще правим? Въоръжихме се, но какво струва една ризница пред помитащата сила на Смог Страховития? Това богатство още не е спечелено обратно. Сега ние не сме тръгнали да търсим злато, а път за спасение. И затова мисля, че твърде дълго предизвикваме късмета си!

- Напълно си прав! - отвърна Торин, който също се отърси от омаята. - Да вървим! Аз ще ви водя. И хиляда години да минат, пак няма да забравя

проходите и ходниците на този дворец!

Торин повика останалите, те се събраха и вдигнали високо над главите си факли, поеа през зейналите врати, но не веднъж и дважд се обръщаха, за да хвърлят назад погледи, изпълнени с копнеж.

Лъскавите брони бяха скрити под старите наметки, а шлемовете - под скъсаните качулки. Наредени едно зад друго, джуджетата следваха Торин. Те приличаха на някаква върволица от светлини, която се движеше в мрака, спираше се често и се ослушваше страхливо, за да долови громоленето на завръщащия се дракон.

Макар цялата стара украса да беше отдавна похабена и натрошена, макар всичко да беше омърсено и порутено от влизането и излизането на чудовището, Торин познаваше на пръсти всяко кътче, знаеше всеки коридор и всеки завой. Първо се изкачиха по високите стълби, после завиха и преминаха през ехтящи коридори, сетне пак завиха и пак се качиха по някакви стълби, а след това по други. Широките и гладки стъпала бяха изсечени в самата скала. И все нагоре и нагоре се изкачваха джуджетата, без да срещнат дори и следа от жива душа, само някакви неясни сенки се скриваха с пърхане из тъмните ъгли при приближаването на факлите.

Стъпалата обаче не бяха направени за хобитови крака и Билбо чувствуваше, че силите му вече се изчерпват, когато таванът изведнъж се извиси нагоре и блясъкът на факлите помръкна. През един отвор, някъде високо проникваше бледо сияние и въздухът стана по-свеж. Отпред, през големите порти, които висяха обгорени и разкривени на пантите си, също проникваше светлина.

- Това е голямата зала на Трор - обясни Торин, - залата за пиршества и заседания. Недалеч оттук се намира Главната порта.

Джуджетата прекосиха опустошената зала. Разтрошени и обгорени маси, столове и пейки лежаха прекатурени на пода. Черепи и кости се валяха в праха редом с изпочупени кани, бокали и рогове за вино. Когато групата мина през вратите на срещуположната страна на залата, се чу шум от течаща вода и сивкавата светлина стана по-обилна.

- Тук е изворът на Течащата река - каза Торин. - Оттук тя тръгва забързано към Портата. Ще следваме нейния път!

От един тъмен отвор в скалата извираше вода и се втурваше разпенена по дълбок и тесен канал, изсечен някога от изкусните ръце на джуджетата. Успоредно с канала вървеше пътека, постлана със заоблени камъни и достатъчно широка, за да минат неколцина един до друг. Бегълците изминаха

почти тичешком тази пътека, свиха зад един широк завой и - о, чудо! Очите им се заслепиха от ярка дневна светлина. Пред тях се издигаше висок свод, по който все още личаха следи от някогашна украса, макар той да беше силно похабен, напукан и опушен. Забуленото в мъглявина слънце огряваше склоновете на Планината и няколко златисти лъча озаряваха настилката пред прага.

Ято прилепи, стреснати от димящите факли, се разлетяха безредно наоколо. Когато джуджетата понечиха да пристъпят напред, краката им се хлъзнаха по камъните, които Смог бе изгладил и излъскал при честото си преминаване. Тук реката излизаше шумно навън и разпенена се спускаше към долината. Джуджетата захвърлиха факлите си на земята и впериха напред заслепени очи. Бяха стигнали до Главната порта, откъдето се виждаше Дейл.

- Е! - рече Билбо. - Никога не съм вярвал, че ще мога да погледна през тази врата. Не съм вярвал също, че ще ми бъде толкова приятно да видя отново слънцето и да усетя полъха на вятъра по лицето си. Ох, колко е студен всъщност този вятър!

И наистина, остър вятър появяваше от изток, вещаейки приближаването на зимата. Той препускаше стремително по склоновете към долината и стенеше сред скалите. След дългия престой в душните подземни владения на дракона, джуджетата сега се разтрепераха от студ.

Изведнъж Билбо се сети, че е не само уморен, но и много гладен.

- Изглежда, че е късна утрин - рече той - и, струва ми се, време за закуска, ако изобщо има такава. Не мисля обаче, че прагът на драконовото жилище е най-безопасното място за тази цел. Затова ви предлагам да отидем някъде, където бихме могли да поседнем за малко на спокойствие.

- Прав си! - съгласи се Балин. - Мисля, че знам едно подходящо място - старият наблюдателен пост в югозападния край на Планината.

- Колко е далеч оттук? - попита Билбо.

- На пет часа усилен ход, струва ми се. Отиването дотам ще е трудно. Изглежда, че целият път, който тръгва от Портата и върви по левия бряг на реката, е разбит. Но погледни ей там, долу! Реката прави широк завой на изток тъкмо пред развалините на Дейл. На това място някога имаше мост, който водеше до стръмни стълби; те се изкачваха по десния бряг и оттам продължаваше път към Гарвановия хълм. От пътя се отделяше пътека, по която се стигаше право на поста. Изкачването ще е трудно, дори ако старите стъпала все още си стоят.

- Майчице! - простена хобитът. - Толкова дълго да вървим и да се

катерим, без да сме закусили! Чудя се колко ли закуски, обеди и вечери сме пропуснали в тази отвратителна, забравена от времето дупка!

Всъщност, бяха изминали две нощи и един ден, откакто драконът бе разрушил тайната врата (а в този промеждутък бегълците си бяха похапнали, разбира се), но Билбо дотолкова беше загубил представа за времето, че не знаеше дали бяха престояли в подземието една нощ или цяла седмица.

- Хайде, хайде! - рече Торин през смях; той бе започнал да си възвръща самоувереността и подрънкваше скъпоценните камъни в джоба си. - Не наричай двореца ми отвратителна дупка! Почакай само да го видиш, когато ще бъде почистен и украсен отново.

- Това няма да стане, докато Смог не умре - отвърна мрачно Билбо. - Впрочем къде ли е той? Бих се отказал от една хубава закуска, за да узная. Дано само не седи на върха на Планината и не ни гледа оттам.

Това предположение, подхвърлено на шега, здравата разтревожи джуджетата и те решиха, че Билбо и Балин са прави.

- Незабавно трябва да се махаме оттук - рече Дори. - Имам чувството, че очите му са впити в тила ми.

- Студено и пусто място - додаде след него Бомбур. - Може да има какво да се пие, но за ядене нищо няма. Един дракон винаги ще бъде гладен из тия места.

- Хайде, стига! - извикаха останалите. - Да вървим там, където предлага Балин.

Под скалистата стена отдясно нямаше пътека и затова те закрачиха между камъните от лявата страна на реката. Опустошението, което цареше наоколо, отрезви дори и Торин. Мостът, за който беше говорил Балин, отдавна бе порутен и повечето от камъните му сега лежаха в плитчините на разпенения поток. Джуджетата обаче прекосиха реката без особено затруднение, откриха някогашните стъпала и се покатериха по стръмния бряг. Като повървяха известно време, те излязоха на стария път, а скоро след това стигнаха до дълбока долчинка, закътана сред скалите. Там, те си отпочинаха за малко и закусиха с Крам и вода. (Ако питате какво е това Крам, мога само да ви кажа, че не знам съвсем точно; доколкото съм чувал, е нещо от рода на бисквитите - хранително и трайно, но не особено вкусно, така че не можеш да изпиташ удоволствие от него, но затова пък си раздвижваш добре челюстите, докато го дъвчеш. Езерните хора го правели, когато им предстоели дълги пътешествия.)

След закуската джуджетата потеглиха отново. Сега пътят тръгваше на

запад, отдалечаваше се от реката и се приближаваше до високото, обърнато на юг разклонение на Планината. Най-сетне, те стигнаха до планинската пътека. Тя се изкачваше стръмно нагоре и бегълците, наредени един зад друг, тежко, тежко кретаха по нея, докато най-накрая, късно следобед стигнаха до върха на възвишението и оттам видяха зимното слънце да залязва на запад.

Върхът на възвишението, всъщност представляваше едно заравнено място, открито от три страни, а от четвъртата - северната - защитено от скална стена, в която имаше отвор, подобен на врата. От този отвор се откриваше просторна гледка на изток, на юг и на запад.

- Едно време тук винаги държахме стража - рече Балин, - а тази врата води към едно издълбано в скалата помещение, което служеше за караулна. Такива постове имаше на няколко места из Планината. В онези щастливи дни обаче, ни се струваше, че няма от какво да се пазим, затова и стражите не бяха особено бдителни, иначе драконът сигурно нямаше да ни свари така неподготвени и нещата навярно щяха да се развият другояче. Сега ние можем да се скрием тук за известно време и да наблюдаваме всичко, което става наоколо, без някой да ни вижда.

- Каква полза от това, ако вече са ни забелязали, докато идвахме? - каза Дори, който не откъсваше поглед от върха на Планината, сякаш очакваше да види там Смог, кацнал като птица на камбанария.

- Друга възможност нямаме - рече Торин. - Днес не можем да вървим повече.

- Точно така, точно така! - викна Билбо и се просна на земята.

В изсеченото в скалата помещение имаше място да се настанят стотина; по-навътре пък имаше второ, по-малко помещение, до което не достигаше студът отвън. Всичко беше напълно запустяло, очевидно по време на владичеството на Смог дори диви животни не бяха влизали тук. Джуджетата разположиха товара си, някои от тях начаса се проснаха на земята и заспаха, други обаче седнаха близо до външния отвор и започнаха да обсъждат положението си. Каквото и да говореха, все се връщаха към едно: къде е Смог? Гледаха на запад - не се виждаше нищо; гледаха на изток - пак не се виждаше нищо; на юг също нямаше следа от дракона, но в тази посока се съзираше огромно множество от птици, които кръжаха неспокойно. Джуджетата налягаха очи и се чудеха; дори и когато първите звезди изгряха, те все още не бяха проумели какво точно става.

14. ОГЪН И ВОДА

Ако и вие, като джуджетата желаете да научите какво бе станало със Смог, ще трябва да се върнете два дни назад, в онази вечер, когато той разруши тайната врата и разгневен полетя сред огнени пламъци.

Повечето от Езерните хора се бяха прибрали по къщите си, защото на изток беше притъмняло и оттам духаше хладен вятър, неколцина обаче, все още се разхождаха по пристаните, тъй като обичаха да се любуват на отблясъка на изгряващите звезди върху гладката повърхност на езерото. От града, Планината не се виждаше. Няколко ниски възвишения, които се издигаха в горния край на езерото и сред които Течащата река се спускаше устремно от север, я затуляха от погледа. При ясно време, се съзираше само високият ѝ остър връх, но Езерните хора рядко поглеждаха към него, защото той имаше мрачен и зловещ вид дори при светлината на утрото. Сега върхът беше изцяло забулен в мрак.

И изведнъж, той се появи на кръгозора. Някакво сияние припламна за миг, освети го и пак угасна.

- Вижте! - извика един от Езерните хора. - Светлините пак се появяват. Снощи пазачите са ги гледали как просветват и угасват от полунощ до зори. Нещо става там, горе.

- Може би Царя на Планината кове злато - обади се друг. - Той отдавна тръгна на север, време е вече онова, за което се разказва в старите песни, да започне да се сбъдва.

- За кой цар говориш? - попита с мрачен глас трети. - Повече от сигурен съм, че това е опустошителният огън на дракона - единственият цар на планината, когото познаваме.

- Ти винаги вещаеш най-зловещи неща - упрекнаха го в хор останалите, - като се започне от наводнение, та се стигне до отравяне с риба. Мисли си за по-весели работи.

В този миг, между ниските хълмове проблесна силна светлина и северният край на езерото сякаш стана златен.

- Царя на Планината! - извикаха Езерните хора. - Съкровищата му сияят като слънце, реките му се леят златни! Ето че Течащата река наистина стана златна! - продължиха да възклихват възторжено те. Прозорците на къщите започнаха да се затварят и забързани стъпки затопуркаха по пристаните.

Градът отново бе обзет от невиждано вълнение и радост. Но човекът с мрачния глас изтича при старейшината и завика:

- Сигурен съм, че драконът пристига! Да прекъснем мостовете! На оръжие! На оръжие!

Тогава проехтяха тревожно тръби и звуците им огласиха скалистите брегове. Радостта секна и отстъпи място на страха. И така, драконът не успя да свари града съвсем неподготвен.

Скоро - тъй като Смог летеше с огромна бързина - те го съзряха да се носи насреща им като някаква огнена топка, която ставаше все по-голяма и все по-ярка. Никой, дори и най-големият наивник, вече не се съмняваше, че предсказанията са излезли лъжовни. Но все пак оставаше още малко време. Всеки съд в града беше напълнен с вода, воините грабнаха оръжието си, опънаха лъковете и ги заредиха със стрели, мостът към сушата беше разрушен. Сега вече оглушителният рев на чудовището се чуваше съвсем отблизо, цялото езеро почервения като жарава и се развълнува от страхотния плясък на крилата му.

Смог се стрелна покрай хората, които нададоха уплашени писъци, и се насочи към моста, но там го очакваше разочарование. Мостът го нямаше, а противниците му се бяха скупчили на един остров сред дълбоката вода - твърде дълбока, тъмна и студена, за да бъде по вкуса на дракона. Ако се гмурнеше в нея, щеше да се вдигне такава пара, че да забули за няколко дни цялата околност в мъгла. Езерото беше по-могъщо от него, то щеше да изгаси огъня му, преди да успее да го прекоси.

Смог закръжи с рев над града. Безброй стрели полетяха нагоре и се пречупиха с трясък в бронята му от люспи и скъпоценни камъни, а пръчките им пламнаха от огненото му дихание и паднаха със съскане във водите на езерото. Никакви фойерверки не могат да се сравнят с ослепителната гледка през тази нощ. Шумът от опъването на лъковете и пронизителните звуци на тръбите постепенно така раздразниха дракона, че накрая той просто освирепя от гняв. От много години насам, никой не се беше осмелявал да влиза в бой с него, а и сега никой нямаше да се осмели, ако не беше човекът с мрачния глас (той се казваше Бард), който тичаше насам-натам, насърчаваше стрелците и настояваше пред старейшината да им заповяда да се борят до последната стрела.

От устата на дракона изригнаха огнени езици. Той-кръжеше високо над жителите на града и осветяваше цялото езеро, дърветата по бреговете блестяха сякаш бяха от бакър, а по стволите им танцуваха гъсти черни сенки. Смог врхлеть отново право през градушката от стрели, забравил в гнева си всякаква предпазливост, ръководен единствено от стремежа да

подпали града.

Макар всичко да бе наквасено предварително, огън лумна от сламените покриви и дървените греди, когато той профуча надолу към къщите, възви се и пак профуча край тях. Отново стотици ръце започваха да изливат съдове с вода, щом някъде припламнеше искра. Драконът връхлетя пак. Замахна с опашката си и покривът на Голямата къща се срути. Неугасими пламъци литнаха нагоре в нощта. Още един замах и още един - и къщите една след друга се подпалваха и рухваха. И нито една стрела не успяваше да възпре Смог, нито да го нарани повече, отколкото би го наранила някоя мушица от блатата.

Мъжете вече започнаха да скачат във водата. Жените и децата бяха натоварени в лодки, които чакаха на пазарното място. Воините взеха един по един да захвърлят оръжието си. Там, където до преди малко бяха звучали старите песни за Царя на Планината и за радостта, която той ще донесе, сега се чуваха само ридания и вопли. Хората проклинаха джуджетата. Старейшината се отправи към своята позлатена лодка с надеждата в общата бъркотия да отплава незабелязано и да се спаси. Скоро целият град щеше да се обезлюди и да изгори, без да остане и следа дори по повърхността на езерото.

Такава надежда хранеше и драконът. Щом искат, нека всички са накачат по лодките. С какво удоволствие само ще ги подгони! А те, като изгладнеят, ще спрат. Стъпят ли веднъж на сушата, той ще си оправи сметките с тях. Ще подпали горите и ще опустоши всяка ливада и всяко пасище. Засега обаче, най-приятно му беше да наблюдава как градът загива. Не беше изпитвал такова удоволствие от години.

Една група стрелци обаче, все още не напускаха мястото си сред горящите къщи. Ръководеше ги Бард, с мрачен глас и мрачно лице - същият, когото приятелите му бяха обвинили, че вечно вещае наводнения или отравяне от риба, макар да знаеха колко е силен и смел. По далечна родова линия, Бард беше потомък на Гирион - Владетеля на Дейл, чиито жена и син някога бяха успели да се измъкнат от развалините на града и да се спуснат по Течащата река. Сега Бард стреляше с големия си лък от тисово дърво, докато най-накрая му остана само една стрела. Пламъците го обграждаха вече от всички страни. Другарите му го изоставиха. Той опъна лъка си за последен път.

Изведнъж, от мрака нещо изпърха към отчаяния стрелец. В първия миг той се стресна, но после разбра, че това е само един стар дрозд. Без да се страхува, дроздът кацна на рамото на Бард и му заговори. И Бард с почуда откри, че разбира езика му - нали родът му произхождаше от Дейл.

- Почакай! Почакай малко! - рече дроздът. - Луната тъкмо изгрява. Опитай се да откриеш незащитеното място от лявата страна на гърдите, когато Смог прелети над тебе! И докато Бард го слушаше учудено, дроздът му разказа какво бе видял и какво бе чул в Планината.

Тогава Бард вдигна лъка си. Драконът се беше насочил обратно към града и летеше ниско; когато наближи, луната изгря над източния бряг и посребри огромните му крила.

- Стрелице! - рече Бард. - Черна стрелице! Оставих те последна. Досега не си ми изменяла и винаги си се връщала обратно при мене. Наследих те от баща ми, а той - от своя баща. Ако си изкована в ковачниците на истинския Цар на Планината, полети сега, без да губиш време!

Драконът връхлетя отново - този път по-ниско от всякога - и като се изви обратно, за да се стрелне пак, скъпоценните камъни, полепнали по търбуха му, заискриха на лунната светлина. Само едно местенце остана тъмно. Тетивата на големия лък затрептя. Черната стрела се насочи право към незащитеното местенце от лявата страна на гърдите, близо до разперения навън преден крак и с неудържима сила се заби, така че потъна цялата - и острие, и пръчка, и пера, - тъй стремителен бе полетът ѝ. С рев, който оглуши хората, повали дървета и разцепи скали, Смог се стрелна във въздуха, преобърна се и полетя като покосен надолу.

Падна право върху града. В предсмъртните си гърчове той подпали и онова, което все още беше оцеляло. Езерото забуча. Огромен облак от бяла пара се понесе нагоре в мрака. Чу се свистене, гълголене и после настъпи тишина. Това беше краят на Смог и на града, но не и на Бард.

Восъчножълтата луна се издигаше все по-високо и по-високо, а вятърът ставаше все по-силен и по-студен. Той увиваше бялата мъгла във витлообразни стълбове или в забързани облачета и ги подгонваше на запад, за да ги разпръсне на парцаливи късчета и да ги посипе над блатата пред Непрогледната гора. Многобройните лодки изглеждаха като някакви тъмни точки на повърхността на езерото, а вятърът разнасяше гласовете на Езерните хора, които оплакваха гибелта на града си, на имуществото си и на къщите си. Всъщност, те трябваше да бъдат благодарни, ако се позамислеха, но тъкмо това не можеше да се очаква сега от тях. Най-малко три четвърти от хората се бяха спасили; горите, нивите, пасищата, добитъкът и по-голямата част от лодките бяха останали невредими, а Драконът беше мъртъв. Те обаче още не осъзнаваха какво означава това.

Всички жители на потъналия град се събраха, мрачни и скръбни, на

западния бряг. Студеният вятър ги пронизваше и те трепереха целите. Тогава гневът и недоволството им естествено се насочиха към старейшината, който пръв беше напуснал града, докато там все още имаше стрелци, готови да го защитават.

- Може да го бива за търговия, особено пък ако става въпрос за собствените му интереси, но не чакай от него помощ, когато се случи нещо сериозно - замърмориха някои. После всички взеха да възхваляват мъжеството на Бард и последния му изстел с лъка. - Ако не беше загинал - казаха те, щяхме да го направим цар. Бард Драконоубиеца, от рода на Гирион! Жалко, че е мъртъв.

Тъкмо по средата на този разговор, един висок мъж излезе от сенките и пристъпи напред. Той беше мокър до кости, черната му коса, от която се стичаше вода, се бе разпиляла по лицето и по раменете му, а очите му проблясваха трескаво.

- Бард не е мъртъв! - извика мъжът. - Той успя да се спаси от Есгарот, когато врагът бе погубен. Аз съм Бард, от рода Гирион, аз съм драконоубиецът!

- Цар Бард! Да живее цар Бард! - завикаха всички, но старейшината скръдна със зъби:

- Гирион е бил господар на Дейл, а не цар на Есгарот - рече той. - Старейшините на Езерния град винаги са били избирани измежду най-старите и най-мъдрите и никога не сме били ръководени от обикновени стрелци. Нека "цар Бард" си отиде в своето царство - в Дейл, - което той освободи със своята храброст и сега нищо не му пречи да се завърне там. Всеки, който желае, може да отиде с него, щом е готов да предпочете студените камъни в подножието на Планината пред зелените брегове на езерото. Разумните ще останат тук, ще помогнат да се построи отново градът и няма да мине много време, когато отново ще се радват на спокоен и богат живот.

- Ние сме за цар Бард! - извикаха в отговор хората, които стояха наблизо. - Омръзнаха ни старците и сребролюбците!

Хората, които се намираха по-настрани, завикаха:

- Да живее Стрелецът, долу богатшите! - Викът им отекна по целия бряг.

- Аз съм последният човек, който би подценил достойнствата на Бард, стрелеца - обади се плахо старейшината (защото Бард сега стоеше съвсем близо до него). - Тази нощ той си извоюва почетно място сред благодетелите на нашия град и заслужава подвигът му да бъде обезсмъртен в хвалебствени

песни. Но защо, о, народе - тук старейшината се изправи на крака и заговори високо и отчетливо, - защо към мен отправяте целия упрек? Заради каква грешка искате да ме свалите от мястото ми? Кой разбуди дракона от дрямката му, ако мога да попитам? Кой получи от нас богати дарове и щедра помощ и ни накара да повярваме, че старите песни ще се сбъднат? Кой се възползува от благодушието ни и от преголямата ни доверчивост? И какво злато ни прати той по реката, за да ни се отплати? Изпрати ни гибелните пламъци на дракона! От кого трябва да търсим обезщетение за загубите си и помощ за вдовиците и сираците?

Както виждате, старейшината не се беше издигнал случайно до високото си положение. Словата му в миг накараха хората да забравят новия цар и да обърнат ядовитите си мисли към Торин и съдружие. Ожесточени провиквания се чуха от много страни и някои от онези, които най-високо бяха пели старите песни, сега най-гръмко закрещяха, че джуджетата нарочно са предизвикали дракона, за да нападне града!

- Глупци! - намеси се Бард. - Защо хабите напразно гнева си и словата си срещу тези нещастни създания? Не ще и съмнение, че те са загинали от огъня на Смог, преди още той да долети тук. - Докато говореше, на Бард изведнъж му мина през ума мисълта, че сега всъщност приказното съкровище лежи в Планината без пазител и без стопанин и той неочаквано замлъкна. Припомни си думите на старейшината и си представи как Дейл ще бъде изграден отново и как отново ще зазвънят безброй златни камбани, ако той намери смели мъже, готови да го последват.

Най-сетне Бард заговори отново:

- Не е време за гневни думи, старейшино, нито пък е време да се обсъждат важни планове за разни промени. Работа ни чака. Засега аз ще продължа да ти служа, макар че по-нататък може и да премисля думите ти и да се отправя на север с онези, които биха пожелали да ме последват.

След това Бард отиде да помага за построяването на лагерите и да се погрижи за болните и ранените. Старейшината обаче, погледна навъсено подире му и остана да седи на земята. Той размишляваше усилено, но не каза нищо повече, само подвикна на хората си да му занесат храна и да му запалят огън.

Където и да отидеше, Бард навсякъде чуваше оживено да се разговаря за огромното съкровище, което сега бе останало без пазач. Хората пресмятаха какво обезщетение ще получат за нанесените им вреди и колко ще им остане отгоре, за да си купят разни скъпи неща от юг. Мисълта за бъдещето ги

ободряваше и те донякъде забравяха бедственото си положение, а това беше от полза, защото нощта беше много студена. Подслон можеше да се осигури за малцина (старейшината обаче, беше вече удобно настанен), храната беше оскъдна (дори и делът на старейшината намаля). Мнозина от онези, които се бяха измъкнали невредими от развалините на града, през тази нощ се разболяха от влагата, от студа и от тревогите и по-късно умряха. През дните, които последваха, болестите и гладът нарастваха.

Междувременно, Бард пое водачеството и подреждаше нещата така, както той намираше за добре, макар винаги да поставяше на преден план името на старейшината. Беше се нагърбил с трудната задача да ръководи хората и да им осигури закрила и подслон. Може би мнозина щяха да загинат през зимата, която следваше по петите на есента, ако своевременно не бяха получили помощ. А помощта не закъсня, защото Бард незабавно бе пратил по реката вестоносци в гората, които да помолят Царя на горските елфи за помощ. Вестоносците свариха стопанина на двореца вече на път, макар да беше едва третият ден от смъртта на Смог.

Горския цар беше получил вести от своите пратеници и от птиците - приятели на елфите, така че вече знаеше какво се беше случило. Действително, голямо вълнение беше настъпило всред всички хвъркати, които живееха около пределите на Опустошението на дракона. Небосводът бе потъмнял от кръжачи ята и бързокрили вестоносци непрестанно политаха ту в една, ту в друга посока. Над Леса се носеха крясъци, цвъртене и писукане. Новината се разнесе далеч отвъд Непрогледната гора. "Смог е мъртъв!" Листата шушнеха и всяка живинка стреснато надаваше уху. Преди още Горския цар да потегли, вестта бе стигнала на запад до боровите гори на самите Мъгливи планини. Беорн я бе научил в дървената си къща, а злите духове вече се бяха събрали на съвет в пещерите си.

- Страхувам се, че за последен път чуваме за Торин Дъбовия щит - рече царят. - По-добре щеше да направи, ако си беше останал мой гост. Така или иначе, задухал е лош вятър, който няма да донесе на никого нищо добро.

Горския цар също не беше забравил легендата за несметните богатства на Трор. И когато пратениците на Бард го срещнаха, той вече беше потеглил на път с много копиеносци и стрелци. Над главите на въоръжените елфи се виеха гъсти ята от гарги, които се досещаха, че се подготвя война, каквато от години не беше имало по тия места.

Когато чу молбата на Бард, царят се смили над Езерните хора, защото той беше господар на добронамерени и кротки същества и вместо да продължи

направо към Планината, както си беше намислил, се спусна бързо надолу по реката към Дългото езеро. За съжаление, не разполагаше с достатъчно лодки и салове, за да натовари всичките си воини, затова те трябваше да вървят дотам пеш. Големите товари със стоки обаче, Горския цар прати по водата. Елфите по начало са бързоноги и макар в онези дни да не бяха привикнали да изминават дълги разстояния и да не познаваха добре опасните земи между Гората и Дългото езеро, успяха да се придвижат навреме. Само пет дни след смъртта на дракона те се озоваха на бреговете на езерото при развалините на града. Както би могло да се предположи, посрещнаха ги с радост, а старейшината и съветниците му бяха готови да сключат за бъдеще каквато и да било сделка с Горския цар, стига, той да им окажеше помощ сега.

Скоро бе изготвен план за действие. Жените, децата, старците и болните заедно със старейшината останаха при езерото, с тях останаха също неколцина мъже с различни занаяти и няколко опитни елфи. Отначало те сечаха дървета и събираха дървения материал, който се изпращаше от Гората, а после построиха покрай брега множество дървени колибки за защита срещу приближаващата зима. Под ръководството на старейшината, те се заловиха да планират и нов град - по-красив и по-голям от предишния. Той обаче, нямаше да бъде построен на същото място, а малко по-нагоре на северния бряг, тъй като всички се страхуваха от водите, където бе потънал драконът. Той никога нямаше да се върне върху златното си ложе, защото лежеше сгърчен, студен като камък на дъното на плитчините. Дълги години, когато езерото биваше спокойно, огромните му кости се виждаха да стърчат сред развалините на стария град. Малцина обаче се осмеляваха да доближат това място, а и никой не посмя да се гмурне в студената вода, за да извади скъпоценните камъни, които се бяха изренили от гниеция му труп.

Всички мъже, годни да носят оръжие, и по-голямата част от войската на Горския цар се приготвиха да тръгнат на север към Планината. И тъй, на единадесетия ден от гибелта на града челните редици на воините минаха през скалистия отвор в горния край на езерото и поеха сред опустошените земи.

15. ОБЛАЦИТЕ СЕ СГЪСТЯВАТ

А сега, нека се върнем при Билбо и джуджетата. Цяла нощ те се редуваха един по един да стоят на стража, но не чуха, нито пък видяха и следа от опасност. Така ги свари утрото. Птиците по небето обаче ставаха все по-

многобройни, бяха долетели ята дори от юг, а гаргите, които все още живееха около Планината, не спираха да кръжат и да грачат.

- Става нещо необичайно - рече Торин. - Времето за есенния прелет вече е минало, пък и тези птици си живеят целогодишно по тия земи. Има най-много скорци и червенушки, а в далечината се съзират и множество лешояди, сякаш предстои битка!

Изведнъж Билбо посочи с пръст:

- Ето че и старият дрозд се появи отново! - възкликна той. - Явно е успял да се измъкне здрав и читав онази нощ, когато Смог срина планинския склон, но охлювите сигурно са загинали.

Старият дрозд наистина беше там и когато Билбо насочи вниманието на останалите към него, той полетя към тях и кацна на един камък наблизо. После плесна с криле и запя, след това наклони глава встрани, сякаш се ослушваше, сетне пак запя и пак се ослуша.

-Изглежда, че иска да ни каже нещо - рече Балин, но аз не разбирам езика на тези птици. Ти разбираш ли го, Билбо?

- Не много добре - отвърна Билбо (а всъщност той изобщо нищо не разбираше), - но старият ни приятел изглежда много възбуден.

- Съжалявам, че не е гарван! - рече Балин.

- Мислех, че не обичаш гарваните! Не им се зарадва особено, когато ги видяхме преди известно време.

- Това бяха гарги! Зли, коварни и груби създания! Ти навярно чу какви лоши думи ни наговориха. Гарваните обаче са съвсем различни. Между тях и поданиците на Трор някога съществуваше голяма дружба. Те ни донасяха тайни сведения и ние ги възнаграждавахме за това с разни лъскави предмети, които обичаха да крият в гнездата си.

- Те живеят много дълго, паметта им е силна и предават набраната мъдрост на потомците си. Като малък познавах много от гарваните, които живееха по тия скали. Самото възвишение, на което се намираме сега, някога се наричаше Гарвановия хълм, защото тук, над караулното помещение, живееше една много мъдра и много известна двойка гарвани - старият Карк и жена му. Но аз не допускам да е оцелял някой от тази древна порода.

Балин едва бе свършил да говори, когато старият дрозд нададе силен крясък и отлетя.

- Ние не го разбираме, но аз съм повече от сигурен, че той ни разбира - рече Балин. - Наблюдавайте и ще видите какво ще стане!

Скоро се чу пърхане на криле и дроздът се върна; с него обаче долетя и

една немощна стара птица. Тя явно беше сляпа, едва летеше и върхът на главата ѝ беше плешив. Беше огромен прастар гарван. Гарванът кацна тежко на земята пред тях, бавно плесна с криле и се поклони на Торин.

- О, Торин, син на Трейн, и ти, Балин, син на Фундин! - рече гарванът (и дори Билбо разбра какво каза, тъй като той говореше на обикновен език, а не на птичи). - Аз съм Роак, син на Карк. Карк е мъртъв, но вие, доколкото знам, сте го познавали добре някога. Сто и петдесет и три години са минали, откак съм излязъл от яйцето, но не забравям онова, което ми е казал баща ми. Сега аз съм водачът на големите гарвани от Планината. Не сме много, но все още помним някогашния цар. Повечето от моите гарвани сега не са у дома си, защото на юг има интересни новини - някои от тях ще ви зарадват, но други няма да ви се харесат много.

- Ето вижте! Птиците от юг, от изток и от запад отново се събират при Планината и в Дейл, защото се чу, че Смог е мъртъв!

- Мъртъв ли? Мъртъв ли? - завикаха джуджетата. - Мъртъв! Тогава напразно сме се страхували... и съкровището е наше!

Те се изправиха и заподскачаха от радост.

- Да, мъртъв е - рече Роак. - Дроздът, нека перата му никога не окапят, го е видял как умира и ние можем да се доверим на думите му. Видял го е да загива в битката с жителите на Есгарот преди три нощи, тъкмо когато е изгрявала луната.

Дълго време Торин не можа да накара джуджетата да млъкнат, за да изслушат останалата част от новините на гарвана. Най-сетне, след като успя да разкаже подробно за битката, Роак се обърна към Торин:

- Дотук всичко е радостно, Царю на Планината! Спокойно можеш да се върнеш в подземията си. Цялото съкровище е твое - поне засега. Но освен птиците и мнозина други са се запътили насам. Новината за смъртта на дракона вече се е разнесла навсякъде, а легендата за съкровищата на Трор не се е забравила с годините; не един и двама жадуват да получат дял от богатата плячка. Царят на елфите вече е на път с войската си, следван от ята лешояди, които очакват в най-скоро време да се развихрят битки и кръвопролития. Езерните хора негодуват и твърдят, че джуджетата са им навлекли всички сегашни беди. Смог разруши града им и ги остави без подслон, а и мнозина от тях загинаха. Ето защо, те също смятат да потърсят обезщетение от вашето съкровище независимо дали сте живи, или мъртви. Сега остава вие да решите разумно как да постъпите. За съжаление сте само тринадесетима - твърде малка част от големия род на Дурин, който някога

живееше тук, а сега е разпръснат по всички посоки. Ако искате, чуйте моя съвет - не се доверявайте на старейшината на Езерните хора, а на онзи, който със стрелата си уби дракона. Той се казва Бард и е потомък на Гирион, от града Дейл; на вид е суров и мрачен, но е честен човек. И след всички тези гибелни години отново ще се възцари мир между джуджетата, хората и елфите, но това може да стане с цената на много злато. Казах всичко! Тогава Торин се провикна гневно:

- Много сме ти благодарни, Роак, сине на Карк! Ти и твоите близки няма да бъдете забравени. Но докато сме живи, никой крадец или насилник няма да отнесе и грам от нашето злато! Ако искаш занаят да сме ти още по-благодарни, известявай ни за всички, които приближават насам. Ще те помоля и още нещо: ако сред вас има млади гарвани с яки крила, изпрати ги при нашите родственици в планините на север, на запад и на изток оттук, за да ги уведомят за тежкото ни положение. Прати най-първо вестноосци при моя братовчед Дейн от Железните възвишения, защото той има добре въоръжени воители и живее най-близо. И нека побърза!

- Не бих могъл да кажа дали решението ви е разумно, или не, но ще направя каквото мога - изграка Роак и отлетя.

- А сега, обратно в Планината! - извика Торин. - Остава ни малко време.

- А също и храна! - обади се Билбо, който винаги гледаше на нещата откъм практичната им страна. Той си мислеше, че със смъртта на дракона приключението ще свърши, но разбра, че много се е лъгал, и беше готов да отстъпи част от печалбата си за мирното уреждане на въпроса.

- Обратно в Планината! - извикаха в хор джуджетата, сякаш изобщо не го бяха чули, и той - ще не ще - тръгна подире им.

Вие вече знаете някои от събитията и разбирате, че джуджетата все още разполагаха с няколко дни за подготовка. Те отново огледаха грижливо подземията и откриха, както всъщност и очакваха, че единствено Главната порта е отворена; всички други входи (с изключение, разбира се на тайната врата) Смог отдавна бе разрушил и заприщил така, че от тях не беше останала и следа. Затова джуджетата се заловиха усилено да укрепват главния вход и да правят нова пътека, водеща навън. Сечива имаше в изобилие - същите, които някогашните копачи, каменоделци и зидари бяха използвали в миналите дни, пък и в този вид работа, джуджетата все още бяха много изкусни.

Докато те работеха, гарваните непрестанно им носеха новини. По този начин научиха, че Горския цар се отбил от пътя си и тръгнал към Езерото, а

това им даваше възможност да си поотдъхнат. Другото, още по-важно за тях съобщение беше, че три от кончетата им се били спасили от яростта на дракона и сега се лутали по бреговете на Течащата река, недалеч от мястото, където бяха оставили част от запасите си. Затова, докато другите продължаваха да работят, Фили и Кили, напътвани от един гарван, отидоха да намерят кончетата и да пренесат каквото могат от припасите.

Бяха изминали четири дена и вече се знаеше, че обединените армии на Езерните хора и елфите бързо настъпват към Планината. Но сега надеждите на джуджетата отново се бяха възродили. Храната щеше да им стигне за няколко седмици, ако я пестяха, разбира се, тя се състоеше предимно от крам, който доста им беше омръзнал, но все пак утоляваше глада им. Портата беше затворена с висока стена от плътно наредени правоъгълни каменни блокове. В стената бяха оставени дупки, през които джуджетата можеха да наблюдават или да стрелят с лъкове, но вход нямаше. Защитниците влизаха и излизаха, като се катереха по подвижните стълби и изтегляха необходимите им неща с въжета. В подножието на новата стена беше оставен малък свод, за да се изтича реката, но тясното ѝ корито беше изместено встрани от Портата, така че отпред се образуваше обширно езеро, което стигаше чак до склона, откъдето потокът се спускаше надолу към Дейл. До портата сега беше възможно да се достигне само чрез плуване или по една тясна издатина на скалата отляво, гледано от вътрешната страна на стената. Фили и Кили бяха довели кончетата само до началото на стълбите, започващи от стария мост, там ги бяха разтоварили, бяха им заръчали да се върнат обратно при господарите си и ги бяха натирили (без товар) на юг.

Една нощ, на юг от Дейл се появило множество светлилки, подобни на пламъците на факли.

- Ето че дойдоха! - извика Балин. - И лагерът им е много голям. Трябва да са се промъкнали в долината под прикритието на мрака.

Тази нощ джуджетата почти не спаха. Утрото едва бе просветляло, когато те видяха към тях да се запътва една група. Иззад стената те наблюдаваха как противниците им - въоръжени за война Езерни хора и елфи - стигнаха края на долината и бавно се заизкачваха нагоре. Най-сетне онези, които вървяха начело, се изкатериха по порутените камъни и се появиха на върха на склона. Голяма беше изненадата им обаче, когато видяха пред себе си езерото и затворената със стена от наскоро издялани каменни блокове Порта.

Докато стояха там объркани и разговаряха и сочеха напред, Торин се провикна високо:

- Кои сте вие, дете идвате въоръжени сякаш за война пред портите на Торин, сина на Трейн, Царя на Планината, и какво желаете?

Отговор обаче, не се получи. Едни от воините бързо се върнаха назад, а другите постояха още малко, загледани в укрепената Порта, после също се обърнаха и последваха другарите си. Този ден лагерът бе преместен на изток от реката, тъкмо между разклоненията на Планината. Скалите се огласиха от гласове и песни, нечувани отколе. Долитаха също и нежните звуци на арфи, които ехото подемаше и отнасяше нагоре към джуджетата, а на тях започваше да им се струва, че въздухът сякаш става по-топъл и че усещат уханието на цъфнали напролет горски цветя.

Билбо едва съдържаше желанието си да излезе от тъмната крепост, да се спусне долу и да се присъедини към веселието край огньовете. Някои от помладите джуджета също се разнежиха и взеха да подмятат, че биха искали нещата да се разрешат по такъв начин, че да могат да се срещнат с пришълците долу като с приятели, но Торин се намръщи и ги сгълча.

Тогава джуджетата също извадиха арфи и разни други инструменти, които бяха намерили сред съкровищата, и засвириха, за да подобрят настроението му, но тяхната песен не приличаше на песента на елфите, а по-скоро на онази, която бяха пели преди време в малката хобитова дупка на Билбо.

В дълбоките недра на Планината
пристигна Царя в залата позната!
Лежи убит Смог, дракон страховит -
това ще е на всеки враг съдбата.

С оръжие добре сме заредени,
а Портата е здраво укрепена.
И златото видели, по сме смели -
неправдата е вече победена!

С вълшебни думи, с удари припряни
джуджета нявга сякаш със камбани
звънтяха с чукове в потайни кътове
сред проходи, в скалите прокопани.

В огърлици нанизваха звездите,
от огъня на дракони искрите

те влагат в корони. Звуци ронят
на арфа златна струни гласовити.

Планинският престол е пак свободен.
О, чуйте, скитащи, мигът е сгоден:
при нас елате - сродник и приятел
са нужни днес на Царя благороден!

Зовем ви от планинските чукари:
върнете се при пещерите стари!
Не друг, сам Царя ви очаква тук,
сияят долу златните камари.

Пристигна Царя в залата позната
в дълбоките недра на Планината!
Смог, дракон страховит, лежи убит -
това ще е на всеки враг съдбата.

Песента явно се понрави на Торин, защото той се засмя и си възвърна
доброто настроение. Тогава започнаха да пресмятат гласно колко е
разстоянието до Железните възвишения и за колко ли време Дейн ще може да
стигне до Опустошената планина, ако тръгне веднага, щом получи вестта. Но
душата на Билбо се сви - както от песента, така и от последвалия разговор,
защото те звучаха много войнствено.

Рано на следващата сутрин джуджетата видяха една група копиеносци да
прекосяват реката и да се упътват към долината. Те носеха със себе си
зеленото знаме на Горския цар и синьото знаме на Езерните хора и вървяха,
докато не стигнаха пред самата стена на Портата.

Торин отново им подвижна високо:

- Кои сте вие, дето идвате въоръжени като за война пред портите на
Торин, сина на Трейн, Царя на Планината?

Този път получи отговор.

Един висок човек с черна коса и мрачно лице пристъпи напред и извика:

- Здравей, Торине! Защо се укриваш като крадец в тази крепост? Ние не
сме ви врагове и се радваме, че ви сварваме невредими. Като тръгвахме
насам, и през ум не ни минаваше, че ще срещнем жива душа тук, но щом е тъй,
тогава има за какво да поговорим и какво да обсъдим.

- Кой сте вие и за какво искате да разговаряме?

- Аз съм Бард. Моята ръка погуби дракона и освободи съкровищата ви.

Нима това не ви интересува? Аз съм също и потомък на Гирион от Дейл, а към вашите съкровища е прибавена и голяма част от неговите богатства, които някога Смог е откъднал. По-този въпрос също ли няма какво да си кажем? Но нека вървим нататък: в предсмъртния си час Смог срина жилищата на хората от Есгарот, а аз съм все още служител на техния старейшина. От негово име искам да ви попитам: не помислихте ли за нещастията и бедите, които сполетяха тези хора? Те ви помогнаха, когато бяхте в нужда, а като отплата вие им пратихте само гибел и разрушение, макар без съмнение да не сте го сторили умишлено.

Тези думи бяха верни и справедливи, макар да бяха изречени гордо и мрачно, и Билбо си помисли, че Торин веднага ще признае истинността им. Разбира се, хобитът не очакваше някой да си спомни, че тъкмо той бе открил слабото място на дракона, затова и не се разочарова. Но в същото време и не подозираше каква власт имаше тъй дълго пазеното от Смог злато върху сърцата на джуджетата.

През последните няколко дни Торин бе прекарал часове сред съкровищата и страстта му към тях бе взела връх над всяко друго чувство. Макар да търсеше главно диаманта Аркен, той не оставаше безразличен и към множеството други прекрасни неща, които будеха безброй спомени за мъките и неволите на неговия род.

- Най-слабото основание си го оставил последно, а му отреждаш най-важното място - рече Торин. - Но аз най-напред ще отговоря на него. Никой не може да предявява права към нашето съкровище заради това, че Смог е погубил близките му и го е оставил без подслон. Това съкровище не принадлежеше на дракона, че да се изкупват сега с него злочинствата му. За помощта, която получихме от Езерните хора, ние ще се отплатим богато - когато дойде времето за това. Но нищо няма да дадем - нито дори грам, - ако ни заплашвате със сила. Докато тази въоръжена армия стои пред вратите ни, ние ще гледаме на вас като на врагове и крадци. А сега аз искам да ви попитам нещо: какъв дял от съкровището щяхте да дадете на нашите родственици, ако бяхте ни сварили мъртви?

- Въпросът ти е справедлив - рече Бард, - но не е сега време да ти отговарям, защото нито вие сте мъртви, нито ние сме разбойници. Освен това имотните би трябвало да проявяват по-голяма милост към бедстващите, които са им се притекли на помощ, когато те самите са били в нужда. А сега остава

да отговориш и на другите ми искания.

- Вече казах, че не желая да разговарям с хора, които чакат въоръжени пред портите ни. Още по-малко пък бих разговарял с воините на Горския цар, за когото не си спомням с особено добро чувство. В този разговор те нямат място. Затова вървете си, докато стрелите ни не са излетели! Ако искате отново да говорите с мен, първо отпратете войската и елфите в гората, където всъщност ѝ е мястото, и тогава елате, но не забравяйте да оставите оръжието си, преди да приближите насам.

- Горския цар е мой приятел - отвърна Бард. - Той помогна на Езерните хора да се оправят от сполетялата ги беда, без да им е задължен с нищо; направи го ей тъй, просто от приятелство. Но ние ще ти оставим време да се покаеш за думите си. Дано да си помъдрял, когато се върнем! - додаде той, обърна се и тръгна към лагера.

Не минаха много часове и знаменосците се върнаха; напред пристъпиха тръбачите и вдигнаха тръбите си.

После се обади някакъв глас:

- В името на Есгарот и на Гората, ние се обръщаме към Торин Дъбовия щит, синът на Трейн, който сам се нарича Цар на Планината, за да го подканим да задоволи исканията, които предявихме, в противен случай ще го сметнем за наш враг. Той е длъжен да предаде поне една дванадесета част от съкровището на Бард, убиеца на дракона и наследника на Гирион. От своята част Бард ще задели нужната помощ за Есгарот; ако Торин желае да спечели уважението и приятелството, с което са се ползували прадедите му из тези земи, то нека и той отдели нещо от своята част, за да подпомогне Езерните хора.

Тогава Торин грабна един рогов лък и отпрати една стрела към говорещия. Стрелата се заби в щита му и потрепера.

- Щом твоят отговор е такъв - извика вестоносецът, - аз обявявам Планината за обсадена. Ще останете в нея, докато сами не поискате примирие и не пожелаете да разговаряте с нас. Няма да насочваме към вас оръжието си, а просто ще ви оставим да се радвате на вашето злато. Ако искате, бихте могли и да го ядете!

С тези думи вестоносите си тръгнаха и оставиха джуджетата да обмислят положението си. Торин беше така помрачнял, че дори някой и да искаше да му отпрати упрек, не посмя да се обади. Повечето от джуджетата обаче, изглежда, бяха на неговото мнение, с изключение може би на стария дебел Бомбур, Фили и Кили и, естествено, Билбо, който никак не одобряваше този

обрат на нещата. Планината и без това вече твърде много му бе омръзнала, а вероятността да седи обсаден в нея съвсем не беше по вкуса му.

- Тук всичко все още така мирише на дракон - измърмори Билбо на себе си, че просто ми се повдига. А този крам направо ми засяда на гърлото.

Дните течаха бавно и мъчително. Повечето от джуджетата прекарваха времето в разпределяне и подреждане на съкровището. Торин им бе наредил да търсят най-грижливо и във всяко ъгълче диаманта Аркен.

- Защото диамантът на моя баща - обясни той - струва повече от една цяла река злато, а за мен пък въобще няма цена. От цялото богатство аз искам за себе си само този камък и жестоко ще си отмъстя на онзи, който го намери и не ми го предаде.

Билбо чу тези думи и го обзе страх - какво ли щеше да стане, ако камъкът бъдеше намерен в старата изпокъсана бохча, напълнена с разни вехтории, използвана от него вместо възглавница? Той обаче не се издаде, защото - докато дните се нижеха мъчително бавно - в главата му бе започнал да зрее един план.

Нещата продължаваха все така, докато един ден гарваните не донесоха вестта, че Дейн с повече от петстотин джуджета е потеглил от Железните възвишения и се намира на два дни път от Дейл.

- Но те не могат да стигнат до Планината незабелязано - рече Роак - и аз се страхувам, че в долината ще се разрази битка. А от това добро няма да произлезе. Колкото и да са смели и добре въоръжени, родствениците ви не могат да надвият на многобройната армия, която ви е обсадила; а дори и да успеят да я надвият, какво ще спечелите? Зимата и снегът с бързи крачки настъпват насам. Как ще се изхраните сред тези опустели земи? Макар и дракона да го няма вече, съкровището само ще ви погуби!

Торин обаче не се уплаши.

- Зимата и снегът ще нападнат също и хората, и елфите - рече той - и тогава ще видим как ще им устоят в открития си лагер. Като се намерят притиснати от нашите приятели, от една страна, и от зимата, от друга страна, тогава може би ще започнат да преговарят по-смирено.

Тази нощ Билбо реши да приведе плана си в действие. Небето беше почти черно, тъй като нямаше луна. Щом се стъмни напълно, хобитът отиде до своето ъгълче в малката стаичка край самата порта и измъкна от бохчата едно въже и диаманта Аркен, увит в някакво парцалче. После се покатери на върха на стената. Там беше само Бомбур, тъй като беше дошъл негов ред да стои на пост; джуджетата не поставяха повече от един страж.

- Ама че студено! - рече Бомбур. - Жалко, че не можем и ние да си запалим огън, както ония долу в лагера!

- Вътре е топло - забеляза Билбо.

- Сигурно, но аз трябва да стоя тук до полунощ - измърмори недоволно дебелото джудже. - Общо взето, лоша работа. Не че си позволявам да упреквам Торин - нека брадата му расте все по-дълга и по-дълга - но той винаги си е бил твърдоглав.

- Да, да, а на мен пък краката ми се втвърдиха - рече Билбо. - Изморих се от стълби и проходи. Искане ми се да усетя вече тревица между пръстите си.

- Аз пък съм готов всичко да дам за една глътка силно питие и за едно меко легло след хубава вечеря!

- Не мога да ти доставя тези неща, докато обсадата продължава. Отдавна обаче не съм стоял на пост и бих могъл да те отменя, ако искаш. Не ми се спи тази вечер.

- Добър приятел си ти, Билбо, и аз с удоволствие ще приема предложението ти. Ако се случи нещо важно, не забравяй първо да ме събудиш! Аз ще полегна наблизко, в стаичката отляво.

- Върви, върви! - подкани го Билбо. - Ще те събудя точно в полунощ, за да можеш ти пък да събудиш следващия, който стои на пост.

Щом Бомбур си отиде, Билбо надяна пръстена, завърза въжето, спусна се надолу по стената и тръгна. Имаше пет часа на разположение. През това време Бомбур щеше да спи (след случката в гората той гледаше да заспи, щом му се отдадеше възможност, тъй като се опитваше да възстанови приятните сънища, които бе сънувал тогава); всички останали щяха да се навъртат около Торин. Едва ли някой - дори Фили или Кили - би отишъл на стената, преди да е дошъл неговият ред.

Тъмнината беше непрогледна. Билбо вървя известно време по новата пътека, а после се запуска към по-ниското корито на реката и пътят му стана непознат. Най-после, се добра до завоя, където трябваше да прекоси реката, ако искаше да отиде към лагера. Тук коритото на реката беше плитко, но вече доста широко и за малкия хобит не беше лесно да го прегази в тъмнината. Почти беше стигнал отвъд, когато кракът му се подхлъзна на един заоблен камък и той цопна в студената вода. Едва успя да се изправи и да се покатери по насрещния бряг, целият мокър и разтреперан, когато от мрака изскочиха елфите със своите ярки фенери, за да разберат какво беше причинило шума.

- Не беше риба! - каза един елф. - Навярно е някой шпионин. Угасете

светлините! На него те ще му помогнат повече, отколкото на нас. Нищо чудно, ако онова странно малко същество, за което казват, че им било слуга, се е промъкнало дотук.

- Да, слуга съм наистина! - изсумтя Билбо и най-неочаквано кихна силно; елфите в миг се събраха около мястото, откъдето се чу звукът.

- Запалете светлината! - рече Билбо. - Аз съм тук, ако търсите мен! - Той си свали пръстена и изскокна иззад една скала.

Колкото и да бяха изненадани, елфите бързо го хванаха.

- Кой си ти? Ти ли си тъй нареченият хобит? Какво дириш тук? Как успя да минеш покрай нашите часови? - питаха елфите един през друг.

- Щом толкова искате да знаете, аз съм господин Билбо Бегинс - отвърна Билбо. - Съдружник съм на Торин. Познавам много добре вашия цар, макар той да не ме познава. Но Бард ще си спомни за мен, а аз всъщност искам да се видя именно с него.

- Така ли? - рекоха елфите. - И по каква работа?

- По моя лична, добри ми елфи. Но ако искате по-скоро да се махнете от това студено и тъжно място и да се върнете обратно във вашите гори - добави Билбо, - заведете ме бързо при огъня да се изсуша, а след това ме оставете да поговоря с водителите ви. Разполагам с малко време.

И тъй, два часа след като се измъкна от Портата, Билбо вече се намираще край големия огън пред една голяма шатра, а отпреде му седяха Горския цар и Бард и се взираха любопитно в него. Хобит, облечен в ризница на елф и загърнат отгоре със старо одеяло, беше нещо ново за тях.

- Нали разбирате - говореше Билбо с най-делови тон, - така повече не може да продължава. На мен безкрайно ми омръзна цялата тази работа. Искане ми се да съм си у дома на запад, където всички са по-благоразумни. Не мога обаче да си тръгна, тъй като съм заинтересован материално - имам да получавам една четиринадесета част, точно определена според едно писмо, което за щастие съм запазил.

И Билбо измъкна от джоба на старата си дреха (която все още носеше върху ризницата), смачкано и изпоцапано, писмото на Торин, което бе намерил през месец май под часовника на полицата на камината!

- Имам дял от общата печалба, нали разбирате - продължи той. - Добре съм осведомен по тия неща. Лично аз съм готов, преди да предявя своите права, да разгледам внимателно всичките ви искания и да отделим от цялото онези от тях, които са наистина основателни. Вие обаче не познавате Торин Дъбовия щит така, както аз вече го познавам. Уверявам ви, че той е готов да

седи върху купа злато и да гладува дотогава, докато вие седите тука.

- Щом иска, нека седи! - рече Бард. - Такива глупаци като него заслужават да гладуват.

- Точно така - съгласи се Билбо. - Разбирам какво имате предвид. В същото време обаче, зимата бързо ни приближава. Скоро тук всичко ще се покрие със сняг и продоволствието ще стане трудно - дори и за елфите, струва ми се. Освен това ще възникнат и други неприятности. Чували ли сте за Дейн и джуджетата от Железните възвишения?

- Чували сме, и то още откога. Но какво общо има той с нас? - попита Горския цар.

- Така си и мислех. Виждам, че някои неща не са ви известни. В такъв случай ще ви ги кажа - Дейн се намира на по-малко от два дена път оттук и приближава насам заедно с повече от петстотин яки и смели джуджета, голяма част от тях са участвували в страшните войни между джуджетата и злите духове, за които несъмнено сте чували. Страхувам се, че като пристигнат тук, ще ви създадат сериозни неприятности.

- Защо ни казваш това? Предаваш приятелите си или заплашваш нас? - попита мрачно Бард.

- Драги ми Бард! - рече с пискливото си гласче Билбо. - Не бъди така припрян! Не съм срещал досега такива мнителни хора! Аз просто се опитвам да спася от беди всички ни. Затова ще ви направя едно предложение.

- Нека го чуем! - отвърнаха събеседниците му.

- По-добре го вижте! - рече Билбо. - Ето го! Той извади диаманта Аркен и хвърли настрани обвивката му.

Горския цар, чиито очи бяха привикнали да гледат разни красиви и скъпи неща, просто онемя от учудване. Дори Бард се смълча и впери възхитен поглед в камъка. Сякаш някакво стъклено кълбо беше напълнено с лунна светлина и висеше пред тях в мрежа, изтъкана от лъчите на заскрежени звезди.

- Това е диамантът на Трейн - рече Билбо. - Сърцето на Планината, а също и сърцето на Торин. Той го оценява по-високо дори от златна река. Аз ще ви го дам. Той ще ви помогне по-лесно да постигнете споразумение.

След тези думи, Билбо погледна за последен път с копнеж прекрасния скъпоценен камък и разтреперан от вълнение го подаде на Бард, а Бард го взе в ръката си като зашеметен.

- Но твой ли е, че ни го даваш? - попита Бард, когато дойде най-после на себе си.

- О, не, не съвсем! - отвърна малко смутено хобитът. - Но аз все пак

имам известни права над него - нали ми се полага дял от съкровището. Аз може и да съм разбойник - поне за такъв ме смятат, макар че аз самият не се смятам, - но съм честен. Така или иначе, сега се връщам обратно и джуджетата могат да правят с мен каквото пожелаят. Надявам се, обаче, че на вас камъкът ще ви бъде от полза.

Горския цар погледна Билбо с безкрайна почуда.

- Билбо Бегинс - рече той, - ти си много по-достоеен да носиш ризницата на принцовете елфи от мнозина други, които са изглеждали по-величествени в нея! Чудя се обаче, дали и Торин Дъбовия щит е разбрал това. Аз познавам по-добре от теб нрава на джуджетата и те съветвам да останеш при нас. Тук ти ще бъдеш почитан и желан.

- В това съм сигурен и много ти благодаря - отвърна Билбо с поклон, - но смятам, че не бива да изоставям приятелите си по такъв начин след всичко, което сме преживели заедно. Освен това, обещах на Бомбур да го събудя точно в полунощ! Както виждате, трябва да си вървя, и то по-бързо.

Как ли не го увещаваха, но Билбо не склони да остане, ето защо най-накрая повикаха няколко елфи, които да го придружават, и той си тръгна, изпратен с най-голямо уважение и от Горския цар, и от Бард. Когато прекосяваше лагера, някакъв стар човек, загърнат с тъмна наметка, се надигна от прага на една шатра и се приближи към него.

- Браво! Браво за смелата постъпка, господин Бегинс! - рече той, като потупа Билбо по рамото. - Все нови и нови качества се разкриват у теб!

Това беше Гандалф.

За първи път от много дни насам Билбо истински се зарадва. За съжаление нямаше време да получи отговор на всички въпроси, които желаше да зададе.

- Имай търпение, всичко ще научиш! - успокои го Гандалф. - Ако не се лъжа, нещата отиват към своя край. На теб ти предстои една неприятност, но ти не падай духом! Ще се измъкнеш от нея благополучно. Дочуват се едни новини, които дори и гарваните още не знаят. Лека нощ!

Озадачен, но в същото време и зарадван, Билбо продължи напред. Елфите, които го придружаваха, го заведоха до един удобен за преминаване брод и му помогнаха да премине реката, без да се измокри. След това, той се сбогува с тях и предпазливо се заизкачва нагоре към Портата. По едно време се почувствува безкрайно изморен, но успя преди полунощ да се добере до въжето (то си стоеше там, където го беше оставил) и да се изкатери по него. Намерил се веднъж горе, Билбо отвърза въжето, скри го, после седна на

стената и с тревога се замисли как ли ще се развият нещата по-нататък.

В полунощ, хобитът събуди Бомбур, после на свой ред се търкулна в тъгълчето си, без да изслуша благодарностите на старото джудже (които смяташе, че не е заслужил), и бързо-бързо заспа, оставяйки всичките си грижи и тревоги за сутринта. И знаете ли какво му се присънваше през цялото време - пържени яйца с бекон.

17. ОБЛАЦИТЕ СЕ РАЗПРЪСВАТ

На следващото утро, в лагера прозвучаха тръби. Скоро след това джуджетата видяха, че по тясната пътека към тях бързо се приближава вестносец. Той се спря на известно разстояние от стената и оттам на висок глас попита Торин дали не желае да изслуша още веднъж пратениците на двете армии, тъй като се били получили новини, според които нещата се променяли.

- Научили са за Дейн! - рече Торин, като чу думите на вестносеца. - Разбрали са, че идва. Знаех си, че това ще промени настроението им! Нека дойдат, ще ги изслушам, но да не са много на брой и да не носят оръжие - извика той високо на вестносеца.

Около пладне знамената на Гората и на Езерото се появиха отново. Към портата се бе отправила група от двадесетина пратеници. В началото на тясната пътека те оставиха мечовете и копията си и пак продължиха да се изкачват нагоре. Джуджетата с почуда видяха, че сред пратениците са и Бард, и Горския цар, а начело на всички вървеше един старец, загърнат с наметка, с ниско спусната качулка, който носеше масивно дървено ковчеже, обковано с желязо.

- Здравей, Торине! - рече Бард. - Още ли не си променил решението си?

- Моето решение не се променя с изгрева и залеза на няколко слънца - отвърна Торин. - Нима си дошъл да ми задаваш безсмислени въпроси? Войската на елфите още не си е отишла, както аз поръчах! А докато не си отиде тя, напразно идваш да преговаряш с мен.

- Няма ли нещо, срещу което би отстъпил част от твоето злато?

- Нищо, което ти или твоите приятели можете да предложите.

- А какво ще кажеш за диаманта на Трейн? - рече Бард и в този момент старият човек отвори ковчезето и вдигна високо скъпоценния камък. Макар и да беше ярко утро, от ръката му заструи светлина. Торин направо онемя от учудване. Дълго време никой не проговори.

Най-сетне Торин наруши мълчанието и гласът му просто се задавяше от гняв.

- Този камък принадлежеше на моя баща, следователно е мой. Защо трябва да купувам своята собственост? - Изведнъж обаче, той бе обладан от силна почуда и добави: - А как се добрахте до тази наследствена вещ, ако изобщо има смисъл да се задават подобни въпроси на крадци?

- Ние не сме крадци - отвърна Бард. - Това, което ти принадлежи, ще си го получиш, когато ни дадеш онова, което принадлежи на нас.

- Как се добрахте до него? - изкрещя Торин още по-гневно.

- Аз им го дадох! - обади се тихичко Билбо, който, силно изплашен, надничаше от стената.

- Ти ли? - викна Торин, като се обърна към него и го сграбчи с две ръце. - Ти ли, жалък хобит? Ти ли, недорасъл... разбойнико? - И като не можа да намери повече думи, той разтърси горкия Билбо така, сякаш беше заек.

- Кълна се в брадата на Дурин! Жалко, че Гандалф не е тук! Проклет да е, загдето те избра да ни помагаш! Дано брадата му да окапе! А теб ще те хвърля на скалите! - викна той на Билбо и го вдигна високо.

- Почакай! Желанието ти е изпълнено! - обади се един глас. Старият човек с ковчежето, отметна назад качулката и наметката. - Ето го и Гандалф! И, както изглежда, тъкмо навреме. На теб може да не ти харесва моят разбойник, но, моля те, не му причинявай зло. Остави го долу и първо чуй какво има да ти каже!

- Вие, изглежда, всички сте се съюзили против мен? - каза Торин и пусна Билбо върху плоския горен край на стената. - Никога вече не желая да имам работа с вълшебници или с техните приятели. Е, какво имаш да ми казваш ти, потомъко на плъховете?

- Ай! Ай! - рече Билбо. - Цялата история, разбира се, е крайно неприятна. Ти обаче навярно си спомняш как веднъж ми каза, че мога да си избира моята четиринадесета част! Може да съм взел думите ти твърде буквално, а може и да е вярно това, което са ми казвали за джуджетата - че са по-любезни на думи, отколкото на дела. Потомък на плъховете! Това ли е цялата благодарност, която ти ми обещаваше от твое име и от името на целия ти род, Торине? Приеми, че съм се разпоредил с моя дял така, както съм пожелал, и нека с това приключим сметките.

- Няма как, ще приема - рече Торин мрачно. - С това наистина ще приключим сметките и дано повече никога не се срещнем! - После той се

обърна и се провикна над стената: - Хитро ме измамихте, няма що! Добре сте се досетили, че не бих могъл да оставя в чужди ръце диаманта Аркен, съкровището на моя род. Съгласен съм за него да ви дам една четиринадесета част от богатствата в сребро, злато и скъпоценни камъни. Това обаче ще бъде същевременно и обещаният дял на този изменник, неговата награда, пък вие си я делете както искате. Съмнявам се, че той изобщо ще получи нещо от нея. Във всеки, случай, ако искате да остане жив, вземете си го с вас; той вече не ми е приятел, а враг.

- Хайде, слизай при приятелите си - обърна се Торин към Билбо, - иначе ще те хвърля аз.

- Ами среброто и златото? - попита Билбо.

- Тях ще получиш по-късно, когато разпределим всичко - отвърна Торин и добави: - Хайде, слизай!

- А дотогава ние ще задържим камъка - извика Бард.

- Не се държиш както подобава на един Цар на Планината - забеляза Гандалф. - Но нещата все още могат да се променят.

- Да, могат наистина! - потвърди Торин. Слабостта му към съкровищата беше толкова голяма, че той вече премисляше дали с помощта на Дейн не би могъл да си възвърне диаманта, без да заплати обещаната награда.

И тъй, Билбо се спусна по стената и си тръгна, без да получи нищо за всичките неприятности, които бе преживял. Останала му бе само ризницата, която Торин му бе дал по-рано. Не едно и две от джуджетата изпитаха срам и съжаление в този момент.

- На добър час! - извикаха те. - Може отново да се срещнем като приятели.

- Махай се! - изкрещя подире му Торин. - На гърба си носиш ризница, изработена някога от изкусните джуджета, която не заслужаваш; нея стрела не може да я пробие, но ако не побързаш, ще понижа жалките ти крака!

- Хайде, хайде, не се гневи толкова! - посъветва го Бард. - Ще ти оставим време до утре. По пладне ще се върнем, за да видим дали си отделил от съкровището частта, срещу която ще получиш камъка. Ако си сторил това без хитрина и измама, ще се разотидем мирно и тихо и войската на елфите ще се върне в гората. До скоро виждане!

С това разговорът приключи и пратениците се върнаха в лагера, а Торин изпрати чрез Роак вестоносци, които да предупредят Дейн за случилото се и да го подканят да побърза.

Измина денят, а после и нощта. На следващия ден вятърът се обърна на

запад и небето силно притъмня. Рано сутринта в лагера се чу вик. Бързоходци дотичаха и съобщиха, че армия от джуджета се е появила при източното разклонение на Планината и бързо напредва към Дейл. Дейн бе избързал през нощта и бе пристигнал по-рано, отколкото го бяха очаквали. Воините му бяха облечени в дълги до коленете ризници от стоманени халки, а краката им бяха обути в чорапи от тънка и гъвкава метална мрежа, чиято направа беше тайна на оръжейниците на Дейн. Джуджетата по начало са доста силни за ръста си, но тези бяха по-силни от всички други. Обикновено се сражаваха с тежки двувърхи кирки, но всеки от тях носеше и по един къс, широк меч, препасан на кръста, и по един заоблен щит, провисен на рамо. Братите им бяха раздвоени, оплетени да плитка и пъхнати в коланите им. Шапките им бяха от желязо, обувките - също подковани с желязо, а от лицата им лъхаше смелост и мъжество.

В лагера затръбиха тръби и призоваваха хора и елфи на оръжие. Джуджетата вече се изкачваха към долината с бърза крачка. Спряха се между реката и източното разклонение; няколко от тях обаче продължиха пътя си, прекосиха реката и се приближиха до лагера. Там те оставиха оръжието си на земята и вдигнаха ръце в знак, че идват мирно да преговарят. Бард излезе да ги посрещне, а с него тръгна и Билбо.

- Изпраща ни Дейн, синът на Нейн - отвърнаха те на въпроса на Бард. - Бързаме да отидем при нашите родственици в Планината, тъй като научихме, че са си възвърнали някогашните владения. Но кои сте вие и защо стоите в равнината като врагове край обсадена крепост?

Това, разбира се, бе казано по учтивия и старомоден начин на изразяване при подобни случаи, но всъщност означаваше: "Искаме да минем; дайте ни път, иначе ще се бием с вас!" Джуджетата на Дейн възнамеряваха да се промъкнат между Планината и завоя на реката, защото тясната ивица земя там не изглеждаше, така здраво охранявана.

Бард, разбира се, отказа да позволи на джуджетата да тръгнат направо към Планината. Той искаше първо да получи златото и среброто, обещани от Торин в замяна за диаманта Аркен, защото се опасяваше, че щом веднъж тази многобройна и войнствена армия влезе в крепостта, Торин ще се отрече от думата си. Джуджетата на Дейн носеха със себе си голям запас от продоволствия - всяко от тях освен оръжието си, по дългия път бе влачило на гърба си и по една тежка торба. Снабдени по този начин, те щяха да издържат още дълго на обсадата, а в това време можеха да дойдат още и още джуджета, тъй като Торин имаше много родственици. Можеха също да отворят наново и

някоя от другите порти, което би наложило на обсаждащите да обкръжат цялата Планина, а за това не бяха достатъчно многобройни.

Такива всъщност бяха и плановите на джуджетата (гарваните вестоносци непрестанно сновяха между Торин и Дейн), но засега пътят беше затворен и пратениците се оттеглиха, мърморейки ядовити думи под носа си.

Бард изпрати незабавно свои хора при Портата, но там нямаше нито злато, нито сребро. Наместо това, щом се приближиха достатъчно, от стената срещу тях се изсипаха стрели и те уплашено хукнаха обратно! Сега в лагера всичко се вдигна на крак, като при битка, защото джуджетата на Дейн продължаваха да напредват по източния бряг.

- Глупци! - засмя се Бард. - Как безразсъдно се доближават до склона на Планината. Може и да умеят да се бият в подземията, но над земята война не знаят да водят. Нашите многобройни стрелци и копиеносци, скрити сред скалите, всеки момент могат да нападнат десния им фланг. Ризниците им може да са от яки по-яки, но това няма да им помогне. Хайде да ги нападнем едновременно от двете страни, преди още да са се опомнили!

Горския цар обаче възрази:

- Аз искам още малко да изчакам, преди да започна тази война за злато. Джуджетата не могат да минат оттук, ако ние не ги пуснем, нито пък могат да предприемат нещо незабелязано от нас. Нека все още се надяваме, че ще се споразумеем. Ние сме повече на брой и ако в последна сметка все пак се стигне до въоръжено стълкновение, ще ги надвием.

Той обаче си правеше сметка без джуджетата. Мисълта, че диамантът Аркен се намира в ръцете на обсадниците, просто не им даваше мира. Освен това, те усетиха колебанието на Бард и приятелите му и решиха да ги нападнат, докато те умуват.

Внезапно, без никакво предизвестие, джуджетата мълком се хвърлиха в атака. Лъкове се опънаха, стрели засвистяха и всеки миг битката щеше да се разрази.

И изведнаж, силно притъмня. Черен облак препусна по небето. Гръмотевици, понесени от буйния вятър, забоботиха и загромолиха, светкавици осветиха върха на Планината и ето че сред страшния тътен вихрено се зададе нов черен облак; той обаче не идваше оттам, откъдето духаше вятърът, а от север. Това беше огромен облак от птици, които летяха тъй плътно една до друга, че лъч светлина не проникваше между крилете им.

- Спрете! - извика Гандалф, който неочаквано застана с вдигнати ръце между настъпващите джуджета и готовите за отбрана редици от хора и елфи. -

Спрете! - извика той с гръмлив глас и краят на жезъла му проблесна като светкавица. - Голяма опасност застрашава всички! Уви, тя дойде по-бързо, отколкото очаквах. Това са злите духове! О, Дейн, от север приближава Болг, чийто баща ти уби в Мориа! Ето виж! Море от прилепи се носи над армията му, като море от прелетни скакалци. Начело са злите духове, следвани от цели пълчища вълци.

Всички безкрайно се учудиха, обхвана ги безпокойство. Докато Гандалф говореше, стана още по-тъмно. Джуджетата спряха и се загледаха към небето. Елфите се развикаха уплашено.

- Хайде, хайде, запазете спокойствие. Все още има време да обмислим нещата. Нека Дейн, синът на Нейн, дойде бързо при нас!

Тъй започна една битка, която никой не беше очаквал; тя бе наречена Битката на петте армии и беше наистина страховита. От едната страна се сражаваха злите духове и вълците, а от другата - елфите, хората и джуджетата. Ето всъщност, как стана всичко:

След смъртта на Великия зъл дух на Мъгливите планини ненавистта на неговите близки и подчинени към джуджетата се разпали наново със страшна сила - те просто побесняха от яд. Вестоносци засноваха между градовете, по селищата и укрепените обиталища на злите духове, защото те бяха решили да завладеят напълно севера. По тайни пътища се сдобиваха със сведения, а в планинските им подземия усилено се коваха оръжия и се правеха приготовления за поход. Най-сетне от всички посоки - от хълмове и долини - към столицата, която се намираше в планината Гундабад, заприиха въоръжени до зъби зли духове. Те се движеха по подземните проходи или използваха прикритието на мрака, докато накрая се събра огромна армия, готова при първата голяма буря да връхлети ненадейно върху юга. Тогава се разчу новината за смъртта на Смог и сърцата на злите духове се изпълниха с радост. Нощ след нощ, те препускаха като хали през планините и пристигнаха от север почти веднага след Дейн. Дори и гарваните не знаеха за тяхното приближаване, докато те не се появиха в неравната местност, която отделяше Опустошената Планина от останалите възвишения. Не се знае доколко и Гандалф беше осведомен за това, но очевидно и той не беше очаквал толкова скорошно нападение.

След като обсъди положението с Горския цар, с Бард, и Дейн - водача на джуджетата, който бе побързал да се присъедини към тях (злите духове бяха всеобщ враг и при тяхната поява всички разпри се забравиха), Гандалф състави план за действие. Единствената надежда за успех бе те да се укрепят по двата високи склона, спускащи се на юг и на изток, и след това да

подмамят злите духове в долината между разклоненията на Планината. Този план обаче криеше една опасност: ако злите духове се окажеха толкова многобройни, че успееха да обкръжат цялата планина, тогава щяха да притиснат защитниците от всички страни. Въпреки това, нямаше време да се съставя друг план или пък да се търси помощ отнякъде.

Скоро гръмотевичната буря отмина с грохот към югоизток. Облакът от прилепи продължаваше да лети ниско, наближи Планината и взе да кръжи над готовите за отбрана воители, като закриваше светлината и ги изпълваше със страх.

- Към Планината! - извика Бард. - Към Планината! Да заемем местата си, докато все още има време!

Елфите се укрепиха в скалистото подножие на южното разклонение, а на източното се разположиха хората и джуджетата. Бард и неколцина от по-пъргавите хора и елфи се изкачиха на върха, на източното разклонение, за да хвърлят поглед на север. Скоро, те видяха как земите в подножието на Планината просто почерняха от настъпващото множество. Не след дълго челните редици заобиколиха долния край на разклона и се втурнаха към Дейл. Това бяха най-бързите вълкоездачи, чиито кръсци направо раздираха въздуха. Неколцина смели мъже се изпречиха пред тях с намерението да ги възпрат, но повечето бяха повалени, а останалите се разбягаха във всички посоки. Както се бе надявал Гандалф, армията на злите духове, следвайки челните си редици, влетя стремително в долината и се втурна между разклоненията на Планината, за да търси врага. Безброй червени и черни знамена се залюляха безредно насам-натам.

Последва страховита битка, по-страховита от всички, които Билбо беше виждал някога. Макар за момента тя да му вдъхваше панически ужас, по-късно той най-много обичаше да си спомня и да разказва с гордост именно за нея, въпреки че неговото лично участие беше незначително. Всъщност, Билбо си надяна вълшебния пръстен още в самото начало и по този начин се скри от погледа на врага, но не и изцяло от опасността. Такъв пръстен не може напълно да те предпази от нападението на зли духове, нито пък да възпре летящите към теб стрели и копия; той може само да ти помогне да станеш невидим, така че главата ти да не служи за постоянен прицел на вражеските стрелци и копиеносци.

Елфите първи се впуснаха в атака. Тяхната ненавист към злите духове е безпощадна и непримирима. Копията и мечовете им просветваха в мрака, сякаш от тях излизаха пламъци - такъв неукротим гняв владееше ръцете, които ги

размахваха. Щом вражеската армия се стълпи в долината, елфите изсипаха отгоре ѝ дъжд от стрели. Стрелите бяха последвани от стотици и стотици копиеносци, които се втурнаха ожесточено надолу. Започнаха да нанасят удари. Понесоха се оглушителни писъци. Скалите се обагриха с кръвта на злите духове.

Тъкмо когато атаката на елфите поотслабна и злите духове започнаха да се съвземат от неочаквания напор, от другия край на долината се понесе гърлен рев. С виковете "Мория" и "Дейн" джуджетата от Железните възвишения се впуснаха напред и размахваха кирките си. До тях тичаха устремно и Езерните хора с дългите си мечове.

Сред редиците на злите духове, настъпи смут. Докато те се обръщаха да посрещнат новото нападение, елфите отново връхлетяха отгоре им с удвоени сили. Голяма част от злите духове вече бягаха надолу към реката с надеждата да се спасят от хитро устроената им клопка, а в същото време техните съюзници - вълците - бързаха да разкъсат мъртвите и ранените. Победата изглеждаше вече съвсем близка, когато горе от височините внезапно се разнесе вик.

Една част от злите духове бяха успели да заобиколят Планината от другата ѝ страна и някои от тях вече се бяха изкатерили по склоновете над Портата; онези, които вървяха отзад, обаче, така притискаха първите, че те с писъци политаха от скалите в урвите. Целта на злите духове беше да нападнат двете разклонения отгоре, като достигнат до тях по пътеките, които тръгваха от централния масив на Планината; защитниците бяха по-малобройни и едва ли щяха дълго да удържат позициите си. Всяка надежда за победа отлетя. Те бяха възпрели само първата атака на страшния враг.

Денят взе да преваля. Злите духове се събраха отново в долината. Дойдоха и вълците, които се нахвърлиха лакомо на плячката си, а след тях дойдоха и телохранителите на Болг - зли духове с огромен ръст, въоръжени със стоманени ятагани. Скоро небето притъмня съвсем, а прилепите продължаваха да кръжат около главите и ушите на хората и елфите или пък кацаха като вампири върху телата на убитите. Бард с всички сили отбраняваше източното разклонение, но въпреки това бавно отстъпваше. Елфите, обградили своя цар, се защитаваха на южния разклон, близо до наблюдателния пост на Гарвановия хълм.

Внезапно се чу силен вик и от Портата долетяха звуците на тръба. Защитниците бяха забравили Торин! Част от стената, отместена с помощта на лостове, политна напред и се сгромоляса с трясък в езерото. Царя на

Планината изскочи отвътре, следван от другарите си. Джуджетата махнаха наметките и качулките си и останаха само по лъскавите си ризници, от очите им сякаш излизаха червени искри. В мъждивата светлина Торин така блестеше, като че целият бе от злато. Злите духове започнаха да мятат големи камъни от върха, но джуджетата не се уплашиха; те се затичаха по нанадолнището и се включиха в битката. Вълци и ездачи се разбягаха ужасени. Торин размахваше устремно брадвата си и летеше невредим напред.

- След мен! След мен, елфи и хора! След мен, родственици мои! - крещеше той и гласът му ехтеше като ловджийски рог в долината.

Джуджетата на Дейн се втурнаха безредно да му помагат. Последваха ги и мнозина от Езерните хора, които Бард не можа да възпре; от другата страна пък елфите копиеносци връхлетяха с копията си. Още веднъж събраните в долината зли духове бяха сразени. Мъртвите им тела, струпани на камари по целия Дейл, представляваха грозна гледка. Вълците се пръснаха и Торин се насочи право към телохранителите на Болг, но не можа да проникне през редиците им. Зад него, редом със злите духове, лежаха немалко хора, джуджета и елфи - красиви елфи, които още дълго можеха да си живеят весело в гората. На едно място, долината се разширяваше и набегът загуби част от стремителността си. Поддръжниците на Торин бяха малко. Фланговете им не бяха защитени. Скоро настъплението им се обърна в отбрана и те се видяха обградени от всички страни от зли духове и вълци. Телохранителите на Болг, с оглушителни викове връхлетяха отгоре им като морска вълна върху пясъчна скала. Помощ от приятелите си не можеха да получат, защото нападението от Планината бе подновено с удвоена сила, така че и хора, и елфи бавно губеха сили и отстъпваха.

Билбо наблюдаваше с безпокойство всичко това. Той си бе избрал място на Гарвановото възвишение сред елфите - отчасти защото оттам по-лесно можеше да се избяга, и отчасти, защото предпочиташе (повлиян от Туковската жилка) при една последна отчаяна схватка да защитава Горския цар. Гандалф също беше там, седеше на земята, дълбоко умислен и навярно приготвяше някоя от своите поразяващи светкавици, за да я пусне, преди да настъпи краят.

А краят не изглеждаше да е далеч. "Скоро злите духове ще стигнат до Портата и тогава ще избият всички ни или ще ни отведат в плен - помисли си Билбо. - Просто да ти се доплаче след всичко преживяно. По-добре Смог да беше останал жив и да си пази проклетото съкровище, отколкото тези коварни същества да го завладеят, а горкият стар Бомбур и Балин, и Фили, и Кили, и всички останали да загинат, а също и Бард и Езерните хора, и веселите елфи.

О, горко ми! Слушал съм много песни за битки и те винаги са ме карали да мисля, че и в поражението има нещо славно. А сега разбирам, че то е не само безславно, но и трагично."

Вятърът разкъса облаците и червеното зарево на залеза обagri запада. Изненадан от внезапното просветляване, Билбо се огледа наоколо и в същия миг силно извика; беше видял нещо, което изпълни сърцето му с радост - малки тъмни фигурки, които се носеха величествено във въздуха, сгрени от лъчите на залязващото слънце.

- Орлите! Орлите! - закрещя хобитът. - Орлите идват!

Очите на Билбо рядко се лъжеха. Орлите наистина идваха, носейки се плавно по вятъра, редица след редица, толкова много на брой, сякаш бяха събрани от гнездата на целия Север.

- Орлите! Орлите! - отново извика Билбо, като взе да размахва ръце и да подскача.

Елфите не можеха да го видят, но го чуваха. Скоро и те подеха неговия вик и той огласи долината. Много учудени погледи се вдигнаха нагоре, но летящите птици засега се виждаха само от южното разклонение на Планината.

- Орлите! - извика още веднъж Билбо, но в този миг един голям камък полетя отгоре му и го удари тежко по шлема; хобитът се строполи на земята и оттам нататък не помнеше нищо повече.

18. ОБРАТНИЯТ ПЪТ

Когато дойде на себе си, Билбо видя, че е съвсем сам. Лежеше върху плоските камънаци на Гарвановия хълм, а наоколо нямаше никой. Беше безоблачен и мразовит ден. Билбо трепереше целият и се чувствуваше вледенен като камък, но в главата му сякаш гореше огън.

- Какво е станало? - рече си той. - Във всеки случай все още не съм сред загиналите герои, но предполагам, че има време да стане и това.

Той се надигна с усилие и седна. Погледна към долината, но там не се виждаше нито един жив зъл дух. След малко главата му се попрясна и му се стори, че съзира елфи, които се движат долу сред скалите. Потри очи. Несъмнено някъде далеч в равнината все още имаше някакъв лагер, а пред Портата се забелязваше усилено движение навън и навътре. Джуджетата бързо събаряха стената, но всичко се вършеше напълно безшумно. Не се дочуваше нито говор, нито звук от песен. Самият въздух сякаш беше наситен със скръб.

- И все пак, изглежда, сме победили! - рече Билбо, като опипа наранената си глава. - Въпреки това обаче не ми се струва да е много весело.

Внезапно, той видя един човек да се изкачва по склона и да се насочва към него.

- Хей! - извика Билбо с немощен глас. - Хей? Какво става?

- Чий е този глас, дето се обажда сред камъните? - рече човекът, като се спря недалеч от мястото, където седеше Билбо, и се озърна.

Тогава Билбо се сети за пръстена.

- Ама че съм глупав и аз! - възкликна той. - Ето че не винаги е благоприятно да си невидим. В противен случай, предполагам, щях да прекарам нощта в топло и удобно легло.

- Аз съм! Билбо Бегинс. Другар на Торин - извика хобитът и побърза да свали пръстена.

- Добре, че те намерих! - рече човекът, като пристъпи напред. - Дирим те отдавна, защото имаме нужда от теб. Щяхме да те причислим към мъртвите, ако Гандалф, вълшебникът, не беше казал, че е чул гласа ти за последен път тук, на това място. Ето защо ме пратиха отново да огледам наоколо. Тежко ли си ранен?

- Както изглежда, здравата са ме хлопнали по главата - рече Билбо, - но добре, че си имам шлем, та черепът ми е останал невредим. Въпреки това обаче, се чувствам зле, а краката ми са като сламени.

- Аз ще те отнеса до лагера в долината - рече човекът и го вдигна внимателно.

Той се движеше бързо и уверено и скоро Билбо бе положен пред една шатра в Дейл; до нея стоеше Гандалф с превързана ръка. Дори и вълшебникът не се беше отървал без рана, въпреки малцина бяха останали невредими.

Когато Гандалф видя Билбо, страшно се зарадва.

- Бегинс! - възкликна той. - Просто не ми се вярва! Все пак жив! Не можеш да си представиш колко се радвам! Вече започвах да се питам дали този път късметът ти не те е изоставил! Битката беше жестока и едва не завърши зловещо. Останалото ще ти разправя по-късно. А сега ела, че те очакват - додаде вълшебникът с натъжен глас и въведе хобита в шатрата. - Ето, Торине - рече Гандалф, когато влязоха, - доведох го.

Торин Дъбовия щит лежеше в шатрата, целият в рани, а разкъсаната му ризница и нащърбената му брадва бяха захвърлени на пода. Той отвори очи, когато Билбо се приближи до него.

- Прощавай, добри ми разбойнико! - с мъка изрече той. - Сега аз отивам при дедите си, в един свят, където златото и среброто нямат никаква стойност, затова искам да се разделя с теб приятелски и да си взема обратно горчивите думи, които ти казах при Портата.

Билбо се отпусна пред него на коляно, обзет от скръб.

- Прощавай, Царю на Планината! - рече той. - Уви, жесток е краят на приключението и цяла планина от злато не може да го изкупи. Но все пак аз се радвам, че споделих с теб всички опасности. Това е повече, отколкото един хобит от Бегинсовия род заслужава.

- Не говори тъй! - прекъсна го Торин. - Ти притежаваш качества, каквито сам не подозираш. Предостатъчно смелост и предостатъчно мъдрост! Ако всички скъпяха повече забавленията, песните и хубавото хапване пред съкровищата от злато, светът щеше да бъде по-весел. Но тъжен или весел, аз трябва да го напусна сега. Прощавай.

Билбо се отдалечи, загърна се в едно одеяло и - ако искате, вярвайте, ако искате, не - плака, докато му се зачервиха очите и гласът му пресипна. Мъничкият хобит имаше милостива душица. И наистина, дълго време сърцето не му даваше да се пошегува, както обичаше да прави.

- И все пак добре, че се събудих навреме - казваше си той. - Жал ми е, че Торин не е вече между живите, но се радвам, че можахме да се разделим помирени. Какъв глупак си ти, Билбо Бегинс, каква каша забърка с този диамант! Въпреки всичките ти усилия да откупиш с него мира и спокойствието, жестоката битка пак се разрази, за това, разбира се, ти нямаш никаква вина.

Всичко, което се беше случило след нараняването на Билбо, той научи по-късно, но вместо да го зарадва, то го натъжи още повече. Хобитът се чувствуваше вече безкрайно изморен от приключението. Копнееше с цялата си душа и сърце да се завърне у дома си. Това обаче не можеше да стане веднага, ето защо междувременно аз ще ви разкажа някои от последните събития.

Орлите отдавна бяха забелязали раздвижването сред злите духове. От зорките им очи не можеше да убегне нищо от онова, което се вършеше в планините. Затова и те взеха да събират своята огромна армия под водачеството на Великия орел от Мъгливите планини. Накрая, надушили отдалеч битката, те полетяха бързо подир бурята и пристигнаха тъкмо навреме. Те прогониха злите духове от планинските склонове, като ги избутваха в урвите или сред враговете им. Не след дълго на Опустошената планина не остана нито един зъл дух. Тогава елфите и хората от двете разклонения най-после можаха

да слязат и да помогнат на биещите се долу. Но дори и с помощта на орлите, силите им пак не достигаха. И ето че в последния час се появи самият Беорн - никой не разбра как и откъде. Той дойде сам, в образа на мечка и от гняв сякаш бе нарастнал до гигантски размери.

От гърлото му се носеше рев, проглушителен като топовен гърмеж, той помиташе по пътя си вълци и зли духове, сякаш бяха сламки или перушинки. Нападна в тил телохранителите на Болг и разкъса мълниеносно обръча около джуджетата, които се бяха скупчили върху едно ниско заоблено възвишение и оттам се отбраняваха с последни сили. Тогава Беорн съзря Торин, който лежеше, пронизан от множество копия, спря се, вдигна го и го изнесе от полесражението. После се върна и с удвоена ярост се нахвърли върху врага. Косеше всичко наоколо си, а него самия не го стигаше никакво оръжие. Разгроми телохранителите на Болг, докопа и него, повали го и го стъпка. Тогава панически страх завладя злите духове и те се разбягаха във всички посоки. Възродилата се надежда за победа заличи всякаква умора у защитниците и те се втурнаха да преследват обезумелите от страх зли духове, за да им попречат да се спасят чрез бягство. И наистина, една част от коварните същества се издавиха в Течащата река; онези, които се бяха впуснали на юг и на запад, затънаха в блатата около Горската река, а бегълците, добрали се до царството на горските елфи, намериха смъртта си сред дълбокия мрак на Непрогледната гора. В песните се казва, че този ден загинали две трети от злите духове на Севера и планините се умиротворили за дълги години.

До вечерта, победата над злите духове вече беше пълна, но когато Билбо се върна в лагера, преследването все още продължаваше и в долината бяха останали само онези, които бяха тежко ранени.

- А къде са орлите? - обърна се хобитът към Гандалф вечерта, когато се бе сгушил под топлите завивки.

- Някои от тях пожелаха да вземат участие в преследването, но повечето се завърнаха по гнездата си. Не искаха да останат по-дълго тук и отлетяха с първите зари на утрото. Дейн подари на техния вожд корона от злато и се закле да бъде във вечна дружба с тях.

- Жалко, много ми се искаше да ги видя отново - рече сънливо Билбо, - но това може би ще стане, когато си отивам към дома. Надявам се скоро да си тръгна.

- Веднага, щом пожелаеш - успокои го вълшебникът.

Всъщност, изминаха няколко дни, преди Билбо да поеме обратния път.

Междувременно, Торин бе погребан дълбоко под Планината и Бард положи на гърдите му диаманта Аркен.

- Нека си остане негов дотогава, докато не се провали Планината! - рече той. - И нека донесе щастие на всички, които ще живеят тук, отсега нататък!

Върху надгробния камък, Царя на Елфите пък положи Оркрис - меч, който Торин бе взел от обиталището на троловете. Пак в песните се казва, че той винаги започвал да блести в мрака, щом се приближели враговете, така че крепостта на джуджетата никога не можела да бъде нападната неочаквано. Дейн, синът на Нейн, по право се настани в обширните стари подземия и стана Цар на Планината, а след време събра още много джуджета около трона си. От дванадесетимата побратими на Торин оцеляха десет (Фили и Кили бяха загинали, докато бранели с оръжието и телата си своя предводител - по-големия брат на тяхната майка) и останаха да служат на Дейн, а Дейн справедливо разпреди богатствата.

Разбира се, вече не можеше да става и въпрос съкровището да се дели така, както първоначално бе замислено - между Балин и Дуалин, Дори, Нори и Ори, Оин и Глоин, Бифур, Бофур и Бомбур и Билбо. Една четиринадесета част от среброто и златото (в обработен и необработен вид) Дейн даде на Бард и му каза:

- Както виждаш, искаме да удържим обещанието на мъртвия, след като диамантът Аркен е преминал вече в негово владение.

Тази четиринадесета част обаче представляваше огромно богатство, много по-голямо от онова, което мнозина Смъртни царе са притежавали. От нея Бард изпрати голямо обезщетение в злато на старейшината на Езерния град, възнагради щедро и онези, които го бяха последвали, за да му помагат.

Смарагдите на Гирион, които му принадлежаха по право, Бард подари на Горския цар, тъй като това бяха любимите му скъпоценни камъни.

А на Билбо той рече:

- Това богатство е толкова твое, колкото и мое, макар старите споразумения вече да не са в сила и право над него да имат всички, които се бориха за възвръщането и опазването му. И въпреки че ти самият искаше да се откажеш от наградата си, аз не бих желал думите на Торин, за които той се покая, да излязат верни - а именно, че ще ти дадем малко. Ето защо, ти ще бъдеш възнаграден най-богато от всички.

- Много любезно от твоя страна - рече Билбо, - но аз наистина изпитах облекчение, откакто се отказах от дела си. Не знам как бих могъл да го

отнеса у дома, без той да стане причина за нова война и престъпления по пътя. Не знам също и какво бих правил с него. Сигурен съм, че в твоите ръце ще бъде по-полезен.

Накрая, Билбо склони да вземе само две малки ковчежета - едното пълно със сребро, а другото, със злато, които тежаха толкова, колкото едно яко конче би могло да носи.

- Това ми е предостатъчно - рече той. Най-сетне дойде часът да се раздели с приятелите си.

- Прощавай, Балин! - рече Билбо. - Прощавай, Дуалин! Прощавайте и вие, Дори, Нори, Ори, Оин, Глоин, Бифур, Бофур и Бомбур! И нека брадите ви никога не изтъняват! - После, като се обърна към Планината, той добави: - Прощавай, Торине! Прощавайте и вие, Фили и Кили, и нека споменът за вас да бъде вечно жив!

Тогава, застаналите пред Портата джуджета се поклониха дълбоко, но думите заседнаха на гърлото им.

- Прощавай и ти и на добър час! - успя най-сетне да каже Балин. - Ако някога ти се случи пак да дойдеш при нас, когато подземията ни ще бъдат отново красиво подредени, ще устроим едно истинско празненство!

- А и вие също, ако имате път към мен - рече Билбо, - влизайте, без да чукате! Чаят е в четири часа, но всеки от вас ще бъде добре дошъл по всяко време!

После той се обърна и си тръгна.

Армията на Горския цар също се завръщаше към своята гора; редиците ѝ бяха значително оредели, но оцелелите воители бяха колкото тъжни, толкова и весели, защото дълги години занапред Северът щеше да живее в мир и радост. Драконът беше мъртъв, злите духове - победени и тези весели същества очакваха с копнеж да посрещнат засмяната пролет.

Гандалф и Билбо яздеха след Горския цар, а до тях крачеше Беорн, възвърнал си отново човешкия образ; той през целия път се смееше и пееше на висок глас. Така те стигнаха неусетно до крайнините на Непрогледната гора, на север от мястото, откъдето извира Горската река, и там се спряха, защото вълшебникът и Билбо не желяеха да навлизат в гората, макар че Горския цар ги канеше да му гостуват в двореца. Те възнамеряваха да заобиколят гората откъм северната ѝ част и да прекосят пустите земи, които я деляха от Сивите планини. Пътят им оттам щеше да бъде дълъг и скучен, но затова пък по-безопасен от тъмните горски пътеки, след като злите духове бяха разгромени. При това и Беорн щеше да мине оттам.

- Прощавай, Царю на елфите! - рече Гандалф. - Нека цари веселие в разлистената гора, докато светът е още млад. И нека бъдат вечно весели поданиците ти!

- Прощавай, Гандалфе! - отвърна Горския цар. - Нека винаги се появяваш там, където си най-нужен и най-малко очакван! Винаги с радост ще те посрещам в моя дворец.

- А аз те моля да приемеш този подарък! - смутено рече Билбо, като застана на един крак и извади от дрехата си една огърлица от сребро и бисери, която Дейн му бе подарил на раздяла.

- С какво съм заслужил такъв подарък, хобите? - попита царят.

- Хм... ъ-ъ... - взе да заеква още по-смутено Билбо. - Смятам, че... хм... по някакъв начин трябва да се отплатя за... хм... гостоприемството ти, т. е. искам да кажа... хм... че и разбойниците имат достойнство. Аз съм изпил доста от виното ти и съм изял доста от хляба ти.

- С радост ще приема подаръка ти, о, Билбо Славни! - отвърна царят тържествено. - И те обявявам за приятел на елфите. Бъди честит и нека сянката ти никога, не се смалява (иначе краденето ще бъде твърде лесно)! Прощавай!

И тогава елфите се обърнаха и тръгнаха към гората, а Билбо пое дългия си път към дома.

Обратното пътуване бе съпроводено с немалко изпитания и трудности. Пустинните земи си оставаха пустинни земи в онези дни, макар по тях да нямаше вече зли духове. Но сега Билбо имаше добри водачи и сигурни пазители - вълшебникът и Беорн, - така че никаква сериозна опасност не го застраши.

И тъй, към средата на зимата Гандалф и Билбо бяха вече преполовили пътя си и стигнаха до портите на Беорновата къща, където останаха да погостуват. Там Коледата беше мека и топла и се прекарваше весело; голямо множество от близо и далеч се събра за празненството, което Беорн устрои. Злите духове от Мъгливите планини бяха останали съвсем малко и бяха тъй наплашени, че се криеха в най-дълбоките дупки, които намираха. Вълците изчезнаха безследно от горите, тъй че дърварите излизаха вече без страх. Беорн впоследствие си спечели голямо уважение из този край и стана господар на обширните земи между планините и гората. Говори се, че неговите потомци много поколения напред притежавали способността да се превръщат в мечки; някои от тях били мрачни и навъсени, но повечето по душа приличали на Беорн, макар да не му били равни по ръст и по сила. По тяхно време и последните зли духове били прогонени от Мъгливите планини, така че напълно

се въдворили мирът и спокойствието.

Беше красива, мека и слънчева пролет, когато най-после Билбо и Гандалф се простиха с Беорн. Макар и да копнееше за собствения си дом, Билбо със съжаление напусна Беорновата къща, тъй като цветята в градината му и през пролетта бяха също толкова красиви, колкото и посред лято.

Най-сетне, двамата с вълшебника изкачиха дългия и стръмен път и стигнаха до същия онзи проход, където злите духове ги бяха пленили. Беше ранно слънчево утро и когато се обърнаха да погледнат назад от високото, видяха, че яркото слънце вече бе огряло ширналите се равни земи. Зад тях лежеше Непрогледната гора, синкава в далечния си край и тъмнозелена в близкия, дори и през пролетта. Там, докдето достигаше погледът, се извисяваше Опустошената планина. Най-високият ѝ връх бе покрит със сняг, който блестеше на слънцето.

- Ето че сняг замени огъня, тъй като дори и драконите не са вечни - каза си Билбо и обърна гръб на местата, в които бе преживял голямото си приключение. Туковската жилка в характера му бе взела вече много да се уморява, а Бегинсовата, с всеки изминал ден, все повече засилваше влиянието си.

- Сега желая единствено да съм си в моето удобно кресло! - заключи Билбо.

19. ПОСЛЕДНИЯТ ЕТАП

На първи май двамата пътници най-сетне стигнаха до Уединената долина, където се намираше Последният (а сега Първият) удобен дом. Пак беше вечер, кончетата им бяха уморени, особено онова, което носеше багажа. Всички се нуждаеха от почивка. Докато слизаха надолу по стръмната пътека, Билбо чу елфите да пеят сред дърветата, сякаш изобщо не бяха спирани, откакто той ги беше напуснал. Щом ездачите се спуснаха до горските полянки, елфите запяха весело една песен, която много приличаше на предишната. Ето я впрочем и самата песен:

О, вече драконът убит е
и костите му натрошени,
и бронята му е разбита,
и власт и сила са сломени.

И може меч ръжда да хване,
и трон, и царство да загинат,
на прах съкровище да стане,
Така ценено от мнозина,
тук кротко си расте тревата,
листа по клони се люлеят
и бяла си тече реката,
и елфите все още пеят.
Елате тук! Тра-ла-ла-ла!
Елате в тази долина!

С по-ярък блясък е звездата
от бисери и кехлибари,
далеч по-светла е луната
от всички сребърни камари.
И огънят в една камина
по-бляскав всяка вечер става
от злато, изкопано в мина.
Защо се скитате тогава?
О, тра-ла-ла, о, тра-ла-ла!
Елате в тази долина!

О, де сте тръгнали така,
защо сте толкоз закъснели?
Тече си нашата река
тук под звездите заблестели.
О, накъде със тез товари,
тъй мрачни и така унили?
Тук елфи млади, елфи стари
приветстват морни гости мили
с тра-ла ла-ла, тра-ла ла-ла!
Елате в тази долина!
Тра-ла ла-ла, тра-ла ла-ли!
Фа-ла ла-ла, фа-ла ла-ли!
Фа-ли!

След като изпяха песента, се показаха иззад дърветата, приветстваха

пътниците и ги преведоха през реката, до къщата на Елронд. Там ги очакваше топъл прием и много уши напрегнато слушаха тази вечер разказа за приключенията. Разказвачът беше Гандалф, тъй като Билбо се чувствуваше уморен и ме се спеше. Той знаеше по-голямата част от този разказ, тъй като сам бе участвувал в събитията и ги бе описал на вълшебника по пътя или в къщата на Беорн, но от време на време, когато долавяше, че се разказва нещо, което все още не му беше известно, отваряше едно око и се заслушваше.

По този начин, Билбо научи къде се беше губил Гандалф, като се заслуша в думите, които вълшебникът довери на Елронд. Очевидно Гандалф беше ходил на някакво голямо съвещание на вълшебници, майстори на благотворни магии, и те най-после бяха прогонили Некроманта от мрачната му крепост в южния край на Непрогледната гора.

- Сега вече, надявам се - казваше Гандалф, - гората ще се прочисти малко от зловонието си и Северът ще се спаси за дълги години от този зъл магьосник. Съжалявам само, че не можахме да го прогоним изобщо от света!

- Би било добре, наистина - отвърна Елронд, - но се страхувам, че това няма да стане в нашия век, а също и в много от следващите.

Когато разказът за приключението свърши, подеха се най-различни други разкази - за старото време, за новото време, пък и такива, които бяха изобщо извън времето. Накрая, главата на Билбо клюмна на гърдите му и той сладко захърка.

Когато се събуди, видя, че се намира в едно бяло легло, а луната грееше през един отворен прозорец. На брега на реката, кажи-речи, под самия прозорец, множество елфи пееха с ясни и звънливи гласове:

О, пейте дружно, пейте вдъхновено!
Пак духа вятър в клоните, в пирена,
звезди блестят, луната в апогей е -
прозорци на нощта, те в мрак светлеят.

Играйте дружно на тревата мека
и нека стъпката ви да е лека!
Сребрей реката в тази нощ гореща
и весела е новата ни среща.

Да пеем тихо, сън да го обгърне!
Задреме ли, покоят ще се върне.

Ах, той заспа, дано да му е леко!
О, нани-на! Заспи спокойно, леко!

О, бор зелен, бъди ти мълчалив!
Луна, укрый се - мрак да зацари!
По-тихо, дъб и ясен, храст трънлив!
Води, смирете се вий до зори!

- Е, весели създания! - рече Билбо, като погледна навън. - Кое време е сега според луната? Приспивната ви песен може да събуди и пьян зъл дух! И все пак ви благодаря.

- А твоето хъркане може да събуди и каменен дракон, но ние все пак ти благодарим - отвърнаха елфите през смях. - Утрото наближава, а ти заспа още с настъпването на нощта. Навярно, утре ще си се излекувал от умората си.

- Сънят в къщата на Елронд наистина лекува - рече хобитът, - но аз искам да се полекувам по-дълго. А сега, втори път лека нощ, любезни приятели!- Сетне Билбо си легна отново в леглото и спа до късна утрин.

Билбо наистина много скоро се отмори в тази къща и не закъсня да се включи във веселите игри и танци на елфите от долината. Но и това място не можеше да го задържи вече дълго, след като мисълта му непрекъснато се насочваше към собствения му дом. Ето защо, след седмица той се прости с Елронд, като му даде такива дребни подаръци, каквито домакинят бе склонен да приеме, и двамата с Гандалф потеглиха отново.

Още докато напускаха долината, небето пред тях притъмня и западният вятър подгони дъжда насреща им.

- Няма що, весел е месец май! - забеляза Билбо, докато дъждът го шибаше по лицето. - Но ние вече обърнахме гръб на приключенията и се прибираме у дома. Предполагам, че това е последното ни неприятно усещане.

- Дълъг път ни чака все още - рече Гандлаф.

- Да, дълъг, но последен - отвърна му Билбо. Те стигнаха до реката, която прекосяваше границата на Пустинята тъкмо при брода под скалистия бряг, за който може би си спомняте. Водите бяха придошли едновременно от топенето на снеговете, поради приближаващото лято и от дъжда, който не беше престанал, да вали през целия ден. Пътниците трудно минаха през брода и веднага продължиха напред, макар вече да падаше нощ, защото бързаха да приключат последния етап от пътуването.

И сега беше същото, както и преди, само че компанията беше по-малка и

по-мълчалива; освен това нямаше и тролове. На всяка педя от пътя Билбо си припомняше какво се бе случило и какво си бяха казвали преди една година - една година, която на него му се бе сторила дълга колкото десет. Той не пропусна да забележи, разбира се, и мястото, където кончето беше цопнало в реката и където се бяха отклонили и бяха преживели премеждието с Том, Бърт и Бил.

Недалеч от пътя, те откриха непокътнати жълтиците на троловете, които на отиване бяха заровили в земята.

- Аз си имам достатъчно злато и сребро, за да ми стигне за цял живот - рече Билбо, когато изкопаха скритото богатство. - Ти трябва да вземеш тези жълтици, Гандалф. Мисля, че по-добре от мен можеш да ги оползотвориш.

- Да, наистина мога да ги оползотворя! - отвърна вълшебникът, - но въпреки това ще делим по равно. Може да откриеш, че имаш повече нужди, отколкото си очаквал.

И тъй, те сложиха жълтиците в торби и ги завързаха за кончетата, които не останаха особено доволни. След това напредваха вече по-бавно, тъй като повечето време вървяха пеш. Всичко наоколо им обаче се беше раззеленило, а тревата беше гъста и мека, тъй че хобитът пристъпваше с доволство по нея. По едно време той си изтри лицето с една черна копринена носна кърпичка (не, не мислете, че някоя от неговите кърпички беше оцеляла, тази той беше заел от Елронд), тъй като юни бе довел лятото и времето беше сухо и горещо.

Всички неща обаче, стигат до своя край, този разказ също. Най-сетне, един ден те съзряха страната, в която Билбо се беше родил и израснал и в която всичко му беше така добре познато, както пръстите на ръцете му. Като се изкачи на едно възвишение, той успя да различи Хълма в далечината, спря внезапно и издекламира:

Пътеките напред все криволичат
върху скали или пък под дървета,
край пещери, де слънце не наднича,
покрай реки, нестигащи морета,
през заледен, утъпкан зимен сняг
или сред пъстрите цветя на юни,
върху трева или връз камънак,
под планините в топли нощи лунни.

Пътеките напред все криволичат

под облаци, под небосвода вечен,
но пак краката, свикнали да тичат,
накрай потеглят към дома далечен.
Очите, кръв и мечове видели
и ужаси сред проходи чудати,
най-послед гледат родните предели
и дървеса, и хълмове познати.

Гандалф го изглежда.

- Драги ми Билбо - рече той, - какво става с тебе? Ти не си вече
същият хобит, който беше преди.

Те минаха по моста, после край воденицата до реката и излязоха точно
при вратата на Билбо.

- Я гледай! Какво става тук? - възкликна хобитът. Пред дома му цареше
голямо оживление; хобити от всякакъв вид - ползущи се с уважение и с
неуважение - се тълпяха около вратата, а други влизаха и излизаха, "без
дори да си избърсват краката в изтривалката", както си помисли ядосано
Билбо.

Ако той беше изненадан, останалите бяха двойно по-изненадани от него.
Той се бе върнал тъкмо посред една продажба на търг! На портата беше
закачена голяма обява с черни и червени букви, в която се казваше, че на
двадесет и втори юни господата Гръб, Гръб и Бъроуз ще разпродадат на търг
имуществото на покойния Билбо Бегинс. Продажбата щяла да започне точно в
десет часа.

А сега беше почти пладне и повечето от вещите бяха вече продадени,
почти на безценица (което не е необичайно за продажбите на търг).
Братовчедите на Билбо от фамилията Секвил Бегинс бяха заети с размерване на
стаите, за да видят дали техните мебели ще се поместят в тях. Накратко
казано, Билбо бе признат за мъртъв и немалко от онези, които бяха
потвърдили това, със съжаление разбраха, че твърдението им е било погрешно.

Завръщането на господин Билбо Бегинс предизвика голямо вълнение както
на Хълма и Под хълма, така и Отвъд реката. Оказа се, че това е нещо повече
от "чудо за три дена". Неприятностите със закона впрочем, продължиха с
години. Трябваше да мине дълго време, за да признаят господин Бегинс отново
за жив. А онези негови съседи, които бяха направили изгодни покупки при
търга, дълго оспорваха това; накрая, за да спестят време, ще кажа, че Билбо
се видя принуден да откупи обратно голяма част от собствените си мебели.

Много от сребърните му лъжици бяха изчезнали тайнствено и не се откриха повече. Билбо подозираше, че в това имат пръст Секвил Бегинсови. От своя страна те пък никога не признаха, че завърналият се господин Бегинс е истинският и впоследствие поддържаха крайно хладни отношения с Билбо. А те всъщност така много бяха желали да живеят в хубавата му дупка!

Впрочем, Билбо откри, че бе загубил и друго нещо освен сребърните лъжици - бе загубил доброто си име. Вярно е, че остана завинаги след това приятел на елфите и че се ползуваше с уважението на джуджета и вълшебници, но пред съседите си вече не минаваше за почтена личност. Всички в околността го смятаха за "смахнат" с изключение на племенниците и племенничките му по линия на рода Тук, но дори и те биваха възпирани от по-възрастните да общуват с него.

За съжаление, трябва да кажа, че Билбо никак не се тревожеше от това и песента на чайника върху огнището сега му се струваше далеч по-мелодична, отколкото в ония спокойни дни, преди да го навестят неочакваните гости. Сабята си той окачи над камината. Ризницата му стоеше закачена на една специална стойка в преддверието (докато не я предаде в един музей). Златото и среброто бяха похарчени главно за подаръци - едновременно полезни и чудати, - които до известна степен обясняваха обичта на племенниците и племенничките му към него. Вълшебният пръстен обаче, Билбо запази в дълбока тайна и го използваше най-вече, когато идваха неприятни посетители.

Билбо запълваше времето си с писане на поезия и гостуване при елфите. И макар мнозина да поклащаха глава и докосвайки челата си, да казваха: "Горкият стар Бегинс!"; и макар малцина да вярваха на разказите му, той живя щастливо до края на дните си, а те не бяха малко.

Една есенна вечер, няколко години по-късно, Билбо седеше в кабинета си и пишеше спомените си - смяташе да ги нарече "Дотам и обратно, ваканцията на един хобит", - когато на вратата се позвъни. Бяха Гандалф и едно джудже, а джуджето всъщност беше Балин.

- Заповядайте! Заповядайте! - рече Билбо и скоро тримата се настаниха в удобните кресла пред огъня. Балин забеляза, че жилетката на господин Бегинс е станала по-широка (а копчетата му бяха от чисто злато), но и Билбо не пропусна да забележи, че брадата на Балин беше с няколко сантиметра по-дълга и че на кръста си той носеше великолепен колан, украсен със скъпоценни камъни.

Естествено, заговориха за онова, което бяха преживели заедно, и Билбо попита как вървят нещата в земите около Планината. Както изглежда, вървели

много добре. Бард построил отново града Дейл; в него се събрали хора, които дошли от Езерния град, а също от юг и от запад. От опустошението вече нямало и следа, земята била обработена и давала богата реколта; пролетта настъпвала с кичести цветове и птича песен, а есента - със зрели плодове и веселие. Езерният град също бил построен отново и сега се развивал по-добре от всякога; големи количества стоки пътували непрекъснато надолу и нагоре по Течащата река, а между елфи, джуджета и хора се установило дълготрайно приятелство.

Старейшината на града стигнал до лош край, Бард му дал голямо количество злато, с което да бъдат подпомогнати Езерните хора, но старейшината се разболял от болестта на дракона - той бил склонен лесно да се разболява от подобни болести, - заграбил почти всичкото злато и избягал с него. Умрял обаче от глад някъде на запад, изоставен от приятелите си.

- Новият старейшина е по-мъдър - рече Балин - и се ползува с голямо уважение, защото на него градът дължи до голяма степен сегашното си благоденствие. Дори вече са съчинени песни, в които се казва, че по неговото време реките потекли златни.

- Значи все пак, предсказанията на старите песни се оказаха верни в последна сметка! - заключи Билбо.

- Да! - повтори Гандалф. - И защо да не се окажат верни? Ти може би не вярваш в предсказанията, защото сам си вземал участие в осъществяването им? Нима си мислиш, че си се измъкнал благополучно от всичките си приключения само благодарение на чисто щастие и единствено заради твоята собствена изгода? Прекрасно същество си ти, Билбо Бегинс, и аз много те обичам, но си все пак само едно малко човече в един огромен свят.

- И слава богу! - рече Билбо, като се засмя и подаде на вълшебника торбичката си с тютюн.